Ilustraţia copertei: H. *Guttman*

bertolt brecht

opera de trei parale

TEATRU

ÎN ROMÂNEȘTE DE TUDOR ARGHEZI,
EMMA BENIUC, ION CANTACUZINO,
ISAIIA RÂCÂCIUNI ŞI FLORIN TORNEA
PREFAȚĂ DE V. MOGLESCU

19 6 7

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

BERTOLT BRECHT

Stiicke

(Dreigroschenoper, Mutter Courage und ihre Kinder, Leben des Galilei, Der aufhaltsame Aufstieg des Arturo Ui)

AUFBAU-VERLAG, BERLIN

BERTOLT BRECHT ŞI RAŢIONALIZAREA

„AVANGARDEI"

Printre locurile comune, debitate uneori pînă la saturaţie, cu tonul infatuat şi solemn al formulelor sacramentale se găseşte şi ideea potrivit căreia istoria este cel mai drept tribunal, instanţa cea mai nepărtinitoare, singura în stare să acorde cu adevărat fiecărei personalităţi şi opere exact locuV'ce i se cuvine în ierarhia valorilor. Se uită însă, de obicei, Să se adauge că instanţa aceasta are termene de judecată foarte îndepărtate căci, pînă la rostirea verdictului, atît personalitatea cît şi opera sînt supuse unor necontenite interogatorii ce se desfăşoară în perioade de timp de ordinul deceniilor sau chiar secolelor.

De aceea posteritatea se şi încăpăţînează să nu respecte acel dicton latin ce ne îndeamnă să spunem despre morţi numai lucruri bune. într-un permanent dialog cu cei vii, „iluştrii dispăruţi" — a căror viaţă se prelungeşte, prin operă, dincolo de limitele ei biologice, în eternitate — primesc felicitări şi aplauze dar şi reproşuri, elogii dar şi critici ; moştenirea lor spirituală este acceptată, însuşită, dar şi disecată şi disputată. Cu cît o operă este mai mare cu atît este mai vie ; cu cît este mai vie, cu atît rezistă mai mult tentativelor de sanctificare, canonizare, fetişizare.

Anul trecut s-a comemorat un deceniu de la moartea lui Bertolt Brecht, vreme poate prea scprtă pentru ca „tribunalul' istoriei" să poată da un verdict definitiv asupra operei sale. în tot acest timp, ecourile ei, departe de a se stinge, dimpotrivă, au răsunat şi continuă încă să răsune din ce în ce mai puternic. Ceea ce însă, n-a scutit-o de inevitabilul „interogatoriu". Căci pe măsură

ce lirica, epica sau dramaturgia brechtiană ne relevă semnificaţii tot mai profunde, în aceeaşi măsură, ea devine obiectul unor aprige, pasionante discuţii. Nu mult timp înainte de a muri, Brecht spunea oarecum în glumă că, dealungul anilor şi a contorsionatelor sale experienţe umane şi ideologice, a izbutit să-şi menţină intactă măcar o singură trăsătură a caracterului său : spiritul de contradicţie. Acest spirit de contradicţie pare să-i urmărească opera ca un ineluctabil destin şi după moarte. Pe de o parte, teatrul său a prilejuit o efervescenţă ideologică atît de intensă şi a recoltat adeziuni atît de largi şi de spectaculoase încît unii ar fi chiar înclinaţi să-1 considere o adevărată piatră de hotar, marcînd trecerea de la o epocă la alta, în dezvoltarea, nu numai a literaturii dramatice şi spectacolului ci chiar a concepţiilor estetice în general. Contactul cu scrierile celui ce se autointitula „sărmanul B. B.“, au dobîndit, nu o singură dată, semnificaţia unei revelaţii, fiind de natură să determine în rîndurile unei serii întregi de scriitori şi oameni de teatru europeni o reconsiderare şi reorientare a principiilor şi metodelor lor de creaţie. Şi, ca o consecinţă, asistăm astăzi la afirmarea unei generaţii de scriitori şi oameni de teatru a căror operă nici nu ar putea fi pe deplin înţeleasă fără a o raporta la sursele ideologice brechtiene de inspiraţie.

Scriitorii elveţieni Friedrich Durrenmatt şi Max Frisch, englezul John Arden — autorul piesei *Dansul sergentului Musgrave,* francezii Armând Gatti — autorul piesei *Viaţa imaginară a măturătorului Auguste Geai* şi Arthur Adamov — autorul pieselor *Paolo Paoli* şi *Primăvara 71,* regizorii Roger Planchon, Strehler şi Luigi Squarzina — toţi aceştia poartă cu ei, într-un fel sau altul, pecetea unei viziuni asupra lumii, eliberată de convenţiile vechi ce mascau adevăratele resorturi umane intime ale realităţilor contemporane, pe scurt, a unei viziuni „demistificatoare“, formată evident prin influenţa exercitată asupra lor de opera lui Bertolt Brecht. Sau, mai precis, creaţia marelui scriitor german a constituit pentru artiştii de care am amintit un fel de şcoală a perspectivei ce i-a ajutat să-şi însuşească un chip nou de a privi şi înregistra lumea epocii noastre.

Pe de altă parte însă, unii dintre ei n-au urmat cu exactitate calea maestrului, detaşîndu-se, în anumite privinţe, de concepţiile acestuia.

Mai mult chiar, în disputa dintre tradiţionalism şi modernism — dispută ce alcătuieşte fundalul pe care se desfăşoară panorama literaturii europene în ultima jumătate de veac — Brecht pare a îndeplini rolul mingii într-un joc de fotbal. Fiecare dintre echipe se străduieşte din răsputeri s-o plaseze în „poarta[†] celeilalte. Tradiţionaliştii **îl** resping ca modernist, iar moderniştii îl împing spre tradiţionalişti. Cu o evidentă aluzie la creaţia brechtiană, Eugen Ionescu — ce aspiră la titlul de portdrapel al unei „noi avangarde" literare — scrie : *„Se vorbeşte mult in clipa de faţă de «demistificare» ; vai! demistificatorii înlocuiesc tabu-urile prin tabu-uri anti- tabu care devin tabu-uri şi mai mărginite decît tabuurile vechi. Demistificatorii nu fac decit să ne mistifice* şi *să ne înlănţuie, să ne furnizeze un vocabular împietrit, un nou limbaj orbitor* şi *înşelător."* [‡]

De pe terenul „echipei adverse[11] Sergio Lupi, într-un studiu intitulat *Antiestetica lui Brecht,* încadrează aproape fără nici o discriminare creaţia brechtiană în climatul expresionismului considerînd tendinţa evoluţiei brechtiene distructivă, antiestetică, îndreptată împotriva artei tradiţionale, a artei de prezentare, sau, cum am spune noi, de reflectare a realităţii. Brecht, susţine Sergio Lupi *„nu s-a ridicat împotriva ideii de frumos ca ideal estetic ci împotriva esteticii în bloc;* şi *nu atît împotriva unei estetici înţelese ca un domeniu autonom al artei şi ca oglindă a unei lumi posibile, cit împotriva artei în sine ca o manifestare inacceptabilă (arbitrară) a spiritului. Anti-estetica sa semnifică sic* et simpliciter *voinţa precisă a non-artei"* [s].

---

†* Sergio Lupi : *L'Anti-estetica di Brecht,* în : *Rivista di Estetica,*-Fascicolo III, 1963, p. 323.

[1] Paolo Chiarini, *Bertolt Brecht,* Editori Larteza, Bari, 1959, p. 36.

[1] *Ibid. op. cit.*

' Georg Lukacs, La *destruction de. la raison* (Die Zerstorung der Vernunft), I, Texte franqais de Stanislas George, Andre Gisselbrecht et Edouard Pfrimmer, L'Arche Editeur ă Paris, p. 53.

‡ Eugene Ionesco, *Notes et Contre-Notes (Note şi Con- tra-Note),* Gallimard, 1962, p. 122.

Dacă estetica brechtiană ar fi într-adevăr înzestrată cu caracteristicile pe care i le atribuie Sergio Lupi, Eugen Ionescu — promotor entuziast al anti-teatrului — nu ar avea nici un motiv să o conteste. Iar dacă, dimpotrivă, ea nu face altceva decît să ofere un nou „limbaj *împietrit*", aşa dar un nou „sistem *de convenţii*" sau, cel puţin, un nou sistem de *„principii artistice"* atunci ar trebui considerată o nouă estetică şi nu o *anti-estetică.*

Ce putem, aşa dar înţelege din acest joc al evaluărilor contradictorii şi cum rezistă opera brechtiană în faţa lui ?

Fireşte, cum am spus, este încă prematur să încercăm a răspunde printr-o judecată de valoare ce ar avea pretenţia să pună capăt, chiar şi provizoriu, oricărui litigiu ulterior. Sîntem în stare doar să creem premisele unei asemenea judecăţi printr-o expunere corectă şi precisă a datelor problemei.

„Spiritul de contradicţie" pe care Brecht îl considera trăsătura sa fundamentală nu poate fi altfel înţeles decît ca o necontenită strădanie de a refuza încarcerarea între gratiile uneia sau alteia dintre formulele artistice ce i-au solicitat interesul dealungul drumului străbătut, de a le depăşi pe rînd, ţintind la dobîndirea unei expresii cît mai adecvate gîndirii sale. Şi dacă asistăm astăzi la un joc al evaluărilor contradictorii, faptul se explică prin aceea că exponenţii tendinţelor depăşite de Brecht în cursul evoluţiei sale — sau executorii lor' testamentari — critică opera în ansamblul ei din propriul lor unghi, particular de vedere. Deaceea, nu întîmplător ei îşi dau mina cînd este vorba de a i se imputa tocmai adoptarea marxismului drept călăuză în căutările sale creatoare şi investigaţiile-i teoretice.

Setea veşnic nepotolită de noutate şi progres, neastîm- părul gîndirii sale — ce l-a îndemnat să-şi aroge cu mîndrie titlul de *„the Einstein of the new stage form"* (Einstein al noii forme scenice) — a găsit în maleabili- tatea şi ductilitatea dialecticii singura călăuză eficientă în explorarea unor căi încă nestrăbătute de creaţia artistică. După cum observă pe bună dreptate Paolo Chiarini, cunoscut exeget brechtian, dialectica este categoria centrală a teatrului plăsmuit de autorul Iui *Galileo Galilei, „o categorie ce lipsea cu totul dramaturgiei expresioniste şi care — prezentă în germene în*

producţia de tinereţe a lui Brecht — s-a extins, în consecinţă, în toată conştiinţa critică a acestuia numai prin regîndirea fecundă şi cotidiană a marxismului pe care el a ştiut să-l înţeleagă şi să-l aplice într-o formă nu dogmatică şi închisă ci profund creatoare şi lipsită de prejudecăţi"

Aşa dar, ceea ce Brecht înţelegea prin *„spirit de contradicţie"* nu era altceva decît spiritul revoluţionar — pe care el îl concepea total şi permanent — cu alte cuvinte spiritul ce l-a împiedicat să se oprească vreodată locului în lupta pentru înoirea societăţii şi artei. Dacă, aşa cum s-a spus uneori, epoca nu este decît o patrie în timp, atunci pe drept cuvîrit, plăsmuiforul lui Puntilla şi al lui Arturo Ui poate fi considerat unul din primii cetăţeni ai acestei patrii. Chiar şi Sergio Lupi este nevoit să admită că *„puţini poeţi au fost atît de deschişi faţă de frămîntările timpului, atît de răzvrătiţi în faţa istoriei pe cît a fost Brecht" '.*

Aceasta însă înseamnă că drumul P[e] care l-a străbătut, mai mult decît în cazul altor scriitori, nu poate fi înţeles pe deplin fără a se urmări diferitele confluenţe sociale, ideologice şi artistice ce i-au marcat viaţa şi creaţia. Ţinta sa supremă a fost doar împrospătarea, înnoirea mijloacelor artistice de expresie cu scopul exclusiv de a le preface în unelte potrivite pentru transmiterea unui mesaj al înnoirii sociale. Dar strădaniile lui pot fi preţuite la adevărata lor valoare numai în măsura în care luăm în consideraţie împrejurarea cu totul paradoxală sub semnul căreia s-au desfăşurat, odată cu începutul secolului nostru, tentativele de înnoire a artei. Aceste tentative s-au lăsat călăuzite de o ideologie diferită de cea a înnoirii sociale şi uneori total opusă ei. Procesul înnoirii sociale şi procesul înnoirii artistice se înfăţişau, aşadar, ca două fluvii paralele sortite parcă să nu se întîlnească niciodată. In personalitatea lui Brecht, istoria literară contemporană a găsit un dibaci inginer ce a săpat canalul de comunicaţie destinat să le unească apele într-un singur torent.

★

Bertolt Brecht păşeşte pe primele trepte ale carierei sale poetice într-un moment cînd scena literară şi artistică a Germaniei era dominată de revolta expresioniştilor împotriva tradiţiilor clasice — dar mai

ales împotriva naturalismului — cărora se pregăteau să le dea lovitura de graţie. Insă acest climat constituia el însuşi consecinţa unei ambianţe ideologice, mai largi şi mai profunde, marcată prin apariţia unui proces de criză în sînul pozitivismului — concepţia filozofică burgheză preponderentă la jumătatea secolului trecut — şi ivirea unei adevărate degringolade filozofice prin străduinţele depuse de Kir- kegaard, Nietzsche şi continuate în secolul nostru de Berg- son, Husserl; Heidegger sau Jaspers, de a compromite în variate forme şi modalităţi încrederea în raţiune şi a ridica în slăvi „intuiţia", „trăirea", „elanul vital", „mitul", „existenţa ca atare fără nici un fel de atribut". Pozitivismul exprimase starea de spirit raţionalistă a burgheziei abia înscăunată la putere, robusteţea şi încrederea acesteia în raţiune şi cunoaştere. Fără a-şi fi epuizat cu totul rolul istoric, ea încetase să mai fie o clasă progresistă şi încetul cu încetul căpăta trăsături conservatoare din ce în ce mai nete, însă nu atît de pronunţate încît să poată fi numită reacţionară. Situaţia stabilă în care se găsea o determina să refuze a-şi pune alte întrebări în afara celor legate direct de progresul forţelor de producţie, aşa dar de ceea ce era implicat în însuşi destinul ei istoric. Considerîndu-şi propria orînduire ca singura raţională cu putinţă, ca o ordine naturală, burghezia nu năzuia, în această fază, nimic altceva decît să-şi valorifice într-un mod cit mai eficient avantajele ce decurgeau din situaţia ei de clasă dominantă. Pozitivismul răspunsese foarte bine acestei necesităţi întrucît pornea de la premisa că oamenii nu au a-şi pune alte întrebări în afara celor ce decurg din interpretarea datelor oferite, în chipul cel mai direct, simţurilor noast' e de către realitatea exterioară. Pe măsură însă ce ca 'talismul se dezvolta şi contradicţiile sale se acumulau ptat, mitul „raţionalităţii" acestei orînduiri începea mai mult să se clatine. Frecvenţa aproape matematică a crizelor de supraproducţie, ce lasă în urma lor imense capacităţi de producţie şi forţe de muncă nefolosite în timp ce regiuni întregi sînt bîntuite de foamete îi face pe mulţi intelectuali burghezi să piardă treptat încrederea nu numai în „raţionalitatea" ordinii de care era legat propriul lor destin dar chiar şi în capacitatea raţiunii umane de a cunoaşte şi stăpîni lumea. Trecerea la faza imperialistă a dus la

agravarea sentimentului ce se naşte în conştiinţa acestor intelectuali că omul este străin în lume, că nu o poate înţelege, mai mult chiar, că nu-i este dat s-o înţeleagă. Aşa dar, după cum observă foarte bine Georg Lukacs, eflorescenţa iraţionalismului constituie un fenomen internaţional ce apare cu necesitate pre'tutjndeni unde capitalismul se află în declin şi devine astfel *„problematic în proprii săi ochi"* '. Dar gradul de îndrep'tîndu-şi privirea către marile valori ale artei extrem-orientale, chineză şi japoneză, din a căror sevă socotea că trebuie să se alimenteze şi creaţia artistică europeană spre a-şi redobîndi vigoarea, expresionismul apare în cultura germană ca o reacţie violentă împotriva pozitivismului şi a corespondentului său literar, naturalismul.

Concepţiile artistice ale lui Zola, promotorul acestui curent, stipulau descrierea minuţioasă, cu o „obiectivitate ştiinţifică" dusă pînă la cele mai nebănuite limite, a faptelor şi relaţiilor dintre oameni ce le oferea realitatea exterioară. Astfel literatura se transforma într-un act de pură înregistrare rece, aproape birocratică, de proces verbal, a datelor obţinute de simţuri. Iar fraza prozei naturaliste, abandonînd orice urmă de fior liric devenea o însuşire de banalităţi. Expresioniştii vedeau în cauzalitatea mecanică (prin care literatura naturalistă explica toate raporturile) un simptom al acestei mulţumiri de sine a burghezului obtuz, lipsit de orice preocupare intelectuală şi artistică, insensibil la adevăr şi frumos, mulţumire de sine ce-1 făcea să creadă cu naivitate că ştie totul, că poate lămuri totul, numai şi numai pentru că lumea-i aparţine şi izbuteşte s-o exploateze cu succes.

Dar odată cu primele decenii ale secolului al XX-lea o atare mulţumire de sine este supusă unor grele încercări. Atît în ştiinţă cît şi în viaţa socială apar fapte tulburătoare ce pun omului probleme zguduitoare de natură să zdruncine un întreg sistem de valori. Dezvoltarea uluitoare a tehnicii, ce nu mai poate fi stăpînită în toate consecinţele ei — datorită economiei capitaliste anarhice — ajungînd chiar să-l domine pe om, lăsîndu-şi amprenta asupra personalităţii lui şi determinîndu-i reflexele ; pregătirile de război şi apoi războaiele — locale şi mondiale — cu urmările lor imprevizibile ; nesiguranţa şi haosul; spiritul revoluţiei ce planează

în aer, precum şi atîtea alte elemente ale vieţii cotidiene din lumea capitalistă contemporană, se conturează în mintea intelectualului burghez ca un univers dezintegrat, fărîmiţat de forţe obscure şi primejdioase al căror sens este incapabil să-l descifreze. Realitatea îl apasă ca un coşmar silindu-1 să se închidă în carapacea propriului său eu şi să dobîndească psihologia unui prizonier într-un lagăr de concentrare. Tocmai o asemenea stare de spirit tind să exprime promotorii expresionismului. Ca „bravi cărturari germani" — obişnuiţi prin tradiţie să transforme realităţile sociale în obiect de „speculaţie metafizică" şi străini, cum observa Paolo Chiarini, de o perspectivă dialectică asupra vieţii, singura în stare să le ofere o metodă cu adevărat eficace de studiere a legilor sociale — ei preferă tactica struţului. Neputînd să cunoască realitatea şi prin urmare s-o înfrunte prin luptă, o neagă pur şi simplu, căutînd eliberarea omului nu în cadrul ei ci, dimpotrivă, dincolo de ea, pe un plan metafizic, „ideal". Cu „vanitatea literară" de care pomenea Lukacs în fragmentul citat de noi mai înainte, artiştii expresionişti nu-şi propuneau nimic altceva decît „afirmarea spiritului" oprimat de o realitate meschină prin lipsa ei de ideal şi poezie, o realitate a cărei obositoare banalitate îşi găsise — socoteau ei — un fericit corespondent în arta naturalistă. Poetul Gottfried Benn, unul din reprezentanţii de seamă ai expresionismului, îşi defineşte în chipul următor tendinţa căreia îi aparţine :

„...nu exista în Europa între 1910 şi 1925 nici un fel de alt stil decît cel anti-naturalist; nu exista însă nici realitate, ci numai caricatura ei. Realitatea era o noţiune capitalistă. Realitatea însemna parcele, produse industriale, ipotecări, tot ceea ce se putea aprecia prin valoarea profitului. Realitatea era darwinismul, cursele de cai internaţionale, tot ceea ce se bucura de obicei de un privilegiu. Realitatea mai era apoi războiul, foametea, umilirea istorică, lipsa de drepturi, forţa. Spiritul nu avea realitate. El îşi purta de colo pînă *colo realitatea sa internă, fiinţa sa, biologia sa, construcţia sa. contorsionările sale de natură fiziologică şi psihologică, creaţia sa, strălucirea sa. Metoda pentru a trăi toate acestei, pentru a-şi asigura această posesiune* (a spiritului n.r.) *consta în intensificarea caracterului său activ. în sens indian, consta în extaze, într-un fel de beţie*

interioară"

Iată deci ce semnificaţie dobîndeşte pentru expresionişti fronda anti-burgheză şi negarea realităţii capitaliste : un refugiu în vis şi irealitate. în poezie, teatru sau pictură străduinţa lor principală era de a exprima în forme brutale, şocante, intensitatea emotivă, exasperarea şi extazurile mistice ale unui ins solitar şi deznădăjduit, neputincios de a se adapta realităţii şi trăind

[1] Gottfried Benn, *Essays. Reden. Vorträge* Gesammelte Werke in vier Bänden, herausgegeben von Dieter Welles- hoff. Erster Bând, *Expressionismus,* Limes Verlag, Wies- baden 1962 (2 Auflage) p. 243. din această pricină o viziune de coşmar. Raportul de inadaptabilitate dintre eu şi realitatea exterioară duce la sentimentul că *„lumea în care omul se naşte este absurdă. Impuls şi întîmplare conduc fiecare drum şi raţiunea, acest semn distinctiv al omenirii, este profund zguduită in faţa spectacolului brutal al elementelor",* după cum scria poetul Franz Werfel în prefaţa la *Troerinnen* (1914) [1]. în consecinţă estetica expresionistă se ridica împotriva armoniei şi echilibrului — ce trădau evident o gîndire raţionalistă — dezvăluite de arta clasică, socotind că o asemenea artă „imitînd natura'[1] nu face altceva decît să reflecte un raport panteist, de fericită concordanţă între om şi lumea înconjurătoare. Ea propune drept izvor de inspiraţie goticul şi barocul caracterizate nu prin forme preluate de la natură ci prin *„tendinţa spre abstractizare, consecinţa* — după cum se exprima Worringer, esteticianul expresionismului — *unei mari nelinişti a omului provocată de viziunile lumii exterioare, corespunzînd în raporturile religioase cu o coloratură puternic transcedentală a tuturor reprezentărilor" '.*

Aspiraţia spre transcendent şi ideal se manifesta în concepţiile expresioniştilor printr-o viziune utopică asupra „renaşterii omului[11], concepută mistic ca o răscumpărare a „păcatului originar[11]. „Căderea în păcat[11] concretizată într-o dezlănţuire brutală a tuturor impulsurilor biologice cele mai elementare constituia un fel de condiţie prealabilă a purificării fiinţei umane şi a înălţării ei, pe calea extazului, spre „culmile înalte ale spiritului absolut[11], în poezie mijloacele artistice folosite de expresionişti vor tinde

să obţină efecte violente de natură să „sfîşie" starea de spirit a cititorului provocînd o emotivitate exasperată, o stare de tensiune cu scopul de a înlesni „purificarea", „avîntul transcedental[11], biblica „eliberare de materie[11]. în timp ce extazul mistic va fi exprimat prin forme abstractizate la maximum, prin simboluri şi alegorii, viaţa reală va fi înfăţişată intr-un chip deformat, caricaturizat, grotesc, poetul ţinînd cu orice preţ să-şi manifeste astfel sentimentul de depreciere ce-1 animă în raporturile sale cu lumea înconjurătoare, atitudinea sa fundamental polemică. Tehnica literară se va carac- § ** teriza printr-o esenţializare a expresiei poetice, prin căutarea, cu tenacitate a unei riguroase economii de mijloace. Avînd în faţă drept model felul în care Werther al lui Goethe îşi dezvăluia marea sa pasiune, poetul va folosi fraza scurtă, incisivă, lipsită de epitete şi mai ales de substantive (*„Lumea trebuie desubstantivizată"* spunea Franz Werfel), cu alte cuvinte fraza dinamică redusă aproape exclusiv la verbe ; versurile sale vor avea ritmul abrupt, sacadat, punctat cu multe semne de exclamaţie. Privind lumea din unghiul de vedere al dinamismului vital, el va renunţa la orice fel de justificare ori succesiune logică sau psihologică. *„Limbajul popular* — explica într-un chip foarte sugestiv Dăubler -— *spune că un spînzurat trăieşte în ultima sa clipă viaţa întreagă. Astă nu poate fi decît expresionism".* Rapiditatea, simultaneitatea şi tensiunea înaltă sînt aşadar principalele atribute ale tehnicii literare expresioniste. Tendinţa spre grotesc îi îndreaptă pe adepţii acestei tehnici spre o viziune apocaliptică asupra lumii ; manifestînd preferinţă pentru anumite teme — cum ar fi aceea a războiului sau a mizeriei materiale şi morale a oraşului capitalist — ei tind să întunece în mod intenţionat tabloul realităţii, astfel încît aceasta pare a se afla în pragul unei iminente catastrofe, a unui cataclism cosmic purificator. Iar ca o contrapondere este imaginată un fel de lume viitoare ideală, o viaţă

§ Citat de Paolo Chiarini, op. cit., p. 15.

** Wilhelm Worringer, *Abstraktion und Einfiihlung. Ein Beitrag zur Stilpsychologie Vierte Unveränderte Auflage,* R. Piper Co. Verlag, Miinchen, 1916, p. 19.

de apoi bazată pe dragoste, ascetism şi egalitate utopică, supraterestră, abstractă, ale cărei contururi amintesc întrucîtva comunităţile primilor creştini.

In teatru, expresionismul se va strădui să distrugă cu brutalitate formele tradiţionale, clasice, romantice, realiste sau naturaliste ale dramei, mai precis, formele bazate pe unitatea şi continuitatea acţiunii, pe conflictul gradat, de pasiuni şi interese, în cadrul căruia se înfruntă caractere şi tipuri precis conturate, cu o dezvoltare logică, motivată psihologiceşte. Pornind de la primele încercări de înnoire a structurii dramatice făcute de către August Strindberg — a cărui piesă *Ett Dromspel (Năluca)* a devenit un fel de „biblie", de document-program al expresionismului, aşa cum fusese *Cromwell* a lui Hugo pentru romantism — o pleiadă întreagă de dramaturgi germani, începînd cu Frank Wedekind şi sfîrşind cu Hasenclever, Georg Kaiser şi Ivan Goli, a purces la căutarea unei desfăşurări dramatice menită să îndeplinească o funcţie cu totul diferită decît aceea de a istorisi o întîmplare reală sau verosimilă.

Preocupările lor în dramaturgie şi arta spectacolului erau îndreptate spre transformarea piesei de teatru şi a punerii ei în scenă în ceea ce germanii definesc prin termenul de *Dichtung,* aşa dar într-o pură ficţiune, cu adinei rezonanţe lirice, în care să-şi găsească o expresie concretă, plastică şi scenică trăirile lipsite de orice logică interioară ale unei conştiinţe solitare, apăsată de contactul cu lumea din jur. In acest sens opera lui Strindberg amintită mai înainte oferă poate cel mai edificator exemplu, ea neeonstituind altceva decît proectarea în spaţiul scenic al unui coşmar.

Dar dacă desfăşurarea dramatică era *într-adins* concepută ca iraţională, ilogică, absurdă, nu înseamnă că ea trebuia fi implicit şi lipsită de sens. Dimpotrivă, expresioniştii — călăuziţi de tendinţele lor ideologice fundamentale — se străduiau să facă dintr-o asemenea desfăşurare un instrument de demonstrare a unei idei abstracte cu caracter etic şi filozofic.

După ei piesa de teatru urma să fie o *moralitate* în genul misterelor creştine din Evul Mediu. Lipsită de progresia dramatică *externă* a dramei tradiţionale, acţiunea teatrului expresionist avea drept ţel să ilustreze aventura spiritului uman în cursul aspiraţiei

lui continue spre transcendent. Deaceea ea şe şi transforma inevitabil într-o alegorie în care personajele, departe de a semnifica existenţe reale sau posibile în realitate, deveneau semne sau simboluri pentru identificarea unor abstracţiuni cum ar fi binele, răul, ispita etc. Ele îşi pierdeau pînă într-atît identitatea îneît nici nu mai aveau nume fiind desemnate prin categoria din care făceau parte : Avocatul, Ofiţerul, Prietenul, El, Ea etc.

Aventura spiritului era concepută ca o ascensiune continuă a omului solitar pe treptele unui calvar — calvarul vieţii reale privit ca o *Weltschmerz* (durere a lumii) — la capătul căruia se consuma „răscumpărarea" prin sacrificiul eroului. Treptele acestui calvar denumite şi „staţiuni** luau locul actelor şl scenelor din drama tradiţională. Deaceea piesa de teatru expresionistă a şi fost desemnată prin titulatura de *Stationendrama.* Fiecare „staţiune" avea o existenţă de sine stătătoare; nu se explica prin cea anterioară şi nu constituia premiza celei următoare. Tensiunea scenică se realiza în cuprinsul el printr-o alternanţă de stări sufleteşti contradictorii marcată ritmic, sacadat, cu ajutorul unor replici remarcabile sub raportul conciziunii, a unor coruri vorbite ce aminteau, nu rareori, datorită combinaţiilor lexicale onomatopeice, plăsmuite în chip virtuos, construcţia unei bucăţi muzicale. Tendinţa spre abstractizare cerută de necesităţile alegoriei impunea deasemenea dezintegrarea eroului, dedublarea şi chiar triplarea lui în alte personaje, fiecare dintre ele avînd drept ţintă ilustrarea unei alte dimensiuni sufleteşti. Astfel, spre pildă, în piesa lui Ivan Goli *Mathusalem sau eternul burghez, „Studentul există pe scenă în trei exemplare şi trebuie jucat prin trei actori care seamănă între ei, reprezentând EU-l TU-ul* şi *EL care compun individul"'.* în scena de dragoste dintre Student şi Ida, fiecare din cele trei componente ale personajului pune în lumină o altă atitudine psihică : *eul* reprezintă conştiinţa de sine, introspecţia, confruntarea cu sine însuşi; *tu-ul,* atitudinea individului faţă de celălalt, faţă de lumea externă, conflictul dintre subiect şi obiect; *el,* reflectarea lumii externe în conştiinţa individuală. Mai mult chiar, în aceste trei componente sînt cristalizate definiţiile celor trei genuri fundamentale : liricul (eu),

dramaticul (tu) şi epicul (el).

Ar fi greşit să se creadă că expresionismul a fost un curent literar şi artistic în deplinătatea accepţiei ce-o acordăm acestei noţiuni. Lipsit de un program estetic precis, de un *spiritus rector* menit a-i determina orientarea, plămădit din cele mai diferite influenţe, el a reprezentat mai curînd o stare de spirit specifică ce a izbutit să cucerească cîteva grupuri izolate, risipite prin marile oraşe germane : la Berlin în jurul lui Kurt Hlller şi la Neuenklub în jurul lui Pfemfert şi a publicaţiei Die *Aktion,* la Strasburg în jurul lui Schickele, a lui Stadler şl a revistei *Der Stiirmer,* la Miinchen în cîteva cabarete şi mai ales în celebra cafenea *Stephanie,* la Miihlau în Tirol în jurul Iul Ludwig Ficker, prietenul poetului Georg Trakl şi a revistei *Der Brenner.*

Unite prin aspiraţia comună de a genera o nouă *Sturm und Drang Periode,* o nouă renaştere a culturii germane, ele n-au reuşit totuşi să creeze decît un climat de efervescenţă spirituală căci le-a lipsit în ultimă instanţă adeziunea publicului larg. Era deci natural ca într-un asemenea climat — care se dezvolta prin dialectica internă proprie a ideilor confruntate în cadrul lui — să se producă disocieri, nuanţe diferite şi chiar deplasări de poziţii

[1] Ivan Goli, Le *nouvel Orphăe,* Aux ăditions de la Sirene, Paris, 1923, p. 75 în raport cu tendinţele ideologice fundamentale ce-1 caracterizează. Astfel, sub presiunea fenomenelor sociale, a ascuţirii luptelor de clasă, a procesului de radicalizare a maselor şi a falimentului ce-1 înregistrează reformismul în mişcarea muncitorească, din rîndurile expresioniştilor se detaşează aşa numita „ramură activistă", cunoscută şi sub titulatura de *Linksexpressionismus* (expresionismul de stingă). Negînd principiul apolitic al neintervenţiei în problemele social-politice şi de căutare a salvării omului pe calea „mîntuirii 'lui sufleteşti", a refugiului în lumea „de dincolo de realitate", această ramură proclamă dimpotrivă cu îndrăzneală că „nu există decît omul public" *(Rubiner)* şi propune un întreg program de transformări, considerate de autorii lui drept revoluţionare.

Amestec eteroclit de radicalism anti-burghez, anarhism aristocratic, pacifism şi comunism utopic,

programul expresionismului de stingă, formulat de Kurt Hiller se centra în jurul cîtorva revendicări fundamentale : punerea războiului în afara legii ; împărţirea egală a bogăţiilor ; garanţia unui minimum vital; eliberarea dragostei; raţionalizarea naşterilor ; abolirea pedepsei cu moartea ; lupta împotriva bisericii; lupta împotriva parlamentelor ; introducerea monarhiei celor buni.††

<.

După cum am văzut, unii cercetători încadrează aproape fără nici un fel de discriminare creaţia brechtiană în climatul expresionismului. Desigur că în anumite privinţe el chiar şi constituie pentru Brecht un punct de pornire. Insă, în nici un caz-acest punct de pornire nu ar putea fi identificat cu orientarea expresionistă în ansamblul ei ci numai cu ramura activistă, aşa dar cu acea tendinţă pentru care fronda anti-burghezâ trecea pe primul plan, determinînd totodată în rîndurile grupului ce aderase la ea o evidentă străduanie de a abandona iraţionalismul şi a căuta căi noi de repunere a raţiunii în drepturile ei. Totuşi este greu de presupus ca însăşi programul activismului, aşa cum fusese formulat de Kurt Hiller, să-1 fi satisfăcut în întregime pe tinărul Brecht. „Spiritul său de contradicţie", persifleur, sarcastic, nu putea să nu surprindă caracterul iluzoriu al acestui program, caracter iluzoriu ce decurgea din lipsa unei analize ştiinţifice concrete a relaţiilor sociale în lumea contemporană, pe care să se întemeieze revendicările cuprinse în el. Brecht păşeşte pe primele trepte ale carierei sale poetice nu numai într-un moment cînd scena literară a Germaniei era dominată de revolta expresioniştilor ci şi într-o perioadă de mare avînt revoluţionar sub raport social şi politic. Războiul imperialist ce adusese cu sine înfrînge- rea Germaniei şi prăbuşirea imperiului wilhelmian spulberase din

†† în treacăt fie spus, acest program aminteşte, cel puţin în ceea ce priveşte ultimul punct, de concepţia „noocraţiei necesare", formulată la noi de Camil Petrescu.

[1] Cf. Emile Szittya: *Les ătapes de Bert Brecht,* în *Europe,* nr. .137/1957, p. 42.

conştiinţa proletariatului ultimele iluzii reformiste ; muncitorii şi soldaţii înarmaţi ocupau uzinele şi fabricile, organizau comitete revoluţionare, se pregăteau pentru a lua puterea în mîinile lor, urmind astfel pilda fraţilor lor de clasă din Rusia. In Bavaria se şi proclamase Republica Sovietică. Spiritul de contradicţie a lui Brecht nu putea să nu surprindă incompatibilitatea de concepţie ce exista între aşa zisa revoluţie în artă proclamată de expresionişti şi revoluţia reală, cea care se desfăşura pe străzi. Viaţa socială, cu logica ei de fier, neîndurătoare, nu mai tolera nici un fel de ambiguitate determinîndu-1 să se situeze în poziţie de frondă faţă de fronda însăşi, cu alte cuvinte chiar faţă de expresionism. Cînd în 1913 Johannes Becher, pe atunci reprezentant al activismului, îl invită la cafeneaua Stephanie din Miinchen unde se adunau poeţii expresionişti, nu acceptă decît după foarte multe insistenţe : „Se *vorbeşte prea mult* de *literatură* acolo — spunea el — şi a înnegri Mrita *nu are nimic* de a face cu revoluţia. *Eu visez baricade adevărate, dispreţuiesc dinii literaturii care latră prea mult*" < Dar ce putea însemna pentru el ca poet o revoluţie adevărată 7 Istoria reală, cea pe care o trăia zi de zi, îi demonstra că nu refugiul în transcendent, într-o comunitate viitoare ideală, abstractă sau într-o „mîntuire sufletească" a omului pe calea extazului mistic — cum preconizau expresioniştii — este alternativa ce trebuie opusă opresiunii capitaliste ci unirea conştientă a maselor împotriva exploatării şl războiului. Nu cultivarea iluziei rousseau-iste a omului bun de la natură pe care civilizaţia modernă, „lipsită de suflet" l-ar fi pervertit; nu căutarea unui climat spiritual de renaştere a omenescului ci reclădirea în întregime a bazelor societăţii pentru ca omul să nu mai fie străin omului însuşi. Nu apelurile singuratice la revoltă — chiar cu aspiraţia utopică a „unei egale împărţiri a bogăţiilor" sau a „monarhiei celor mai buni" — ci lupta de clasă.

Pentru el ca poet revoluţia adevărată nu putea însemna altceva decît integrarea organică a artei, cu toate mijloacele de care dispune, în procesul revoluţionar de prefacere structurală a relaţiilor sociale.

însă de la intenţia unei asemenea integrări pînă la integrarea propriu zisă, calea nu-i nici scurtă, nici uşoară. Unde pot fi găsite mijloacele pentru a o realiza ? în arta tradiţională — aristotelică, după cum o va denumi el mai tîrziu — „de imitaţie" a naturii ? Cu alte cuvinte în clasicism, romantism schillerian, realism balzacian sau naturalism zolist ? în ciuda deosebirilor dintre ele, aceste formule artistice erau totuşi unite prin cîteva trăsături comune ce decurgeau din faptul că opera artistului constituia doar obiect de contemplaţie. Reprezentînd un univers coherent, perfect determinat în toate punctele sale, asemenea unei circomferinţe, trădînd aşa dar „o finalitate fără scop" — cum glăsuia clasica definiţie kanţiană, arta tradiţională, socotea Brecht, nu făcea decît să-şi iluzioneze spectatorul sau cititorul oferind o lume de aparenţe în care *„lucrurile erau colorate senzualistic"* ca să folosim o expresie a poetului Gottfried Benn.

Dar saltul produs în cunoaştere pe care l-a adus cu sine secolul al XX-lea, brutala dislocare de forţe sociale ce-a intervenit odată cu apariţia imperialismului făcea să se mărească tot mai mult distanţa dintre *aparenţa* lumii şi *esenţa* ei. Expresionismul încercase să îndrepte viziunea artistului „spre *rădăcinile lucrurilor*" [8] creind o artă ce-şi propunea să fie nu numai obiect de contemplaţie ci şi factor activ de. transformare a omului. Poeţii expresionişti au eşuat însă în această încercare deoarece, interpretînd în sens iraţionalist haosul şi dislocarea lumii capitaliste contemporane, au căutat *„rădăcinile lucrurilor"* în subiectivitatea umană, în *„acauzala durată a tăcerii eului absolut"*[##]. Brecht a intuit încă de la început că adevărata revoluţie nu poate fi decît cea proletară. Ori, proletariatul, ca cea mai revoluţionară dintre toate clasele ce au apărut în istorie, ca o clasă legată de cea mai înaintată formă de producţie nu avea nevoie de iluzii, nu avea nevoie de o artă ce ar masca relaţiile reale ale naturii şi societăţii. El avea nevoie de cunoştinţe căpătate pe cale raţională care să-l înarmeze în lupta sa de clasă, să-1 ajute să domine relaţiile şi nu să fie dominat de

---

‡‡[1] *Ibid.,* op. cit., p. 243.

* *loid., op. cit.*

• *Ibid., op. cit,*

ele, să-1 facă lucid şi puternic. Arta tradiţională prin extensiunea ce-o acordase pasionalităţii, voalase relaţiile sociale reale dintre oameni. Sentimentele mascau interesele, le idealizau şi le idilizau. La rîndul lui, expresionismul sesizînd întreaga absurditate, generată de contradicţiile lumii capitaliste contemporane, a mistificat-o, privind, deci conflictul dintre *eu* şi lume *„ca o esenţă a condiţiei umane prin excelenţă".* Pentru Brecht ca poet, adevărata revoluţie însemna, prin urmare, străduinţa spre găsirea acelei formule artistice cu ajutorul căreia proletariatul să poată avea o viziune raţională, lucidă asupra „rădăcinilor" *concrete, materiale şi sociale, nu abstracte* ce făceau să crească absurditatea şi haosul în secolul al XX-lea.

Paolo Chiarini observă cu foarte multă justeţe că aşa cum Marx, pe vremuri, răsturnase cu picioarele pe pămînt dialectica hegeliană, dîndu-i un conţinut materialist, tot astfel obiectivul principal al creaţiei brechtiene a fost, pe planul înnoirii artistice, de a răsturna dialectica expresionismului, dîndu-i un sens raţionalist şi social.

Calea spre acest obiectiv a trebuit, firește, să parcurgă diferite etape, fiecare constituind o nouă experienţă, prin care se încerca depăşirea limitelor şi contradicţiilor celei anterioare. Ar fi de presupus că la început Brecht — asemenea altor poeţi ai generaţiei lui — n-a putut vedea decît un singur mijloc de integrare organică în revoluţie : descinderea din turnul de fildeş al „superbei solitudini" şi readucerea poeziei în *Agora,* în piaţa publică printre adevăraţii făuritori ai istoriei. în timp ce cu greu se lăsa convins să ia parte la reuniunile expresioniştilor din cafeneaua *Stephanie,* era văzut colindînd cabaretple asemenea lui Franţois Villon şi cîntînd cîntece de revoltă, ale căror versuri îi aparţineau. Ulterior aceste versuri aveau să fie publicate în volumul *Hauspostille (Cartea cu predici).* Din această epocă datează şi cunoscuta Legendă *a sodatului mort* ce prin viziunea ei halucinantă, compusă din notaţiile reci, tăioase, abstracte ale unei ironii macabre, nu pare, la prima vedere, să se distanţeze prea mult de spiritul liricii expresioniste.

Dar în ciuda interpretării date de unii exegeţi, poemul lui Brecht nu este decît un pamflet anti-

războinic, cu o concluzie, desigur deprimantă, conţinînd în subtextul ei, un viguros apel la revoltă. Îi lipseşte totuşi viziunea transcendentală proprie liricii expresioniste. Este posibil ca nota depresivă ce încheie balada să nu se datorească atît neputinţei de a vedea perspectivele sociale ale revoltei cît mai ales incapacităţii sale de a găsi, în acel moment, o haină artistică adecvată pentru exprimarea unei asemenea perspective.

Brecht tinde să se delimiteze, într-un chip pur negativ, parodic, de principalele teze ale expresionismului, ceea ce se va manifesta într-un anumit sens în prima sa piesă, *Baal,* persiflare a dramei expresioniste Der *Einsame (Solitarul) de* Hans Johst. Predilecţia deosebită ce-a nutrit-o toată viaţa pentru formulele şi situaţiile paradoxale îl determină pe Brecht să purceadă la o asemenea delimitare prin configurarea voită a unui decalaj — s-ar putea spune chiar, a unui contrast — între stilul piesei şi tendinţa ei fundamentală. Preluarea întregului instrumentar poetic şi dramaturgie expresionist — are drept scop să scoată la lumina zilei şi astfel să denunţe caracterul iluzoriu, mistificator al principalului motiv ideologic ce-i obseda pe expresionişti: dimensiunea metafizică. Dacă Hanns Johst proslăveşte patetic, în spiritul nietz- schenianismului, decăderea morală a unui poet, încunu- nînd cu laurii eroismului, voinţa cinică de putere şi iremediabila solitudine a acestuia, Brecht, dimpotrivă, spulberă aureola de pe fruntea eroului, o discreditează, topind-o în apa răcoritoare, profund terestră a sarcasmului. în evoluţia brechtiană piesa *Baal* reprezintă doar momentul de *punere a problemei, pe* care, fireşte, orice început de drum îl presupune, şi de aceea în cuprinsul ei nici nu poate fi interceptată schiţarea vreunei atitudini mai precise. Risipirea orgiastică, dionisiacă a eroului, brutalitatea sa sanguinară nu sînt altceva decît componente ale unei revolte obscure împotriva organismului social din jur, tentative spontane de căutare a omenescului — înstrăinat de civilizaţia capitalistă — în identificarea aproape totală cu „viaţa vegetativă'" a naturii. Dar Brecht se distanţează totuşi lucid de eroul său şi-1 priveşte cu un zîmbet ironic ce pare a întreba : să fie oare aceasta calea de a ieşi din singurătate şi a refuza opresiunea ? Moartea lui Baal,

singur printre copacii pădurii semnifică exact contrariul a ceea ce vroiau expresioniştii să demonstreze prin „crucificarea" eroilor lor ; ea nu mai înseamnă o aşa zisă „poartă eliberatoare" spre „lumea de dincolo de lume“ ci ireversibila întoarcere, fără speranţă, în circuitul infinit al materiei. *Baal* trădează o viziune imanentistă asupra universului : amoralitatea lui funciară, neputinţa de a concepe, deopotrivă divinul şi demoniacul, mărturisesc tendinţa lui Brecht de a încerca să definească omul ca entitate nedistinctă de forţele elementare ale cosmosului şi a respinge astfel transcen- dentalismul expresionist.

A nega ceva nu' înseamnă însă, a închide o problemă ci, dimpotrivă, a deschide larg zăgazurile pentru ieşirea la suprafaţă a unui nou torent de întrebări : poate fi oare redusă esenţa omului la elementarismul originar, quasi-animalesc ? îşi poate oare dobîndi omul libertatea reală printr-o beţie a simţurilor, cu alte cuvinte refugiin- du-se în amoralitatea biologicului ? Brecht nici nu-şi propune măcar să răspundă în piesa sa *Baal* la aceste întrebări. îi lipsesc încă multe din datele problemei. Ceea ce probabil îl frămîntă este neputinţa momentană de a defini cu claritate în ce constă opresiunea omului în lumea contemporană. Cu piesa următoare, *Trommeln in der Nacht (Tobe în noapte)* el ajunge să contureze într-un mod şi mai precis caracterul iluzoriu al unei libertăţi dobîndite exclusiv pe planul satisfacţiilor senzuale. Andreas Kragler — a cărui profil nu diferă mult de cel al lui Baal — este la început refuzat în dragoste deoarece părinţii iubitei sale încearcă „s-o vîndă" unui bogătaş, ceea ce înseamnă că structura relaţiilor sociale se transformă inevitabil într-o barieră rigidă pusă chiar în calea expansivităţii sexuale.

Cadrul social fiind astfel definit prin trăsăturile sale social-istorice concrete, revolta eroului va îmbrăca, de astă dată şi ea o haină mai concretă, mai puţin vagă şi abstractă decît în Baal. Andreas Kragler se alătură mişcării revoluţionare a spartachiştilor şi ia parte, în fruntea unui grup de muncitori, la luptele din cartierul presei. Brecht însă, ne previne să nu ne pripim a acorda acestui gest alte valori decît acelea pe care le are în realitate ; continuă să-şi privească

eroul cu o ironie abia perceptibilă, soluţionează conflictul într-un chip neaşteptat : regăsindu-şi fericirea sexuală Andreas Kragler părăseşte lupta, chemat de ispitele „patului". (Ultimul tablou se şi intitulează : „Chemarea patului".)

Există un punct cîştigat în plus faţă de piesa anterioară : în ţinta persiflării încep să fie incluse şi preocupările „sociale" ale anumitor expresionişti, preocupări din care, aşa cum am văzut mai înainte, nu lipsea aspiraţia spre „eliberarea dragostei". Soluţionînd conflictul în aşa fel incit odată satisfăcută această aspiraţie, celelalte să fie lăsate în umbră, Brecht a eliminat orice dubiu asupra obiectivului ce-1 vizează piesa sa.

Ascuţişul criticii se îndreaptă împotriva elementelor mic-burgheze, oportuniste, anarhice, ce-au părăsit mişcarea revoluţionară din Germania în momentul ei cel mai greu, supunînd totodată unei operaţii de denunţare şi acele tendinţe ale ramurii activiste în care „mistica" utopică a unei „revoluţii" fără obiectiv precis lua locul aspiraţiei spre transcendent cultivată de restul expresioniştilor.

După cum vedem, sensul primei etape din evoluţia brechtiană poate fi găsit în efortul lucid întreprins de scriitor de a-şi refuza sie-şi soluţiile ilfizorii privitoare la natura umană oferite de expresionism, fără însă ca acest refuz să însemne o revenire la formulele artei tradiţionale sau naturaliste, „de imitaţie" pe care expresionismul o nega. Imanentismul biologic cultivat de tînă- rul Brecht are menirea să ne sugereze că omul este în *primul rinä* „Blut und Fleisch" (Came şi sînge) adică *materie, nu spirit,* că de această materie, orice ar face, nu are putinţa să se elibereze, cum dimpotrivă credeau expresioniştii.

Concepţia rousseau-istă a acestora, privitoare la bunătatea nativă şi funciară a omului este contestată cu violenţă şi cinism în piesa *Im Dickicht der Städte (In desişul oraşelor)* ce tinde să dezvăluie o natură umană dominată în chip fundamental de instinctul agresivităţii. Este drept, lupta pe viaţă şi pe moarte dintre Shlinlc şi Garga se desfăşoară în ambianţa marelui oraş capitalist iar mijloacele folosite de fiecare dintre ei pentru distrugerea celuilalt sînt prin excelenţă sociale şi ţin de „morala" civilizaţiei burgheze. Dar Brecht nu are deocamdată o

perspectivă prea limpede asupra raţiunilor sociale ce determină această înfruntare. El identifică încă lumea capitalistă cu o „junglă" în înţelesul propriu al cuvîntului, aşa dar este ispitit să vadă acea celebră „struggle for life" (lupta pentru existenţă) din societatea burgheză ca o expresie a unei *condiţii umane* imuabile, asemănătoare celei stipulate de expresionişti, însă întemeiată exclusiv pe factori de ordin biologic, în speţă pe instinctele de conservare şi reproducere.

După cum observă pe bună dreptate Italo Maione în cartea sa *Dall' Espressionismo al Neorealismo Tedesco (De la expresionism la neorealismul german),* Brecht vede şi simte umanul, ca o vulgaritate, iar lumea ca imunditate, ceea ce este sănătos şi sfînt nefiihd altceva decît masca demoniacului.[1] Cu un an inaintea plăsmuiriii piesei *Im Dickicht der Städte* scrisese Lux in *tenebris,* o piesă într-un act în care demonstra cu o vervă strălucitoare nu numai că aşa numitul idealism burghez eşuează inevitabil în marasmul unor complicităţi murdare implicate de reţeaua intereselor meschine ce alcătuiesc însăşi fundamentul societăţii capitaliste, ci, mai mult, că este un ,,pendant'[1] necesar chiar al acestor interese.

Pentru Brecht eliberarea de iluziile transcendentaliste presupune deci o tendinţă spre obiectivare, cu alte cuvinte străduinţa de a configura o viziune asupra omului contemporan din afara şi nu dinlăuntrul propriului eu al acestuia. Şi, pe un asemenea teren, neîndoios, el se află în deplină consonanţă cu un ansamblu întreg de mutaţii ce se produc în climatul vieţii literare postbelice din Germania. După 1920 expresionismul începu să manifeste semnele evidente ale unui declin ; chiar şi în rîndurile aderenţilor săi îşi făcea treptat loc un sentiment de oboseală şi dezamăgire. Porniţi să experimenteze noi mijloace de expresie artistică ei încercau acum senzaţia că linia estetico-ideologică pe care o adoptaseră îşi epuizase deja posibilităţile, că incontestabilele inovaţii pe care le adusese structurii poetice şi dramatice riscau să se transforme într-un manierism dominat de utilizarea exasperată a clişeelor. în lumina unui „apocalips" real — cum fusese cel al războiului de curînd încheiat — viziunea imaginar- apocaliptică asupra universului preconizată de arta expresionistă devenea pur şi simplu o

puerilitate. De aceea experimentarea în continuare a unor noi modalităţi expresive impunea abandonarea acestei linii, reorientarea întregii optici a artistului, îndreptarea ei intr-o direcţie total opusă. Astfel apare în Germania o nouă generaţie de artişti ce tind să nege principiile de bază ale esteticii expresioniste.

Ivită ca un contrapunct al expresionismului, această orientare, denumită „Neue Sachlichkeit" (Noua obiecti-

’ Vezi Italo Manole *Dall’ Espressionismo al Neorealismo Tedesco,* Libreria scientifica Editrice, Napoli, p. 213. vitate) pare, la prima vedere, să-şi îndrepte privirile îndărăt, spre procedeele atît de mult contestate ale naturalismului. Se ştie însă, că nimic în istorie nu se produce fără urmări, cu alte cuvinte niciodată nu se poate reveni exact la un punct de plecare anterior ; deci şi în cazul de faţă, redobîndirea gustului pentru obiectivitate nu va lua o înfăţişare care să presupună totala ignorare a faptului că expresionismul oricum existase şi-şi lăsase amprenta asupra dezvoltării artistice prin categoricele sale cuceriri. Dacă noua formă postbelică, a naturalismului se simţea îndreptăţită să conteste viziunea extrem-subiec- tivistă ce-o trăda expresionismul, în nici un caz însă, ea nu-i putea tăgădui acestuia însuşirea de a fi dat o lovitură de graţie universului coherent, scrupulos descriptiv şi imitativ al vechiului naturalism, de tip zolist.

Respingînd ca desuetă orice încercare de idealizare a omului, manifestînd scepticism în faţa oricărei străduinţe de a-1 reconstrui pe plan moral, dezvăluind cu cinism tot ceea ce ţine de fondul lui primar, obscur, animalesc, în contrast cu automatizarea reflexelor sale datorită civilizaţiei contemporane ultratehnicizate, neo-naturaliştii au fructificat totuşi experienţa celor pe care-i combăteau, reproducînd realitatea imediată, perceptibilă direct senzorial, din perspectiva haotică a unei multitudini de unghiuri de vedere diverse, prin secţionarea realului în- tr-o pluralitate de planuri diferite, prezentate paralel sau succesiv, într-o ordine logică firească sau în contra-punct. ^Rapiditatea, simultaneitatea, ritmicitatea, tensiunea înaltă, într-un cuvînt dinamismul desfăşurării epice sau dramatice, pe care expresionismul le-a lăsat drept moştenire urmaşilor

săi au fost încorporate pe de-a-ntregul în tehnica literară a noii orientări.

Dintr-o asemenea optică nu lipseşte nici tentativa de a proecta asupra realităţii exterioare o lumină grotesc- apocaliptică ; dar spre deosebire de modul cum se înfăţişa în operele expresioniştilor, ea nu mai este rodul unei invenţii strict imaginative, de natură oniHcă ci provine dintr-un savant montaj, abil ritmat, de scurte secvenţe epice ce relatează într-un chip aproape jurnalistic fapte diverse riguros autentice. Aşa dar, dacă vechiul naturalism de tip zolist presupunea fotografierea realităţii, s-ar putea spune că noul naturalism, postbelic, însemna cinematografierea ei.

In atmosfera dominată de fluxul revoluţionar al acelor ani unii au crezut că mijloacele descoperite de „Neue Sachlichkeit" pot fi considerate germenii unui nou stil, cu adevărat revoluţionar, destinat a exprima în artă concepţiile de viaţă şi idealurile proletariatului. Reeditînd, într-un fel, experienţele proletcultiştilor ruşi, regizorul Erwin Piscator pune bazele unui aşa numit „teatru politic", destinat proletariatului şi al cărui principiu fundamental se întemeia pe reproducerea scenică a faptului brut de viaţă deoarece socotea naturalismul un punct de pornire în făurirea unei arte care să răspundă la necesităţile spirituale ale maselor revoluţionare. Iniţiator al unei aşa zise „drame documentare" el pune în scenă fapte diverse strict autentice sau evenimente istorice absolut reale, cum ar fi de pildă Revoluţia din Octombrie, străduindu-se să le scoată în evidenţă semnificaţiile ideologice marxiste prin- tr-un aparat tehnic regizoral extrem de complicat ce mergea de la proiectarea pe fundal — concomitent cu acţiunea de pe scenă — a unor întîmplări filmate pînă la „adnotarea" episoadelor ce se petreceau sub ochii spectatorilor cu mulţime de inscripţii lămuritoare, citate, titluri de ziare, fotografii, statistici, etc. de asemenea proiectate pe fundal sau pe cortinele lăsate în pauza dintre tablouri.

Căutarea asiduă a obiectivităţii, izvorîtă, cum am văzut, dintr-o imperioasă necesitate, îl determină pe Brecht să nu respingă de *plano* mijloacele — atît de seducătoare pentru moment — puse în circulaţie de „Neue Sachlich- keit". Aşa se explică, poate şi colaborarea lui, într-o anumită perioadă, cu regizorul

Erwin Piscator. Dar această colaborare nu a durat prea mult timp şi pricina — după cum observă Martin Esslin în ampla monografie ce i-o consacră autorului lui *Baal* — trebuie pusă pe seama naturii artistice intime a personalităţii lui Brecht.

Temperamentul lui de poet nu ădera cu uşurinţă la uscăciunea gazetărească revelată de spectacolele lui Piscator, a cărui tendinţă de a trece lirismul pe un plan secundar concorda pe de-a-ntregul cu principiul pus de Alfred Doblin la temelia orientării ce-o iniţiase : *„Mai ales* — scria Doblin — *nu este de dorit poezia, care-i un lucru depăşit. Artă plicticoasă; vrem fapte, fapte"*[1] Dar nu numai atît; expresionismul îl deprinsese cu ideea că arta are menirea de a scoate la iveală semnificaţiile adinei ale lucrurilor, ceea ce însemna că nu obiectivitatea faptului brut de viaţă aşa cum o preconiza „Neue Sachlichkeit" era aceea care se cerea căutată. Din experienţele noii orientări el* va reţine pre-

> Citat de Italo Maione, ibid., op. cit. dilecţia pentru utilizarea faptului divers şi a montajului contrapunctic ca nucleu principal al osaturii dramatice sau epice, după cum „adnotările" prin inscripţii lămuritoare sau proiecţii de imagini fotografice şi cinematografice vor face parte integrantă din construcţia propriilor lui piese de teatru şi puneri în scenă.

Brecht însă, îşi dădea seama că dincolo de folosirea unor asemenea procedee, problema fundamentală era cu totul alta : de a plăsmui o modalitate nouă de prezentare a faptului divers în aşa fel încît acesta să-şi dezvăluie din plin toate semnificaţiile posibile, spectatorului şi cititorului.

Calea spre rezolvarea ei o va găsi prin studierea aprofundată a operelor lui Marx.

Pentru prima oară în istoria gîndirii, marxismul a impus punctul de vedere în virtutea căruia omul nu trebuie considerat o abstracţie ci o existenţă concretă, istoriceşte determinată, un produs al relaţiilor ce le stabileşte cu semenii săi, psihologia sa, în permanentă schimbare, suferind neîncetate modificări tocmai în funcţie de natura acestor relaţii. Totalitatea raporturilor pe care oamenii le stabilesc între ei cu prilejul activităţii lor comune se

obiectivizează în aşa măsură de fiecare individ în parte încît devine o forţă opresivă îndreptată împotriva oamenilor înşişi.

„Forţa socială- — scriu Marx şi Engels — adică *forţa de producţie multiplicată care ia naştere din colaborarea diferiţilor ^indivizi — aceasta fiind condiţionată de diviziunea muncii — le apare acestor indivizi, datorită faptului că însăşi această colaborare nu este în funcţie de voinţa lor, ci este un produs spontan, nu ca propria lor forţă unită ci ca o putere străină din afara lor, despre care nu ştiu de unde provine şi încotro se îndreaptă, care deci, nu mai poate fi stăpînită de ei, ci dimpotrivă, trece printr-un caracteristic şir de faze şi trepte de dezvoltare, care nu sînt numai independente de voinţa şi activitatea oamenilor dar chiar dirijează această voinţă şi activitate."* [1]

Am Văzut că expresionistul Ivan Goli proceda la o dezintegrare a eroului său în *„eii", „tu"* şi *„el".* Această operaţie însă, avea un caracter abstract, era redusă la cadrul îngust al unei psihologii individuale putînd fi interpretată ca un fel de transcriere, în limbajul formelor artistice, a chipului cum concepea Hegel dezvoltarea idealist-dialectică a conştiinţei de sine. Brecht însă, dimpotrivă, privea dezintegrarea ca un fenomen social obiectiv, concret istoriceşte provenind din împrejurarea că în societatea capitalistă contemporană *omul* era sortit să-şi aparţină deopotrivă sie-şi şi acelei „puteri străine" la care se referă Marx şi Engels în pasajul citat de noi mai înainte —acelei „puteri străine" la închegarea căreia el însuşi participă în mod inconştient şi involuntar.

Intrat în ţesătura complicată a raporturilor cu „ceilalţi", „eul" devenea „el", un alter-ego, o fiinţă străină ce nu-i mai aparţinea. întregul haos şi absurd al lumii capitaliste contemporane îşi avea deci obîrşia în neputinţa armonizării „eului" cu „el". Expresioniştii reduseseră lumea la propriul lor „eu" oprimat ce-şi clama revolta împotriva unei lumi neînţelese şi ostile aspirînd totodată la o eliberare pe un plan ideal, de abstragere de la preocupările sociale. „Neue Sachlichkeit la polul exact opus, reducea întreaga fiinţă umană la „el", aşadar se resemna să privească indiferent mecanismul exterior de producere a relaţiilor sociale. începînd cu *Mann ist Mann (Omu-i*

om) Brecht va fi în mod constant preocupat de ideea plasării faptului divers într-un context de situaţii — adeseori paradoxale, în aparenţă — din care să se dezvăluie cu claritate procesul social obiectiv, istoricește necesar, al metamorfozării *eului* în *el,* spulberînd astfel orice tendinţă de a se acorda acestui proces un sens mistic, iraţional.

Dacă faptul divers ca atare îşi va păstra întreaga autenticitate, în schimb contextul în care este plasat va îmbrăca o formă parabolică, avînd o funcţie demonstrativă. în *Mann ist Mann,* patru soldaţi ai armatei coloniale britanice jefuiesc un templu tibetan. Acesta este faptul divers. Dar unul dintre ei dispare pentru a se transforma într-o statuie făcătoare de minuni ce-i inspăimîntă pe ceilalţi trei, punîndu-i pe fugă. Un asemenea context al faptului divers, prin caracterul său insolit, dobîndeşte menirea de' a denunţa — supunînd ridiculizării — atitudinea extatică în faţa unei *puteri transcendentale ce se* dovedeşte, în cele din urmă, propria putere omenească, însă înstrăinată de oamenii înşişi. De teama înspăimîntătorului lor sergent, sîngerosul Charles Fairchild, cei trei soldaţi îl silesc pe timidul şi paşnicul Galy Gay să ţină locul camaradului lor dispărut, Jeraiah Jip. Nefiind deprins să spună vreodată „nu", el acceptă cu aceiaşi dezinvoltură cu care ar intra, ca „a patra mină", într-o partidă de pocker. Căci, intr-adevăr, la început această întîmplare nu pare a avea în ea nimic real, totul înfăţişîndu-se ca un simplu joc, Galy Gay apărînd ca eroul unui qui-pro-quo. el însuşi amuzat de noua postură în care se găseşte. Dar chiar şi jocul are reguli precise, cărora trebuie să te adaptezi dacă nu vrei să fi strivit. Imbrăcînd haina militară Galy Gay a intrat într-o *nouă structură,* într-un ansamblu de relaţii diferit de cel la care participase mai înainte. Qui-pro-quo-ul permanentizîndu-se, prezenţa sa în' rîndu- rile armatei căpătînd forţa de inerţie a tuturor instituţiilor, eroul ajunge el însuşi să creadă în noua sa identitate. Din ceea ce italienii numesc „un uomo qualunque“ (un om de rînd, oarecare), timorat şi şters, se preface într-un soldat perfect, în pseudo-eroul armatelor burgheze, executor orb, megaloman şi sîngeros al ordinelor date de superiori, găsindu-şi în profesia armelor deopotrivă prilejul de a-şi afirma personalitatea şi a-şi justifica existenţa. Pentru a fi

împins pe această ultimă treaptă a dezumanizării, Galy Gay este compromis într-o afacere murdară, judecat de un tribunal militar şi împuşcat. Brecht recurge însă la un subterfugiu, îl face să renască în postura lui Jip şi astfel eroul, asistind la propriile sale funeralii, rosteşte discursul funebru, ' ceea . ce tinde să scoată în evidenţă ideea că înstrăinarea capitalistă înseamnă definitiva şi ireversibila înmormîntare a „eului", a oricărei vieţi individuale, libere şi demne.

Studiul atent al operelor lui Marx îi lămureşte lui Brecht faptul că demonismul lumii contemporane este o consecinţă a aceleiaşi înstrăinări.

Amintind că „încă de pe timpul lui Adam", pomul păcatului este totodată şi pomul cunoaşterii, părintele socialismului ştiinţific îl citează la un anumit moment dat pe Mandeville care în a sa *The fable of the bees (Fabula albinelor),* scrie : I

*„Ceea ce noi numim rău (evil) în această lume, atît cel moral cît şi cel natural, este marele principiu care face din noi fiinţe sociale..." **

în *Dreigroschenoper (Opera de trei parale)* Brecht pare a oferi echivalentul artistic al unei idei enunţate de Marx în *Teorii asupra plus-valorii :*

„Criminalul — scrie Marx — *nu produce numai crima ci şi dreptul penal şi odată cu aceasta şi pe profesorul care ţine prelegeri despre dreptul penal, dimpreună cu inevitabilul tratat în care acest profesor îşi scoate prelegerile ca marfă pe piaţa generală... Criminalul mai produce apoi întreaga justiţie poliţienească şi penală, pe agenţii poliţieneşti, judecătorii, călăii, juraţii ş.a.m.d. şi toate aceste îndeletniciri, care constituie tot atîtea categorii ale diviziunii sociale a muncii, dezvoltă diferite facultăţi ale spiritului omenesc şi creează noi necesităţi şi noi moduri de satisfacere a lor...*

Prin mijloacele ei mereu noi de a atenta la proprietate, crima chiamă la viaţă mereu alte noi mijloace de apărare, exercitînd astfet o influenţă la fel de productivă ca şi *grevele asupra invenţiilor de maşini".*[1]

Lupta pe viaţă şi pe moarte — stîrnită de o agresivitate brutală, spontană, nereflectată şi- nedeterminată exterior
— din *Im Dickicht der Städte (In desişul Oraşelor),* se cerebralizează în *Dreigroschenoper* prefăcîndu-se în'tr-un lanţ rigid al determinărilor şi animozităţilor

reciproce, în mecanica precisă, de ceasornic a intereselor lucid deliberate, unde omul — instrument orb al acestei mecanici
— este împins să *urmărească, distrugerea* chiar a celui de care depinde, în ultimă instanţă, propria sa existenţă. Astfel Brecht procedează la o adevărată vivisecţie a societăţii capitaliste în ansamblul ei.

Dacă şomajul alimentează cerşetoria iar cerşetoria, la rîndul ei, se întreţine din mila ipocrită a burghezului ce-şi învesteşte banii în întreprinderi productive, atît pe „lumea aceasta" cît şi pe „cealaltă[1]*, domnul Peachum clădeşte din „nobila** instituţie a caritătii o solidă şi rentabilă organizaţie comercială care nu-1 lasă de loc, indiferent pe faimosul spărgător Mackie-Şiş. La rîndul lor, „prestigiul" şi „perspectivele strălucite** ale banditului răscolesc „senzualitatea" tinerei Polly, fiica lui Peachum. Acesta simţindu-se direct ameninţat, nu rămîne nici el nepăsător — cu atît mai mult cu cît propria lui odraslă promite că va divulga „secretele comerciale" ale tatălui dacă „admirabHa-i partidă" - nu va primi binecu- vîntarea părintească — şi maşinează arestarea temutului pungaş. Poliţistul Brown, plătit anume ca să apere proprietatea, cea „sacră" şi „inviolabilă", procedează la întemniţare cutremurat de o „adîncă durere", căci vede în el nu numai pe cel mai bun prieten şi pe cel mai preţios „colaborator" al său ci şi un om cu „adevărat

mare" ; părere, de altfel cu totul îndreptăţită, întrucît Mac aspiră să treacă „în branşa bancară". („Ce *înseamnă spargerea unei bănci pe lîngă fondarea unei bănci ?"* — glăsuieşte o replică din piesă). Şi într-adevăr „reprezentantul ordinii publice" nu va fi dezamăgit; în finalul al treilea al operei va trăi el însuşi „înălţătoarea" clipă ce i-a hărăzit-o soarta de a-şi vesti prietenul că a fost înnobilat.

Cercul determinărilor reciproce se închide astfel perfect ; ajuns nobil şi bancher Mackie va fi „milostiv" cu cei „săraci", ceea ce va face să prospere afacerea lui Peachum ; îşi va apăra proprietatea de foştii săi asociaţi ceea ce va da de lucru prietenului său Brown etc.

Aşa dar fabula — înfăţişînd un proces de acumulare primitivă în miniatură — poate continua, în acelaşi fel, la nesfîrşit, demonstrînd cu o limpezime carteziană — ce surpă întregul eşafodaj al idealismului expresionist — că „binele" şi „răul", „mila" şi „crima", „proprietatea" şi „atentatul la proprietate" se condiţionează reciproc făcînd parte dintr-un singur tot: ţesătura de relaţii sociale a capitalismului.

În cartea sa, *Das politische Theater ' (Teatrul politic)* Erwin Piscator îşi justifica eforturile de „dramatizare a documentului" prin argumentul că în epoca respectivă dramaturgia „adecvată", cum se exprima el, era absentă, necesităţile de ordin politico-agitatoric impunînd deci improvizaţia regizorală drept unica soluţie cu putinţă. Spiritul inovator al lui Brecht va da însă un răspuns implicit la acest argument, dovedind în chip incontestabil că orice text dramatic sau epic din istoria literaturii universale poate dobîndi un conţinut revoluţionar dacă i se răstălmăceşte înţelesul cu scopul de a prezenta conflictul între indivizi izolaţi, dominaţi de pasiuni şi interese contradictorii, într-o asemenea lumină încît spectatorul să vadă prin el — ca printr-o *radiografie* — mecanismul orb al relaţiilor sociale ce-l înstrăinează pe om de propria sa esenţă.

în acest sens *Dreigroschenoper* constituie o tentativă de reevaluare a unui text din secolul al XVIII-lea, *The Beggars' Opera (Opera cerşetorilor)* a lui John Gay.

Persiflînd o anumită literatură vag picarescă, de senzaţii (ce avea de altfel să zămislească scrieri ca *Moli Flanders* de Defoe şi *Misterele Parisului* de Eugene Sue)

* Adalbert Schultz Verlag, Berlin, 1929.

— foarte gustată de publicul aristocratic al vremii —• dar mai ales parodiind „opera" ca gen de spectacol eminamente nobil — prin popularea ei cu o lume de pungaşi, cerşetori şi prostituate textul scriitorului englez îşi îndreaptă implicit sarcasmul împotriva acelui straniu, incredibil şi excepţional ce-şi pusese amprenta pe isprăvile eroilor de roman-foileton. Brecht merge mai departe şi stabilind o legătură intimă între lumpenproletariat şi întreaga organizaţie socială a capitalismului, vede în aceste ispravi fapte obişnuite ale vieţii de toate zilele, reacţionînd în faţa lor cu acea detaşare profesională a gazetarului însărcinat să redacteze o cronică judiciară. Răceala lui însă, nu presupune nici *fotografierea* faptului divers ca în naturalismul zolist şi nici *cinematografierea* lui, aşa cum o preconiza „Neue Sachlichkeit". în viziunea sa mai răsună încă ecourile acelei fine auto-ironii prin care poeţii romantici încercau pudic să mascheze expan- sivitatea lor lirică. De aceea, nici nu avem de ce să fim surprinşi, cînd descoperim chiar în versurile lui Heine motive ce anticipează în chip strălucit universul uman şi tonalitatea Operei *de trei parale.* Poezia *Ein Weib (O femeie)* — spre pildă — ne introduce în alcovul unde se iubesc pătimaş un pungaş şi o hoaţă.

Evident, recunoaştem în această poezie felul cum evoluează relaţiile dintre Mackie-Şiş şi Jenny Speluncă. Dar ironia lui Brecht nu este explicită ca cea a lui Heine, ci implicită, rezultînd' din aşezarea personajelor în faţa unui aparat Roentgen pentru a li se observa cu minuţiozitate ţesătura complicată de fibre şi ligamente din care este alcătuită structura lor intimă. Explicitarea ironiei — aşa dar poziţia scriitorului — apare doar în refrenele cîntate ce contrapunctează acţiunea. în rest, rîsul lucid al spectatorului este stîrnit prin prezentarea succesivă sau concomitentă a personajului ca om viu, întreg, aşa cum îl percepem senzorial şi totodată ca un schelet, ca o osatură, ca o abstracţie, aşa cum s-ar impune raţiuniii noastre după un examen ştiinţific, riguros al relaţiilor la care participă. Mackie-Şiş apare fără îndoială drept un erou romantic, dar, pe de altă parte, Brecht ni-1 prezintă ca un anti-erou, ca o fiinţă prozaică, preocupată de socoteli meschine, nu mai puţin ştearsă, lipsită de personalitate şi

temătoare de moarte decît Galy Gay înainte de intrarea în armată. Inexpugnabilele-i isprăvi i-au creat o faimă de om extraordinar ; pătrunzînd însă în laboratorul lor, Brecht le explică prin relaţiile-i de prietenie — de loc platonică — cu şeful poliţiei. Marea artă a autorului lui *Dreigroschenoper* constă deci în excepţionala abilitate cu care consideră obiectul ce-1 vizează percepţia sa artistică din unghiurile cele mai diferite de vedere, de la cele mai diferite distanţe şi cu cele mai diferite instrumente optice. Avînd ambiţia să ne ofere echivalentul artistic al esenţei lumii ce-o cercetează, Brecht se apropie de ea deopotrivă cu ochiul liber, cu aparatul Roentgen, cu microscopul sau cu telescopul. Iar opera sa nu este altceva decît confruntarea lucidă şi alăturarea semnificativă a imaginilor de diferite provenienţe, astfel obţinute.

Unii comentatori, ca de pildă Sergio Lupi, refuză să vadă în „spiritul de contradicţie" al lui Brecht şi altceva decît o dispoziţie temperamentală sau un fel de „reacţie alergică" la tot ceea ce a dobîndit consacrare oficială şi recunoaştere unanimă. In realitate, dincolo de refuzul organic al oricărei închistări, autorul Operei de trei parale urmăreşte un scop ideologic foarte precis prin schimbarea permanentă a diapazonului său artistic. Aşa se şi explică faptul că evoluţia sa ia forma unei spirale, în care, printr-o neîncetată tendinţă dialectică de negare a negaţiei, se revine la un punct de plecare anterior, însă pe un plan tot mai înalt, după ce au fost depăşite contradicţiile ce stăvileau procesul de făurire a unor noi modalităţi expresive, din ce în ce mai adecvate gîndirii sale. Această spirală nu este vizibilă numai în chipul cum, depăşind subiectivismul expresionist, a recurs la obiectivitatea oferită de „Neue Sachlichkeit", păstrînd totuşi din orientarea expresionistă străduinţa de a căuta în „faptul divers", *„rădăcinile lucrurilor"*. Ea mai iese în evidenţă şi din modul cum se dezvoltă, de lă o piesă la alta, motivele în jurul cărora se ţese partitura dramatică. Replica la una dintre piese devine motiv secundar în cea de a doua, pentru a forma apoi tema principală a celei de a treia. Reacţia violentă împotriva organismului social, prin neînfrînata explozie a senzualităţii — din primele sale piese — este persiflată de Brecht însuşi în *Dreigroschenoper* unde ne oferă imaginea unei Polly Peachum ce identifică perfect atracţia sexuală

cu interesul economic. Iar spulberarea tentativei iluzorii de a căuta eliberarea umană într-o asemenea explozie, devine idee dominantă în *Aufstieg und Fall der Stadt Mahagony (Ascensiunea şi decăderea oraşului Mahagony).* Paul Ackermann, personajul principal al acestei „opere" — după ce proclamă dreptul fiecăruia de a da curs liber bunului său plac *(să-ţi umfli pîntecele, să faci dragoste, şi să te îmbeţi"* — glăsuieşte „programul" ce-1 introduce în viaţa cetăţenilor din Mahagony) sfîrşeşte prin a fi tîrît în faţa unui tribunal, condamnat şi executat din pricina datoriilor neplătite. *„Bucuria pe care am cumpărat-o* — exclamă el înainte de a muri — *nu era bucurie şi libertatea pe care am avut-o cu ajutorul banilor, nu era libertate".*

Discreditînd cultul pentru eroi şi eroism — propriu unei filozofii idealiste asupra istoriei — topindu-1 în apa de cleştar a ridicului, Brecht foloseşte deci ironia romantică drept armă împotriva romantismului însuşi. In *Die heilige Johanna der Schlachthofe (Sfînta Ioana a Abatoarelor)* — parodie a dramei schilleriene Die *J ung frâu von Orleans (Fecioara din Orleans)* — omnipotentul erou romantic devine, sub pana brechtiană, neputincios în faţa mecanismului complicat al societăţii capitaliste. înflăcărată Ioana d'Arc din legendă îşi preschimbă identitatea în Johanna Dark, naivă activistă a unei organizaţii evanghelice ; străduindu-se să introducă spiritul „bunătăţii cereşti" în „abatoarele din Chicago", ea îşi vede spulberate iluziile-i altruiste, de natură sentimentală, înaintea logicei reci a luptei de clasă. Isprăvită în condiţiile marii crize economice din 1929 —1932 şi a perioadei de depresiune ce-a urmat, această piesă, evident concepută sub impulsul dramaticelor conflicte sociale ale momentului, întregeşte viziunea marxistă a lui Brecht prin opunerea unei mase organizate de non-eroi — în speţă forţa unită a clasei muncitoare — impotentului erou singular, discreditat.

Trecerea Johannei Dark, după moarte. în rîndurilc sfinţilor, chiar de către capitaliştii împotriva cărora ea însăşi luptase în timpul vieţii, scoate în evidenţă ideea, extrem de preţioasă, că orice hipertrofie a eului, orice cult al eroilor, orice veneraţie mistică a „personalităţilor excepţionale" duce inevitabil la crearea de „mituri", menite să întunece, prin prefabricata lor strălucire, gîn- direa limpede, sănătoasă a masei de non-eroi, adevăraţii făuritori ai

istoriei. Ori, tocmai menţinerea, necontenit treză, a unei asemenea gîndiri constituie obiectivul final al întregii creaţii brechtiene ; fără ea nu este posibilă dinamizarea conştiinţei maselor şi transformarea acestei conştiinţe într-o călăuză a activităţii revoluţionare. Pentru Brecht funcţia de educare a spectatorului proletar reprezenta unul din fundamentele operei de artă. De aceea a şi purces la scrierea — cam în aceiaşi perioadă — a seriei de *Lehrstiicke,* piese didactice într-un act destinate echipelor artistice de amatori ale organizaţiilor muncitoreşti. Una dintre ele,. *Die Massnahme (Măsura)* tindea să demonstreze că ispita eroismului singular, tentaţia „actelor vitejeşti", supra-umane, neconduse de o analiză lucidă a împrejurărilor, călcarea disciplinei colective îndreaptă activitatea revoluţionară spre un aventurism stîngist extrem de păgubitor cauzei şi generator de mari şi sîngeroase jertfe inutile. O a doua, *Die Aus- nahme und die Regel (Excepţia ţi regula) ii* învaţă pe muncitori că orice act al lor de bunătate omenească spontană, în raporturile cu clasa opresoare poate deveni, datorită felului cum se desfăşoară lucrurile în societatea capitalistă, act inconştient de sinucidere.

Elaborată printr-un lung proces de asimilare, negare, depăşire şi prelucrare a experienţelor înnoitoare din primele decenii ale secolului nostru, gîndirea artistică brech- tiană îşi atinge apogeul în perioada anilor de exil (din timpul războiului) ai scriitorului. In aceşti ani sînt plăsmuite capodoperele sale dramatice : *Mutter Courage und ihre Kinder (Ana Fierling şi copii ei), Der Kaukasische Kreidekreis (Cercul de cretă caucazian), Herr Puntilla und sein Knecht Matti (Domnul Puntila şl sluga sa Matti), Der gute Mensch von Sezuan (Omul bun din Sîciuan), Leben des Galilei (Viaţa lui Galilei).* Sergio Lupi, în studiu) citat de noi mai înainte considera realizarea lor drept un miracol întrucît, potrivit opiniei sale, drumul de pînă atunci al lui Brecht a fost marcat de o unică tendinţă fundamentală : de a distruge pur şi simplu cu violenţă principiile esteticii tradiţionale. Miracolul însă aparţine numai fanteziei critice a cercetătorului italian nu şi realităţii, fiind consecinţa unei greşeli logice elementare cuprinsă în propriul său raţionament. Chiar şi simpla existenţă a acestor capodopere constituie o dovadă dintre cele mai elocvente că tendinţa brechtiană fundamentală n-a fost de natură anti-estetică, nu a urmărit un scop

esenţialmente distructiv, ci dimpotrivă, era subsumată unor căutări menite să descopere principiile unei *noi estetici*, aşadar, ale unei estetici destinată să făurească limbajul artistic potrivit unei viziuni asupra lumii eminamente dialectică, materialistă, revoluţionară. Şi aceasta nu pe cale pur teoretică, nu silind fantezia artistică să intre *volens nolens* în patul lui Procust al unor categorii abstracte, aprioric formulate ci experimentînd, pas cu pas tot ceea ce *practica* artistică însăşi a produs pînă la el. Ceea ce Sergio Lupi consideră drept miracol nu este aşadar decît *rezultatul pozitiv* al experienţei, proba materială evidentă că noul limbaj realmente a şi fost găsit. Dezintegrînd, rînd pe rînd, cîte o formulă artistică, supu- nînd-o persiflării, dar şi preluînd din ea tot ceea ce putea sluji la exprimarea propriului său mod de a înţelege lumea, autorul Operei de trei parale ajunge treptat la închegarea unor structuri parţiale, ca cele trecute de noi în revistă pînă acum.

Din aceste structuri parţiale se va compune, în ultima perioadă, structura de ansamblu, unitară, originală a teatrului epic — formă dramatică nouă ce lărgeşte în chip considerabil sfera mijloacelor de expresie ale teatrului.

În Estetica sa Hegel definea genul dramatic ca o sinteză „ce *reuneşte în sine obiectivitatea epopeii cu principiul subiectiv al liricii" '.*

Supunînd-o unui adevărat bombardament radioactiv pulverizator, fronda literară a secolului al XX-lea a sfă- rîmat această unitate monolitică în părţile ei componente cu unicul scop de a înlocui viziunea tridimensională (proprie artei tradiţionale) asupra lumii cu una pluridimensională. După cum am văzut, într-o primă fază a experienţelor, expresionismul a redus drama la *„principiul subiectiv al liricii".* Iar în cea de a doua etapă a lor „Neue Sachlickeit" a tins spre optica exact opusă : *„obiectivitatea epopeii".* Călăuzit de concepţia marxistă a raportului de implicaţie dialectică ce se stabileşte între subiect şi obiect în orice proces de cunoaştere umană, Brecht a refăcut sinteza, însă la un nivel superior, fără să revină la acea coherenţă şi armonie intimă, la acel cerc — perfect determinat în toate punctele sale alcătuitoare („principiul subordonării monarhice" cum îl definea Theodor Lipps) — pe care se întemeia estetica tradiţională. în piesele sale, subiectivul şi obiectivul, liricul şi epicul nu se

contopesc formînd un indestructibil atom ci, dimpotrivă, fiind menţinute la o oarecare distanţă, sînt dispuse separat de-a lungul întregii desfăşurări a partiturii dramatice pentru a dezvălui conştiinţei clare a spectatorului jocul dramatic permanent ce rezultă din transformarea existenţei umane individuale îritr-o existenţă socială, din ciocnirea de neîmpăcat a acestor două

’ Hegel: *Ästhetik,* Aufbau Verlag, Berlin, 1955, p. 1038. ipostaze fundamentale sub care se înfăţişează omul contemporan. Dacă ar fi să acceptăm — aşa cum a propus odată un estetician german — clasificarea formelor artistice în „închise" şi „deschise", teatrul brechtian ar oferi, fără nici un fel de îndoială, cel mai caracteristic exemplu pentru ilustrarea ultimei categorii. Aventura personajului său se consumă într-o succesiune liniară de evenimente ce par a porni de la minus infinit pentru a se îndrepta, ca o adevărată „reacţie în lanţ" spre plus infinit, sugerînd, asemenea fluxului şi refluxului unui ocean cosmic, mişcarea neîntreruptă a uneia şi aceleiaşi realităţi materiale, în nici una din piesele sale reprezentative, momentul declanşării conflictului nu este scos ostentativ în evidenţă printr-o „situaţie cheie", de natură a schimba brusc raporturile de pînă atunci între personaje, după cum nici una nu are un final precis marcat, rezultat al unui deznodă- mînt ce schimbă fundamental destinele celor implicaţi în ciocnirea dramatică. Vestitul principiu al „distanţării" descoperit de Brecht nu înseamnă nimic altceva decît situarea existenţei omeneşti individuale într-un asemenea context de împrejurări îneît spectatorul s-o poată privi şi înţelege din perspectiva unei necontenite dezvoltări istorice. Sergio Lupi nu-şi poate reţine uimirea în faţa întorsăturii cu totul neaşteptate ce-a luat-o evoluţia brechtiană in ultima ei fază. Urmărind sistematic, cu tenacitate, discreditarea oricărui „stil grandios", „monumental". „eroic". Brecht ajunge pînă la sfirştt să creeze el însuşi o dramaturgie ce lasă, in anumite privinţe, im- presia de monumentalitate şi grandoare. Dar această impresie nu provine, ca in arta pe care el a persiflat-o dintr-un *homocentrixm,* cu alte cuvinte din concepţia că omul ca individ trebuie să constituie centrul universului artistic. Dimpotrivă, viziunea lui Brecht este *cosmocen- trică,* omul său nefiind decît un infim

nucleu din şirul incomensurabil de particule ce compun imensitatea cosmosului. Vastitatea tabloului cosmic — faţă de care noi înşine, fiinţe neînsemnate sintem siliţi să ne măsurăm forţele — este generatoarea sentimentului de măreţie suscitat de lectura operei sale. Scriitorul doreşte parcă să ne îndemne a admira această vastitate, însă cu ochii deschişi, ca să-i pricepem înţelesul şi nu să ne lăsăm pur şi simplu vrăjiţi de ea.

Angrenat, asemenea unei roţi dinţate, în uriaşa maşinărie a lumii, supus unei neîncetate uzuri, personajul central al celor mai reprezentative piese brechtiene (Ana Fierling, Azdak, Galileu) nu poate rezista presiunii sociale decît printr-o debordantă vitalitate. Deşi conceput ca un anti-erou, aşa dar lipsit de conturul distinct, „de efigie" al caracterului din marea dramaturgie clasică sau romantică, el ni se relevă totuşi excepţional de viu şi de palpabil. Iar această vigoare, izvorîtă dintr-o multiplicitate de dimensiuni, morale şi intelectuale, dar mai ales din substanţa sa profund carnală, atinge, poate chiar, în ciuda intenţiei explicit manifestată a scriitorului, proporţiile grandiosului. Este, însă, un grandios cu totul deosebit, un grandios al anti-grandoarei exprimat prin linia simplă, clară, uşor de înţeles, la care ajunge, după ani întregi de muncă îndelungată, un umil cercetător al vieţii ce acceptă cu modestie să se supună fără cîrtire, obiectului studiat.

Tonul sfătos, aforistic, de parabolă populară, al dialogului brechtian, disimulează un personaj alcătuit dintr-o plasmă extrem de complexă, dintr-o originală împletire de pasionalitate, adeseori senzuală, şi gîndire lucidă, de simbolism abstract şi existenţialitate concretă, dc didacticism uscat şi umor burlesc.

Ca şi Şen-De din *Omul bun din Sî-Ciuan,* Ana Fierling din *Mutter Courage* personifică ideea abstractă a neputinţei de armonizare — înlăuntrul uneia şi aceleiaşi fiinţe omeneşti — a sentimentelor de milă sau dragoste cu nevoia imperioasă de a cîştiga bani. Mila şi dragostea adevărată nu sînt hărăzite decît unei femei sărace şi muncitoare — ca Gruşa din *Cercul de cretă caucazian* — ce n-a fost atinsă, datorită situaţiei sale sociale, de „morbul proprietăţii". Insă personificarea brechtiană, deşi

sugerează o abstracţie, nu are caracterul unidimensional al personajelor expresioniste. Descompusă în cele două ipostaze contradictorii — de mamă şi negustoreasă — Ana Fierling prezintă, cu fiecare dintre ele, un portret pman colorat şi viu, realizat prin mijloace destul de apropiate de cele ale realismului tradiţional. Dragostea sa maternă atinge incandescenţa emotivă a unei pasiona- lităţi shakespeare-ne iar arghirofilia izbuteşte să scoată la iveală o gamă nu mai puţin redusă de reacţii sufleteşti decît cea relevată de un Gobseck. Spiritul lucid, raţionalizator al scriitorului se manifestă prin aceea că, anulindu-se reciproc, aceste două ipostaze nu duc spre nici un deznodămînt. Contradicţia se perpetuează la infinit evidenţiind faptul că sub regimul proprietăţii private omul nu poate afla nicăieri vreo salvare. Fiecare moment al piesei constituie cîte o „staţiune" pe drumul spiţios al

„calvarului" ce-1 aduce cu sine războiul. însă drumul acesta nu „urcă" spre mîntuirea obţinută prin expiere ci coboară tot mai adine spre abisurile unei catastrofe cu neputinţă de evitat. Şi cu cit perspectivele catastrofei sînt mai îngrozitoare cu atît sporesc iluziile Anei.

Situîndu-şi personajul în astfel de raporturi cu sine însuşi şi cu lumea din jur, Brecht subliniază cu putere că iluziile de acest fel nu sînt altceva decît un stupefiant, un alcool, sub imperiul căruia un personaj ca Puntila (din *Domnul Puntila şi sluga sa Matti) se* poate arăta cîteodată bun cu sluga sa Matti — şi stăpînit de „aspiraţii înalte" poate chiar urca în închipuire, pînă în vîrful muntelui Hatelma — dar odată trezit din beţie devine aceiaşi păpuşă mecanică animată de sentimente meschine. Dramaturgul îşi duce apoi ideea mai departe denunţînd sensul adevăratei „patimi a măreţiei" — cea manifestată în stare de trezie — în *Der aufhaltsame Aufstieg des Ar- turo Ui (Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită)* — parafrază după *Richard al III-lea* de Shakespeare. Transplantată în condiţiile capitalismului monopolist din zilele noastre, lumea lui Mackie-Şiş ia chipul bandei lui Arturo Ui, gangster din Chicago, căruia i se conferă rolul de a explica spectatorului substratul social al ascensiunii lui Hitler spre putere. Sinistră marionetă, cinică şi sanguinară, personajul central al piesei devine'cu atît mai ridicul cu cît se străduieşte din răsputeri să adopte atitudinea „statuară" a eroului de tragedie clasică.

Ajuns la acest punct al evoluţiei sale Brecht pare a-şi pune întrebarea: date fiind raporturile existente între *eu* şi lume, este oare omul condamnat pentru vecie să eşueze în turpitudine, să fie privat de orice fel de măreţie?

Desigur, pe cale teoretică, găsise de mult răspunsul, însuşindu-şi marxismul era conştient că prin revoluţia socială,' prin instaurarea unei noi orînduiri — ce va lichida proprietatea privată — omul va dobîndi o grandoare reală. Dar pentru Brecht ca poet nu răspunsul teoretic avea însemnătate ; ceea ce conta era găsirea unui echivalent în limbajul formelor artistice de c-xpresic. Prin figuri memorabile, de mare amplitudine omenească — Azdak din *Cercul de cretă caucazian* sau Galilei din *Viaţa lui Galilei* — va plăsmui dramaturgul tocmai un astfel de echivalent. Datorită structurii lor, oarecum diferită de a celor făurite pînă atunci, aceste personaje vorbesc spectatorului despre faptul că adevărata măreţie îi este rezervată doar celui ce gîndeşte lucid asupra rosturi-

 lor lumii şi cunoscîndu-le caută să le folosească pentru **a** schimba faţa omenirii. Azdak demonstrează, tot sub forma unui simbol, virtuţile revoluţiei; departe de a fi un erou, **el** nu este decît judecătorul trimis de popor să facă dreptate după bunul simţ şi legile cu adevărat omeneşti, nu după acelea ce consfinţesc neomenia regimului de proprietate privată ; va acorda copilul nu mamei adevărate, cea legată de el prin relaţii băneşti, de proprietate, ci celei adoptive, care-1 creşte şi-1 îngrijeşte cu dragoste. Iar Galilei, sortit parcă să ilustreze dramatic celebra formulă a lui Baco de Verulam : *„non vincit natura* nisi *parendo"* (nu învingi natura dacă nu te supui ei), îşi datorează deasemenea grandoarea non-eroismului său; el personifică triumful raţiunii, al gîndirii calme şi lucide, sigură pe sine şi care-şi urmează neabătut drumul înainte, oricîte piedici i-ar sta în cale, al gîndirii care se impune oamenilor în chip obiectiv pentru că de partea ei se află izbinda permanentă a omului în lupta sa împotriva forţelor misterioase — graţie ei din ce în ce mai puţin misterioase — ale naturii. In faţa sa spectatorul sau cititorul încearcă acel nobil orgoliu al superiorităţii spe-
t viei umane în ansamblul ei.

A

Am văzut la început că opera brcchtiană este astăzi obiectul unui joc al evaluărilor contradictorii. Dar oricît de aprige sînt disputele în jurul ei, nimeni nu poate contesta caracterul înoitor al principiilor teatrului epic brechtian. Ţinta lor principală este eliberarea spectatorului, redarea întregii personalităţi a acestuia şi nu supunerea oarbă faţă de ceea ce se petrece pe scenă. De aceea Brecht socoteşte că faptul dramatic, cel care constituie un impuls pentru o situaţie sau un eveniment nu mai trebuie inclus în dramă ci trebuie povestit. Spectatorul nu trebuie să fie atras de către acţiunea piesei, ci să fie obligat să reflecteze. în teatrul clasic autorul dramatic dispunea de voinţa spectatorilor săi. Teatrul epic trebuie să-i trezească pe spectatori. Nu este nevoie ca cel care asistă la un spectacol să fie învestit cu sentiment ; esenţial însă, este ca să poată decide singur asupra justeţii sau injusteţii celor aflate. El trebuie să capete cunoştinţe, nu experienţe ; să i se ofere argu-

mente raţionale, nu să fie sugestionat. Intriga să fie desfăşurată înaintea sa, nu să-l capteze. Sentimentele sale trebuiesc dirijate de conştiinţă» Omul nu este în

un obiect de cercetare, nu dat o dată pentru totdeauna, ci transformabil şi de transformat.

Teatrul epic urmăreşte să-l facă pe om să reacţioneze potrivit raţiunii sale, şi nu să se manifeste în funcţie de impulsurile instinctive. La baza teatrului epic se află principiul marxist „condiţia socială determină conştiinţa[11], spre deosebire de teatrul clasic ce se sprijină mai ales pe „cogito''-ul cartezian.

În ce priveşte construcţia piesei în teatrul lui Brecht, fiecare scenă este de sine stătătoare, nu se susţine sau nu se explică în funcţie de cea precedentă. Evenimentele se succed liniar, nu circular, iar în locul acumulării progresive în desfăşurarea faptelor, apare montajul.

Pe scurt, dacă forma teatrului clasic încerca să pre- * zinte o lume ce nu cunoaşte dezvoltarea şi salturile calitative, Brecht îşi propune să înfăţişeze prin teatrul său epic un univers interior şi exterior în permanentă transformare, în permanentă devenire şi în care salturile calitative sînt una din legile fundamentale ale progresului. §§

TABEL CRONOLOGIC

1898 10 februarie. Se naşte Berthold Eugen Friedrich Brecht, fiul lui Berthold Brecht, director al unei fabrici de hîrtie din Augsburg.

1899 Partidul social democrat din Germania numără, 2 milioane de aderenţi.

1900—1914 *Germania sub Wilhelm al Il-ea cunoaşte un mare avînt industrial. Totodată, asupra ei se repercutează crizele internaţionale succesive de supraproducţie. Fiind ultima sosită în rîndurile ţărilor imperialiste ea năzuieşte să participe la reîmpărţirea sferelor de influenţă şi se lansează în aventuri coloniale. Intense pregătiri în vederea declanşării primului război mondial. Filozofia iraţionalistă a lui Nietzsche proslăvind* „elanul forţei vitale" *şi a* „supraomului" *cucereşte cercuri largi ale intelectualităţii burgheze. Îşi face apariţia expresionismul.*

1904 Brecht intră în şcoala primară.

1908 începe cursurile liceului real din Augsburg. *„Şcoala primară* — va scrie el mai tîrziu — *m-a plictisit timp de patru ani. în timpul celor*

nouă ani de existenţă silnică a fiinţei mele în liceul real din Augsburg, nu am izbutit să transmit profesorilor, mei cunoştinţe substanţiale. Ei scoteau mereu în relief, în chip stăruitor, gustul meu pentru timp liber şi independenţă..." (Brecht, într-o scrisoare către Herbert Ihering. Toamna 1922).

1914 Se declanşează primul război mondial.

1914 Sub pseudonimul Berthold Eugen publică primele sale povestiri şi poeme în *Augsburger Neueste Nachrichten. (Cele mai noi ştiri din Augsburg).* Unul din aceste poeme este inspirat de realităţile războiului. După ce descrie starea de spirit a combatanţilor din ambele tabere la sfîrşitul unei lupte, autorul conchide: *„Numai mamele plîngeau, şi de partea aceasta şi de partea cealaltă".*

Wilhelm Bruestle, pe atunci redactor-şef al ziarului sus amintit, îl descrie pe Brecht ca pe *„un tînăr sfios care putea să vorbească doar dacă-l întorceai ca pe un ceas..." „Era un om cu adevărat plin de viaţă... cu un spirit treaz, deşi se apropia de lucruri cu o evidentă timiditate. Era cu totul departe de sentimentalism. Mai degrabă apărea ca un căutător al adevărului şi fericirii; de timpuriu se putea observa la el o aversiune faţă de josnicie şi un puternic temperament social..."*

1917 îşi ia diploma de bacalaureat şi se înscrie la Facultatea de medicină din Miinchen.

1918 Istovite de război, Germania şi celelalte Puteri Centrale cer armistiţiu Antantei. Poporul german

cunoaşte foametea şi dezorientarea legate de înfrîn- gere. Revoluţie la Kiel şi la Berlin unde este proclamată republica. Socialiştii de stingă întemeiază Liga Spartachiştilor, nucleul viitorului Partid Comunist din Germania. In Bavaria este proclamată Republica Sfaturilor de muncitori şi soldaţi.

1918 Organizează într-o tavernă din Munchen o festivitate pentru omagierea lui Frank Wedekind. Este mobilizat. *„Am fost chemat* — va istorisi el mai tîrziu — *să îndeplinesc serviciul militar şi vîrît într-un lazaret militar. Făceam bandaje, badijonam rănile cu iod, făceam clisme, ajutam la transfuziile de sînge. Cînd domnul medic militar poruncea: «Amputează piciorul, Brecht!»* eu răspundeam : «La *ordin, să trăiţi domnule medic militar!» şi tăiam piciorul. Cînd mi se spunea: «Fă o trepanaţie!» deschideam omului ţeasta şi-i reparam creierul. Vedeam cum oamenii erau cîrpăciţi la repezeală, pentru a fi apoi cit mai iute trimişi pe front."*
La sfîrşitul războiului îşi reia studiile la Miinchen. Aderă la partidul social-democrat independent. Scrie prima sa piesă *„Baal".*

1919 15 ianuarie : Asasinarea la Berlin a lui Karl Liebknecht şi a Rosei Luxemburg, conducătorii proletariatului revoluţionar german.
21 februarie : asasinarea lui Kurt Eisner preşedintele Republicei Sfaturilor de muncitori şi soldaţi din Babaria.
Martie : eşecul mişcării revoluţionare, ofensiva contrarevoluţiei, declanşarea unor cumplite represiuni.

1919 Face cunoştinţă cu Johannes Becher şi Lion Feuchtwanger, pe atunci „dramaturgi" (secre-

tari literari) ai lui *Kammerspiele* (Teatrul de cameră) din Munchen.

Februarie-martie. Participă la activitatea revoluţionară a spartachiştilor şi este ales membru în sfatul muncitorilor şi soldaţilor din Augsburg. *„Am fost membru al comitetului revoluţionar din Augsburg* — va povesti Brecht mai tîrziu. *Lazaretul era singura unitate militară din oraş. M-a ales pe mine. Nu am avut nici măcar un singur gardist roşu. Nu am avut, de asemenea timpul să emitem nici măcar un singur decret sau să socializăm o singură bancă... După două zile au venit în oraş trupele generalului von Epp în drum spre Munchen. Unul din membrii comitetului revoluţionar s-a ascuns în casa mea pînă cînd a izbutit să scape"* începe să colaboreze cu articole de critică dramatică la publicaţia comunistă *Volkswille (Voinţa poporului).* Cîntă în cabaretele lui Trude Hesterberg şi Karl Valentin.

1920 Moare mama sa, Sophie Brecht, născută Brezing. Tînărul scriitor ce-şi făcuse un titlu de onoare din persiflarea sentimentalismului, nu se poate reţine de a da glas, într-un poem, adîncii şi copleşitoarei sale dureri. Se stabileşte la Munchen. Se împrieteneşte cu Blandine Ebin- ger. Se apropie de Carola Neher şi Erich Engel, viitorii săi colaboratori. Termină piesa *„Trom- meln in der Nacht“ (Tobe în noapte).*

1921 Face o călătorie la Berlin şi începe să fie cunoscut în cercurile literare şi artistice berlineze. Sub influenţa popularului comic Karl Valentin scrie patru piese într-un act: *„Der*

Bettler oder der tote Hund“ (Cerşetorul sau dinele mort), „Die Hochzeit" (Nunta), Er treibt einen Teufel

aus (El alungă un diavol), Lux in tenebris (Lumină în întuneric.)

1922—1924 Inflaţia face ravagii. Proces de ruinare a claselor mijlocii. Se accentuează contrastul între bogăţia fabuloasă a marilor magnaţi ai industriei şi finanţelor pe de o parte şi mizeria maselor pe de altă parte.
Trupele franceze ocupă Ruhrul. Guvernele socia- liste-comuniste din Saxonia şi *Thuringla sint alungate de la putere de către Reichswehr (forţele armate).*

1922 Cu prilejul unei a doua călătorii la Berlin face cunoştinţă cu Arnolt Bronnen. Brecht începe să-şi ortografieze pronumele Bertolt.
23 septembrie. Premiera piesei *Tobe în noapte* la Miinchen. Herbert Ihering, critic literar de mare reputaţie, cere şi obţine să i se acorde lui Brecht premiul Kleist, cea mai înaltă distincţie literară din epoca respectivă în Germania.
3 noiembrie. Se căsătoreşte cu cîntăreaţa Josephine Zoff. Schiţează o piesă asupra lui Hanibal.
20 decembrie: Tobe în noapte se reprezintă pentru prima oară la *Deutsches Theater* din Berlin, principala scenă a Germaniei.
Termină piesa *„Im Dickicht der Städte" (în desişul oraşelor).* Mai tîrziu, în martie 1954, Brecht, într-o prefaţă intitulată *Bei Durchsicht meiner ersten Stucke (La recitirea primelor mele piese)* va lămuri în chipul următor sensul ei: *„în această piesă eu urmăream să studiez instinctul combativităţii. O combativitate pură, pentru ea însăşi. Dar mi-am dat seama foarte repede că este foarte greu să evoci o luptă sem-*

 nificativă, şi atunci am urmărit să dezvălui o luptă susceptibilă de a dovedi ceva. Personajele mele duceau lupta împotriva familiei, slujbei adversarului.

Ei mergeau pînă acolo încît îşi puneau în joc averea (şi făcînd astfel eu mă ţineam, fără să ştiu, aproape de lupta reală care se desfăşura în jurul meu, adică cea a claselor) dar ele nu ajungeau să-şi lovească într-adevăr adversarul. Eu ignoram că în faza ultimă a capitalismului instinctul combativ nu este decît o formă sălbatică, degenerată a competiţiei sportive. Dialectica piesei mele este de natură pur idealistă."

1923 *12 martie.* Se kaşte fiica sa Hanne Marianne. *9 mai.* Premiera piesei *In desişul oraşelor* la Miinchen. Este angajat de *Kammerspiele* (Teatrul de cameră) din acest oraş, încredinţîndu-i-se regia lui *Macbeth* de Shakespeare. în momentul încercării loviturii de stat la Miinchen, Hitler şi Ludendorf îl trec pe lista suspecţilor pentru a fi arestat.
Decembrie. Premiera piesei *Baal* la Leipzig. împreună cu Lion Feuchtwanger adaptează piesa lui Christopher Marlowe *Eduard al II-lea.* *„Vroiam* — va scrie mai tîrziu Brecht despre această adaptare — *să facem cu putinţă o reprezentare în care să se rupă cu acel stil monumental, statuar, al tradiţiei shakespeariene pe scena germană, stil atît de scump marii burghezii".*

1924 *18 martie.* Premiera adaptării piesei *Eduard al II-lea* după Marlowe la Miinchen, pusă în scenă de Brecht însuşi. Se instalează la Berlin, este angajat împreună cu Karl Zuckmayer de către Max Reinhardt. Face cunoştinţă cu Helene Weigel. *în desişul oraşelor* şi *Eduard al II-lea* sînt reprezentate la Berlin.

1925 Colaborează la mai multe publicaţii berlineze. Leagă o strînsă prietenie cu boxerul Paul Samson Korner şi desenatorul satiric Georg S.

Grosz. Scrie piesa *Mann ist Mann (Omu-i Om).*

1926 Pune în scenă *Baal* la Berlin.
26 septembrie. Premiera piesei *Omu-i Om* la Darmstadt.
Octombrie. Scrie, dintr-un concediu, Elisabethei Hauptmann : „Sînt *vîrît, timp de opt ceasuri, adine în* Capitalul, *trebuie să-l ştiu foarte bine".* Apare într-un tiraj redus volumul său de poezii *Taschenpostille (Catehismul de buzunar).*
1 decembrie. Premiera piesei *Nunta* la Frankfurt.

1927 Publică la Berlin volumul său de poezii *Hauspostille (Cartea cu predici).* Lucrează la teatrul lui Erwin Piscator unde puhe în scenă o dramatizare a romanului lui Hasek *Aventurile soldatului Svejk.* Prezintă în cadrul unui festival de la Baden-Baden opera de concert *Mahagony* (denumită uneori şi *Micul Mahagony),* muzica de Kurt Weill.
22 noiembrie. Divorţează de Josephine Zoff.

1928 5 *ianuarie.* Premiera piesei *Omu-i Om* la *Volksbilhne* (Teatrul popular) din Berlin.
31 august: Premiera piesei *Dreigroschenoper* (Opera de trei parale) la Schiffbauerdamm.
Brecht dispune de propriul său teatru. Se căsătoreşte cu marea tragediană Helene Weigel

LI care va deveni şi cea mai apropiată colaboratoare a sa. Este acuzat de către criticul Alfred Kerr de a-1 fi plagiat pe Villon. După cum arată Bronnen, Kerr nu-i putea ierta lui Brecht de a fi fost descoperit şi promovat de către Herbert Ihering.

1929 *Dă* publicităţii prima din seria de *Lehrstucke,* piese didactice într-un act, destinate echipelor

artistice de amatori ale organizaţiilor muncitoreşti. Este vorba de *Der Ozeanflug (Zborul peste ocean)* denumită iniţial *Lindberhflug (Zborul lui Lindberg)* în care Brecht proslăveşte forţa umană în luptă cu stihiile oarbe ale naturii. Dă publicităţii de asemenea a doua piesă din aceeaşi serie intitulată *Das Badener Lehrstiick vom Einverstdndnis (învăţătura de la Baden despre bunăînţelegere).*
Pune în scenă *Happy End (Sfîrşit fericit)* de Dorothy Lane, adaptată pentru scenă de Elisabeth Hauptmann, textele cîntecelor scrise de el însuşi iar muzica de Kurt Weill.

1930Criza economică duce mizeria şi şomajul în Germania la limite extreme. Sînt mai mult de 6 milioane de şomeri.
9 martie. Premiera operei *Aufstieg und Fall der Stadt Mahagony (Ascensiunea* şi *decăderea oraşului Mahagony)* la Leipzig.

1930 Mai. Convalescenţa, după o boală, în localitatea Lavendou din Franţa, apoi într-un sanatoriu din Bavaria.
18 octombrie. Premiera piesei didactice Die *Massnahme (Măsura)* la Berlin. în această piesă Brecht critica aventurismul stîngist şi combătea

LII abaterile de la disciplină în activitatea revoluţionară.
Publică primele sale două caiete de *Versuche (Încercări)* — studii de teorie a artei teatrului — în editura Kiepenheuer. Termină piesa *Die heilige Johanna der Schlachthofe (Sfânta Ioana a Abatoarelor)* în care-şi propune, adoptînd o poziţie polemică faţă de romantism, să parodieze drama lui Schiller *Die Jungfrau von Orleans (Fecioara din Orleans).*
Termină şi piesa didactică *Die Ausnahme und*

die Regel (Excepţia şi regula) în care demonstrează caracterul de clasă al justiţiei în societatea capitalistă, precum şi *Der Jasager-der Neinsager (Cel care spune da-Cel care spune nu),* încercare de a explica şcolarilor sensul dialecticii. Această piesă porneşte de la un motiv luat din drama japoneză *Taniko* în versiunea engleză a lui Arthur Waley.

1931 Premiera piesei *Omu-i Om* (a doua versiune) la Berlin. Pabst, cunoscut regisor de film turnează o ecranizare după Opera *de trei parale.* Brecht adaptează *Hamlet* de Shakespeare pentru radio. Scrie scenariul unui film cu tendinţe revoluţionare *Kuhle Wampe,* pe care-1 regizează Slatan Dudow. Reprezentarea acestui film este interzisă.

1932 15 ianuarie. Premiera piesei *Die Mutter (Mama)* dramatizare şi adaptare de Brecht după romanul lui Maxim Gorki. *Sfânta Ioana a Abatoarelor* e transmisă de către radio Berlin.
Scrie Trei *soldaţi,* carte pentru copii cu desene de Georg Grosz.

1933 Hitler este numit cancelar al Reichului de către Hindenburg. Incendierea Reichstagului. Interzicerea Partidului Comunist, apoi a sindicatelor şi a altor partide. Represiune sîngeroasă. Numeroşi intelectuali antifascişti (fraţii Thomas şi Heinrich Mann, fraţii Stephan şi Arnold Zweig, Johannes Becher, Albert Einstein etc.) emigrează în străinătate.

1933 28 ianuarie. Reprezentaţia cu piesa *Măsura* la Erfurt este întreruptă de poliţie. Brecht este

urmărit pentru trădare.
28 februarie. A doua zi după incendierea Reichstagului Brecht părăseşte Germania împreună cu familia sa şi cîţiva prieteni. Peregrinări prin Praga, Viena, Ziirich.
Aprilie-septembrie. Reşedinţă provizorie la Carona din Tessin. Se întîlneşte cu Hermann Hesse. *10 mai.* Naziştii ard cărţile lui Brecht.
Iunie. *Die Sieben Todessiinden — Les sept Peches Capitaux (Cele şapte păcate capitale)* un spectacol muzical coregrafic bazat pe poeme de Brecht este reprezentat la *Champs Elysees.* Lotte Lenya, soţia compozitorului Kurt Weill, colaborator apropiat al lui Brecht, interpretează rolul cîntat. Scurtă trecere prin Paris apoi prin Copenhaga. Se instalează la o fermă din Swedenborg (Danemarca). Termină piesa *Die Rundkdpfe un die Spitzkopfe. (Capete rotunde şi capete ascuţite)* satiră la adresa politicii rasiste a hitleriştilor.

1934 Colaborează la ziare ale emigranţilor.
Noiembrie-decembrie. Se află la Londra împreună cu compozitorul Hanns Eisler. Termină *Dreigroschenroman (Romanul de trei parale)*

LIV adevărată vivisecţie a societăţii capitaliste. Termină *Die Horatier und die Kuriatier (Horaţii şi Curiaţii)* piesă didactică în care explică şcolarilor rolul superiorităţii tehnice şi al unităţii combatanţilor în cîştigarea războaielor.

1935 8 *iunie. I se* retrage cetăţenia germană; Rosteşte un discurs la Congresul Internaţional al Scriitorilor de la Paris.
Noiembrie-februarie. Se află la New York. Asistă la premiera piesei *Mama* după Gorki, reprezentată de către teatrul american *Civic Reper- tory Theatre* (Teatrul repertoriului

cetăţenesc). Scrie pamfletul *Fiinf Schwierigkeiten beirn Schreiben der Wahrheit (Cinci dificultăţi în a scrie adevărul). Astăzi* — preciza Brecht la începutul acelui pamflet — scriitorul care *vrea să combată minciuna şi ignoranţa şi să spună adevărul trebuie să lupte împotriva a cel puţin cinci dificultăţi, li trebuie* curajul *de a spune adevărul în timp ce el este pretutindeni înăbuşit ;* inteligenţa *de a-l recunoaşte în timp ce pretutindeni el este ascuns;* arta *de a-l face uşor de mînuit ca o armă; destulă* judecată *pentru a-i alege pe cei în mîinile cărora va deveni eficace; destulă* şiretenie, *în sfîrşit, pentru a-l răspîndi printre ei. Aceste dificultăţi sînt mari pentru cei ce scriu sub fascism; ele există de asemena pentru cei ce-au fost izgoniţi sau care au fugit şi chiar pentru cei care scriu sub un regim de libertate burgheză."*

1936 *Începutul războiului civil din Spania.*

1936 Se dă o reprezentaţie cu *Şapte păcate capitale* la Copenhaga. Colaborează la *Internaţionale Literatur* din Moscova şi devine redactor al re-

vistei *Das Wort (Cuvîntul)* din Moscova condusă de Feuchtwanger.
Capete rotunde şi capete ascuţite este reprezentată la Copenhaga.
Scrie un studiu despre teatrul chinez.

1937 *28 septembrie. Opera de trei parale* este reprezentată cu Yvette Guilbert la *Theâtre de l'Etoile* din Paris.
Octombrie : pune în scenă *Die Gewehre der Frâu Carrar (Puştile Terezei Carrer)* la Paris, piesă, bazată în parte pe o idee cuprinsă în drama *Riders to the Sea (Cavalerii mării)* de J.M. Synge.

1938Trupele hitleriste invadează Austria. încheierea acordurilor de la Miinchen prin care Cehoslovacia este lăsată pradă lui Hitler.

1938 *21 mai.* Helene Weigel joacă la Paris cîteva scene din *Furcht und Elenă des dritten Reiches (Teroarea şi mizeria celui de al III-lea Reich),* suită de episoade dramatice prin care Brecht arăta adevărul despre viaţa cotidiană a germanilor în timpul regimului hitlerist. Se întîlneşte cu Martin Andersen-Nexo la Copenhaga.

1939Martie. Ilitler ocupă întreaga Cehoslovacie. Septembrie. Trupele hitleriste invadează Polonia şi *astfel se declanşează cel de al doilea război mondial.*

1939 *12 mai.* Participă la congresul emigranţilor de la Londra.
20 mai. Moartea tatălui său.
Iulie. Pierre Abraham pune în scenă la Paris *Teroarea şi mizeria celui de al treilea Reich.* Termină prima versiune din *Leben des Galilei (Viaţa lui Galilei)* precum şi *Mutter Courage*

(Măicuţa Courage), tradusă în româneşte sub titlul *Anna Fierling şi copii ei.* Termină de asemenea *Der gute Mensch von Sezuan (Omul cel bun din Seciuan).* Isprăveşte totodată şi *Das Verhor des Lukullus (Procesul lui Lucullus)* piesă radiofonică cu acţiunea plasată în Roma antică.

1940Armatele naziste invadează Danemarca.

1940 brecht se refugiază în Finlanda şi este oaspetele scriitoarei Hella Wuolijoki.

1941 Invadarea Uniunii Sovietice de către armatele hitleriste.

1941 19 aprilie. Premiera piesei *Anna Fierling şi copii ei* la Zurich.

Mai-iunie. Diviziile naziste pătrund în Finlanda.

Brecht şi familia sa trec prin Uniunea Sovietică şi ajung în California. Cumpără o vilă în apropiere de Hollywood. Se reîntîlneşte cu Feuchtwanger, Fritz Lang, Hanns Eisler, Paul Dessau, Heinrich Mann, Leonhard Frank. îi vizitează pe Aldous Huxley şi Charlie Chaplin. Termină *Herr Puntilla und sein Knecht Matti (Domnul Puntila şi sluga sa Matti)* precum şi *Der aufhalt- same Aufstieg des Arturo Ui (Ascensiunea lui Arturo Ui).*

1942 Se întîlneşte cu compozitorul german Schonberg. Colaborează la diferite filme ale lui Eric Sentley, Fritz Lang, Vladimir Pozner.

1943Marea victorie a armatelor sovietice in bătălia de la Volgograd schimbă în chip hotărîtor întregul curs al războiului şi începe declinul armatelor hitleriste.

1943 4 februarie. Premiera piesei *Omul cel bun din Seciuan* la Ziirich.

Februarie. Se află la New York împreună cu regizorul german Erwin Piscator. Schiţează cu Dessau proiectul unei opere rămasă neterminată : *Călătoriile bunului Dumnezeu. Romanul de trei parale* apare la New York. Termină piesa *Die Gesichte der Simone Machard (Viziunile lui Simone Machard)* cu o temă Asemănătoare romanului *Simone* a prietenului său Feuchtwanger.

Termină de asemenea *Schweyk im zweiten Welt- krieg (Svejk în al doilea război mondial).*

1945 Capitularea armatelor hitleriste şi încetarea războiului.

1945 Teroarea şi mizeria celui de al treilea Reich este reprezentată la San-Francisco şi New York. Termină Der *kaukasische Kreidekreis (Cercul de cretă caucazian)* piesă ce demonstrează alterarea dragostei de mamă în condiţiile existenţei simţului de proprietate privată.

1946 Elaborează împreună cu Charles Laughton o a doua versiune (engleză) a *Vieţii lui Galilei.*

1947 Teroarea şi mizeria celui de al treilea Reich este reprezentată la Berlin.

31 iulie. Premiera piesei *Viaţa lui Galilei* pusă în scenă de Brecht şi Losey la „Coronet Theatre“ din Hollywood.

Octombrie. Este interogat la Washington de către „Comisia senatorială pentru cercetarea activităţilor antiamericane “.

Noiembrie. Părăseşte Statele Unite şi ajunge în Elveţia.

Decembrie. Viaţa lui Galilei este reprezentată din nou la New York. Termină adaptarea Die *Antigone des Sophokles (Antigona lui So- focle)* după traducerea Iui Holderlin, un text dramatic pentru un spectacol de tragedie antică concepută în spirit demistificator.

1948 Se instalează în apropiere de Ziirich. Leagă prietenie cu dramaturgul elveţian Max Frisch. Se reîntîlneşte cu Gunther Weisenborn. *Februarie.* Premiera *Antigonei* la Coire.

5 *iunie.* Premiera piesei *Domnul Puntilla şi sluga sa Matti* la Ziirich.

Autorităţile de ocupaţie americano-anglo-franceze refuză să-i acorde o viză de tranzit pentru zona sovietică din Germania. Obţine, datorită intervenţiei lui Egon Erwin Kisch, un paşaport ceh şi ajunge în Berlinul de răsărit trecînd prin Praga. I se încredinţează conducerea lui *Deutsches Theater.* Scrie *Kalendergeschichten (Povestiri de calendar)* şi *Kleines Organon fur das Theater (Mic organon pentru teatru).*

1949 7 octombrie. întemeierea Republicii Democrate Germane, primul stat al muncitorilor şi ţăranilor din istoria Germaniei.

1949 11 ianuarie. Premiera cu *Ana Fierling şi copii ei* pusă în scenă de Brecht la *Deutsches Theater. Septembrie.* întemeiază împreună cu soţia sa Helene Weigel formaţia teatrală *Berliner Ensemble* (Ansamblul Berlinez).

12 noiembrie. Premieră cu *Domnul Puntilla şi sluga sa Matti,* pusă în scenă de Brecht la *Deutsches Theater.* Termină piesa Die *Tage der Commune (Zilele Comunei),* concepută iniţial

 ca un fel de replică la Die *Niederlage (Infrîngerea)* a lui Nordahl Grieg.

1950 Este numit membru al Academiei de Arte din Republica Democrată Germană. Guvernul Republicii îi pune la dispoziţie o vilă la Buckow. Scrie Der *Hofmeister (Preceptorul)* după Lenz, proiectată pentru Berliner Ensemble. Păstrînd linia acţiunii lui Lenz, Brecht rescrie aproape în întregime dialogul dînd piesei un cu totul alt sens, cu alte cuvinte transformînd-o într-o satiră la adresa intelectualităţii filistine germane ce şi-a făcut o tradiţie din abdicarea de la datoriile impuse de sarcinile istorice ale propriei ei ţări.

1951 *17 martie.* Premiera piesei *Procesul lui Lucullus* cu muzica de Paul Dessau. în urma unor critici apărute în presa de partid Brecht modifică anumite episoade ale acestei piese, schimbîndu-i totodată şi titlul în *Die Verurteilung des Lukullus (Condamnarea lui Lucullus).*

August. Herrenburger Bericht (Raportul din Herrenburg), operă oratorică de concert pe text de B. Brecht este executată cu prilejul Festivalului mondial al tineretului şi studenţilor de la Berlin.

7 octombrie. I se decernează Premiul Naţional al Republicii Democrate Germane, clasa I. Ansamblul Berlinez pune în scenă *Puştile Terezei Carrar* şi *Mama.* Adresează scrisori deschise scriitorilor şi artiştilor germani, precum şi Consiliului Mondial al Păcii. Publică *Theaterarbeit (Munca teatrală).*

LX

1952 *Februarie.* Ansamblul Berlinez se află în turneu la Varşovia. Montează Don *Juan* după Moliere şi *Procesul Ioanei d'Arc,* după Anna Seghers.

1953 *Ianuarie.* Adresează telegrame lui Albert Einstein, Arthur Miller şi Ernest Hemmingway, cerîndu-le să intervină în favoarea graţierii soţilor Rosenberg.

Mai. Este ales preşedinte al P.E.N.-clubului din Berlin.

1954 Ansamblul Berlinez se instalează la Schiffbauerdamm unde fusespră jucate piesele . lui Brecht şi înainte de venirea lui Hitler la putere.

15 iunie. Premiera *Cercului de cretă caucazian.*

Iulie. Ansamblul Berlinez prezintă *Anna Fierling* şi copii *săi* la Festivalul teatral din Paris şi obţine premiul I.

Decembrie. Brecht participă împreună cu Johannes Becher la o întîlnire a intelectualilor din ambele state germane.

Termină piesa *Turandot oder der Kongress der Weisswäscher (Turandot sau congresul spălătorilor).*

1955 *Ianuarie.* Ansamblul Berlinez reprezintă o piesă de Johannes Becher. Călătorie la Moscova unde i se decernează Premiul Lenin.

12 februarie. Ţine o cuvîntare la Dresda în faţa unui congres al „Partizanilor Păcii".

Martie. Participă la congresul P.E.N.-clubului la Hamburg.

15 mai. Adresază o scrisoare cu caracter testamentar Academiei de Arte din Berlin,

Julie. Ansamblul Berlinez reprezintă *Cercul de cretă caucazian* la al doilea Festival din Paris.

1956 Ianuarie. Ţine o cuvîntare în faţa celui de al IV-lea Congres al scriitorilor germani. Se îmbolnăveşte de gripă şi este internat în sj^taL *4 iulie:* adresează o scrisoare Bundestagului de la Bonn în care ia atitudine împotriva politicii de reînarmare a Germaniei Occidentale. *„Cînd eram tînăr* — scrie el în acea scrisoare — *exista în Germania un serviciu militar obligatoriu şi un război a fost pierdut. Serviciul militar a fost desfiinţat. Dar ca adult am asistat la restabilirea lui şi un al doilea război mai mare decît primul, a început. Germania l-a pierdut din nou, de astă dată într-un chip şi mai complet, iar serviciul militar a fost din nou desfiinţat. Cei care-l introduseseră au fost spînzuraţi de către o curte de justiţie internaţională în măsura în care s-a putut pune mina pe ei. Astăzi, în pragul bătrîneţii, aud spunîndu-se că serviciul militar obligatoriu trebuie să fie introdus pentru a treia oară. împotriva cui este prevăzut un al treilea război ? împotriva francezilor ? împotriva polonezilor ? împotriva englezilor ? împotriva ruşilor ?* Sau împotriva germanilor ? *Noi trăim în epoca atomică şi douăsprezece divizii nu pot cîştiga un război; ele pot totuşi să-l înceapă. Şi cum se vor limita ele la douăsprezece în cazul serviciului militar obligatoriu ? Vreţi să faceţi intr-adevăr primul pas spre război ? Atunci, noi vom face, cu toţi împreună, un ultim pas cel care duce spre nimicire".*

10 august. în ciuda stării sale de slăbiciune asistă la o repetiţie a piesei *Viaţa lui Galilei.*

14 august, orele 23 şi 45 minute ? Moare la locuinţa sa din pricina unui infarct.

17 august. Este înmormîntat în apropierea mormîntului lui Hegel, în cimitirul Dorotheenfried- hof spre care dădea fereastra camerei sale de lucru.

18 august. Adunare comemorativă la „Ansamblul Berlinez". Iau cuvîntul Walter Ulbricht, prim secretar al C.C. al P.S.U.G. şi Johannes Becher.

OPERA DE TREI PARALE

Traducere de *Isaiia Răcăciuni* şi *Ion Cantacuzino.*

Macheath zis Mackie-Şiş. Jonathan Jeremiah Peachum, *proprietarul firmei* „Prietenul cerşetorilor". Celia Peachum, sofia *lui;* Polly, *fiica lui.* Brown, *comandantul poliţiei din Londra.* Lucy, *fiica lui.* Jenny Smith-Speluncă. Pastorul Kimball. Filch. Un cîntăreţ ambulant. Cerşetori, curve, funcţionari.

PROLOG

Cîntecul lui Mackie-Şiş

IARMAROC ÎN MAHALAUA SOHO

Cerşetorii cerşesc, hoţii fură, curvele curvesc.
Un cintăreţ ambulant cîntă povestea lui Mac-heath.

Şi rechinul îşi arată Colţii aprigi, de temut.
Mackie-Şiş are cuţitul, Qar cuţitu-i nevăzut.

Cînd rechinu-un om sfîşie, Valul tot s-a înroşit! Mackie-ucide cu mănuşă, Şi-are-un pumn neprihănit...

în Tamisa cu-apă verde
Cad cadavrele pe rînd : Nu-i nici ciumă, nici holeră, Mackie trece surîzînd.

într-o zi de sărbătoare Zace-un om pe chei răpus. După colţ se şterge-o umbră... Mackie-Şiş e... dar s-a dus !

Şi Şmul Meier dispărut-a, Şi atîţia alţi bogaţi. Banii loi îi are Mackie, Dar dovezi n-o să aflaţi.

(Peachum traversează scena, de la stingă spre dreapta, plimbîndu-se cu soţia şi cu

fiica sa.)

Jenny Towler zace moartă, înjungheată c-un cuţit, Iar pe chei se plimbă Mackie... N-a văzut, n-a auzit !...

Cine ştie unde este Alfons Glite, camionar ? Cel care-ar putea să ştie, Mackie-Şiş, n-are habar.

Dar cumplitul foc din Soho ! Şapte plozi şi un moşneag !... în mulţime rîde Mackie : Nimeni n-o să-l dea-n vileag...

Şi-apoi văduva minoră... • Pîngărită s-a trezit !...
Mackie, tu, care-ai iubit-o, Spune, cît ţi s-a plătit ?

(Un hohot de rîs izbucneşte printre tîrfe, iar din mijlocul lor se desprinde un om care pleacă grăbit, traversînd toată piaţa.)

JENNY-SPELUNCĂ : Asta a fost Mackie-Şiş !

ACTUL I

I

Spre a preîntâmpina înăsprirea mereu crescîndă a sufletului oamenilor, omul de afaceri J. J. Peachum şi-a deschis o prăvălie, în care drojdia nenorociţilor capătă o înfăţişare capabilă să mişte inimile, pe zi ce trece tot
mai împietrite.

MAGAZINUL CU ARTICOLE PENTRU CERŞIT AL LUI JONATHAN JEREMIAH PEACHUM

Coralul de dimineaţă al lui Peachum

Hai, scoală, creştin prefăcut! Te cheamă mocirla lumească.
Arată cît poţi fi de rău, Dar Domnul va şti să-ţi plătească ?

Vinde-ţi fratele, om ticălos, Şi tîrăşte-ţi soţia-n noroi!
De Domnul din ceruri nu-ţi pasă ? Vedea-vei la ziua de-apoi!

PEACHUM *(către public):* Nu mai merge, trebuie să se schimbe ceva! Prea e grea negustoria asta a mea...

Să trezeşti mila oamenilor ! în viaţă sînt puţine lucruri în stare să mişte un om. Foarte puţine! Dar partea proastă este că, îndată ce le-ai întrebuinţat de cî- teva ori, ele îşi pierd puterea. Pentru că omul are această groaznică însuşire de a deveni nesimţitor după bunul lui plac. De pildă, dacă un om vede la colţul străzii un alt om ciung, e atît de impresionat, încît e gata să-i dea, prima oară, zece *penny.* Dar a doua oară îi dă numai cinci *penny,* iar a treia oară îl dă liniştit pe mîna poliţiei. Acelaşi lucru se în- tîmplă şi atunci cînd, pentru a stoarce mila, faci apel la raţiune...

(O tablă mare, pe care scrie : „E mai frumos să dai decît să iei! coboară în scenă.)

La ce folosesc maximele cele mai generoase şi mai impresionante, pictate pe cele mai atră- gătoare tăbliţe, dacă se uzează atît de repede ?... în Biblie există vreo patru-cinci maxime în stare să înduioşeze un om. O dată ce le-ai întrebuinţat, rămîi muritor de foame. Uite, numai în trei săptămîni de cînd atîrnă aici acest: „Dă, *şi ţi se va da!"...* s-a banalizat de tot. De aceea e nevoie să oferi mereu ceva nou. Iar va trebui să recurg la *Biblie,* dar şi *Biblia* cît o să mă mai ajute ?

(Bate cineva la uşă. Peachum deschide, şi in- tră un tînăr, pe nume Filch.)

FILCH : Peachum et comp. ? PEACHUM: Peachum.

FILCH: Sînteţi proprietarul firmei „Prietenul cefşe- torilor'[1] ? Am fost trimis la dumneavoastră. Ei, asta da, zicale! Grozav capital! Se vede treaba că aveţi o bibliotecă întreagă! Ce înseamnă cultura ! Unuia de teapa noastră de unde să-i vină asemenea idei ? Şi fără cultură, cum să înflorească comerţul ?

PEACHUM : Numele dumitale ?

FILCH: Vedeţi dumneavoastră, domnule Peachum, pe

mine m-a urmărit nenorocul din fragedă copilărie. Mama era beţivă; tata — cartofor. Lăsat de capul meu încă din faşă, lipsit de mîngîierea gingaşă a unei mame iubitoare, m-am cufundat tot mai mult în mocirla capitalei. N-am avut niciodată parte de grija părintească şi de căldura unui cămin tihnit. Şi de aceea mă vedeţi...

PEACHUM : De aceea te văd...

FILCH *(încurcat):* ...lipsit de. orice mijloace, pradă instinctelor mele...

PEACHUM: ...ca o epavă în largul mării... şi aşa mai departe... Ia spune-mi, domnule Epavă, în ce district îndrugi basmul ăsta, bun de adormit copiii ?

FILCH : Ce vreţi să spuneţi, domnule Peachum ?

PEACHUM: Poveatea asta o îndrugi la fiecare colţ de stradă ?

FILCH: ...Să vedeţi, domnule Peachum... Ieri a avut loc în Highland Street un mic incident penibil. Stăteam acolo cuminte şi nenorocit, la colţul străzii, cu pălăria în mînă, fără să-mi treacă prin cap că fac ceva rău...

PEACHUM *(răsfoieşte un carnet cu însemnări):* Highland Street. Da, da, exact. Tu eşti nespălatul pe care l-au prins ieri Honey şi Sam. Ai avut obrăznicia să plictiseşti trecătorii în districtul al zecelea. Ne-am mulţumit să-ţi tragem o sfîntă de bătaie, fiindcă am presupus că nu cunoşti regulamentele în vigoare. Dar dacă te mai arăţi o singură dată, o să te tăiem bucăţele, înţelegi ?

FILCH : Vă rog, domnule Peachum, vă rog ! Spune- ţi-mi, ce trebuie să fac ? Adevărul e că domnii m-au bătut pînă m-au învineţit, şi pe urmă mi-au dat o carte de vizită cu adresa firmei dumneavoastră. Dacă mi-aş scoate haina şi aţi vedea că spatele mi-e numai dungi, mi-aţi plînge

de milă.

PEACHUM: Nu-mi vorbi de milă ! Dacă nu te-au făcut să arăţi ca o zebră, înseamnă că oamenii mei nu şi-au făcut datoria. Poftim! Vine un boboc ca ăsta şi-şi închipuie că-i destul să întindă laba pe stradă ca să scape de orice grijă ! Ce-ai spune dacă am pescui cei mai buni peşti din heleşteul tău ?

FILCH : Păi să vedeţi, domnule Peachum, eu n-am nici un heleşteu.

PEACHUM : Ce mai tura-vura ! Eu nu eliberez autorizaţie decît profesioniştilor. *(Arată, cu un gest profesional, un plan al oraşului.)* Londra e împărţită în paisprezece districte. Oricine vrea să exercite profesiunea de cerşetor într-unul din aceste districte trebuie să aibă o autorizaţie de la Jonathan Jeremiah Peachum et comp... Altfel, ar putea să răsară peste tot cîte o epavă „pradă a instinctelor "...

FILCH : Domnule Peachum, doar cîţiva şilingi mă despart de ruina totală. Nu se poate face nimic cu doi şilingi ?...

PEACHUM : Douăzeci de şilingi.

FILCH : Domnule Peachum ! *(Arată, cu un gest de implorare, o tăbliţă pe care scrie: „Nu vă astupaţi urechile la glasul mizeriei".)*

Peachum arată, în faţa unei vitrine, o perdea pe care scrie : „Dă, şi ţi se va da".)

FILCH: Zece şilingi.

PEACHUM: Şi cincizeci la sută din decontul săptămînal. Cu echipament, şaptezeci la sută.

FILCH : Dar în ce constă echipamentul, vă rog ?

PEACHUM : Asta hotărăşte firma.

FILCH : Atunci, în care district aş putea lucra ?

PEACHUM: Baker Street, 2—104. Unde mai pui că e şi un loc ieftin. Acolo e numai cincizeci la sută, inclusiv echipamentul .

FILCH : Mă rog ! *(Plăteşte.)* PEACHUM : Numele dumitale ?

FILCH: Charles Filch.

PEACHUM : E-n regulă ! *(Strigă.)* Doamnă Peachum ! *(Apare doamna Peachum.)* Asta e Filch. Numărul 314, districtul Baker Street. O să-1 trec chiar eu în registru. Te cred că-ţi convine să intri în serviciu tocmai acum, în ajunul încororTSrii! Singura ocazie, într-o viaţă de om, cînd poţi agonisi ceva. Echipamentul C. *(Trage perdeaua de pînză din faţa unei vitrine, în care sînt cinci păpuşi de ceară.)*

FILCH : Ce-i asta ?

PEACHUM: Acestea sînt cele cinci tipuri fundamentale ale mizeriei, capabile să mişte inima omenească. Atunci cînd le vede, omul cade într-o stare cu totul anormală: e gata să dea bani. Echipamentul A: victimă a circulaţiei moderne — ologul vioi *(îl imită),* întotdeauna bine dispus şi fără griji, dar stîrneşte mila fiindcă e şi ciung. Echipamentul B : victimă a războiului. Tremură tot timpul, sîcîie trecătorii, îi dezgustă *(îl imită),* dar le stîrneşte admiraţie fiindcă e decorat. Echipamentul C: victimă a avîntului industrial — orbul demn de plîns sau înalta şcoală a aYtei cerşitului. *(11 imită, îndreptîndu-se către Filch. In clipa în care se loveşte de Filch, acesta ţipă îngrozit. Peachum se opreşte imediat, îl priveşte şi urlă brusc.)* îi e milă!! în viaţa ta n-ai să ajungi cerşetor ! Eşti bun doar de fraier! Echipamentul D... Celia, iar ai tras la măsea şi acu nu mai vezi bine ! Numărul 136 s-a plîns că i s-au dat nişte zdrenţe. De cîte ori să-ţi spun că un *gentleman* nu poartă haine zdrenţuite ?! Numărul 136 a plătit un costum nou-nouţ. Era de-ajuns să aibă

cîteva pete pentru a stîrni compătimirea, şi ele se puteau obţine lesne topind din loc în loc, cu fierul de călcat, nişte spermanţet de luminări. Dar cum să-ţi treacă ţie prin cap ? Trebuie să le fac singur pe toate! *(Către Filch.)* Dezbracă-te şi pune astea pe tine, dar vezi să ai grijă de ele !

FILCH : Şi cu lucrurile mele ce faceţi ?

PEACHUM : Rămîn ale firmei. Echipamentul E : tînărul care a apucat zile mai bune, adică unul care nu s-a născut în zodia porcului.

FILCH: Ah, şi pe ăsta îl întrebuinţaţi ? Aş putea să-1 fac eu pe ăla cu zile mai bune ?

PEACHUM: Nu, băiete, fiindcă nimeni nu te crede cînd e vorba de un necaz adevărat. Cînd spui în gura mare că te doare burta, nu mişti pe nimeni. Şi, la urma urmei, ajunge cu întrebările : ia hainele astea şi îmbracă-le.

FILCH: Nu sînt cam murdare ? *(Şi fiindcă Peachum îl străpunge cu privirea.)* Scuzaţi, vă rog, scuzaţi!

DOAMNA PEACHUM : Hai, dăi zor, puştiule, doar n-o să-ţi ţin pantalonii pînă la Crăciun !

FILCH *(devine, brusc, foarte violent):* Dar pantofii nu-i scot! în nici un caz ! Mai bine renunţ. E singurul dar pe care-1 am de la biata mama, şi niciodată, nu, oricît aş cădea de jos...

DOAMNA PEACHUM ; Ia lasă prostiile ! Parcă n-aş şti că ai picioarele murdare !...

FILCH : Dar unde era să mi le spăl acu, în miez de iarnă ?

(Doamna Peachum îl duce îndărătul unui paravan, apoi trece la stînga şi *topeşte spermanţet cu fierul de călcat pe stofa unui costum.)*

PEACHUM : Unde-i fiică-ta ?

DOAMNA PEACHUM : Polly ? Sus !

- PEACHUM: Iar a venit pe-aici omul ăla care se înfiinţează totdeauna cînd lipsesc eu ?...

DOAMNA PEACHUM: Nu mai căuta nod în papură, Jonathan. E cel mai fin dintre *gentlemen* şi ţine foarte mult la Polly.

PEACHUM : Zău !

DOAMNA PEACHUM: Şi dacă mă pricep cît de puţin, cred că şi Polly îl găseşte foarte drăguţ.

PEACHUM: Celia, te lepezi de fie-ta, de parcă aş fi milionar. Vrea să se mărite? Crezi tu că prăvălia asta ar mai merge măcar o săptămînă dacă lepădăturile ei de clienţi ar vedea aici numai picioarele *noastre ?* Auzi dumneata! Un logodnic ? Dar ăsta ne-ar avea numaidecît la mînă! Uite, aici ne-ar avea! Iţi închipui poate că fie-ta, în pat, îşi ţine gura' mai bine decît tine ?

DOAMNA PEACHUM : Frumoasă părere ai despre fie-ta!

PEACHUM; Cea mai proastă. Cît se poate de proastă. E toată numai senzualitate !

DOAMNA PEACHUM: Asta, în orice caz, n-a moştenit-o de la tine.

PEACHUM : Auzi dumneata, să se mărite ! Fiica mea trebuie să fie pentru mine ca piinea pentru flămînd. *(Răsfoieşte o carte.)* Mi se pare că şi asta e din *Biblie.* La urma urmei, măritişul nu-i decît o porcărie. O lecuiesc eu de măritiş.

DOAMNA PEACHUM : Jonathan, eşti pur şi simplu prostcrescut!

PEACHUM : Prostcrescut! Şi, mă rog, cum îl cheamă pe acest domn ?

DOAMNA PEACHUM : Toată lumea îi spune „Şeful" !

PEACHUM : Bravo, nici măcar nu l-aţi întrebat cum îl cheamă ? Halal să vă fie !

DOAMNA PEACHUM : Doar n-o să fim atît de grosolane să-i cerem actul de naştere, cînd el e atît de distins şi ne invită pe amîndouă la hotelul

„Caracatiţei", la un step ?

PEACHUM: Unde ?

DOAMNA PEACHUM: La hotelul „Caracatiţei", la dans.

PEACHUM : „Şeful", hotelul „Caracatiţei" ! Ia te uită, ia te uită...

DOAMNA PEACHUM : Cu mine şi cu fiica mea acest domn s-a purtat întotdeauna numai cu mănuşi glace.

PEACHUM : Mănuşi *glace 1*

DOAMNA PEACHUM: De altfel, nu poartă decît mănuşi *glace.* Şi albe, dacă vrei să ştii. Mănuşi *glace* albe.

PEACHUM : Aşa, va să zică, are mănuşi *glace* albe, şi un baston cu minerul de fildeş, şi ghetre, şi ghete de lac, şi un caracter cuceritor, şi o cicatrice...

DOAMNA PEACHUM : La gît!... De unde-1 mai cunoşti şi pe ăsta ?

(Filch iese afară din boxă.)

FILCH : Domnule Peachum, n-aţi putea să-mi mai daţi vreo indicaţie ? Am fost întotdeauna pentru un sistem, şi nu vreau să îndrug, aşa, vorbe la nimereală.

DOAMNA PEACHUM: Poftim, are nevoie de un sistem !

PEACHUM : N-are decît să facă pe idiotul. Vii astă-. seară, la ora şase, şi ţi se va arăta tot ce e necesar. Cară-te !

FILCH : Mulţumesc, domnule Peachum, mii de mulţumiri. *(Iese.)*

PEACHUM : Nu uita ! Cincizeci la sută!... Şi acum îţi voi spune cine este acest domn cu mănuşi *glace.* E Mackie-Şiş ! *(Se repede sus, pe scări, spre dormitorul lui Polly.)*

DOAMNA PEACHUM: Pentru numele lui Dumnezeu ! Mackie-Şiş ! Isuse ! Coboară, Isuse, şi apă- ră-ne

! Polly ! Ce-i cu Polly ?

(Peachum coboară încet scările.)

PEACHUM: Polly! Polly n-a dormit acasă. Patul ei e neatins.

DOAMNA PEACHUM: Atunci a invitat-o la masa negustorului de lînă. Să ştii că aşa e, Jonathan !

PEACHUM: De-ar da Dumnezeu să fie negustorul de lînă !

(Domnul şi doamna Peachum ies în faţa cortinei şi cîntă. Lumină aurie pentru song. De sus coboară o stinghie cu trei lămpi şi o *tăbliţă pe care scrie :)*

Cîntecul IN LOC SA

PEACHUM :

în loc să... în loc să
Stea acasă
Şi să doarmă-n patul lor,
De nimic nu le mai pasă
Şi nu mai visează decît aventură şi amor.

DOAMNA PEACHUM :

Răsare luna în Soho !
E vechiul refren : „Simţi palpitînd inima-n piept?" îi spui şi tu : „Dacă pleci, să ştii că în veci te aştept!“ Căci iubirea-a-nceput cînd răsare luna !...

PEACHUM:

în loc să
Caute-ntîi un amic
Discret, serios şi mai bogat, îşi fac de cap cîte un pic Şi-alunecă-n noroi neapărat.

AMÎNDOI:

Lunan-n Soho apune acum,
S-a stins refrenul: „îmi simţi palpitînd inima ?“...
N-ai cui să-i mai spui: „Dacă pleci, în veci te voi aştepta!“ Iubirea s-a dus, şi-ai rămas în

noroi!

II

Undeva, în inima cartierului Soho, banditul Mackie-Şiş îşi serbează nunta cu Polly Peachum, fiicaS-egelui cerşetorilor.

UN GRAJD GOL

MATHIAS *(zis Mathias-Biştar, trage un foc de revolver* şi *luminează grajdul):* Hei, dacă e careva pe-aici, mîinile sus!
(Macheath intră şi face ciţiva naşi de-a lungul rampei.)

MACHEATH : E cineva pe aici ?
MATHIAS: Nici ţipenie de om ! Putem să ne serbăm nunta în linişte.
POLLY (intră *îmbrăcată în rochie de mireasă):* Dar ăsta nu-i decît un grajd !
MAC : Deocamdată, ia loc în iesle, Polly *(Către public.)* în acest grajd va avea loc astăzi căsătoria mea cu domnişoara Polly Peachum, care m-a urmat din îndemnul inimii, spre a împărţi de acum înainte viaţa cu mine.
MATHIAS : Multă lume va spune că aceasta este fapta cea mai îndrăzneaţă pe care ai făcut-o pînă azi: să răpeşti, din casa lui, pe unicul copil al domnului Peachum.
MAC : Cine este, mă rog, domnul Peachum ?
MATHIAS: Dacă l-ai întreba pe el, ţi-ar spune că e omul cel mai sărac din Londra.
POLLY: Mac, sper că nu vrei să serbezi căsătoria noastră aici!... Ăsta nu e decît un grajd oare-

care. Aici nu poţi să-I pofteşti pe domnul preot. Şi nici măcar nu-i grajdul nostru. Zău, Mac. N-ar trebui să inaugurăm viaţa noastră cea nouă cu o spargere. Azi e doar cea mai frumoasă zi din viaţa noastră.

MAC : Fetiţo dragă, totul va fi precum doreşti. Picioruşul tău n-o să se-mpiedice nici măcar de o piatră. Se va aduce de îndată tot ce ne trebuie. MATHIAS : Uite, sosesc şi mobilele.

(Se aude uruitul unor camioane grele, şi vreo şase oameni intră, cărînd covoare, mobile, veselă etc., cu care în cîteva clipe transformă grajdul într-un local exagerat de luxos.)

MAC : Ciurucuri!

(Domnii pun jos, în stingă, cadourile, felicită mireasa şi dau raportul mirelui.)

JAKOB *(zis Jakob-Sfarmă-Ţeste):* ' Felicitări! în Giner Street 14 erau nişte locatari la parter. A trebuit să-i afumăm puţin.

ROBERT *(zis Robert-Fierăstrău):* Felicitări! S-a curăţat un poliţist.

MAC : Diletanţi!

EDE : Am făcut tot posibilul, dar în West-End trei inşi n-au putut fi salvaţi. Felicitări !

MAC : Diletanţi şi cîrpaci!

JIMMY : Un domn mai bătrîn a păţit ceva. Dar nu cred că e grav. Felicitări!

MAC : Am dat directive precise : evitaţi vărsările de sînge. Mi-e şi silă să mă gîndesc. Niciodată n-o să ajungeţi oameni de afaceri! Canibali poate, dar oameni de afaceri, nu !

WALTER *(zis Walter-Salcie-Plîngătoare):* Felicitări! Doamna mea, acum o jumătate de oră acest clavecin mai aparţinea ducesei de Somerset-shire.

POLLY : Dar ce mobile sînt astea ?
MAC : îţi plac, Polly ?
POLLY *(plînge):* Atîţia oameni năpăstuiţi pentru cîteva mobile...
MAC : Şi ce mobile ! Ciurucuri! Ai tot dreptul să te necăjeşti. Un clavecin din lemn de trandafir, alături de o canapea Renaissance! Asta e de neiertat! Şi nici măcar n-aţi adus o masă !
WALTER: O masă? *(Aşează cîteva scînduri deasupra ieslei.)*
POLY : Ah ! Mac ! Sînt foarte nenorocită. Să sperăm că cel puţin nu va veni aici domnul preot.
MATHIAS: Vine sigur! I-am descris drumul foarte exact.
WALTER *(împinge ieslea la mijloc):* Poftim şi-o masă!
MAC (*in timp ce Polly plînge):* Soţia mea e disperată. Celelalte scaune unde sînt ? Un clavecin şi nici un scaun ! De neînchipuit 1 O dată mă însor şi eu! Ce, mi se întîmplă aşa des ?... Tacă-ţi fleanca, Salcie-Plîngătoare! Cum spuneam : ce, mi se întîmplă aşa des să mă bizui pe voi ? Şi uite, îmi necăjiţi soţia de la început! EDE : Dragă Polly...
MAC *(cu o palmă, îi zboară pălăria de pe cap):* „Dragă Polly" ! Putoare! încă un „dragă Polly", şi-ţi crăp ţeasta! Cine a mai auzit una ca asta, „dragă Polly" ?! Nu cumva te-ai şi culcat cu ea ?...
POLLY: Vai, Mac!
EDE : Pot să mă jur...
WALTER : Stimată doamnă, dacă unele piese lipsesc din garnitură, sîntem gata să mai încercăm o dată...
MAC : Un clavecin din lemn de trandafir şi nici un scaun ! *(Rîde.)* Tu, ca mireasă, ce părere ai ?
POLLY : Nu-i ăsta lucrul cel mai rău.
MAC: Două scaune şi o canapea, iar tînăra pereche ia loc pe duşumea !
POLLY : Da, cam aşa e !

MAC *(tăios):* Retezaţi picioarele acestui clavecin! Hai! Hai!

(Patru oameni taie cu fierăstrăul picioarele instrumentului şi cintă în acest timp.)

OAMENII: Bill Lawgen cu Mary Syer Ziua trecută s-au însurat. Cînd la Starea civilă au sosit, Ea purta o rochie de furat, Şi nici pe mire nu ştia cum l-a găsit. Ura!

WALTER: Şi iată, stimată doamnă, că pînă la urmă a ieşit o canapea din chestia asta...

MAC : Aş putea să vă rog acum, domnilor, să lepădaţi ţoalele astea zdrenţăroase şi să vă îmbrăcaţi ca lumea ? In definitiv, nu e căsătoria unui oarecare ! Şi pe tine, Polly, te-aş ruga să te ocupi de haleală.

POLLY: Aici e supeul de nuntă ? Ce drăguţ! Totul e de furat, Mac ?

MAC : Bineînţeles, bineînţeles 1

POLLY: Aş vrea să ştiu ce te faci dacă auzi bătînd la uşă şi te trezeşti cu şeriful...

MAC : Abia atunci ai vedea cîte parale face bărbatul tău.

MATHIAS : Auzi e absolut exclus. Toată poliţia este la Daventry, s-o aducă pe regină pentru încoronare.

POLLY : Paisprezece furculiţe şi două cuţite ! De fiecare scaun cîte un cuţit!

MAC: M-aţi dezamăgit. Asta e treabă de ucenici, nu de meseriaşi calificaţi. Dar bine, voi habar n-aveţi ce înseamnă un stil ? ! Trebuie să ştii măcar să deosebeşti un „Chippendale" de un „Louis Quatorze“ !

(Banda reapare. Domnii poartă acum costume de seară, elegante, dar, din păcate, nu prea se poartă cum li-e portul.)

WALTER: Noi am vrut să aducem numai lucturi de preţ. Ia uită-te la lemnul ăsta! Material pri- mantîi!

MATHIAS : Ssst! Ssst îmi dai voie, şefule...

MAC : Polly, ia vino încoace!

(Perechea se aşază cum se cuvine pentru a primi felicitări.)

MATHIAS : Să ne permiteţi, Şefule, ca în ziua cea mai frumoasă a vieţii dumneavoastră... în floarea carierei dumneavoastră... vreau să spun, la răscrucea vieţii, să vă exprimăm felicitările noastre cele mai sincere şi cele mai fierbinţi şi... şi aşa mai departe. Tonul ăsta umflat e greţos. Aşa că, scurt pe doi: *(îi strînge mina lui Mac)* ţinte bine, bătrîne !

MAC : îţi mulţumesc, să ştii că mi-ai plăcut, Mathias !

MATHIAS *(îl îmbrăţişează cu emoţie pe Mac): A* fost din toată inima. Să nu-ţi pleci capul, şalupă bătrînă, sau, cum s-ar spune, *(rînjind)* cînd e vorba de cap, ţinte tare !

(Hohote de rîs printre meseni. Deodată, cu o mişcare abilă, Mac îl trînteşte pe Mathias la pămînt.)

MAC: Ţine-ţi fleanca! Murdăriile astea păstrea- ză-ţile pentru Kitty. Sînt tocmai bune pentru o tîrîtură ca ea.

POLLY : Mac, nu fi atît de ordinar.

MATHIAS : Ei nu, dă-mi voie să protestez. Kitty, o tîrîtură... *(Se ridică cu greutate.)*

MAC : Aşa, protestezi!

MATHIAS: în faţa ei niciodată nu spun murdării, atît de mult o respect. Dar cu felul tău de a fi, nu poţi să înţelegi aşa ceva. Tu te-ai găsit să vorbeşti de murdării ? Crezi că nu ştiu de la

Lucy ce-ţi ieşea din gură ? Dintre noi doi, eu sînt ăla cu mănuşi place.

(Mac se încruntă la el.)

JAKOB : Hai, hai, că doar am venit la nuntă.

(îl trag deoparte.)

MAC : Frumoasă nuntă ! Ce zici, Polly ? De ziua nunţii tale eşti nevoită să vezi în jur adunătura asta de puşlamale. Ţi-ar fi trecut prin minte că o să mă lase baltă în halul ăsta ?... Bagă la cap ! POLLY : Eu găsesc că e foarte drăguţ.

ROBERT: Aiurea! Nici nu poate fi vorba „să te lăsăm baltă". Se iveşte uneori cîte o deosebire de păreri. Kitty a ta e tot atît de bună ca oricare alta. Hai, rablă bătrînă, scoate odată cadoul de nuntă !

TOŢI: Hai, hai! Cadoul!

MATHIAS *(jignit):* Poftim !

POLLY: Ah, un dar de nuntă ! Ce drăguţ din partea dumitale, domnule Mathias-Biştar. Ia te uită, Mac, ce cămaşă de noapte drăguţă !

MATHIAS : Asta tot murdărie o fi, Şefule ?

MAC: Lasă. N-am vrut să te jignesc tocmai în ziua asta solemnă.

WALTER: Dar de asta ce spuneţi ? „Chippendale" ! *(Dezveleşte o uriaşă pendulă de birou, în stil „Chippendale".)*

MAC : „Quatorze" !

POLLY: Minunat! Ce fericită sînt! Nici nu găsesc cuvinte. Atenţiile voastre sînt fantastic de drăguţe. Păcat numai că n-avem şi o locuinţă potrivită... Nu-i aşa, Mac ?

MAC : Ei, sîntem abia la început, şi orice început e greu. îţi mulţumesc, Walter. Şi-acum, strîngeţi fleacurile astea. Mîncarea !

JAKOB *(în timp ce ceilalţi s-au apucat să pună tacî-*

murile): Eu, bineînţeles, iar n-am adus nimic! *(Lui Polly, plin de zel.)* Vă rog să credeţi, mi-e foarte neplăcut.

POLLY: Dar n-are nici o importanţă, domnule Ja- cob-Sfarmă-Ţeste.

JACOB : Dar băieţii se întrec cu darurile, şi eu stau ca un bleg. Puneţi-vă în locul meu. Aşa mi se-n- tîmplă întotdeauna. Aş putea să vă povestesc nişte chestii de să vă stea mintea în loc! Deunăzi o întîlnesc pe Jenny-Speluncă. Ei, zic eu, scroafă bătrînă... *(îl vede pe Mac chiar în spatele lui şi pleacă, fără să mai scoată o vorbă.)* MAC *(o conduce la locul ei):* Polly, e cel mai fin supeu pe care l-ai gustat vreodată. Luaţi loc, vă rog!

(Toţi se aşază la masă.)

EDE *(arătînd serviciul):* Frumoase farfurii! Hotel . „Savoy" !

JACOB : Ouăle cu maioneză de la „Selfridge". Trebuia să avem şi pateu de ficat de gîscă. O găleată întreagă. Dar pe drum a dat-o gata spartu ăsta de Jimmy, care bagă în el ca într-o gaură.

WALTER : Oamenii subţiri nu zic „gaură".

JIMMY: Măcar azi ai putea să nu te repezi la ouă ca un hămesit...

MAC : Da' nu ştie careva să cînte ? Să ne desfătăm niţel!

MATHIAS *(se îneacă rîzînd):* „Să ne desfătăm" ? Ce mai vorbe ştie Şeful!

(Atins de *privirea ucigătoare a lui Mac, se aşază la loc, intimidat.)*

MAC *(îi smulge unuia farfuria din mînă):* N-aş fi vrut să începem dintr-o dată cu masa. în loc să văd cum năvăliţi la mîncare, vorba aia „şo pe ea şi n-o lăsa", mi-ar fi plăcut să vă îngrijiţi întîi de oarecare atmosferă. La alţii, în ocazii de-astea...

JACOB : Ce era să facem ?

MAC : Vrei să mă gîndesc eu la toate ? Nu vă cer să faceţi operă aici. Dar putea să mai fie şi altceva decît crăpelniţă şi sughiţuri de rîs. Uite, aşa îţi dai seama dacă te poţi bizui pe prieteni...

POLLY : Nisetrul e minunat, Mac.

EDE : Aşa ceva n-ai mai halit. Dar la Mackie-Şiş o să aveţi în fiecare zi; Aţi dat lovitura 1 Eu am spus întotdeauna: Mac e o partidă straşnică pentru o fată care are gusturi subţiri. Chiar ieri vorbeam cu Lucy...

POLLY : Lucy ? Cine e Lucy, Mac ?

JACOB *(jenat):* Lucy ? Ei, ştiţi, nu trebuie să luaţi în serios chestia asta...

(Mathias s-a ridicat in picioare şi face semne mari cu mina, în spatele lui Polly, ca să-l determine pe Jacob să tacă.)

POLLY *(îl observă):* Vă trebuie ceva ?... Sarea ?... Ce spuneaţi, domnule Jacob ?

JACOB: Oh, nimic, absolut nimic! De fapt, nici n-am vrut să zic ceva. M-a luat gura pe dinainte.

MAC : Ce-ai în mînă, Jacob ?

JACOB : Un cuţit, Şefule.

MAC : Şi ce-ai în farfurie ?

JACOB : Un păstrăv, Şefule.

MAC : Va să zică, mănînci păstrăv cu cuţitul ? Nemaiauzit 1 Ai mai văzut aşa ceva, Polly ? Mănîncă peşte cu cuţitul. Cine face asta e pur şi simplu un porc! înţelegi, Jacob ? Bagă la cap. Ai să ai mult de furcă, Polly, pînă să scoţi oameni din lăpădăturile astea! *(Pauză.)* Şi nu vreţi să cîntaţi ceva, ca să înfrumuseţăm ziua de azi ? Trebuie să fie iar o blestemată de zi obişnuită, tristă, împuţită, ca întotdeauna ? Măcar e cineva de pază la uşă ? Şi de asta trebuie să mă ocup ? Vreţi să stau chiar eu în faţa uşii, în ziua căsă-

toriei mele, ca voi să vă îndopaţi aici pe socoteala mea ?

WALTER *(mîrîind):* Cum adică, „pe socoteala mea“ ?

JIMMY: Ia mai las-o, Walter! Mă duc eu! Cine dracu să mai vie şi aici ? *(Iese.)*

JACOB : Ar fi nostim, într-o zi ca asta, să-i umfle pe toţi nuntaşii!

JIMMY *(năvălește înăuntru):* Hei, Şefule! Poliţia!

WALTER : Tigrul de Brown !

MATHIAS : Aiurea ! E părintele Kimball.

(Intră Kimball.)

TOŢI *(urlînd):* Bună seara, sfinţia-ta.

KIMBALL: Ei, uite că tot am dat de voi. Vă găsesc într-un adăpost umil, dar e terenul şi casa proprie...

MAC : ...a ducelui de Devonshire.

POLLY: Bună seara, sfinţia-ta. Ah, sînt atît de fericită că sfinţia-ta, în cea mai frumoasă zi a vieţii noastre...

MAC : Şi acum, vă rog, ,un cor în cinstea sfinţiei-sale, părintele Kimball.

MATHIAS : N-ar merge cîntecul lui Bill Lawgen şi Mary Syer ?

JACOB : Ba da. Să ştii că s-ar potrivi.

KIMBALL : Bravo, băieţi, înălţaţi-vă glasurile...

MATHIAS : Să începem, domnilor !

(Trei inşi se ridică şi cîntă searbăd, tremurat şi şovăitor.)

Cîntec de nuntă pentru oameni nevoiaşi

Bill Lawgen cu Mary Syer Ziua trecută s-au însurat.

(Vorbit.) Ura ! Ura ! Să trăiască ! Ura !

(Cîntat.) Cînd la Starea civilă au sosit,

Ea purta o rochie de furat,
Şi nici pe mire nu ştia cum l-a găsit!

(Vorbit.) Ura!

(Cîntat.) Ştii ce-ţi face nevestica ?

(Vorbit.) Nu !

(Cîntat.) Umblă haihui, mititica, zău !

(Vorbit.) Ei şi ? Să trăiască ! Ura ! Ura 1 Ura !

(Cîntat.) Billy Lawgen mi-a spus încîntat:
„Mie îmi ajunge cît mi-a dat!“

(Vorbit.) Porcul! Ura !

MAC : Asta e tot ? Lamentabil!

MATHIAS *(se îneacă iarăşi de rîs):* „Lamentabil", ce mai vorbe ştie Şeful! Ăsta e chiar cuvîntul nimerit, domnilor, lamentabil.

MAC : Tacă-ţi fleanca 1

MATHIAS: Ei, vreau să spun că a lipsit avîntul, căldura... şi aşa mai departe.

POLLY: Domnilor, dacă nimeni nu vrea să declame ceva, atunci am să vă prezint eu, cum o să mă pricep, o mică scenă. Voi încerca să imit o fată pe care am văzut-o cîndva într-o cîrciumioară din Soho. Era fata care spăla vasele şi trebuie să ştiţi că toţi rîdeau de ea, şi atunci ea se răstea la clienţi şi le spunea ceea ce am să vă cînt acum. Va să zică, asta e tejgheaua. Trebuie să v-o închipuiţi grozav de murdară, şi în dosul ei stătea ea, zi şi noapte. Asta e găleata şi asta e cîrpa cu care ştergea paharele. Acolo unde staţi erau domnii care rîdeau de ea. Rîdeţi şi voi, ca să fie la fel; dar dacă nu puteţi, nu e nevoie. *(începe să spele imaginar paharele şi să bombăne.)* Şi acum să zică cineva dintre voi, *(îl arătă pe Walter)* uite, dumneata : „Ei, cînd îţi vine vaporul, Jenny ?“

WALTER : Ei, cînd îţi vine vaporul, Jenny ?

POLLY: Şi altul, uite, dumneata, să zică : „Tot mai freci paharele, Jenny, logodnica piraţilor ?“

MATHIAS : Tot mai freci paharele, Jenny, logodnica

piraţilor ?
POLLY : Aşa. Şi acum încep.

(Lumină aurie pentru song. *De sus coboară o stinghie cu trei lămpi şi o tăbliţă pe care scrie :)*

JENNY, LOGODNICA PIRAŢILOR

1

Domnii mei, vedeţi, astăzi spăl pentru voi pahare, Fac patul pentru orişicare,
Şi îmi daţi cîte un *penny,* şi vă mulţumesc frumos,
Şi îmi rabd ticăloşia în acest hotel soios. Dar nu ştiţi cu cine staţi de vorbă !... Nici nu ştiţi cu cine staţi de vorbă !... într-o seară-n port va fi scandal, Toţi vor alerga la mal, întrebînd ce s-a-ntîmplat.
Eu, surîzînd, voi sta lîngă pahare.
Veţi şopti: „De ce zîmbeşte-oare ?“
Şi un vas cu opt pînze
Şi cu cincizeci de tunuri Va pătrunde-n port.

2

Rîzînd mi-aruncă un ban şi îmi spune fiecare. „Spală pahare!“
Iar eu iau bănuţul vostru, îmi văd de dereticat,
Dar la noapte din ei nimeni nu va mai dormi în pat 1
Căci nu ştiţi cu cine-aţi stat de vorbă ! *(bis)* într-o seară-n port va trage tunul Şi toţi vor întreba : „Ce s-a întîmplat ?“ Voi mă veţi vedea rîzînd lîngă fereastră Şi veţi spune : „Are-un rîs ciudat"...
Iar corabia cu opt pînze Şi cu cincizeci de

tunuri Va trage-n oraş !

3

Şi atuncea, domnii mei, rîsul o să vă-ngheţe,
Căci zid după zid cădea-va,
Totuna cu pămîntul va ajunge oraşul, Dar în picioare rămîne-un hotel.
Şi miraţi întreabă toţi: „Cine stă-n el ?" *(bis)*
Vă veţi frămînta atunci cumplit
Cum de a rămas doar el singur nelovit ? Veţi vedea cum ies eu liniştită-n zori...
(Vorbit.) Şi-ngroziţi veţi murmura :
„Cum ! Ea era ?“
Iar corabia cu opt pînze Şi cu cincizeci de tunuri Steag negru va-nălţa !

4

Pe la prînz vor coborî sute de marinari Şi se vor apropia în umbră,
Pe fiecare om din poartă l-or înhăţa. Legaţi i-or aduce pe toţi în faţa mea Şi mă vor întreba : „Să-i ucidem ?“ De voi vor întreba : „Să-i ucidem ?“ Va fi pace-n port în ziua aceea sumbră,
Şi eu o să spun : „Să moară toţi!" Mulţumită voi striga atuncea :
(Vorbit.) „Toţi!“
La fiecare cap ce va cădea, eu voi spune : „Hopla !**
Iar corabia cu opt pînze Şi cu cincizeci de tunuri Cu mine va pleca !

MATHIAS : Foarte nostim, amuzant! Le-aşterne bine stimata doamnă!

MAC : Ce va să zică aia amuzant ? Asta nu e amuzant, idiotule! E artă! Âi fost extraordinară, Polly! Dar

pentru asemenea adunătură de gunoaie — să mă scuze sfinţia-sa — e păcat de osteneală. *(încet, către Polly.)* Să ştii că nu-mi place de loc să te izmeneşti aşa. Mai bine lasă-te de figurile astea !

(La masă se iscă hohote de rîs. Banda se distrează pe seama preotului.)

MAC : Dar ce aveţi în mînă, părinte ?
JACOB : Două cuţite, şefule.
MAC : Şi ce aveţi în farfurie ? KIMBALL : Cred că nisetru.
MAC : Aşa. Şi dumneata mănînci nisetrul cu cuţitul ?
iJAKOB: Nemaiauzit! Mănîncă peşte cu cuţitul ? Cine face aşa ceva e pur şi simplu un...
MAC : Porc ! înţelegi, Jakob ? Bagă la cap !
JIMMY *(năvălind înăuntru):* Hei, Şefule ! Poliţia ! Şeriful în persoană.
WALTER : Brown, Tigrul!
MAC : Da. Exact! Acesta este „Tigrul de Brown*', şeriful numărul 1 al Londrei, stăpînul închisorii „Old Bailey", care va intra acum în umilul adăpost al lui Macheath. Băgaţi la cap !

(Bandiţii se ascund pe unde pot.)
JAKOB : Ne aşteaptă streangul!

(Brown intră.)

MAC : *Hallo,* Jackie 1
BROWN : Hallo, Mac ! Nu prea am timp, trebuie să plec numaidecît. Era nevoie neapărat de un grajd străin ? Asta-i iar o spargere !
MAC : Lasă, Jackie, ne simţim atît de bine aici! Mă bucur că ai venit şi tu la nunta vechiului tău prieten, Mac. îţi prezint pe soţia mea, născută Peachum. Polly, acesta este Brown, zis Tigrul, nu-i aşa, bătrîne ? *(11 bate pe umăr.)* Şi aceştia-s prietenii mei, Jackie. Trebuie să-i mai fi văzut

tu cîndva...

BROWN *(jenat):* Mă aflu aici ca simplu particular...

MAC : Şi ei. *(li strigă; ei vin cu mîinile ridicate.)* Hei, Jakob !

BROWN : Ăsta e Jakob-Sparge-Ţeste. Mare porc !

MAC : Hei, Jimmy ! Robert! Walter 1

BROWN : Mă rog! De data asta să închidem ochii!

MAC : Ede ! Mathias !

BROWN : Luaţi loc, domnilor, luaţi loc !

TOŢI: Vă mulţumim, domnule !

BROWN : Mă bucur s-o cunosc pe fermecătoarea soţie a vechiului meu prieten, Mac.

POLLY : N-aveţi de ce, domnule !

MAC: Hai, aşază-te, şalupă hîrbuită, şi navighează pe aceste valuri de whisky! Dragă Polly, domnilor ! în mijlocul dumneavoastră se află azi un om pe care nepătrunsa înţelepciune regească l-a aşezat mai presus de concetăţenii săi şi care a rămas' totuşi prietenul meu, în ciuda tuturor furtunilor, primejdiilor şi aşa mai departe. Mă-nţelegeţi... şi înţelegi şi tu, Brown, ce vreau să spun. Ah, Jackie, îţi aduci aminte cînd ne făceam serviciul militar amîndoi ca soldaţi în armata din India? Ah, Jackie. hai să cîntăm iar cîntecul tunurilor !

(Se aşază amîndoi pe masă. Lumină aurie de song. *De sus coboară o stinghie cu trei lămpi şi o tăbliţă pe care scrie :)*

CÎNTECUL TUNURILOR

1

Cu Johny-am fost, şi cu Jim, ţi-aminteşti ?
Şi George chiar sergent a ajuns.
Dar nu te-ntreabă-n armată cine eşti. Ordinu-i ordin, şi ţi-e de-ajuns !
Soldatul doarme

Pe unde-apucă,
Aşa e-n război!
Departe-n colonii
De ce te lupţi, nu ştii.
Bei şi mănînci pe drumuri, Te culci comod pe tunuri, Trăieşti mereu în praf, noroi... Aşa e-n război!...

2

Johny de loc nu era încîntat, Şi Jim se plictisea de moarte.
Dar George pe-amîndoi mereu i-a îndemnat:
„Hai să mergem, băieţi, mai departe !“ Soldatul doarme
Pe unde-apucă, Aşa e-n război! Departe-n colonii De ce te lupţi, nu ştii.
Bei şi mănînci pe drumuri,
Te culci comod pe tunuri, Trăieşti mereu în praf, noroi... Aşa e-n război!...

3

John a murit şi-apoi s-a dus, Şi George de mult e cenuşă... Dar sîngele lor n-a fost de-ajuns, Şi-un alt război bate mîine la uşă ! Soldatul doarme Pe unde-apucă. Aşa e-n război! Departe-n colonii De ce te lupţi, nu ştii. Bei şi mănînci pe drumuri, Te culci comod pe tunuri, Trăieşti mereu în praf, noroi... Aşa e-n război !...

MAC: Uitaţi-vă la noi, prieteni din tinereţe. Valurile sălbatice ale vieţii ne-au despărţit, iar interesele profesiunilor noastre sînt cu totul deosebite, ba unii ar putea spune chiar că se bat cap în cap. Şi totuşi, prietenia noastră a supravieţuit tuturor încercărilor. Băgaţi la cap! Castor şi Pollux,

Hector şi Andromaca, şi aşa mai departe. Rareori s-a întîmplat ca eu, un simplu spărgător, să dau o mică lovitură, mă rog, ştiţi ce vreau să spun, fără să-i cedez şi lui o parte — o parte importantă, Brown — drept chezăşie şi dovadă a credinţei mele nezdruncinate. După cum rareori s-a întîmplat — Jakob scoate cuţitul din gură — ca el, atotputernicul şef al poliţiei, să pregătească o razie fără să- facă întîi un mic semn prietenului din tinereţe Ei, şi aşa mai departe. în definitiv, e chestit de reciprocitate ! Băgaţi la cap ! *(11 ia pe Brown de braţ.)* Da, bătrîne Jackie, mă bucur că ai venit, asta zic şi eu prietenie! *(Pauză. între timp, Brown priveşte îngîndurat un covor.)* Şiraz veritabil.

BROWN : De la Societatea de covoare orientale.

MAC : Da. De-acolo ni le procurăm. Ştii, aveam mare nevoie să fii azi cu noi. Sper că nu rişti vreo neplăcere, în situaţia ta.

BROWN: Ştii bine, Mac, ţie nu-ţi pot refuza nimic. Trebuie însă să plec, am o groază de treburi pe cap; dacă la încoronarea reginei s-ar în- tîmpla cel mai mic lucru...

MAC : Ascultă, Jackie, socrul meu e o mîrţoagă afurisită. Dacă ar încerca să-mi facă vreo porcărie, crezi că la „Scotland Yerd“ există ceva împotriva mea ?

BROWN: La „Scotland Yard“ nu există nici atîtica împotriva ta.

MAC: Bineînţeles !

BOWN: Am avut eu grijă să aranjez totul... Noapte bună!

MAC : Nu vreţi să vă sculaţi în picioare ?

BOWN *(către Polly):* Toate cele dorite ! *(Iese, condus de Mac.)*

JAKOB *(care, împreună cu Mathias şi Walter, a vorbit între timp cu Polly):* Treb.uie să recunosc că

adineauri, cînd am auzit că vine Tigrul; nu mi-am putut înăbuşi niţică teamă.

MATHIAS: După cum vedeţi, doamnă, noi avem relaţii cu crema autorităţilor.

WALTER: Da, Mac are întotdeauna nişte combinaţii de care noi, ăştia, habar n-avem; Dar şi noi avem mica noastră combinaţie. Domnilor, e nouă jumătate!

MATHIAS : Şi-acum vine lovitura !

(Toţi trec în stingă, îndărătul covorului care ascunde ceva. Intră Mac.)

MAC : Ce s-a întîmplat ? MATHIAS : Şefule, încă o mică surpriză.

(Cîntă după covor cîntecul lui Bill Lawgen, încet şi plin de sentiment. Dar la „nici nu ştia cum l-a găsit", Mathias trage covorul şi toţi cîntă mai departe, zbierînd şi *bătînd în tăblia patului care fusese ascuns după covor.)*

MAC : Vă mulţumesc, prieteni, vă mulţumesc.

WALTER : Şi acuma : plecare discretă...

(Ies cu toţii.)

MAC : Şi acum, sentimentele îşi cer şi ele dreptul Astfel, omul ar ajunge o fiară de profesie. Vino lîngă mine, Polly !

(Muzică.)

MAC : Vezi luna strălucind peste Soho ?

POLLY: O văd, iubite. Auzi cum îmi bate inima ?

MAC : O aud, iubito !

POLLY : Oriunde vei merge, voi merge şi eu. MAC : Şi oriunde vei fi, alături de tine voi fi. AMÎNDOI *(cîntă) :* Noi n-avem nici acte de la primar,

Şi nici-o floare nu-i pe altar, Rochia de nuntă de unde-o ai, nu ştii,
Şi n-ai lămîiţă-n păr !
La blidul din care-ai mîncat nu privi, Aruncă-1, nu mai zăbovi!
Iubirea ţine sau se stinge-ncet, Ecoul ei e-un regret !...

Pentru Peachum, care cunoaşte asprimile vieţii, pierderea
fiicei sale înseamnă ruină completă.

MAGAZINUL CU ARTICOLE PENTRU CERŞETORI AL LUI PEACHUM

(In dreapta, Peachum şi doamna Peachum. în prag stă Polly, cu pardesiu şi pălărie, ţinînd o valiză în mînă.)

DOAMNA PEACHUM: Te-ai măritat ? Poftim! O împopoţonezi şi pe faţă şi pe dos cu rochii, cu pălării, cu mănuşi, cu umbreluţe de soare, şi după ce te-a costat cît o corabie cu pînze, dumneaei naufragiază singură la gunoi, ca o ceapă degerată. Te-ai măritat într-adevăr ?

(Lumină aurie pentru song. De *sus coboară o stinghie cu trei lămpi şi o tăbliţă pe care scrie :)*

BARBARA SONG

PRINTR-UN MIC CÎNTEC, POLLY ÎŞI LĂMUREŞTE PĂRINŢII ASUPRA CĂSĂTORIEI SALE CU BANDITUL MACKEATH

POLLY:

Pe vremuri visam, cu un suflet curat — Cum desigur c-a fost şi al tău — La ziua cea mare,

cînd vine-un bărbat Şi te cere. Gîndeam : Ce-o să-i spun ? Chiar dac-o fi bogat, Drăguţ cu mine, Şi-o purta mereu guler curat, Şi de-o şti unei femei ce se cuvine,

Eu voi răspunde : Nu !
Să rămîi indiferentă şi de sus să-l priveşti! Luna strălucea pe-un cer senin,
Barca luneca pe lacu-albastru, lin, Dar nimic nu m-a mişcat!
Nu se poate la poruncă să iubeşti!
Nu se poate să te dai oricui
Cînd îţi cere ca să fii a lui,
Rîzi de el şi răspunde : NU !...

Din Kent a vepit mai întîi să se-nsoare Cu mine-un barbat foarte bun.
Al doilea avea într-un port trei vapoare, Iar al treilea mă iubea ca nebun,
Era foarte bogat,
Drăguţ cu mine,
Şi mereu avea guler curat.
Cu toţii au vrut viaţa lor să mi-o închine, Dar la toţi le-am spus scurt.: NU !
Să rămîi indiferentă şi doar de sus să Luna priveşti! strălucind pe-un cer senin,
Barca lunecînd pe lacu-albastru, lin,
Cu nimic nu m-au mişcat!
Nu se poate la poruncă să iubeşti,
Nu se poate să te dai oricui.
Ca să nu fii jucăria lui,
Rîzi de el şi răspunde : NU !

Dar iată, -ntr-o seară cu ceru-nsuc..-.:,
Veni unul ce nu m-a rugat.
La mine alene-a intrat,
Pălăria în cuier şi-a aruncat
Şi... nu mai ştiu ce-a urmat.
Acesta n-avea un ban,
Era un biet golan,

Nici măcar nu avea gulerul curat.
Cum să se poarte cu o doamnă nu avea habar, Dar lui nu i-am spus scurt: NU !
Acum e-n zadar.
De vrei să rîzi, nu poţi,
„Ce-mi pasă“ nu mai spui... Luna-ncet trecea pe-un cer senin, Barca luneca cu noi pe lacul, lin, Şi simţeam că sînt numai a lui. Nu se poate cînd ţi-e scris să îl iubeşti, Nu se poate inima să ţi-o opreşti.
Cînd apare fericirea ta,
Nu trebuie să mai spui : NU !

PEACHUM : Va să zică, a ajuns ţiitoarea uuni criminal... Halal să-i fie ! Bună treabă !

DOAMNA PEACHUM : în definitiv, dacă eşti atît de imorală încît să te măriţi, de ce să alegi tocmai un hoţ de cai, un spărgător ? O să te coste scump, fetiţo ! Dar trebuia să mă aştept la aşa ceva. De cînd erai mică ne luai de sus, parcă ai fi fost regina Angliei!

PEACHUM : Va să zică e adevărat, s-a căsătorit ?

DOAMNA PEACHUM : Da, aseară la orele cinci.

PEACHUM : Cu un bandit notoriu ! E o dovadă că omul ăsta e de-o îndrăzneală nemaipomenită. Dacă îmi dau fiica, ultimul sprijin al bătrîneţelor, întreprinderea mea se prăbuşeşte şi nici un chior nu mai dă pe-aici. Eu nu mă-ndur să risipesc nici cît negru sub unghie, ca su nu murim de foame. Dacă ne-am descurca toţi trei la iarnă - cu surcelele pe care le avem, poate om mai da ochii şi cu primăvara. Poate...

DOAMNA PEACHUM: La urma urmei, ce ai de gînd ? Asta e mulţumirea pentru toate cîte le-am făcut ? Jonathan, înnebunesc! Mi se în- vîrteşte capul. Nu mai pot... Oh ! *(E gata să leşine.)* Un pahar de coniac.

PEACHUM : Uite în ce stare ai adus-o pe maică-ta.

Hai, iute ! Va să zică, ţiitoarea unui criminal!... Halal să-i fie ! Bună treabă. Cum a pus-o la inimă, biata femeie !

(Polly se întoarce cu o sticlă de coniac.)

Asta a rămas singura mîngîiere a sărmanei tale mame.

POLLY: Poţi să-i dai, fără grijă, două pahare. Mama suportă şi porţia dublă cînd nu se simte bine. O pune imediat pe picioare.

(In tot timpul scenei, Polly are o înfăţişare foarte fericită.)

DOAMNA PEACHUM : *(îşi vine în fire):* Hai, nu te mai preface că ţi-e milă de mine şi îmi porţi de grijă !

(Intră cinci bărbaţi.)

CERŞETORUL : Protestez cu toată energia ! în magherniţa asta nu găseşti un ciot ca lumea ! Numai cîrpăceli, pe care nici nu face să-mi zvîrl banii...

PEACHUM : Şi ce-ai vrea ? E un picior de lemn ca oricare altul. Dar mai spală-1 şi tu.

CERŞETORUL: Aşa! Şi atunci de ce nu cîştig şi eu ca oricare altul ? Nu ! Cu mine nu se prinde ! *(Aruncă cît colo piciorul de lemn.)* Dacă e vorba să port asemenea ciot, n-am decît să-mi retez piciorul meu...

PEACHUM : Ce vă închipuiţi că pot să fac eu dacă oamenii au o inimă de piatră ? Cinci picioare de lemn de v-aş da, tot aia ar fi! în cinci minute, îţi fac din orice om o epavă atît de jalnică, încît ar plînge şi cîinii văzîndu-1. Ce vină am eu dacă oamenii nu plîng ? Na ! Mai ţine un ciot dacă ăla nu-ţi ajunge! Dar ai grijă de sculele tale !

CERŞETORUL : Cu ăsta o să meargă.

PEACHUM *(îi încearcă altuia o proteză):* E pielea proastă, Celia, şi cauciucul e infect. *(Către al treilea.)*

Buboiul ăsta începe să dea înapoi. De altfel, e ultimul. Acum putem s-o luăm iar de la început. *(Cercetîndu-l pe al patrulea.)* Sigur, rîia naturală e altceva decît rîia artificială! *(Către al cincilea.)* Dar ce-i mutra asta pe tine ? Iar te-ai îndopat! De data asta nu-ţi mai merge !

CERŞETORUL: Domnule Peachum, vă jur că n-am mîncat mai nimic. Aşa arăt eu de la natură, ce pot să fac ?

PEACHUM: Nici eu nu pot să fac nimic. Eşti concediat ! *(Revine încă o dată la cel de al doilea cerşetor.)* între ,.a emoţiona" şi „a exaspera" e o mare deosebire, iubitule ! Eu am nevoie să fiţi artişti. Astăzi doar artiştii ştiu să emoţioneze publicul. Dacă aţi lucra ca ei, ar trebui să vă aplaude trecătorii. Dar ţie nu-ţi trece nimic prin cap ! Aşa că, vezi, n-am de ce să-ţi prelungesc angajamentul *(Cerşetorii ies.)* Şi acum, Polly, spune, ce-ai de gînd ?

POLLY : Uită-te, te rog, la el: e oare bărbat frumos ? Nu ! Dar are din ce trăi. îmi asigură o viaţă comodă. E un excelent spărgător şi un bandit cu experienţă, cu vederi largi. Ştiu sigur că are bani puşi deoparte. Aş putea chiar să-ţi indic cifra exactă. încă vreo cîteva afaceri reuşite, şi ne putem retrage la ţară, într-o mică fermă, la fel ca domnul Shakespeare, pe care tata îl preţuieşte atît de mult...

PEACHUM : Mă rog, e foarte simplu. Te-ai căsătorit. Dar ia gîndeşte-te... Ce face o femeie cînd s-a căsătorit ? Divorţează, nu ? E greu de ghicit ?

POLLY : Nu înţeleg ce vrei să spui.

DOAMNA PEACHUM : Divorţezi!

POLLY : Dar îl iubesc, de ce să divorţez ?

DOAMNA PEACHUM : Ia ascultă, ţie nu ţi-e ruşine de loc ?

POLLY: Mamă, dacă ai iubit şi tu vreodată...

DOAMNA PEACHUM : Iubit!... Cărţile alea blestemate pe care le-ai citit, alea ţi-au sucit capul! Polly, dar toate femeile fac aşa...

POLLY : Atunci eu sînt o excepţie.

DOAMNA PEACHUM: Atunci am să-ţi tăbăcesc dosul, madam Excepţie !

POLLY : Toate mamele fac aşa, dar e degeaba. Iubirea creşte cu cît e dosul mai tăbăcit!

DOAMNA PEACHUM : Polly, vezi să nu-mi sară ţandăra!

POLLY : Nu vă las să-mi răpiţi iubirea.

DOAMNA PEACHUM : Dacă mai spui o vorbă, îţi ard o palmă.

POLLY: Dar iubirea e lucrul cel mai de preţ pe lume.

DOAMNA PEACHUM : Adevărat, de-aia are ăsta mai multe neveste. Cînd o să-l spînzure, se vor prezenta cel puţin o jumătate de duzină de văduve, şi fiecare cu un plod[1] în braţe. Ah, Jonathan!

PEACHUM: Să-1 spînzure?! Bună idee ţi-a venit! Ieşi tu niţel afară, Polly. *(Polly iese.)* Perfect! Asta face patruzeci de pfunzi!

DOAMNA PEACHUM: înţeleg! îl dăm pe mîna şerifului.

PEACHUM: Sigur că da ! Unde mai pui că ni-1 spînzură pe gratis... Două muşte dintr-o lovitură. Dar trebuie să aflăm unde e ascuns.

DOAMNA PEACHUM : îţi spun eu exact, dragul meu. La damele lui, acolo stă ascuns.

PEACHUM : Alea n-or să-1 denunţe !

DOAMNA PEACHUM : Las' pe mine ! Banul stăpîneşte lumea. Mă duc numaidecît la Turnbridge şi vorbesc cu fetele. Dacă în două ore acest domn se întîlneşte măcar cu una dintre ele, l-am şi predat poliţiei.

POLLY : *(care a ascultat la uşă):* Dragă mamă, faci

drumul de pomană. Mai degrabă se duce Mac singur la puşcărie decît să se întîlnească cu o femeie din alea. Şi chiar dacă s-ar duce la „Old Bailey“, şeriful i-ar oferi un *cocktail* şi, la o ţigară bună, ar discuta amîndoi despre o anumită afacere de pe strada noastră, unde se petrec lucruri nu tocmai curate. Fiindcă trebuie să ştii, tăticule, că şeriful a petrecut foarte bine la nunta mea.

PEACHUM : Cum îl cheamă pe şerif ?

POLLY: îl cheamă Brown. Dar i se zice Tigrul. Toţi cei care se tem de dînsul îi spun Brown- Tigrul. Dar soţul meu, vezi mata, îi spune Jackie.! Pentru el e pur şi simplu scumpul lui Jackie. Sînt prieteni din tinereţe.

PEACHUM: Zi aşa, ăştia doi sînt prieteni. Şeful poliţiei şi regele criminalilor! Cred că sînt singurii prieteni din acest oraş.

POLLY *(poetic) :* De fiecare dată cînd sorbeau împreună un pahar de *cocktail,* se mîngîiau unul , pe altul pe obraz şi spuneau : „Dacă mai dai tu unul pe gît, mai dau şi eu unul". Şi de cîte ori se ducea unul afară, celuilalt i se umezeau ochii şi spunea : „Dacă te duci tu undeva, mă duc şi eu !“... împotriva lui Mac nu există nici atîtica la „Scotland Yard“.

PEACHUM : Ia te uită ! De marţi seara pînă joi dimineaţa, domnul Macheath, un domn care desigur e de mai multe ori însurat, a ademenit-o pe copila mea, Polly Peachum, să părăsească locuinţa părintească, sub pretextul căsătoriei. Pe acest temei, înainte de sfîrşitul săptămînii, el va fi agăţat de ştreangul ce i se cuvine. „Domnul Macheath, pe vremuri purtaţi mănuşi *glace* albe, aveaţi un baston cu minerul de fildeş şi o cicatrice la gît şi frecventaţi hotelul «Caracatiţei». Acum nu v-a mai rămas decît cicatricea, care, fireşte, avea valoarea cea mai

redusă printre semnele dumneavoastră particulare, şi nu mai frecventaţi decît celula cu gratii, iar în curînd nu veţi mai frecventa probabil nimic..."

DOAMNA PEACHUM : Ah, Jonathan, degeaba te zbaţi! E vorba de Mackie-Şiş, cel mai mare bandit din Londra. Asta cînd vrea să ia ceva, e bun luat!

PEACHUM: Cine e, mă rog, acest Mackie-Şiş?! îmbracă-te ! Mergem la şeriful Londrei. Şi tu te duci la Turnbridge.

DOAMNA PEACHUM : La tîrfele lui.

PEACHUM: Căci lumea e păcătoasă şi trebuie să-ţi rupi picioarele alergînd, ca să nu te laşi furat. POLLY: Mie, tăticule, o să-mi facă plăcere să-i mai strîng o dată mîria domnului Brown.

(Toţi trei vin spre rampă şi cintă, în lumina de song, *primul final. Pe tăbliţă scrie :)*

PRIMUL FINAL LA „OPERA DE TREI PARALE"

Despre nesiguranţa condiţiei ttmane

POLLY : Ce-mi doresc e deci prea mult ?
Doar o dată-n viaţa-mi tristă
Să mă dau unui bărbat
Nu văd ce-i exagerat!

PEACHUM (cu Biblia *în mînă):*
E drept ca fiecare om, pe lume
— Fiindcă sîntem aici doar trecători —
Să fie fericit, părtaş la glume
Şi bucurii; şi-o pîine îi sîntem datori!
E-un drept cu care omul s-a născut, da !
Dar de amar de vremi eu tot aştept
Să văd un om care-şi primeşte-un drept!
Ce bine-ar fi să-ţi capeţi tu dreptatea ! însă condiţiile nu sînt aşa !

DOAMNA PEACHUM : Mult aş vrea să te iubesc ! Eu ţi-aş da din suflet toate.

Orişice ţi-aş da, se poate ?
Ca să n-ai un trai cîinesc !... *(bis)*
PEACHUM : Să fiu om bun ? Dar bucuros aş fi!
Să-mpart averea la săraci ? Cum nu !
De-am fi toţi buni, ca-n rai noi am trăi, în pacea Domnului, şi eu, şi tu !
Om bun să fii ? Spuneţi, cine n-ar vrea ? Dar pe planeta noastră, vai! se ştie, Sînt bogăţii puţine, lumea-i rea.
O, de-am trăi în pace şi-armonie ! însă condiţiile nu sînt aşa !
POLLY ŞI DOAMNA PEACHUM : Aicea, da, dreptate ai l Lumea-i săracă, omul rău !
PEACHUM : Fireşte c-am dreptate, vai!
Lumea-i săracă, omul rău !
Cine n-ar vrea pe-acest pămînt un rai! însă condiţiile permit să-l ai ?
Nu, asta nu se poate, zău !
Să fie darnic omu-ar vrea !
Dar fratele ce te-a iubit,
Dacă ajungi la moştenit,

Rîvneşte şi la partea ta.
Şi credincios omul s-ar vrea ' Dar soaţa cu care-ai trăit, Dacă iubirea-i s-a răcit, Te-nşală şi ţipă tot ea.
Umani să fim am vrea şi noi!
Dar fiica pe care o creşti, Cînd ai ajuns să-mbătrîneşti, Te lasă-n drum, ca pe-un gunoi !...

POLLY ŞI DOAMNA PEACHUM : Păcat! E regretabil Şi e dezagreabil.
Lumea-i săracă, omu-i rău, Aicea, da, dreptate ai !

PEACHUM • Desigur, am dreptate, vai! Lumea-i săracă, omu-i rău. Am fi mai buni de s-ar putea, însă condiţiile nu sînt aşa !

TOŢI TREI : Degeaba-ncerci să } *(bis)* schimbi ceva !
Lumea rămîne tot aşa 1 Aicea am dreptate, zău !
Păcat ! E regretabil Şi e dezagreabil. Degeaba-ncerci să schimbi ceva ! Lumea rămîne tot aşa !

ACTUL II

IV

Joi după-amiază : Mackie-Şiş îşi ia rămas bun de la soţie pentru a fugi de socrul său, ascunzîndu-se în mlaştinile de la Highgate.

GRAJDUL

POLLY *(intră):* Mac ! Mac, să nu te sperii.

MAC *(stă tolănit pe pat)*: Dar ce s-a întîmplat ? Ce-i cu tine, Polly ?

POLLY : Am fost la Brown. A fost şi tata acolo. Au pus la cale să te prindă. Tata a ameninţat cu ceva groaznic, şi Brown a ţinut cu tine, dar pe urmă s-a dat bătut Acum e de părere şi el că trebuie să te faci nevăzut, măcar pentru cîtva timp. Mac, fă-ţi bagajele imediat.

MAC: Ah, prostii, ce bagaje! Vino-ncoace, Polly. i vreau să facem cu totul altceva decît bagaje. POLLY : Nu, acuma n-avem timp de-aşa ceva. Sînt (prea speriată. Era mereu vorba de spînzură- (toare...

MAC : Nu-mi place cîndeşti capricioasă, Polly. La „Scotland Yard" nu există nici atîtica împotriva mea !

POLLY: Da, poate că ieri nu exista, dar astăzi, dintr-o dată, există grozav de multe. Eşti acuzat de... stai, că nu ţin minte, e o listă care nu se mai sfîrşeşte. Uite... Doi negustori ucişi, peste treizeci de spargeri, douăzeci şi trei de jafuri, incendii, omoruri cu premeditare, falsuri, sperjur, cîte vrei... numai într-un an şi jumătate. Eşti un om înspăimîntător. Şi la Winchester ai sedus două surori minore !

MAC : Mie îmi spuseseră că au trecut de douăzeci de ani... Dar Brown ce zicea ? *(Se ridică încet de pe pat şi se duce spre dreapta, de-a lungul rampei, fluierînd.)*

POLLY : Cînd am ieşit, m-a apucat de mînă şi mi-a şoptit că nu mai poate face nimic pentru tine. Ah, Mac ! *(Se aruncă de gîtul lui.)*

MAC: Bine, dacă trebuie să plec, o să preiei tu conducerea afacerii.

POLLY: Nu vorbi acum despre afaceri, Mac. Nici nu pot să te ascult. Sărut-o încă o dată pe biata ta Polly şi jură-i că, orice s-ar întîmpla...

(Mac o întrerupe brusc şi o duce spre masă, aşezînd-o cu forţa pe un scaun.)

MAC : Astea sînt registrele. Ascultă cu atenţie. Uite lista personalului. *(Citeşte.)* Va»să zică... Iakob-Sfarmă-Ţeste e de un an şi jumătate în întreprindere... Să vedem ce-a adus. Unul, două, trei, patru, cinci ceasuri de aur — nu e mult, dar e treabă sigură. Nu mi te aşeza pe genunchi că nu-mi arde de aşa ceva. Aşa... Walter-Salci^ Plîngătoare, un cîine, nu poţi avea nici o încrei dere în el. Doseşte lucruri şi le vinde pe cop propriu. încă trei săptămîni păsuire de 1. ştreang, pe urmă, gata ! îl denunţi pur şi simplu lui Brown.

POLLY *(plîngînd):* îl denunţ pur şi simplu lui Brown.

MAC: Jimmy II, un tip neruşinat, dar productiv. Pînă şi doamnelor din înalta societate e în stare să le fure cearceaful de sub şezut. Dă-i un avans.

POLLY : îi dau un avans.

MAC : Robert-Fierăstrău, specialist în găinării. N-are pic de geniu. Nici n-ajunge la ştreang, nici nu lasă în urma lui ceva.

POLLY : Nici nu lasă în urma lui ceva.

MAC : încolo, totul e ca şi pînă acum, te scoli la şapte, te speli, mai faci cîte o baie, şi aşa mai departe.

POLLY : Ai dreptate, trebuie să strîng din dinţi şi să mă ocup de afaceri. Acuma, ce-i al tău e şi-al meu, nu-i aşa, Mackie ? Dar ce facem cu locuinţele tale ? Mi se rupe inima să plătesc chirie !

MAC : Nu, nu ! Mai am nevoie de ele.

POLLY: Dar ne costă atîţia bani! La ce bun ?

MAC: Vorbeşti ca şi cum nu m-aş mai întoarce niciodată.

POLLY : De ce ? La înapoiere le închiriem din nou ! Mac... Mac, nu mai pot. Mă uit la gura ta şi nu mai aud ce-mi spui. Ai să-mi fii credincios, Mac ?

MAC : Negreşit. Am să răspund cu credinţă la credinţă. îţi închipui oare că nu te iubesc şi eu ? Dar ochii mei văd mai departe decît tine.

iPOLLY : îţi sînt atît de recunoscătoare, Mac. Tu îmi porţi de grijă, în timp ce ăia sînt pe urmele tale, ca nişte copoi...

(Cum aude „copoi", Mac încremeneşte, se ridică, se duce spre dreapta, îşi scoate haina, se spală pe mîini.)

MAC *(grăbit):* Beneficiul net îl expediezi în continuare tot la banca „Jack Poole" din Manches- ter. Fie vorba între noi: e o chestie de cîteva săptămîni ca să trec definitiv în branşa bancară. E şi mai sigur şi mai rentabil. In cel mult două

săptămîni, banii trebuie să fie retraşi din această afacere. Pe urmă te duci la Brown şi-i predai pe toţi, după listă. în cel mult patru săptămîni, toată această drojdie a societăţii o să dispară în carcerele de la „Old Bailey".

POLLY : Dar bine, Mac ! Cum de poţi să-i mai priveşti în ochi, cînd ai terminat cu ei şi sînt ca şi spînzuraţi ? Le mai poţi oare strînge mîna ?

MAC : Cui ? Lui Robert-Fierăstrău, Mathias-Biştar, Jakob-Sfarmă-Ţeste ? Clienţi ai ştreangului...

(Intră banda.)

MAC : O, domnilor, mă bucur să vă văd.

POLLY : Bună ziua, domnilor !

MATHIAS : Şefule, chiar acum am pus mîna pe programul încoronării. Ce să spun, ne aşteaptă zile de muncă pe brîpci. Peste o jumătate de ceas soseşte arhiepiscopul de Canterburry.

MAC : Cînd ?

MATHIAS : La ora cinci şi treizeci. Trebuie să-i dăm drumul imediat, Şefule !

MAC : Ai dreptate. Să-i daţi drumul imediat.

ROBERT : ,.Să-i daţi“... ?

MAC : Da. în ce mă priveşte, din păcate, sînt nevoij să fac un mic voiaj. I

ROBERT : Pentru numele lui Dumnezeu ! Vor să va umfle ? |

MATHIAS : Şi tocmai acum, înaintede încoronare! Păi fără dumneata,încoronarea e ca ciorbS fără lingură. J

MAC : Ţine-ţi fleanca ! în aceste condiţii, am predat conducerea, pentru scurt timp, soţiei mele, Polly. *(O împinge în faţă, iar el trece în fund, ca s-o observe de acolo.)*

POLLY: Băieţi! Eu cred că Şeful poate pleca liniştit. O scoatem noi la capăt! Prima-ntîi! Nu-i aşa, băieţi ?

MATHIAS : Eu n-am nimic împotrivă. Numai că nu ştiu dacă o femeie... în momentul ăsta... Nu că aş avea ceva cu dumneavoastră, stimată doamnă...

MAC *(din fund)*: Ce zici de asta, Polly ?

POLLY: Ia ascultă, lepădătură! Frumos începi! *(Ţipă)* Cum ai putea să ai ceva cu mine ? Că domnii ţi-ar fi scos de mult pantalonii şi ţi-ar fi tăbăcit şezutul! Nu-i aşa, domnilor ?

(Mică pauză, apoi toţi aplaudă ca turbaţi.)

JAKOB : Ei da. Asta ştie ce vrea. Face s-o asculţi!

WALTER : Bravo ! Şefa a găsit tonul potrivit! Trăiască Polly !

TOŢI: Ura ! Trăiască Polly !

MAC : Porcăria e că am să lipsesc de la încoronare. Afaceri sută-n sută. Ziua, toate locuinţele goale ; noaptea, toată protipendada beată! De altfel, şi tu bei prea mult, Mathias. Săptămîna trecută iar ai pretins că focul de la spitalul de copii din Greenwich ă fost pus de tine. Dacă se mai întîmplă încă o dată aşa ceva, eşti concediat. Cine a dat foc spitalului de copii ?

MATHIAS : Eu.

MCHEATH *(către ceilalţi):* Cine i-a dat foc ?

CEILALŢI: Dumneata, domnule Macheath.

MAC : Ei, Mathias, cine ?

MATHIAS *(mîrîind):* Dumneata, domnule Macheath. Dar aşa, nici unul dintre noi nu mai apucă să se ridice...

MAC *(sugerează cu un gest spînzurarea):* Ai să te ridici sigur dacă-ţi trece prin cap să mă concurezi... Cine a mai pomenit ca un profesor de la Oxford să lase pe un asistent oarecare să

semneze erorile lui ştiinţifice ? Le semnează personal.

ROBERT : Stimată doamnă, sîntem la ordinele dumneavoastră pe timpul cît lipseşte Şeful. în fiecare joi, decontul, stimată doamnă.

POLLY : în fiecare joi, băieţi!

(Banda iese.)

MAC ; Şi acum, iubita mea, rămîi cu bine. Ţine-ţi firea şi nu uita să te fardezi în fiecare zi, ca şi cînd aş fi aici. E un lucru foarte important, Polly.

POLLY : Şi tu promite-mi că n-o să te uiţi la nici o femeie şi că vei pleca numaidecît din oraş. Crede-mă, micuţa ta Polly nu spune asta din gelozie. E un lucru foarte important, Mac.

MAC : Dar bine, Polly, de ce mi-aş pierde vremea cu supe încălzite ? Te iubesc numai pe tine. Cînd s-o întuneca, ochesc eu undeva un cal şi, înainte de a-ţi apărea luna la fereastră, voi fi dincolo de mlaştinile din Highgate.

POLLY: Ah, Mac, nu-mi sfîşia inima. Rămîi lîngă mine şi să fim fericiţi!

MAC : Eu însumi îmi sfîşii inima, fiindcă trebuie să plec, şi cine ştie cînd o să mă întorc...

POLLY : A ţinut atît de puţin, Mac !

MAC : Dar s-a sfîrşit oare ?

POLLY: Ah ! ieri am avut un vis rău. Se făcea că am auzit un hohot de rîs pe uliţă, şi cînd am scos capul pe fereastră, am zărit luna noastră, dar atît de subţire, ca un ban tocit. Nu mă uita, Mac, pe-acolo, prin locuri străine.

MAC : Fii sigură că nu te voi uita ! Sărută-mă, Polly.

POLLY : Adio, Mac !

MAC : Adio, Polly. *(In timp ce iese, cîntă.)*

Iubirea ţine sau se stinge-ncet.
Ecoul ei e-un regret.

POLLY *(singură):* Şi totuşi nu se va mai întoarce.

(Cîntă.) A fost doar un vis.
Care-acum apune, Un vis frumos Ce adio îţi spune. Ai plecat, iubite!
Jalea pieptul mi-1 frînge,
Şi cît voi mai trăi,
De dorul tău voi plînge...

(încep să bată clopotele.)

(Vorbit.) Acum regina la Londra soseşte, De la serbare Mackie lipseşte.

INTERMEZZO

Doamna Peachum şi cu Jenny-Speluncă ies în faţa cortinei.

DOAMNA PEACHUM: Va să zică, ne-am înţeles! Dacă-1 vedeţi zilele astea pe Mackie-Şiş, daţi fuga la primul poliţist şi denunţaţi-]. Aveţi zece şilingi pentru treaba asta.

JENNY: Dar crezi c-o să-l vedem dacă poliţia e pe urmele lui? Cînd începe hăituiala, nu-i mai arde lui să-şi petreacă vremea cu noi!

DOAMNA PEACHUM: Ascultă-mă pe mine, Jenny. Chiar dacă Londra întreagă ar fi pe urmele lui,

şi tot nu e Macheath omul care să renunţe la tabieturi.

BALADA ROBIEI TRUPEŞTI

Se crede unul: Satana-ntrupat!
El e casapul! Toţi ceilalţi, de-njunghiat!
Un cîine rău ! Călăul! Pezevenghiul!
Aşa o fi!... însă femeia-i joacă renghiul;
De vrea ori nu, e gata s-o slujească,
Aceasta e robia trupească !
De *Biblie* nici atît nu-i pasă şi-şi bate joc de cod!
Spune ritos că nu e un nerod ;
Femeia ? Ştie el cit e de rea,
De-aceea nici în preajma-i nu o vrea !
Dar vom vedea-apoi urma ce-alege :
Căci noaptea-i iar la ea, se înţelege !

Adesea vezi în viciu cum se-afundă
O minte strălucită şi profundă
Care căuta atîtor taine cheia.
Rîvna i-a fost deşartă, căci femeia,
De vrei ori nu, îl face s-o slujească.
Aceasta e robia trupească !
Unul pe cod se jură, cellalt îţi spune că-i un Crist,
Al treilea-n tainăşi zice anarhist!
Pot să se zbuciume cu toţii, oricît vor ei,
Şi ziua-ntreagă s-o consacre unei idei, Cînd vine seara, praful se alege !
Şi noaptea-i iar la ea, se înţelege !

înainte de a se fi stins ecoul clopotelor care vesteau încoronarea, Mackie-Şiş se şi afla la tîrfele din Turnbridge ! Cocotele îl trădează. E joi seara.

BORDEL LA TURNBRIDGE

(O după-amiază obişnuită. „Fetele", cele mai multe în cămaşă, calcă rufe, joacă ţintar, se spală : o idilă burgheză. Jakob-Sfarmă-Ţeste citeşte ziarul, fără ca cineva să se sinchisească de el. Mai degrabă le stă „fetelor" în drum.)

JAKOB *(pauză)*: Azi nu vine.
O COCOTĂ : Crezi ?
JAKOB : Cred că n-o să mai vină niciodată.
O COCOTĂ : Ar fi păcat!
JAKOB : Zău ?... Aşa cum îl ştiu, de mult nu mai e în oraş. De data asta a trebuit s-o şteargă !

(Intră Macheath, îşi atîrnă pălăria in cui şi se aşază pe canapea, lingă masă.)

MAC : Ce-i cu cafeaua mea ?
WIXEN *(reia admirativ):* Cafeaua lui! JAKOB *(uluit):* Cum ? Nu eşti la Highgate ?
MAC: Joia sînt aici. N-o să-mi las eu tabieturile pentru asemenea fleacuri... *(Aruncă actul de acuzare pe jos.)* Şi, pe urmă, plouă.
JENNY *(citeşte actul de acuzare):* în numele legii, numitul Macheath este acuzat de...
JAKOB: Pomeneşte şi de mine ? *(Ii ia hîrtia din mină.)*

MAC : Fireşte, de întregul personal.

JENNY *(către altă fată)*: Tu, ăsta e actul de acuzare. *(Pauză.)* Mac, ia dă mîna-ncoace.

(El îi întinde o mină, în timp ce-şi bea ca feaua cu cealaltă.)

DOLLY : Hai, Jenny, citeşte-i în palmă. Straşnic te pricepi la asta ! *(Apropie o lampă.)*

MAC : Vreo moştenire barosană ?

JENNY : Nu. Nici o moştenire.

BETTY : Ce-i, Jenny ? Te uiţi de-mi îngheaţă sîn- gele în vine

MAC : O călătorie îndepărtată, pe curînd ?

JENNY : Nu. Nici o călătorie îndepărtată.

WIXEN : Atunci, ce vezi ?

MAC : Te rog să-mi spui numai binele, nimic rău !

JENNY : Ce vrei, nu văd decît multă beznă şi puţină iubire. Şi mai văd un V. Asta înseamnă viclenia unei femei. Pe urmă văd...

MAC : Stai I în ce priveşte bezna şi viclenia femeii, aş vrea cîteva amănunte. De pildă, numele femeii viclene...

JENNY : Văd numai că începe cu litera J.

MAC : Atunci e fals. începe cu P.

JENNY: Mac, sunetul clopotelor încoronării de la Westminster îţi vesteşte clipe grele !

MAC: Ia mai spune! *(Jakob rîde strident.)* Ce-ai mai găsit? *(Fuge lingă Jakob, citeşte.)* Aiurea, erau numai trei!

JAKOB *(rîde):* Tocmai!

MAC : Nostimă lenjerie aveţi 1

O COCOTĂ : Din leagăn pînă la mormînt, lenjeria în primul rînd!

O COCOTĂ BĂTRÎNĂ : Eu nu port niciodată mătase, să nu mă creadă dumnealor bolnavă.

(Jenny se îndreaptă discret spre uşa de ieşire.)

A DOUA COCOTĂ *(către Jenny);* Unde te duci, Jenny ?

JENNY : Lasă, că vedeţi voi! *(lese.)*

DOLLY : Dar şi pînza de casă îi indispune.

COCOTA BĂTRÎNĂ : Eu am succese frumoase cu pînza de casă.

WIXEN : Te cred... Dumnealor se simt atunci ca la ei acasă.

MAC *(către Betty):* Tot mai porţi dantele negre ?

BETTY : Tot negre.

MAC : Dar tu ce porţi ?

A DOUA COCOTĂ : Ah, mi-e şi ruşine. în odăiţa mea nu pot să aduc pe nimeni, că mătuşa mea se dă în vînt după bărbaţi, iar prin ganguri... ştiţi... aşa că n-am încotro... nu port numic...

(Jakob rîde.)

MAC : Ai terminat ?

JAKOB: încă nu! Am ajuns tocmai la violuri.

MAC *(din nou pe canapea):* Dar Jenny unde e? Doamnele mele, cu mult înainte ca steaua mea să se fi înălţat pe cerul acestui oraş...

WIXEN : Cu mult înainte ca steaua mea să se fi înălţat pe cerul acestui oraş...

MAC : ...trăiam în condiţii mizerabile cu una dintre voi, doamnele mele. Şi chiar dacă azi sînt Mackie- Şiş, oricît aş fi de fericit, nu voi uita niciodată fetele care mi-au ^fost alături în zilele întunecate, şi mai ales pe Jenny, care mi-era cea mai dragă. Bagă la cap !

(In timp ce cîntă Mac, Jenny apare la dreapta, în faţa ferestrei, şi *face semn poliţistului Smith. Apoi se apropie de ei şi doamna Peachum. Cei trei stau sub felinar* Şi *supraveghează casa.)*

BALADA PEŞTELUI

1

MAC : în vremea-aceea, ce-a trecut de mult,
Trăiam noi împreună, eu şi ea ! Trăiam din cap,
şi ea trăia din trup, Eu o păzeam, şi dînsa mă
hrănea. Merge şi altfel, dar merge şi-aşa !
Şi cînd venea un fraier, eu săream din pat Şi m-
ascundeam în beci, eram civilizat.
Şi cînd plătea, eu îi spuneam drăguţ : „Poftiţi,
Stimate domn, la noi, de cîte ori doriţi!“ Şi-a
mers juma de an în acest fel
Menajul nostru din acel bordel.

(Jenny apare în uşă, iar în spatele ei, Smith.)

2

JENNY: Pe vremea-aceea, ce s-a dus de mult, De-
atîtea ori paharul s-a umplut,
Căci de lipsea un ban, mă ciopîrţea, Şi pînă şi
cămaşa el mi-o lua.
Cămaşa, de, mergea şi fără ea.
Dar m-'a exasperat atît, vă-nchipuiţi,
Că într-o zi l-am întrebat: „Cum îţi permiti ?“
Atunci mi-a ars la pumni în faţă-n aşa hal, Că
am ajuns de-a dreptul la spital.
AMÎNDOI: A fost frumos, iubindu-ne astfel, Menajul
nostru din acel bordel.

AMÎNDOI *(împreună* şi *alternativ):*

în vremea-aceea, ce s-a dus de mult.

EL : Dar care nu era atît de rea !

EA : Noi împreună numai ziua-am stat, EL : Căci noaptea locul mi-era ocupat.

(Merge şi ziua, dar noaptea-i mai bun !) EA : Dar pe-atuncea s-a mai întîmplaţ ceva : EL : Era o chestie c-un copil ce se ivea EA: Un biet copil 1 Şi-a trebuit să îl sugrum! EL : Fiindcă altfel riscam să-mi stea mereu în drum. AMÎNDOI: Şi-aşa sfîrşi, în şase luni model,

Menajul nostru din acel bordel!

(Dans. Mac îşi *ia bastonul cu şiş, ea îi dă pă lăria, el continuă să danseze, dar deodată Smith îi pune mina pe umăr.)*

SMITH : Ei, şi-acum să mergem !

MAC : Şandramaua asta infectă tot o singură ieşire are ?

(Smith vrea să-i pună lui Macheath cătuşele, Mac sare pe fereastră, după ce l-a izbit în piept pe poliţist, care se împleticeşte. In faţa ferestrei stau doamna Peachum şi ciţiva poliţişti.)

MAC (cu stăpînire de sine, foarte politicos) : Bună ziua, stimată doamnă !

DOAMNA PEACHUM: Iubite domnule Macheath, soţul meu pretinde că cei mai mari eroi ai istoriei universale s-au poticnit toţi de asemenea praguri.

MAC : îmi permit să vă întreb, cum îi merge soţului dumneavoastră ?

DOAMNA PEACHUM: Mulţumesc, acum îi merge mai bine. Din păcate, trebuie să vă luaţi rămas

bun de la aceste persoane ispititoare. Hai, inspectore, conduceţi-1 pe acest domn la noua sa locuinţă. *(Mackie e luat de poliţişti. Doamna Peachum bagă capul pe fereastră.)* Dacă doriţi să-1 vizitaţi, doamnelor, îl veţi găsi întotdeauna acasă. Domnul va locui de-acum înainte la „Old Bailey". Eram sigură că dă tîrcoale pe la tîrfele lui. Nota de plată o achit eu. Cu bine, doamnelor, *(Iese.)*

JENNY : Hei, Jakob, s-a întîmplat ceva ?

JAKOB *(care de atîta citit n-a observat nimic):* Dar unde este Mac ?

JENNY : Au fost nişte poliţişti pe-aici!

JAKOB : Doamne sfinte ! Şi eu stau şi citesc, citesc... Mă băiete, mă băiete, mă ! *(Iese.)*

VI

Trădat de cocote, Macheath e scăpat din temniţă de iubirea unei alte femei.
închisoarea „Old Bailey“. O cuşcă.

(Intră Brown.)

BROWN: Numai de nu l-ar prinde oamenii mei! Ah, Doamne, ce n-aş da ca-n clipa asta să fie dincolo de mlaştinile din Highgate şi să se gîndească la mine. Dar e atît de uşuratic! Ca toţi oamenii mari... Dacă l-ar aduce acuma şi m-ar privi cu ochii lui de prieten credincios, n-aş putea să îndur. Bine că e lună afară, cel puţin n-

o să rătăcească drumul. *(Zomot afară.)* Ce-i asta ? Oh ! Dumnezeule ! El e ! îl aduc !

MAC *(intră legat cu funii groase, păzit de şase poliţişti, dar cu o ţinută mîndră)*: Slavă Domnului, bine că ne vedem din nou în vila noastră ! *(îl observă pe Bown, care s-a retras în cel mai îndepărtat colţ al celulei.)*

BROWN *(după o pauză lungă, copleşit de privirea înspăimântătoare a prietenului său de altădată):* Ah, Mac, nu sînt eu de vină... am făcut tot ce... nu mă privi aşa, Mac... nu pot să îndur... Tăcerea ta e mai îngrozitoare decît orice... *(Ţipă la un poliţist.)* Nu-l mai trage de funie, porcule ! Spune ceva, Mac. Spune-i măcar un cuvînt sărmanului tău prieten, Jackie... Luminează-i cu o vorbă bezna sufletului său... *(îşi propteşte capul de zid şi plînge.)* Nu m-a socotit demn nici măcar de un cuvînt! *(Iese.)*

MAC: Nefericitul ăsta de Brown! Personificarea conştiinţei încărcate ! Şi unul ca el vrea să fie şeful suprem al poliţiei! Bine-am făcut că nu m-am răstit la el. Întîi aşa am vrut, dar m-am răzgîndit la timp. Mi-am dat seama că e de-ajuns o privire adîncă, răzbunătoare, ca să-l îngheţe. Şi a mers. Cum l-am privit, a şi început să plîngă. Trucul ăsta l-am găsit în *Biblie.*

(Intră Smith, cu nişte cătuşe.)

MAC: Aha, domnule inspector, astea-s desigur cele mai grele pe care le aveţi. Cu binevoitoarea dumitale permisiune, aş vrea să-ţi solicit o pereche mai confortabilă. (Scoase *din buzunar carnetul de cecuri.)*

SMITH: Domnule Mackie, la noi puteţi găsi la orice preţ. Depinde cît doriţi să investiţi. De la o guinee pînă la zece.

MAC : Şi absolut nici una,cît costă ?

SMITH : Cincizeci.

MAC *(scrie un cec):* Ce e mai prost e că acum o să răbufnească povestea aia cu Lucy. Dacă află Brown ce-am făcut cu fiica sa la adăpostul vechii noastre prietenii, precis că se transformă în "tigru

SMITH: De ! Cum ţi-ai aşternut, aşa vei dormi! MAC: Sigur că dezmăţata mă aşteaptă afară. Frumoase zile o să apuc pînă la execuţie.

Da, domnilor, cu viaţa m-am luptat din greu, *I*
Şi farmec în nimic nu am aflat,
Căci de cînd eram copil, aud mereu : . .
Traiul e bun doar cînd e>-îmbelşugat!

(Lumină aurie pentru song. Pe o *stinghie coboară de sus trei lămpi şi o tăbliţă pe care scrie :)*

BALADA VIEŢII PLĂCUTE

1

Mulţi urcă în slavă geniile-alese Ce viaţa-ntr-o colibă-şi duc, departe, Cu burta goală şi trăind cu-o carte. De-aceste predici prea puţin să-ţi pese ! O viaţă simplă s-aibă cine-o vrea ! Eu, drept să spun, m-am săturat de ea. Nici pasărea, oriunde ar trăi, N-ar suporta-o nici măcar o zi. Căci libertatea la ce-o foloseşti ? Doar în belşug e bine să trăieşti!

2

Cutezători cu firea îndrăzneaţă, Gata să-şi rişte orişicînd chiar viaţa,

Cei ce-adevărul îl spun tuturor, Căci burtă-verzii să-1 citească vor ; Cei care seara, muţi şi îngheţaţi, Lingă nevastă se întind în pat Şi se întreabă viaţa ce le-a dat, Privindu-şi

viitorul desperaţi; Pe toţi vă-ntreb : la ce le-o folosi ? Doar în belşug e bine a trăi!

3

Eu însumi nu ştiu cu ce m-aş alege De-aş fi om mare, da-n singurătate ;
Doar am văzut astfel de domni de-aproape Şi mi-a venit să fug, pe a mea lege !
Căci sărăcia aduce necaz, Iar îndrăzneala n-are nici un haz De eşti sărac, semeţ, de gînduri plin.. Ori de ţi-e gloria sau iubirea chin ! Problema vieţii se rezolvă-aşa : Doar cine e bogat e cineva !

(Intră Lucy.)

LUCY : Ticălos ordinar ! Cum de poţi să mă priveşti în faţă după tot ce mi-ai făcut ?

MAC : Dar bine, Lucy, tu n-ai inimă ? Acum, cînd îţi vezi bărbatul în halul ăsta ?

LUCY: Bărbatul meu ? Bestie! îţi închipui că nu ştiu nimic de povestea cu domnişoara Peachum ? îmi vine să-ţi scot ochii!

MAC: Lucy, să fim serioşi! Doar nu eşti atît de proastă încît să fii geloasă pe Polly !

LUCY : Te-ai însurat sau nu cu ea, nemernicule? MAC : însurat! Asta-i bună ! Frecventez uneori casa lor. Vorbesc cu ea. îi acord din cînd în cînd un fel de sărutare, şi acum gîsculiţa bate toba pretutindeni că s-ar fi măritat cu mine. Dragă Lucy, sînt gata să fac orice ca să te liniştesc. Dacă pentru asta e nevoie să ne căsătorim, fie! Ce poate spune un *gentleman* mai mult decît atît ? Un *gentleman* nu poate spune nimic mai mult decît atît!

LUCY : Oh, Mac ! Eu nu vreau decît un singur lucru : să fiu o femeie cumsecade.

MAC : Dacă pentru asta e nevoie să ne căsătorim, fie! Ce poate spune un *gentleman* mai mult .decît atît ?

Un *gentleman* nu poate spune nimic mai mult decît atît!

(Intră Polly.)

POLLY : Unde e soţul meu ? Oh, Mac, aici ai ajuns! Nu-ţi feri privirea, n-are de ce să-ţi fie ruşine de mine ! Doar sînt nevasta ta.

LUCY : Oh ! ticălos ordinar !

POLLY: Oh ! Mackie, în temniţă ! De ce n-ai fugit dincolo de mlaştinile din Highgate ? Mi-ai promis că nu te mai duci la femeile alea. Eu am ştiut ce-o să-ţi facă; dar nu ţi-am spus, fiindcă te-am crezut pe cuvînt! Mac, rămîn lîngă tine pînă la moarte. Nici o vorbă, Mac, nici o privire ? Oh, Mac, gîndeşte-te numai cît suferă Polly a ta văzîndu-te aici în halul ăsta.

LUCY : Ah ! tîrîtura !

POLLY : Ce se întîmplă, Mac ? Cine mai e şi asta ? Spune-i măcar cine sînt! Spune-i, te rog, că sînt soţia ta. Nu sînt soţia ta ? Uită-te la mine, nu sînt eu soţia ta ?

LUCY: Golan mincinos ce eşti! Ai două soţii, monstrule ?

POLLY: Spune, Mac, nu sînt eu soţia ta ? N-am făcut totul de dragul tău ? Am intrat neprihănită în căsnicie, ştii prea bine. Mi-ai predat şi banda ta şi am făcut totul, aşa cum ne-am înţeles. Mai rămîne doar să îndeplinesc chestia cu Ja- kob, ca să...

MAC : Dacă v-aţi ţine pliscul măcar două minute, s-ar lămuri toate!

LUCY: Ba nu. Eu nu vreau să-mi ţin pliscul. Nu -mai pot răbda. Cine are nervi şi sînge în el nu poate răbda aşa ceva.

POLLY : Vezi, draga mea, e natural ca soţia...

LUCY : Soţia ! !

POLLY: ...ca soţia să aibă oricum întîietate. Din pă-

cate, draga mea, cel puţin de ochii lumii. Omul o să înnebunească de-a binelea de atîta sîcîială.

LUCY: Sîcîială, ei, bavo! Da' ce ţi-a venit să alegi tocmai poama asta pădureaţă ? Va să zică, asta e faimoasa ta cucerire ! Asta e frumuseţea ta din Soho !

(Lumină aurie pentru song. *De sus coboară o stinghie cu trei lămpi, şi o tăbliţă pe care scrie :)*

DUETUL GELOZIEI

1

LUCY : Vino încoa', fetiţo din Soho !
Hai să-ţi văd frumoasele picioare !
Să văd şi eu de-aproape o dată Frumuseţea ta ispititoare !
Să văd cu ce l-ai dat gata pe Mackie-al meu ! O-ho!

POLLY : Vei vedea, vei vedea !

LUCY : Mă pufneşte rîsul, doamna mea ! Da !

POLLY : Poţi să rîzi! Poţi să rîzi!

LUCY : Cît de caraghioasă eşti! POLLY : Va să zică, îndrăzneşti ? LUCY : Mac de tine-şi bate joc !

POLLY: Mac de mine-şi bate joc ?
LUCY: Ha, ha, ha, ha, ha, faci pe nebuna ?
Cin' se uită la a^a-una ?
POLLY: Ei, să ştii că voim vedea După cine va-alerga...
LUCY: Ei, să ştii că vom vedea După cine va-alerga...
AMlNDOUĂ : Doi porumbei eram noi împreună, El e al meu şi nu îl dau din mină, Tu ţine minte bine,
Iubirea noastră ţine
De s-ar ivi oricine !...
Caraghios !

2

POLLY: Da, eu sînt frumoasa din Soho, Şi nici-una n-are-asa picioare !
LUCY : Ei, nu zău ! (Vorbit.)
POLLY: Mulţi bărbaţi ar vrea să aibă, o-ho ! Frumuseţea mea ispititoare !
LUCY : Tîrîtură ! (Vorbit.)
POLLY: Tîrîtură ! (Vorbit.)
Pe Mac îl voi păstra, oricît te-ai zbate şi n-ai vrea !
LUCY: Vei putea ? Vei putea ?
POLLY: Mă pufneşte rîsul, doamna mea !
LUCY:
POLLY: N-ai să poţi! N-ai să poţi! Cit de
LUCY : caraghioasă eşti! Va să zică,
POLLY: îndrăzneşti ? Mac de tine-şi bate joc !
LUCY: Mac de mine-şi bate joc ?
POLLY *(spre public):* Ha, ha, ha, ha, ha, de-aşa una

LUCY: El îşi bate joc într-una ! Ei, să ştii că vom vedea După cine va-alerga !...
POLLY : Ei, să ştii că vom vedea

După cine va-alerga !...

AMÎNDOUĂ : Doi porumbei eram noi împreună, El e al meu şi nu îl dau din mină. Tu ţine minte bine, Iubirea noastră ţine De s-ar ivi oricine !... Caraghios!

MAC : Hai, Lucy dragă, potoleşte-te! Nu vezi că e un simplu truc al lui Polly ? I-ar conveni să mă despartă de tine. Eu în ştreang, şi dumneaei să se plimbe în chip de văduvă. Da' bine, Polly, ăsta nu e momentul potrivit!

POLLY : Ai tu inimă să te lepezi de mine ?

MAC : Şi tu ai inimă să tot trăncăneşti despre povestea căsătoriei ? De ce vrei să-mi sporeşti durerea ? *(Clatină din cap a mustrare.)* Polly ! Polly !

LUCY : într-adevăr, domnişoară Peachum, vă daţi în spectacol de pomană. Fără să mai spun că e monstruos să scoţi din sărite un bărbat în asemenea situaţie !

POLLY : Cred că cele mai elementare reguli de bună-purtare, stimată domnişoară, v-ar fi arătat că trebuie să fiţi mai rezervată cu un bărbat atunci cînd soţia lui e de faţă

MAC : Serios, Polly, împingi gluma prea departe.

LUCY : Iar dacă vreţi să faceţi scandal aici, în temniţă, atunci, mă voi vedea silită să chem paznicul, să vă arate unde e uşa! Cu părere de rău, stimată domnişoară!

POLLY : Doamnă ! Doamnă ! Doamnă ! Permiteţj-mi să vă mai spun doar atît: stimată domnişoară, vă daţi nişte aere care nu vă prind de loc. Datoria mă obligă să rămîn lingă soţul meu !

LUCY: Ce spui ? Ce spui ? A, va să zică nu vrea să plece! O dai afară, şi nu pleacă ? N-am vorbit destul de lămurit ?

POLLY: Ia mai ţine-ţi fleanca, zdreanţă, că altfel te pocnesc peste mutră, stimată domnişoară...

LUCY: Ai fost dată afară, pisăloago, pricepi ? Cu tine trebuie vorbit pe şleau. Manierele elegante nu le pricepi ?

POLLY: Maniere elegante! îmi calc demnitatea în picioare vorbind cu una ca asta, şi ea... *(Urlă.)*

LUCY : Atunci, uită-te la burta mea, tîrîtură! Cu asta crezi că m-am ales din văzduh ? Tot nu te-ai luminat ?

POLLY: Ah, aşa! Ţi se urcă burta la nas! Şi pe chestia asta îţi faci iluzii ? N-aveai decît să nu-1 laşi, tu, aia cu manierele elegante !

MAC : Polly !

POLLY: Chiar că e prea mult, Mac! Nu trebuia să se întîmple una ca asta. Nici nu mai ştiu ce să fac!

(Intră doamna Peachum.)

DOAMNA PEACHUM: Eram sigură că e la tipul ei! Ticăloaso, vino-ncoace numaidecît! După ce ţi 1-0 spînzura, n-ai decît să te spînzuri şi tu! Una ca asta îi faci tu onorabilei tale mame ? Mă sileşti să vin pînă la temniţă, ca să te iau acasă ? Şi-1 mai găsesc şi cu două neveste pe acest Neron!

POLLY : Lasă-mă aici, mamă, te rog, tu nici nu ştii...

DOAMNA PEACHUM : Acasă ! Imediat !...

LUCY: Poftim, a venit mama dumitale să-ţi spună ce-ai de făcut.

DOAMNA PEACHUM : Marş !

POLLY: Acuşi. Trebuia numai să... două vorbe să-i mai spun... Crede-mă... E foarte important 1

DOAMNA PEACHUM: *(îi dă o palmă):* Poftim, şi asta-i important 1 Marş !

POLLY : Oh, Mac ! *(E tîrîtă afară)*

MAC: Te-ai purtat admirabil, Lucy. Sigur că mi-era milă de ea. De aceea nici n-am putut s-o tratez aşa cum merita. La început ai crezut şi tu că e ceva adevărat în tot ce înduga. Nu-i aşa?

LUCY : Da, dragul meu, aşa am crezut!

MAC: Dacă ar fi fost adevărat, nu m-ar fi adus mama ei în situaţia asta. N-ai văzut cum s-a dat la mine ? Aşa se poartă o mamă cel mult cu un seducător, dar nu cu un ginere.

LUCY : Ce fericită sînt că spui asta, aşa, din adîncul inimii. Te iubesc atît de mult, încît aş prefera să te văd în şireang decît în braţele alteia. Nu e curios ?

MAC : Lucy, ţie aş vrea să-ţi datorez viaţa.

LUCY: Ce splendid ai spus asta! Mai spune o dată.

MAC : Lucy, ţie aş vrea să-ţi datorez viaţa !

LUCY : Vrei să fug cu tine, iubitule ?

MAC: Da... Numai că, vezi tu, dacă fugim împreună, ne putem ascunde mai greu. Dar de îndată ce se va termina cu urmărirea, voi trimite să te aducă, şi încă urgent, îţi dai seama !

LUCY : Cum pot să te ajut ?

MAC : Adu-mi pălăria şi bastonul!

(Lucy revine cu pălăria şi bastonul şi i le *aruncă în celulă.)*

MAC: Lucy, rodul iubirii noastre, pe care-1 porţi în sîn, ne va înlănţui pentru veşnicie,

(Lucy iese.)

SMITH *(apare, intră în cuşcă* şi-i *spune lui Mac):* Ia dă dumneata bastonul încoace.

(După o mică goană, în timp ce Smith îl urmăreşte cu un scaun şi o rangă de fier, Mac sare dincolo de gratii. Poliţiştii pornesc în urmărirea lui. Intră Brown.)

BROWN fi se *aude numai vocea): Hallo,* Mac! Mac, te rog, răspunde, aici e Jackie! Mac, te implor, fii atît de bun şi răspunde, nu mai pot să-ndur. *(Intră în celulă.)* Mackie !- Ce-i asta ? A fugit !... Slavă Domnului! *(Se aşază pe prag.)*

(Intră Peachum.)

PEACHUM *(lui Smith):* Numele meu este Peachum. Am venit să încasez cei patruzeci de pfunzi care au fost oferiţi pentru denunţarea banditului Macheath. *(Apare în faţa cuştii.) Hallo!* Asta e domnul Macheath ? *(Brown tace.) A,* aşa stau lucrurile ? Pesemne că domnul celălalt s-a dus să chefuiască oleacă... Intru aici să vizitez un bandit, şi cînd colo, cine e în celulă ? Domnul Brown! Tigrul de Brown e aici, dar prietenul său Macheath nu-i aici!

BROWN *(gemînd):* O, domnule Peachum, nu e vina mea!

PEACHUM : Fireşte că nu ! Cum o să faci dumneata una ca asta... Să te pui singur într-o asemenea situaţie... Imposibil, Brown!

BROWN: Domnule Peachum, nu mai ştiu ce e cu mine.

PEACHUM: Te cred. Ce rău trebuie să te simţi!

BROWN: Mă paralizează neputinţa asta. Toţi îşi fac de cap. E îngrozitor, îngrozitor !

PEACHUM: Nu vrei să te întinzi puţin ? închizi ochii, liniştit, şi-ţi închipui că nu s-a întîmplat nimic. Te gîndeşti că stai culcat într-o livadă

frumoasă, deasupra căreia plutesc nouraşi agintii... Fiindcă principalul e să alungi din minte aceste lucruri cumplite. Cele trecute, şi mai ales cele care vor veni.

BROWN *(neliniştit):* Ce vreţi să spuneţi ?

PEACHUM: Te ţii admirabil. Eu, în locul dumitale, m-aş prăbuşi, m-aş tîrî pînă-n pat şi aş bea un ceai fierbinte. Şi mai ales aş avea grijă să mă mîngîie pe frunte cineva.

BROWN: Da' ce ?... Eu sînt vinovat dacă tipul a evadat ? Poliţia e neputincioasă.

PEACHUM: Aşa, poliţia e neputincioasă ? Va să zică, dumneata eşti de părere că nu-1 vom mai revedea aici pe domnul Macheath ? *(Brown dă din umeri.)* Atunci e teribil de nedrept ceea ce ţi se va întîmplă. Acum iar o să se spună că poliţia nu trebuia să-l lase să evadeze. Ei, nu prea văd eu bine strălucitul cortegiu al încoronării.

BROWN : Asta ce mai înseamnă ?

PEACHUM : Trebuie să-ţi reamintesc un incident istoric, care, deşi a stîrnit o mare senzaţie pe vremuri, în anul 1400 înainte de Hristos, este totuşi astăzi complet ignorat de marele public. Cînd a murit regele Egiptului, Ramses al doilea, şeful poliţiei din Ninive, respectiv Cairo, s-a făcut vinovat de nişte fleacuri faţă de clasele de jos. Urmările au fost şi atunci îngrozitoare. Cortegiul încoronării Semiramidei, moştenitoarea tronului, a devenit, după cum spun cărţile de istorie, „un lanţ de catastrofe din pricina unei participări mult prea vii a păturilor celor mai de jos ale populaţiei". Istoricii sînt înspăimîntaţi cit de cruntă s-a arătat Semiramida faţă de şeful poliţiei. îmi amintesc foarte vag, dar parcă era vorba de nişte şerpi care se hrăneau

din sîngele lui.
BROWN: Adevărat ?
PEACHUM : Domnul să te aibă în pază, Brown. *(Iese.)*
BROWN: Acum doar un pumn-de-fier mai poate să-mi ajute. Sergenţi, adunarea ! Alarmă I

CORTINA

(Macheath şi Jenny-Speluncă ies în faţa cortinei şi cîntă la lumină de song.)

AL DOILEA FINAL AL „OPEREI DE TREI PARALE"

MAC: Voi, care ne-nvăţaţi cum se trăieşte, Şi crima şi păcatul pedepsiţi, Întîi să ne hrăniţi mai omeneşte, Şi-apoi puteţi cît vreţi să ne vorbiţi! Voi, care numai burta v-o iubiţi, şi-atît! Un lucru-ar trebui să-l ştiţi şi voi: O poţi întoarce şi o poţi suci oricît, Mîncarea e-ntîi! Morala, apoi! Omul cel mai sărac întîi să aibă Din pîinea lumii o felie, zilnic.
UN GLAS ÎN SPATELE SCENEI *(vorbit) :* Din ce trăieşte-un om ?
MAC : Din ce trăieşte-un om ? Din munca-amară A omului trudit în praf, în fum şi în noroi. Pe care-1 chinuiţi din zori şi pînă-n seară, Parcă el n-ar fi tot un om ca voi!
CORUL: Da, domnii mei, să nu uitaţi de fel Că omul este veşnic un mişel 1
JENNY-SPELUNCĂ:
Vă place doar ce-n noi vă ispiteşte, Şi cu ochi dulci vreţi toţi să vă privim.
Întîi să ne hrăniţi mai omeneşte, De rest pe urnă o să mai vorbim ! Voi, care preţuiţi plăcerea, şi atît! Un lucru-ar trebui să-1 ştiţi şi voi: O poţi întoarce şi o poţi suci

oricît, Mîncarea e-ntîi! Morala, apoi! Omul cel mai sărac întîi să aibă Din pîinea lumii o felie, zilnic.

GLASUL DIN SPATELE SCENEI *(vorbit):*

Din ce trăieşte-un om ? JENNY-SPELUNCĂ:

Din ce trăieşte-un om ? Din munca-amară A omului trudit în praf, în fum şi în noroi! Pe care-1 chinuiţi din zori şi pînă-n seară, Parcă el n-ar fi tot un om ca voi!

CORUL :Da, domnii mei, să nu uitaţi de fel Că omul este veşnic un mişel I

ACTUL III

VII

în aceeaşi noapte, Peachum se pregăteşte să pornească la atac. El are de gînd să tulbure cortegiul încoronării printr-o demonstraţie a mizeriei.

MAGAZINUL CU ARTICOLE PENTRU
CERŞIT AL LUI PEACHUM

(Pe diverse tăbliţe, cerşetorii zugrăvesc inscripţii ca: „Mi-am pierdut ochiul pentru rege" etc.)

PEACHUM: Domnilor! în acest ceas solemn, în cele unsprezece filiale ale noastre, de la Drury Lane pînă la Turnbridge, o mie patru sute treizeci şi doi de domni confecţionează asemenea tăbliţe, pentru a participa, în felul lor, la încoronarea reginei noastre.

DOAMNA PEACHUM: Hai, hai! Daţi-i zor! Dacă nu vreţi să lucraţi, nu puteţi cerşi. Tu, ăla de colo, vrei să faci pe orbul, şi nu eşti în stare să faci nici măcar un S ca lumea. Ar trebui să fie un scris ca de copil, că doar e vorba de un om'bătrîn!

(Se aude un răpăit de tobă.)

UN CERŞETOR: I-auzi! Se schimbă garda regală. Ăştia nici nu bănuiesc că, în cea mai frumoasă zi a carierei lor militare, vor avea de-a face cu noi...

FILCH (intră şi *raportează):* Doamnă Peachum, o duzină de puici nedormite ţopăie grăbite încoace. Cică au de încasat aici nişte bani.

(Intră tîrfele.)

JENNY: Stimată doamnă...

DOAMNA PEACHUM: Bine arătaţi, parcă aţi căzut din cuibar! Dacă aţi venit cu gîndul la banii pentru Macheath al vostru, aflaţi că n-o să vedeţi para chioară. Nici un sfanţ, aţi înţeles? JENNY : Adică ce să înţelegem, stimată doamnă ? DOAMNA PEACHUM : Auzi, să dai buzna peste mine în toiul nopţii! Să năvăleşti la trei dimineaţa într-o casă de oameni cinstiţi! Mai bine vă făceaţi somnul după atîta trudă... Că arătaţi jumulite rău.

JENNY : Va să zică, stimată doamnă, nu putem primi onorariul stabilit pentru prinderea domnului Macheath ?

DOAMNA PEACHUM : Nu! Un rahat o să primiţi, nu arginţii lui Iuda !

JENNY : Şi pentru ce, stimată doamnă ?

DOAMNA PEACHUM: Pentru că drăguţul domn Macheath s-a evaporat din nou. De asta! Şi acum, doamnele mele, marş afară din casa mea cinstită!

JENNY: Ei, asta-i culmea ! Vă dau un sfat: să nu ne faceţi nouă una ca asta! Cu noi nu merge! DOAMNA PEACHUM : Filch, doamnele doresc să fie conduse afară.

(Filch se îndreaptă spre „fete". Jenny îl îmbrînceşte.)

JENNY: V-aş ruga să vă ţineţi botul spurcat, că de nu, cine ştie ce se mai întîmplă...

(Intră Peachum.)

PEACHUM: Dar ce se petrece aici ? Sper că nu le-ai dat nici un ban ? Ei, doamnelor ? Cum stăm ? Domnul Macheath e arestat, sau nu ?

JENNY: Ia mai lăsaţi-mă cu „domnul Macheath" al vostru! Nici măcar să-i legaţi şireturile de la ghete n-aveţi dreptul. Azi-noapte am lăsat să-mi plece un client, fiindcă hohoteam de plîns la gîndul că am putut să-1 vînd pe acest *gentleman.* Da, doamnelor! Şi ce credeţi că s-a întîmplat spre ziuă ? nu-i nici un ceas de-atunci! Abia adormisem cu lacrimile pe obraz, cînd deodată aud fluierîndu-se în stradă şi îl văd chiar pe acest domn, de dragul căruia plînsesem, şi care mă ruga să-i arunc cheia. El voia, strîngîndu-mă în braţe, să mă facă să uit năpasta pe care eu însămi i-o adusesem pe cap. E cel din urmă *gentleman* din toată Londra, doamnelor! Iar colega noastră Suky Tawdry n-a venit cu noi fiindcă de la mine s-a dus la dînsa, s-o consoleze şi pe ea.

PEACHUM (pentru *sine):* Suky Tawdry...

JENNY: Aşa! Şi acum înţelegeţi de ce n-aveţi dreptul nici măcar să-i legaţi şireturile de la ghete ? Denunţători ordinari!

PEACHUM : Filch, dă fuga la primul post de poliţie : domnul Macheath se află la domnişoara Suky Tawdry. *(Filch iese.)* Dar bine, doamnelor, de ce să ne certăm? Banii vi se vor plăti, nu mai încape vorbă. Celia dragă, mai bine te-ai duce să faci nişte cafeluţe pentru aceste doamne, în loc să te răţoieşti la ele.

DOAMNA PEACHUM *(ieşind):* Suky Tawdry f

(Cîntă strofa a treia din „Balada „robiei trupeşti".)

îl vezi pe unul sub spînzurătoare : Stă varul gata-n groapă să-i presare, I-atîrnă viaţa de un fir, băiete, Şi de ce-i arde tipului ? De fete ! Sub streang ori nu, tot vrea să le slujească. Aceasta e robia trupească.
Orice-ar mai face, ştie că-i acum pierdut, în ochii ei el a văzut trădarea, Şi-ncepe a-nţelege că pierzarea îi va veni pe unde-a fost făcut. Dar orişicît s-ar zbate, urma-alege ! Şi noaptea-i iar la ea, se înţelege !

PEACHUM *(către cerşetori)*: Daţi-i zor, daţi-i zor! Aţi fi crăpat în cloaca de la Turnbridge dacă nu mi-aş fi frămîntat eu mintea, în lungile mele nopţi albe, ca să descopăr cum s-ar putea stoarce un ban de pe urma sărăciei voastre. Şi am descoperit că stăpînii lumii pot crea mizeria, da nu o pot privi. Sînt slabi de înger şi nătărăi, la fel ca voi. Deşi, sînt în stare să adune, pe spinarea voastră, cu ce să se îmbuibe pînă la sfîrşitul vieţii lor, încît şi-ar putea unge şi duşumeaua cu unt, îngrăşînd pînă şi firimiturile căzute de la ospeţele lor, totuşi ei nu sînt în stare să privească cu sînge rece un om care cade de foame pe stradă. Bineînţeles, cu condiţia ca omul să cadă chiar în faţa casei lor.

■ *(Doamna Peachum intră, cu o tavă cu cafele.)*

DOAMNA PEACHUM: Puteţi trece mîine pe la birou să vă încasaţi onorariul. Dar după încoronare.

JENNY : Doamnă Peachum, nu mai am nimic de zis I PEACHUM: Alinierea! Peste un ceas ne adunăm în faţa palatului Buckingham. Marş !

(Cerşetorii se aliniază.)

FILCH *(dă buzna înăuntru):* Poliţia ! Nici n-am ajuns la primul post, că a şi sosit poliţia aici.

PEACHUM : Ascundeţi-vă ! *(Către doamna Peachum.)* Strînge corul repede ! Şi cînd mă auzi spunînd *inofensivi,* înţelegi, *inofensivi...*

DOAMNA PEACHUM: Inofensivi ? Nu pricep nimic.

PEACHUM : M-aş fi mirat să pricepi! Cînd mă auzi rostind cuvîntul *inofensivi... (bătăi în uşă)* atunci începi să cînţi cu ei ceva, orice. Ăsta e semnalul — *inofensivi.* Gata !

(Doamna Peachum iese cu cîţiva cerşetori. Ceilalţi, cu toate catrafusele lor, se ascund în dreapta, îndărătul cuierelor cu haine.Ră- mîne în scenă numai o fetiţă, cu tăbliţa: „O victimă a militarismului." Intră Brown, cu poliţiştii.)

BROWN : Aşa, şi-acum să te luăm în primire, domnule „Prieten al cerşetorilor" Smith ! în lanţuri cu el, imediat! Ah, ia te uită, fermecătoarele tăbliţe ! *(Către fetiţă.)* „O victimă a militarismului"... dumneata eşti ?

PEACHUM: Bună dimineaţa, Brown. Bună dimineaţa ! Ai dormit bine ?

BROWN: Aud ?

PEACHUM: Mneaţa, Brown.

BROWN: Cu mine vorbeşte ? Sau poate cunoaşte pe vreunul din voi? Eu nu cred că am avut plăcerea să te cunosc.

PEACHUM : Nu ? Ce vorbeşti ? Mneaţa, Brown !

BROWN : Dă-i una, să-i zboare pălăria de pe cap.

(Smith se execută.)

PEACHUM: Vezi dumneata, Brown, dat fiind că ai

trecut pe aici din întîmplare... repet: din întîmplare profit de ocazie să te rog ceva. Trimite-l o dată pentru totdeauna la închisoare pe numitul Macheath.

BROWN: Omul ăsta e nebun. Nu rîde, Smith. Ia spune-mi, e oare cu putinţă ca acest bandit notoriu să zburde liber prin Londra ?

PEACHUM: De vreme ce e prietenul dumitale, Brown...

BROWN: Cine ?

PEACHUM: Mackie. Doar n-oi fi eu... Eu nu sînt un bandit, Brown, eu sînt un om sărac. Cu mine nu poţi să te porţi prost. Dumneata, Brown, eşti în preajma celui mai vitreg ceas al vieţii dumitale. Vrei o cafea ? *(Către tîrfe.)* Fetelor, dar ce purtare e asta ? Daţi-i şi domnului şef al poliţiei o înghiţitură de cafea. Trebuie să ne înţelegem unii cu alţii. Doar trăim cu toţii în cadrul legilor! Numai la adăpostul legilor pot fi exploataţi cei care nu le înţeleg sau care, din prea multă mizerie, nu le pot respecta. Iar cine vrea să capete şi el o firimitură de pe urma acestei exploatări trebuie să se ţină strict de litera legii.

BROWN: Aşa! Va să zică dumneata pretinzi că judecătorii noştri pot fi corupţi ?

PEACHUM : Dimpotrivă, domnule, dimpotrivă ! Judecătorii noştri sînt incoruptibili. Cu nici o sumă de bani nu-i poţi convinge să facă dreptate I

(Al doilea răpăit de tobe.)

PEACHUM: începe marşul trupelor care se vor alinia pe parcursul cortegiului. Dar marşul celor mai sărmani dintre sărmani urmează peste o jumătate de ceas.

BROWN : întocmai, domnule Peachum. Peste o jumătate de ceas urmează marşul celor mai sărmani dintre cei sărmani către închisoarea „Old Bailey“, la iernat. *(Către poliţişti.)* Hai, băieţi,

strîngeţi tot ce găsiţi pe-aici. Puneţi mîna pe toţi patrioţii ăştia. *(Către cerşetori.)* Aţi auzit vreodată de Brown, zis Tigrul? Peachum, în noaptea asta am găsit soluţia şi, e cazul s-o spun, am scăpat un prieten de la moarte. Spulber, pur şi simplu, tot cuibul vostru. Şi vă închid pe toţi pentru... mda... pentru ce? Dai Pentru vagabondaj şi cerşetorie. Parcă ai vrut să-mi dai a înţelege că tocmai azi ai de gînd să trimiţi cerşetorii din Londra pe capul meu şi al reginei. Dar pe cerşetori îi arestez. Aşa să ştii!

PEACHUM : Foarte frumos, dar... care cerşetori ?

BROWN: Care ? Ologii ăştia de aici. Smith, îi luăm cu noi imediat pe aceşti domni patrioţi.

PEACHUM: Brown, de data asta am prilejul să te feresc de o acţiune pripită. Mulţumeşte-i Domnului, Brown, că ai trecut pe la mine. Vezi dumneata, Brown, pe aceşti cîţiva nenorociţi îi poţi aresta, bineînţeles. Dar ei sînt inofensivi, *inofensivi...*

(Începe muzica, corul intonează cîteva măsuri din „Cîntecul despre zădărnicie".)

BROWN: Ce mai e şi asta ?

PEACHUM: Muzică. Deh!... Cîntă şi ei cum pot. E *Cîntecul zădărniciei.* Nu-1 cunoşti ?... Ei, atunci o să ai ce învăţa !

(Lumină aurie pentru song. *De sus coboară o stinghie cu trei lămpi şi o tăbliţă pe care scrie:)*

CÎNTECUL DESPRE ZĂDĂRNICIA STRĂDANIEI OMENEŞTI

1

Din cap trăim noi toţi, Da capul nu-i

destul: Din cap nu cred c-o fi decît
Păduchele sătul! Pentru viaţa asta
Omul e nepregătit, Căci de minciună-
n lume Totu-i stăpînit!

2

Da, fă-ţi mereu un plan, Cu mintea ca
un far, Şi fă-ţi pe urmă înc-un plan,
Dar totul e-n zadar ! Pentru viaţa asta
Omul nu-i destul de rău, El veşnic îşi
doreşte Să iasă din hău.

3

Tu fugi după noroc, Dar nu fi prea
grăbit, Norocul fuge-n urma ta, Şi
iarăşi te-a minţit!

Pentru viaţa asta omul este Mult prea
scrupulos, Tot ce năzuieşte Este de
prisos !

PEACHUM : Planul dumitale, Brown, a fost genial, dar irealizabil. Aici nu poţi aresta decît vreo cîţiva tineri, care, în entuziasmul lor faţă de încoronarea reginei, au organizat un mic bal mascat. Cînd vor veni săracii autentici — pentru că aici nu e nici unul — ehei! atunci or să vină mii de oameni. Vezi, asta e buba : ai uitat numărul enorm al săracilor. Cînd or fi toţi acolo, în faţa bisericii, n-o să fie o privelişte sărbătorească. Deh, oamenii nu arată prea bine. Ştii dumneata, Brown, ce-i aia o faţă ciupită de vărsat? Dar dacă ai vedea, deodată, o sută douăzeci ? Tînăra regină ar trebui să fie întîmpinată azi numai cu trandafiri ade- văraţi,

nu cu trandafiri crestaţi pe feţele oamenilor. Şi apoi, toţi ologii aceia adunaţi la poarta bisericii!... Trebuie să evităm asta, nu-i aşa, Brown ? Poate speri că poliţia va reuşi să ne dea gata pe noi, oamenii săraci. Dar nici măcar dumitale nu-ţi vine să crezi! Şi ce impresie o să facă dacă şase sute de ologi flămînzi vor fi alungaţi cu biciul cu prilejul încoronării ? Urîtă impresie! Va fi greţos. Să-ţi vină rău, nu alta. Numai cînd mă gîndesc, Brown, şi parcă simt că leşin. Un scaun, vă rog.

BROWN *(către Smith):* Asta e o ameninţare, domnule. Asta e şantaj. Acestui om nu-i putem face nimic. Pentru menţinerea ordinii publice, trebuie să nu-i facem nimic acestui om. Aşa ceva nu s-a mai întîmplat niciodată.

PEACHUM : Dar se întîmplă acum. Şi să-ţi mai spun ceva : cu regina Angliei poţi să te porţi cum vrei. Dar pe omul cel mai sărac din Londra nu trebuie să-1 calci nici măcar pe bătătură, fiindcă rişti să devii o biată miţă, domnule Tigru.

BROW'N : Va să zică, trebuie să-1 arestez pe Mackie ? Să-l arestez! Uşor de zis. Ca să arestezi pe cineva trebuie mai întîi să-1 găseşti.

PEACHUM: Dacă spui asta, nu te pot contrazice. Atunci, am să ţi-1 procur eu pe acest om, şi vom vedea dacă mai există morală sau nu. Jenny, unde se află acum domnul Macheath?

JENNY : Oxford Street 21, la Suky Tawdry.

BROWN : Smith, fugiţi numaidecît la Suky Tawdry, în Oxford Street 21, arestaţi-1 pe Macheath şi aduceţi-1 la „Old Bailey". între timp, mă duc să-mi îmbrac uniforma de gală. într-o zi ca asta trebuie neapărat să-mi pun uniforma de gală.

PEACHUM: Brown, dacă pînă la ora şase nu va fi spînzurat...

BROWN : Oh ! Mac, n-am mai avut ce face !...

(Iese cu *poliţiştii.)*

PEACHUM *(strigînd în urma lui):* Pînă la şase, Brown!

(Al *treilea răpăit al tobelor.)*

PEACHUM: Al treilea semnal al toboşarilor. Schimbarea planului de atac. Direcţia: temniţa de la „Old Baileyînainte, marş !

(Cerşetorii ies.)

(Cintă.) Omul nu-i bun de loc, Atinge-1, deci, niţel, Şi dacă l-ai atins, pe loc Se face ca un miel.

Pentru viaţa asta Omul nu-i destul de bun, Atinge-1, deci, şi basta : Ascultă ce-ţi spun !

(Cortina)

(în faţa cortinei apare Jenny, cu o flaşnetă, şi cîntă.)

CÎNTECUL LUI SOLOMON

1

Cu înţeleptul Solomon Ştiţi toţi ce s-a-ntîmplat. Omul vedea în toate clar ;
Clipa cînd s-a născut el şi-a blestemat, Fiindcă e totul în zadar.
Ce înţelept fu Solomon ! Dar bine nici nu s-a-nnoptat, Şi lumea văzu ce-a urmat, înţelepciunea cît i-a folosit... Mai bine eşti de ea lipsit!

2

Cu preafrumoasa Cleopatra Ştiţi ce s-a întîmplat.

Doi împăraţi a subjugat, Pînă la moarte ea iubi, Iar trupul ei e praf uitat! Ca ea frumoasă n-o mai fi!

Dar bine nici nu s-a-nnoptat, Şi lumea văzu ce-a urmat. Căci frumuseţea-a adus-o aci !...

Mai bfhe e de ţi-ar lipsi!

Cu mîndrul Cezar aţi aflat Cu toţi ce s-a-ntîmplat.
Era un zeu într-un altar,
Şi pe el l-au ucis, Cum i-era scris!
Era în culmea gloriei chiar Cînd a strigat: „Brutus, şi tu ?“ Căci bine nici nu s-a-nnoptat, Şi lumea văzu ce-a urmat.
Mîndria lui la ce i-a folosit ? Mai bine eşti de ea lipsit!

4

Pe Bertolt Brecht, cel însetat De-a şti, l-aţi cunoscut.
De ce-i bogatu-aşa avut Prea-adesea el v-a întrebat. Din ţara lui a fost gonit Fiindcă prea multe-a vrut a şti. Dar bine nici nu s-a-nnoptat, Şi lumea văzu ce-a urmat.
Te pierde lesne setea de a şti, Mai bine de-asta te-ai feri!

5

Şi-acum pe Mackie îl vedeţi Gata de spînzurat!
Pe vremea cînd era deştept Şi se ţinea doar de furat, Era în fruntea breslei lui.
Robit se dete trupului! Şi iată, încă n-a-nnoptat, Vedeţi cu toţii ce-a urmat...

Căci voluptatea-aci l-a azvîrlit! Mai bine eşti de ea lipsit!

VIII

LUPTA PENTRU PROPRIETATE

O cameră de domnişoară, la „Old Bailey"

(Lucy.)

SMITH: Domnişoară, doamna Polly Macheath doreşte să vă vorbească.
LUCY: Doamna Macheath ? Să intre!

(Intră Polly.)

POLLY: Bună ziua, stimată doamnă. Stimată doamnă, bună ziua 4
LUCY : Ce doriţi, vă rog ?
POLLY : Mă mai recunoaşteţi ?
LUCY : Desigur, vă cunosc.
POLLY: Vin astăzi să vă cer iertare pentru purtarea mea de ieri.
LUCY: Foarte interesant.
POLLY: De fapt, n-am nici o scuză pentru purtarea mea de ieri, afară de nefericirea mea personală.
LUCY: Da, da.
POLLY: Stimată doamnă, trebuie să mă iertaţi. Ieri eram foarte iritată din canza purtării domnului Macheath. Jffu trebuia să ne pună într-o asemenea situaţie, nu-i aşa? Puteţi să i-o şi spuneţi dacă îl vedeţi.
LUCY : Eu... eu... eu nu-1 văd de fel.
POLLY : Ba îl vezi dumneata...

LUCY: Nu-1 văd. POLLY: Scuzaţi.
LUCY : De altfel, ţine foarte mult la dumneata.
POLLY: De unde! Te iubeşte numai pe dumneata, o ştiu precis.
LUCY : Foarte amabil din patea dumitale.
POLLY : Dar ştiţi, stimată doamnă, un bărbat se teme întotdeauna de o femeie care îl iubeşte prea mult. Şi atunci, fireşte, se întîmplă s-o neglijeze şi-o evită. Dintr-o singură privire mi-am dat seama că are faţă de dumneavoastră obligaţii pe case nici nu puteam să le bănuiesc.
LUCY : Credeţi asta sincer ?
POLLY: Desigur, categoric, foarte sincer, stimată doamnă. Vă rog!
LUCY : Dragă domnişoară Polly, amîndouă l-am iubit prea mult.
POLLY: Poate că da. *(Pauză.)* Şi acum, stimată doamnă, vreau să vă explic cum s-au întîmplat toate. Acum zece zile l-am văzut pe domnul Macheath pentru prima oară la hotelul „Caracatiţei". Era şi mama cu mine. După cinci zile, adică alaltăieri, ne-am căsătorit. Ieri am aflat că-1 caută poliţia pentru diverse infracţiuni. Şi azi nu mai ştiu ce o să se întîmple. Va să zică, acum douăsprezece, zile, stimată doamnă, nici nu mi-aş fi putut închipui măcar că voi aparţine unui bărbat. *(Pauză.)*
LUCY : Vă-nţeleg, domnişoară Peachum.
POLLY: Doamnă Macheath.
LUCY: Doamnă Macheath.
POLLY : De altfel, în ultimele ore m-am gîndit foarte mult la bărbatul acesta. Nu e atît de simplu. Vedeţi, domnişoară, trebuie să vă invidiez pentru recenta lui purtare faţă de dumneavoastră. Cînd a trebuit să-1 părăsesc — silită de mama, fireşte — n-a arătat nici cea mai mică urmă de regret. Poate că omul acesta nici nu are inimă,

poate că în locul ei are o piatră în coşul pieptului. Ce părere aveţi ?

LUCY: Deh, scumpă domnişoară, nu ştiu, de fapt, dacă vina cade numai asupra domnului Macheath. Trebuia să rămîi în lumea dumitale, scumpă domnişoară.

POLLY: Doamnă Macheath.

LUCY: Doamnă Macheath.

POLLY: Asta e adevărat, sau, cel puţin, cum spunea întotdeauna tata, trebuia să-mi croiesc viaţa pe principii comerciale.

LUCY: Sigur.

POLLY *(plînge)*: El e totuşi unica mea avere.

LUCY: Draga mea, e o nenorocire care i se poate întîmpla şi celei mai inteligente femei. Dar formal, dumneata eşti soţia lui, asta trebuie să te liniştească. Nu mai pot să văd, scumpa mea, cît eşti de deprimată. Vrei să iei ceva ?

POLLY: Ce?

LUCY : Să guşti ceva ?

POLLY: O, da, vă rog, să gust ceva. *(Lucy iese. Polly, pentru sine.)* Mare putoare !

LUCY *(se înapoiază, aducînd cafea şi cozonac):* Da, aşa cred că o să fie mai bine.

POLLY: Dar vă deranjaţi prea mult, stimată doamnă. *(Pauză. Mănincă.)* Ce frumos portret al lui aveţi. Cînd vi l-a adus ?

LUCY : Cum adică l-a adus ?

POLLY *(inocentă)*: Vreau să zic, cînd v-a adus aici portretul ?

LUCY: Nu l-a adus niciodată.

POLLY : Vi l-a adus chiar aici în cameră ?

LUCY: în camera asta n-a fost niciodată.

POLLY: Ah, aşa ? Păi atunci, nici nu s-a întîmplat nimic, nu ? Iţele destinului sînt grozav de încîlcite.

LUCY: Ce tot spui mereu prostii ? Dumneata vrei, pur

şi simplu, să mă spionezi!
POLLY : Nu-i aşa că ştii unde se află
LUCY : Eu ? Dar dumneata nu ştii ?
POLLY: Hai, spune numaidecît unde s8 află !
LUCY : Habar n-am !
POLLY: Ah, va să zică nu ştii unde e ? Pe cuvînt de onoare ?
LUCY: Nu, nu ştiu. Dar cum de nu ştii dumneata ?
POLLY : Ei nu, asta e îngrozitor ! *(Polly rîde şi Lucy plînge.)* Acum are două obligaţii, şi el a şters-o.
LUCY: Nu mai pot să îndur. Ah, Polly, e cumplit!
POLLY *(bucuroasă):* Lucy, mă bucur atît de mult că, la sfîrşitul acestei tragedii, am găsit o asemenea i. prietenă! Fie ce-o fi. Vrei să guşti puţin cozonac ?
LUCY: Să gust! Ah, Polly, nu fi atît de drăguţă cu mine. Zău că nu merit! Ah, Polly, bărbaţii nu merită să suferi pentru ei.
POLLY: Bineînţeles, nu merită, dar ce putem să facem ?
LUCY: Ei, nu! Acum dăm cărţile pe faţă. Polly, ai să mi-o iei în nume de rău ?
POLLY: Ce?
LUCY : Nu e veritabilă.
POLLY: Ce?
LUCY: Asta! *(Arată burta.)* Şi toate pentru banditul ăla!
POLLY *(rîde)*: Ah, dar asta e ceva extraordinar ! Era un manşon ? Mare javră mai eşti! Tu! îl vezi pe Mackie? Ţi-1 fac cadou. Ia-ţi-1, dacă-1 găseşti ! *(Se aud voci şi paşi pe coridor.) Ce* este ? LUCY *(la fereastră):* Mackie! L-au prins din nou! POLLY *(se prăbuşeşte)*Acum s-a sfîrşit totul!

(Intră doamna Peachum.)

DOAMNA PEACHUM: Bine că te găsesc, Polly. Schimbă-te repede, că-1 spînzură pe soţul tău.

Ţi-am adus rochia de văduvă. *(Polly se dezbracă şi-şi pune rochia neagră.)* Splendid ai să arăţi ca văduvă ! Dar fi şi tu acum ceva mai veselă !

IX

Vineri dimineaţa, orele 5. Mackie-Şiş, care s-a dus din nou la tîrfe, a fost din nou trădat de ele. Nu mai rămîne decît să fie spînzurat.

CELULA MORŢII

(Clopotele *de la Westminster sună. Poliţiştii îl aduc în temniţă pe Macheath, legat.)*

SMITH: Hai, băgaţi-1 înăuntru! Clopotele de la Westminster sună pentru prima oară. Vă rog să staţi aici liniştit. Nu-mi permit să vă întreb pentru ce aveţi o expresie atît de tristă. îmi închipui că aveţi mustrări de conştiinţă. (Către *poliţişti.)* Cînd vor suna a treia oară clopotele de la Westminster, adică la orele şase, trebuie să fie gata spînzurat. Pregătiţi totul!

UN POLIŢIST : De un sfert de oră toate străzile de la Newgate sînt atît de ticsite de tot felul de oameni, încît nici nu mai poţi trece.

SMITH : Ciudat! De unde ştiau ?

UN POLIŢIST: Dacă mai merge aşa, într-un sfert de oară o să ştie toată Londra, şi toţi cei care, altfel, s-ar fi dus la paradă vor veni aici. Iar

regina o să treacă doar pe străzi pustii.

SMITH: De aceea trebuie să-i dăm bătaie! Dacă terminăm pînă la şase fix, mai au timp oamenii, pînă la şapte, să ajungă să vadă şi cortegiul încoronării. Şi-acuma : marş !

MAC : Hallo, Smith, cît e ceasul ? SMITH : Cinci şi patru minute.

(In clipa în care Smith închide pe dinafară portiţa celulei, viile Brown.)

BROWN *(întrebîndu-l pe Smith, cu spatele spre celulă) :* E înăuntru ?

SMITH : Vreţi să-1 vedeţi ?

BROWN : Nu, nu, nu, pentru numele lui Dumnezeu, fă-le singur pe toate !

(Iese.)

MAC *(brusc, vorbind fără pauze, curgător şi liniştit):* Ascultă, Smith, nu te speria, n-o să-ţi pomenesc nimic care să semene a mituire. Ştiu prea bine. Dacă te-ai lăsa mituit, ar trebui cel puţin să fugi din ţară. Da, aşa ar trebui. Pentru asta ai avea nevoie de atîţia bani încît să poţi trăi fără grijă tot restul vieţii. Să zicem, o mie de lire. Nu spune nimic 1 Pînă în douăzeci de minute am să ştiu dacă poţi avea această o mie de lire chiar azi la prînz. Eu nu umblu cu sentimentalisme. Du-te şi gîndeşte-te bine. Viaţa-i scurtă şi banii puţini. Şi nici nu ştiu încă dacă o să-i pot procura. Dar, te rog, lasă să intre pe oricine vrea să mă vadă.

SMITH *(încet):* E curată nebunie, domnule Macheath! *(Iese.)*

MAC (cu *glas scăzut şi în ritmul cel mai rapid):*

Voi ascultaţi-mi glasul! Milă cer! Nu-i Mac aci
sub arbori, printre îlori, Ci în cavoul unde zaci
cînd mori. Mînia soartei l-a zvîrlit aci.

I-ajunge, Doamne, glasul pîn' la voi, Din neagra beznă-a unui zid murdar ? Nu vă-ntrebaţi voi, prieteni, unde-o fi ? Dac-o muri puteţi juca ţintar, Dar cît e viu, scoateţi-1 din nevoi Şi smulgeţi-i cătuşele de fier !

(Mathias şi Jacob apar în gang. Vor să intre la Macheath, dar sînt apostrofaţi de Smith.)

SMITH : Dar ce-i, băiete ? Arăţi ca o scrumbie scoasă din saramură!

MATHIAS: De cînd a plecat Şeful, trebuie să fac eu faţă doamnelor. Trebuie să ai un temperament de cal ca să poţi rezista... Vreau să vorbesc cu Şeful.

(Aniîndoi se îndreaptă către Mac.)

MAC: Cinci şi douăzeci şi cinci. Nu prea v-aţi grăbit...

JACOB : Eh, la urma urmei, trebuie să...

MAC: La urma urmei! La urma urmei, o să mă spînzure, omule ! Dar n-am timp să mă necăjesc cu voi. Cinci şi douăzeci şi opt. Uite ce e, cît puteţi să scoateţi imediat din safeul vostru personal ?

MATHIAS : Din safeu... la cinci dimineaţa ? JAKOB : Da' ce, e chiar aşa jale ?

MAC : Patru sute de lire ai putea ?

JAKOB: Da ? Şi noi cu ce rămînem ? Asta e tot ce avem.

MAC : Pe voi vă spînzură, sau pe mine ?

MATHIAS *(iritat):* Noi am picat în pat la Suky Tawdry în loc să ne facem nevăzuţi? Noi am picat, sau tu ?

MAC: Tacă-ţi fleanca! în curînd o să pic în altă parte, nu la tîrîtură aia. Cinci şi treizeci.

JAKOB : Ei, Mathias, atunci n-avem încotro.

SMITH: Domnul Brown mă trimite să vă întreb ce-aţi

dori să mîncaţi ?

MAC: Lasă-mă-n pace! *(Către Mathias.)* Ei, eşti de acord sau nu ? *(Către Smith.)* Sparanghel!

MATHIAS : în orice caz, nu permit nimănui să zbiere la mine!

MAC: Dar nu zbier la tine. Asta e aşa, fiindcă... Va să zică, Mathias, o să-i laşi să mă spînzure ? MATHIAS : Nici vorbă să-i las să te spînzure. Cine zice asta ? Dar ne ceri toată averea. Patru sute de lire e tot ce avem! Asta putem măcar să ţi-o spunem ?

MAC : Cinci şi treizeci şi opt.

JAKOB: în cazul ăsta, Mathias, galop, că altfel tot degeaba e.

MATHIAS : Numai de-am putea străbate prin mulţime, că e o înghesuială de vagabonzi! *(Pleacă.)* MAC: Dacă nu sînteţi aici pînă la şase fără cinci minute, nu mă mai vedeţi! *(Strigă.)* Nu mă mai vedeţi...

SMITH: Au plecat! Aveţi vreun rezultat ? (Face *gestul de a număra bani.)*

MAC: Patru sute. *(Smith iese, dînd din umeri. Mac strigă după el.)* Trebuie să vorbesc cu Brown!

SMITH *(vine cu gardieni):* Săpun aveţi ?

UNUL: Dar nu de cea mai bună calitate.

SMITH: Cred că în zece minute puteţi instala chestia ?

UNUL : Dar nu funcţionează pedala !

SMITH: Trebuie să funcţioneze, clopotele au sunat a doua oară.

UNUL : în magherniţa asta... MAC *(cîntat)* .'Acum priviţi în ce ananghie-a dat.

Se poate spune că i s-a-nfundat! [f]Voi,
care sînteţi azi stăpîni supremi, Cu-ai
voştri bani, pe lume şi pe vremi, Vedeţi
în groapa lui să nu căderi! Degrabă pe
regină s-o vedeţi, Rugaţi-o să-i fie milă
de el, Să-1 scape din celula de oţel,
Acum cuţitul i-a ajuns la os 1 Ce poate
să-mi mai fie de folos ?

SMITH: Dar nu pot să vă las înăuntru. Aveţi abia numărul şaisprezece. Sînt alţii înainte la rînd, POLLY: Ce-a aia, numărul şaisprezece ? Nu fi birocrat ! Eu sînt soţia lui, trebuie să-i vorbesc. SMITH : Dar cel mult cinci minute.

POLLY : Ce-i aia cinci minute ? Auzi prostie ! Cum poţi să spui cinci minute ? ! Crezi că e atît de simplu ? E doar o despărţire pentru veşnicie, în asemenea împrejurare sînt enorm de multe lucruri de spus între un soţ şi o soţie. Unde e ? SMITH: Păi nu-1 vezi?

POLLY : Ah, da, adevărat. Mulţumesc !

MAC : Polly !

POLLY : Da, Mackie, eu sînt!

MAC : Eh, fireşte !

POLLY : Cum îţi merge ? Eşti dărîmat rău ? E greu !

MAC : Ce-o să te faci tu acum ? Ce-o să se aleagă de tine ?

POLLY: Ştii, afacerea noastră merge foarte bine. Dar ce contează asta, Mackie! Eşti foarte neliniştit?... De fapt, ce-a fost tatăl tău? Sînt atîtea lucruri de care nu mi-ai vorbit niciodată. Nu înţeleg de ce. Ai fost totdeauna sănătos, nu-i aşa ?

MAC : Ascultă, Polly, nu poţi să mă ajuţi să ies de-aici ?

POLLY : Ba da, desigur.

MAC: Cu bani, vreau să spun. Am aranjat cu supraveghetorul...

POLLY *(încet):* Banii i-am trimis la bancă, aşa cum mi-ai spus.

MAC : Şi la tine nu ai nimic ?

POLLY: Nu, la mine n-am nimic. Dar ştii, Mackie, aş putea, de exemplu, să vorbesc cu cineva... Poate să mă adresez chiar reginei, personal. *(Polly se pierde.)* Oh, Mackie !

SMITH *(trăgînd-o pe Polly afară)*: Ei, acum ai adunat o

mie de lire ?

POLLY: Rămîi cu bine, Mackie. Ai grijă de tine şi nu mă uita ! *(Iese.)*

(Smith fi *gardienii pregătesc o masă şi aduc r sparanghel.)*

SMITH : E fraged sparanghelul ?

GARDIANUL: Desigur. *(Iese.)*

BROWN *(apare* şi *se duce lingă Smith)*: Smith, ce vrea cu mine ? Aţi făcut bine că m-aţi aşteptat cu masa. S-o luăm cu noi cînd intrăm, să vadă ce grijă îi purtăm. *(Amîndoi duc masa în celulă. Smith iese. Pauză.) Hallo,* Mac!! I Uite sparanghelul. Nu vrei să guşti puţin ?

MAC: Nu trebuie să vă osteniţi, domnule Brown, există alţi oameni care-mi vor da ultimele onoruri.

BROWN : Ah, Mackie !

MAC: Vă rog, să încheiem socotelile. între timp o să-mi daţi voie să mănînc. în definitiv, e ultima mea masă. *(Mănîncă.)*

BROWN: Poftă bună. Ah, Mac, parcă mă străpungi cu un fier înroşit.

MAC: Socotelile, domnule, vă rog, socotelile. Fără sentimentalisme.

BROWN *(scoate o cărţulie din buzunar):* Le-am adus, Mac. Uite, aici e decontul ultimului semestru. MAC *(tăios):* Aha, aţi venit numai să luaţi banii care vi se cuvin ?

BROWN : Dar ştii bine că nu-i aşa...

MAC: Nu vă jenaţi. Cît vă datorez ? Dar, vă rog, o socoteală amănunţită! Viaţa m-a făcut bănuitor... Cred că tocmai dumneavoastră veţi înţelege cel mai bine acest lucru..

BROWN: Mac, dacă vorbeşti aşa, nici nu mai sînt în stare să gîndesc...

(Se aud în culise bătăi de ciocane.)

GLASUL lui SMITH : Aşa, acum o să ţină.

MAC: Socotelile, Brown.

BROWN: Mă rog, dacă ţii neapărat... Aici sînt mai întîi sumele pentru prinderea criminalilor, pe care tu sau oamenii tăi aţi înlesnit-o. Ai primit pentru asta din partea guvernului, în total... MAC: Trei cazuri a patruzeci de lire — total o sută douăzeci de lire. Un sfert pentru dumneavoastră, ar face deci treizeci de lire, pe care vi le datorez.

BROWN: Da... da... Dar zău, Mac, nu ştiu dacă ultimele minute pe care...

MAC: Vă rog, lăsaţi apa asta de ploaie! Treizeci de lire. Şi pentru povestea de la Dower, opt lire.

BROWN: Cum aşa ? Numai opt lire ? Dar acolo au fost...

MAC: Mă credeţi sau nu mă credeţi ? Veţi primi, deci, pentru lichidarea ultimelor şase luni, treizeci şi opt de lire.

BROWN *(izbucnind în hohote de plîns):* O viaţă întreagă... eu ţi-am...

AMÎNDOI: ...citit în ochi orice dorinţă...

MAC: Trei ani în Indii... Cu Johny am fost, şi cu Jim, ţi-aminteşti ?... Cinci ani în Londra, şi asta e răsplata. *(Indicînd cu un gest cum o să arate ca spînzurat.)*

Atîrnă Mac aci, nevinovat. Un fals prieten
i-a făcut ponosul, .
Şi de-o frînghie lungă
spinzurar, Simte la gît cît îi atîrnă
dosul !...

BROWN: Mac, dacă-mi vii cu de-astea... Cine-mi atacă onoarea mă atacă pe mine... *(Iese din cuşcă, furios).*

MAC: Onoarea ta...

BROWN: Da, onoarea mea. Smith, dă-i drumul! Să

intre lumea! *(Către Mac.)* Scuză-mă, te rog! *(Iese.)*

SMITH *(repede, către Macheath)*: Acum mai pot să vă scot de-aici, dar peste un minut, s-a dus! Aţi completat suma ?

MAC : Da, dacă se-ntorc băieţii.

SMITH: Nu se arată nici unul. Deci, s-a terminat!

(Intră lumea: Peachum, doamna Peachum, Polly, Lucy, cocotele, preotul, Mathias şt *Jakob.)*

JENNY: N-au vrut să ne lase înăuntru. Dar eu le-am spus: dacă nu vă băgaţi vătraiele-n teacă, o să vedeţi voi cine-i Jenny-Speluncă.

PEACHUM: Eu sînt socrul lui. Vă rog să mă iertaţi. Care dintre cei prezenţi este domnul Macheath ?.

MAC *(se prezintă):* Macheath.

PEACHUM *(trecind pe lingă gratii, se aşază în dreapta, ca şi următorii):* Destinul, domnule Macheath, a orînduit lucrurile în aşa fel încît, fără să vă cunosc, sînteţi ginerele meu. împrejurarea care îmi îngăduie să vă văd pentru prima oară este foarte tristă. Pe vremuri, domnule Macheath, aveaţi mănuşi *glace* albe, un baston cu minerul de fildeş şi o cicatrice Ia gît şi frecventaţi hotelul „Caracatiţei". Din toate, nu v-a mai rămas decît cicatricea, care, fireşte, avea valoarea cea mai redusă printre semnele dumneavoastră particulare. Acum nu mai frecventaţi decît celule cu gratii, iar în curînd nu veţi mai frecventa nimic...

(Polly trece plingînd pe lingă gratii .şi se aşază la dreapta.)

MAC : Ce rochie frumoasă ai!

(Mathias şi *Jakob trec prin faţa celulei şi se aşază la dreapta.)*

MATHIAS : N-am putut să răzbatem din cauza aglomeraţiei ! Am fugit atîta, încît mi-e teamă să nu capete Jakob o congestie... Dacă nu crezi... MAC : Ce spun oamenii mei ? Au locuri bune ?

MATHIAS : Vezi, Şefule, noi am crezut că ne-nţelegi... O încoronare nu are loc în fiecare zi, ţ nu-i aşa ? Oamenii trebuie să cîştige cînd au ocazie. îţi trimit cu toţi salutări!

JAKOB : Din toată inima !

DOAMNA PEACHUM *(vine lingă gratii şi trece la dreapta)*: Domnule Macheath, cine-ar fi crezut asta acum o săptămînă, cind dansam un mic step la hotelul „Caracatiţei" ?

MAC : Da, un mic step.

DOAMNA PEACHUM : Dar destinul omenesc e atît de crunt...

BROWN *(în spate, către preot):* Şi am luptat cot la cot cu el în India, sub ploaia de gloanţe !

JENNY *(vine lingă gratii):* Noi, la Drury Lane, sîntem întoarse pe dos.. Nu s-a dus nimeni la încoronare. Toate vor să te vadă pe tine. *(Trece în dreapta.)*

MAC : Să mă vadă...

SMITH: Ei, atunci să-i dăm drumul. E ora şase. *(Deschide celula.)*

MAC : Să nu lăsăm lumea să aştepte. Doamnelor şi domnilor, veţi vedea cum dispare un reprezentant al unei bresle care piere. Noi, bieţi meseriaşi burghezi, care operăm cu modestele noastre unelte la casele de bani ale negustorilor, sîntem înghiţiţi de către marile întreprinderi, în dosul cărora se ascund băncile. Ce înseamnă un şperaclu pe lîngă o societate pe acţiuni ? Ce înseamnă spargerea unei bănci pe lîngă fondarea unei bănci ? Ce înseamnă uciderea unui bărbat pe lîngă angajarea lui într-o slujbă?

Concetăţeni, cu aceasta îmi iau rămas bun de la voi. Vă mulţumesc că aţi venit. Unii dintre voi mi-aţi fost foarte apropiaţi. Faptul că Jenny m-a denunţat mă miră foarte mult. Este o dovadă evidentă că lumea nu se schimbă. Coincidenţa cîtorva împrejurări nenorocite m-a dus la prăbuşire. Fie. Mă prăbuşesc.

(Lumină aurie pentru **song. Pe o** *stinghie coboară de sus trei lămpi,* **şi o tăbliţă pe** *care scrie:)*

BALADA ÎN CARE MACHEATH CERE TUTUROR IERTARE

Voi, fraţilor, ce după noi trăiţi, Nu ne-azvîrliţi acum ocară aspră. Cînd ne-or sui în ştreang, nu hohotiţi Cu-un rîs prostesc pe sub mustaţa voastră. Nu blestemaţi pe cel mîncat de ciori! Nu fiţi judecători neînduraţi: Toţi sîntem păcătoşi, toţi sîntem fraţi... Voi, oameni buni, să fiţi prevăzători. Vă fie pildă ce mi s-a-ntîmplat. Rugaţi pe Domnul ca să fiu iertat!
Ne spală ploile de ce-am greşit, Şi spală trupul de-orice fărdelegi, De tot ce a vijzut şi a poftit, Iar corbii ciugulesc din ochii blegi. Pesemne-am năzuit prea sus în rang, Şi-acum la loc de sus ne-a atîrnat. Ca băligaru-n şanţuri aruncat, Stăm hrană pentru păsări într-un ştreang. Ah, fraţilor, luaţi pildă de urmat. Rugaţi pe Domnul ca să fiu iertat!

Pe fata ce-şi arată pieptul Ca nătăfleţul s-o aleagă, Golanul ce-şi culege dreptul Din munca ei de-o noapte-ntreagă, Pe hoţii toţi ce mi-aţi fost fraţi, Pe tîrfe, vagabonzi, ocnaşi Pe făr' de lege şi-ucigaşi, Vă rog pe toţi să mă iertaţi!

Pe poliţistul blestemat, Ce zi şi noapte-n multe cazuri M-a hăituit ca pe-un vînat

Şi veşnic mi-a făcut necazuri, L-aş blestema acum furios ! Dar astăzi vreau să fiu milos, Şi ca să scap de încă un păcat, Şi lor le cer să fiu iertat! ,

Să-i văd cu trupuri spintecate, De coada cailor legaţi!
Şi totuşi vreau să uit de toate. Vă rog pe toţi să mă iertaţi!

SMITH : Vă rog, domnule Macheath.

DOAMNA PEACHUM: Polly şi Lucy, staţi lîngă soţul vostru în ultimele lui clipe.

MAC: Doamnele mele, orice-ar fi fost vreodată între noi...

SMITH *(îl ia de braţ):* Haide !

DRUMUL LA SPÎNZURĂTOARE

(Toţi ies prin uşile din stingă. Aceste uşi sînt în proiecţie. Apoi revin de partea cealaltă a scenei, purtînd făclii. Cînd Macheath ajunge sus la spînzurătoare, vorbeşte Peachum.)

PEACHUM : Public stimat, povestea s-a sfîrşit,
Şi Macheath va fi spînzurat, Căci asta-i creştineşte, negreşit, Nimic nu-i omului iertat!

Dar totuşi, pentru a nu fi Complicii- acestui gest fatal, Pe Mackie nu-1 vom pedepsi,
Ci ne-am gîndit să vă oferim un final.

Aţi vrea măcar pe scenă să vedeţi Că nu-i justiţia nendurată ?

Ei bine, o să facem precum vreţi! Apare crainicul reginei de îndată!

(Pe tăbliţă scrie:)

AL TREILEA FINAL LA „OPERA DE TREI PARALE"

Apariţia crainicului călare.

CORUL : Hei, ascultaţi, cine e ? E crainicul reginei, el e !

(Călare pe cal, apare Brown, în chip de crainic călare.)
(Recitativ pe muzică.)

BROWN: Azi, cînd s-a încoronat, regina a poruncit ca Mackie, „Şeful", să fie iertat şi liberat! (Toţi *se bucură.)* De asemeni, el va fi printre nobilii ţării astăzi primit. *(Bucurie.)* Şi castelul Mar- marel, şi o rentă i-a dăruit, să îi aparţină cît timp va trăi. Lui şi miresei ce şi-a ales, regina le-a trimis regeştile-i felicitări.

MAC : Salvat sînt, salvat sînt! Eu am ştiut de la-n-ceput, cînd prime] dia-i mare, îţi vine o salvare.

POLLY: El e salvat! Iubitul meu Mackie e salvat! Sînt fericită!

DOAMNA PEACHUM :

Astfel, acum, cu bine-am sfîrşit! Frumos ar fi de-ar fi aşa şi-n viaţă ! De ne-ar aduce-un crainic finalul fericit!

PEACHUM :

Lucrul acesta viaţa ne-nvaţă !
Cîntaţi cu mine cîntecul mizeriei şi-al celui

chinuit, Pe care-aicea l-aţi privit.

Căci, de fapt, sfîrşitul e un trist sfîrşit! Al reginei crainic nu vine niciodată, Nefericitul tot astfel va rămîne
De nu se schimbă lumea cum e-ntemeiată !

TOŢI *(cîntînd, merg spre rampă, acompaniaţi de orgă):*

Greşeli mărunte să nu prigoniţi. Le pedpseşte viaţa de la sine. La neagra, grea mizerie vă gîndiţi, A celor ce în viaţă n-au un bine.

Loviţi în hoţii mari, în vinovăţii Că foamea şi mizeria domnesc. Pe toţi stăpînii lumii înfruntaţi-i, Pe toţi stăpînii lumii înfruntaţi-i Şi doborîţi-i, fiindcă vă-asupresc.*

CORTINA

* A doua strofă a fost adăugată în 1946 textului iniţial, care nu cuprindea decît prima strofă (n.t).

ANEXE*** †††

STROFELE FINALE ALE „OPEREI DE TREI PARALE" E

S-a sf îrşit deci, după toate, Cumpăcarea tuturor;
Cînd plăteşti, orice se poate, Şi sfîrşitu-i cu amor 1

Pescuind acelaşi peşte,
Ei se-nfruntă, se lovesc,
Dar, la urmă, prada-i uneşte, Iar săracii îi privesc !

Căci sînt unii care-n viaţă Au de toate, tot ce vor.
Pe cînd- alţii-n ger înghiaţă, Şi li-e foame, pînă mor...

1930 Z

NOUL „C1NTEC AL TUNURILOR[1]*

1

Fritz e nazist, iar Karl în S.S., Şi Frantz avea un post cu bani buni, însă din toate doar praf

***Conform textului din ediţia: Bertolt Brecht, *Stiicke,* Bând III, „Auflau-Verlag", Berlin, 1958.
††† Muzica din *Cintecul lui Macheath* (n.t.).

s-a ales, S-au dus spre Vest şi spre Est ca nebuni. Schmitt vrea de-ndată
Ucraina toată,
Şi Krauss vrea la Paris. Dacă e timp frumos Şi-n cale nu-ntîlneşti Un duşman curajos, înaintezi ca-ntr-un vis, Şi lumea toată-o cucereşti Numai în doi ani.

2

Schmitt găseşte că-i cald în pustiu, Şi lui Krauss îi e frig în Caucaz. Răul e însă că ei nu mai ştiu Cum o să scape de-atîta necaz. Să meargă acasă: De-atîta le pasă;
Să plece din Paris ! N-au avut timp frumos Şi-n cale-au întîlnit Duşmani de sus şi pînă jos. S-a spulberat ce-a prezis Ftihrer-ul care a-nnebunit Doar în cîţiva ani.

3

Schmitt a pierit, ca şi Karl, răpus, Şi Germania-a cadavru duhneşte, Dar în Berlin, de bombe distrus, De un nou război se vorbeşte. Priviţi durerea Din jurul vostru — în ţară-i jale grea.
Dar dacă-America **Pe** ruşi aici nu-i vrea Şi iese-o ceartă bună, Pe unii de-alţii îi despărţim, Tunul atuncea iar răsună Şi lumea o cucerim I

1946

NOUA „BALADĂ A VIEŢII AGREABILE"

1

Mulţi urcă-n slavă geniile-aleSe, Ce viaţa-

ntr-o colibă-şi duc departe. Cu burta goală şi trăind cu-o carte, De-aceste predici prea puţin să-ţi pese. O viaţă simplă s-aibă cine-o vrea ! Eu, drept să spun, m-am săturat de ea. Nici pasărea, oriunde ar trăi, N-ar suporta-o nici măcar o zi. Căci libertatea la ce-o foloseşti ? Doar în belşug e bine să trăieşti!

2

Pe măcelarul Goering, răposatul, Voi l-aţi văzut întîi furînd cu doxă, Iar apoi năduşind cu judecatul, Căci se topea slănina lui în boxă. La întrebarea : „Ce l-a îndemnat?"

El spune că onoarea tării-a vrut.
Parcă onoarea l-ar fi îngrăşat.
Au ris şi curcile cît au putut.
De ce furat-a, nu e greu a şti:
Doar în belşug e bine a trăi.

3

Lunganul cel de Schacht, omul cu banii, Cel ce ştia atîta să ne strîngă,
De ne storcea şi sufletul, sărmanii! (Că-i greu bancherilor să le ajungă !)
S-a prăbuşit printre cei judecaţi, Dar dacă îl întrebi ce 1-a-ndemnat
Să ne ceară mereu : „Mai daţi! Mai daţi!“, El spune că de-ambiţie a fost minat.
De ce-a făcut-o, nu e greu a şti:
Doar în belşug e bine a trăi!

4

Dar Keitel, care-a pir joii t Ucraina, Lingînd

cizma lui Adolf, fost căprar, Fiindcă-i umplea cu tinichele haina ?
Şi el spunea cui vrea să ştie, claT, Că datoria 1-a-ndemnat pe el.
Din simţul datoriei ucidea,
Şi n-avea nici un interes, de fel!
Moşii i se dădeau fără să vrea.
Totu-i să iei, nu-ntrebi al cui o fi f
Doar în belşug e bine a trăi f

5

Toţi au avut intenţii foarte bune Şi s-au gîndit doar la principitnalte.
Dar de averea lor nimic n-ar spune l Vorbesc de zei şi de demoni, între alte. E fiecare,-n fond, un Lohengrin, Şi-aduce şi niţel a Parsifal.
De Leningrad nu-i vorba, ci de Grai, Şi a căzut Walhala, nu Berlin !
Căci ei problema lor au rezolvat: Traiul cel bun e-un trai îmbelşugat!

1946

VARIANTA LA „BALADA 1N CARE MACHEATH CERE IERTARE"

(după strofa VI urmează)

Pe cei ce-ajuns-au spărgători Fiindcă n-au găsit în lume rost, Pe fata c-un copil din flori, Ce-a ascultat basmele unui prost, Pe mama care fură-o pîine Ca pruncul să nu-i moară

mîine, Cei vinovaţi doar după lege, Pe ei vă rog să îi iertaţi.

Spre cei sărmani vă aplecaţi Şi nu spre marii vinovaţi, Cei care v-au împins în foc, Să omorîţi, să jefuiţi Şi azi vă roagă, pocăiţi, Cu jale-n glas, să îi iertaţi, Lor gura să le-o astupaţi Cu praful stinselor oraşe.

Şi celor ce azi de uitare
Şi de iertare tot vorbesc Loviţi-i peste bot mai tare, Căci ei se-nşeală şi greşesc.

1946

ANNA FIERLING ŞI COPIII EI

Cronică din Războiul de treizeci de ani

Traducere de *Tudor Arghezi*

Anna Fierling. Kattrin, *fiica ei (mută).* Eiliff, *fiul ei cel mare.* Schweizerkas, *fiul ei cel mic.* Recrutorul. Plutonierul. Bucătarul. Generalul. Predicatorul. Magazinerul. Yvette Pottier. Chiorul. Sergentul-major. Colonelul. Secretarul. Soldatul lînăr. Soldatul bătrîn. Ţăranul. Ţăranca. Băiatul. Bătrîna. Alt ţăran. Altă ţărancă. Ţăranul tînăr. Locotenentul. Soldaţi. O voce.

1

Primăvara anului 1624. Generalul Oxenstjema recrutează trupe în Dalarne, pentru campania împotriva Poloniei. Cantinierel Anna Fierling, cunoscută sub numele de „Courage", îl pleacă un fiu.

Şosea în apropierea oraşului. Un plutonier şi un recrutor dîrdîie de frig.

RECRUTORUL: Cum să strîngi trupe de pe-aici ? Plutonier, mă bate gîndul să isprăvesc cu viaţa. Pînă în ziua de douăsprezece trebuie să-i adun colonelului neapărat patru plutoane, dar oamenii ăştia sînt aşa de răi, că mi-e şi frică să mai dorm la ei. Cînd, în sfîrşit, pun mina pe cîte unul, la care nu prea mă uit, ca să nu-i văd pieptul de găină şi vinele umflate, şi am norocul să-1 îmbăt, să-1 fac să iscălească, numai ce-1 aud cînd plătesc rachiul: „Mă duc pînă afară**. Atunci sar după el la uşă, fiindcă simt ceva. într-adevăr, pe-aci ţi-e drumul — s-a făcut nevăzut ca puricele cînd te scarpini. Ăştia n-au nici cuvînt, nici simţămînt. Plutonier, mi-am pierdut încrederea în oameni.

PLUTONIERUL : Se vede că pe-aici n-a mai fost de multă vreme război. Păi, din ce să se nască atunci o morală, te întreb ? Pacea înseamnă dezordine, numai războiul aduce rînduială. Prea huzureşte omenirea cînd e pace. Cine vrea face ce-i place... Fiecare se-ndoapă cum pofteşte, brînză şi franzelă, şi lîngă brînză — slănină. Nimeni nu ştie cîţi tineri şi cîţi cai sănătoşi sînt în oraşul ăsta — n-au fost niciodată număraţi. Am cutreierat ţinuturi pe unde poate că de şaptezeci de ani nu mai fusese război. Ei bine, oamenii n-aveau nici un fel de nume şi nici nu ştiau cum îi cheamă. Numai în război se ţin liste şi registre în regulă; cizmele se strîng în baloturi şi griul în saci ; oamenii şi vitele se numără cu grijă şi se trimit la locul cuvenit, fiindcă se ştie : război fără rînduială nu se poate 1

RECRUTORUL : Aşa e !

PLUTONIERUL: Ca orice binefacere, războiul nu e uşor la început. Cînd începe, greu îl mai opreşti, deşi oamenii se tem de pace ca la zaruri de sfîrşitul jocului, fiindcă trebuie să socotească , ce-au pierdut. Numai la început îi sperie războiul. E o noutate prea mare pentru ei.

RECRUTORUL: Uite, o căruţă trasă de doi băieţi vine încoace. Vezi în căruţă două femei? Pune mîna pe cea bătrînă, plutonier! Dacă nici acum nu facem nimic, să ştii că eu nu mai stau aici, în bătaia vîntului de april.

(Se aude un semnal de trîmbiţă. Se apropie o căruţă cu coviltir, trasă de doi băieţi. In căruţă stau *Anna* ?i fiica ei *mută, Kattrin.)*

PLUTONIERUL *(le taie calea):* Bună dimineaţa, oameni buni! Ce-i cu voi ?

ANNA : Ia, nişte negustori. *(Cîntă.)*

Lasă tobele să tacă, Lua-l-ar dracu de
război! Are maica, să le placă, Pentru
oameni, cizme noi, Ca să fugă înapoi.

Ştiu atîta, două buchii, Rîie numai, şi
păduchii. Trag la tun ca nişte vite, Rabdă,
duc, pe necîrtite. Barem cînd muriţi,
soldaţi, Să fiţi bine încălţaţi.

Primăvara se întoarce Şi zăpada-n
gropi o stoarce Peste morţi şi o
dezgheaţă. Cîţiaţi mai rămas în viaţă,
Cîte patru, cîte doi, O porniţi iar la
război.

Toţi eroii-s maţe goale. Mor de foame, generale. Am franzelă pentru ei Şi rachiu pentru mişei.

O ghiulea în burta goală-i Lucru prost, fără-ndoială. Eu le-ndop vîrtos pe ţoape Şi pe urmă pot să crape.

Primăvara se întoarce Şi zăpada-n
gropi o stoarce Peste morţi şi o
dezgheaţă.

Cîţi aţi mai rămas în viaţă, Cîte patru,
cîte doi, O porniţi iar la război.

PLUTONIERUL : Dar voi ? Unitatea voastră ?
BĂIATUL CEL MARE : Al doilea regiment finlandez.
PLUTONIERUL: Hîrtiile!
ANNA: Ce hîrtii ?
BĂIATUL CEL MIC: Păi nu ştii că-i Anna Fierling, poreclită „Courage“ ?

PLUTONIERUL: N-am mai auzit de ea. Aşa o cheamă ?

ANNA: Mi s-a zis aşa de cînd am trecut cu căruţa prin front, la Riga. Aveam în căruţă cincizeci de pîini gata să mucegăiască şi trebuia să trec cu orice preţ.

PLUTONIERUL : Lasă gluma. Actele !

ANNA *(scotoceşte într-o cutie de tinichea, într-un maldăr de hîrţoage pe care le scoate);* Astea sînt toate hîrtiile mele, plutoniere. Uite, între altele, şi nişte foi de liturghie, de împachetat murături, mai uite şi o hartă a Moraviei. Te pomeneşti că mai ajung şi pe acolo; de nu, e bună pentru şoareci. Ăsta e biletul de la primărie, în care se arată că nu mi-a murit calul de răpciugă. A costat cincisprezece fiorini, dar, slavă Domnului, nu i-am plătit din punga mea. Hîrtii berechet!

PLUTONIERUL: Nu te-ntinde!... Te învăţ eu minte să te mai obrăzniceşti. Unde ai mai pomenit negoţ fără autorizaţie de la comandant ?

ANNA: Cu mine să vorbeşti frumos. Ce-mi spui în faţa copiilor că mă obrăznicesc ! Ce aveţi cu mine ? Nici nu vă cunosc. Autorizaţia e scrisă pe mutra mea cinstită. Treaba dumitale dacă nu ştii s-o citeşti. N-o să-mi lipesc un timbru pe nas.

RECRUTORUL: Plutoniere, femeia asta e suspectă, în armată ţinem la disciplină.

ANNA : Eu ştiam că la ciorbă. PLUTONIERUL : Cum zici că te cheamă ?.

ANNA: Anna Fierling.

PLUTONIERUL: Va să zică, toţi ăştia sînt nişte Fierlingi ?

ANNA : De ce ? Fierling sînt numai eu.

PLUTONIERUL: Păi nu-s copiii tăi ?

ANNA: Ba da. Asta înseamnă că trebuie să purtăm toţi

acelaşi nume? *(Arătînd spre băiatul cel mare.)* Pe ăsta, de pildă, îl cheamă Eilif NojockL O să mă-ntrebi de ce? Fiindcă tat-su susţinea morţiş că îl chema cam aşa: Kojoski, Mojocki... Băiatul nu l-a uitat, numai că cel de care-şi mai aduce aminte e altul, un franţuz cu ţăcălie. Afară de asta, e deştept ca tat-su, un şmecher în stare să-ţi scoată nădragii fără să simţi. Ceilalţi, tot aşa, fiecare cu numele lui.

PLUTONIERUL : Alt nume fiecare ?

ANNA : Ia nu mai face pe cuviosul!

PLUTONIERUL: Atundl ăla trebuie să fie chinez, *(Arată spre băiatul cel mic.)*

ANNA : De unde pînă unde ? E elveţian.

PLUTONIERUL: întîi francezul, pe urmă elveţianul ?

ANNA: Ce francez ? Nici vorbă de francez. Ce-i tot încurcaţi, că ne prinde noaptea aici... Am spus elveţian, dar îl cheamă Fejos. Pe tat-su nu-1 chema de loc aşa. Lucra la fortăreaţă şi-i plăcea să bea.

(Schweizerkas nu mai poate de bucurie, şi pînă şi *muta Kattrin e bucuroasă.)*

PLUTONIERUL : Atunci nu înţeleg cum de-1 cheamă Fejos.

ANNA: N-aş vrea să vă jignesc, dar văd că nu o să muriţi de prea multă ’ deşteptăciune. Cînd a venit Fejos pe lume, tocmai trăiam cu un ungur. Nu-1 supăra de loc că eram borţoasă, şi s-a curăţat de rinichi, cu toate că-n viaţa lui n-a pus în gură o picătură de băutură. Om foarte de treabă. Băiatul îi seamănă leit.

PLUTONIERUL : Doar nu era tat-su !

ANNA: Ce-are a face, dar el îi seamănă leit. L-am poreclit Schweizerkas pentru că e vînjos ca toţi elveţienii ăştia hrăniţi numai cu brînză. *(Arătîndu-şi fiica.)* Pe ea o cheamă Kattrin Haupt, e pe jumătate nemţoaică. ,

PLUTONIERUL : Frumoasă familie, n-am ce zice !
ANNA : Da, am cutreierat toată lumea cu căruţa mea.
PLUTONIERUL : Bine! Facem însemnare de toate astea. *(Înseamnă.)* Eşti din Barnberg, din Ba- varia. Cum de ai ajuns aici ?
ANNA: Doar nu era să aştept pînă să ajungă războiul la Barnberg.
RECRUTORUL (către *băieţi):* Ar trebui să vă strige, la căruţă, pe tine Joian şi pe celălalt Plăvan, vite încălţate! Tare m-aş mira să mai scăpaţi vreodată de oiştea asta.
EILIF : Mamă, nu mă laşi să-i dau una peste bot ?
ANNA : Nu-ţi dau voie, fii cuminte. Şi acum, domnilor ofiţeri, n-aţi avea trebuinţă de un pistol bun, ori de o cataramă? A dumitale s-a tocit de tot, domnule plutonier.
PLUTONIERUL: Altceva îmi trebuie mie. Ai nişte băieţi zdraveni cît un munte: pieptul lat, picioare tari. Mă întreb de ce fug de serviciul militar.
ANNA *(repede):* Mută-ţi gîndul, plutoniere. N-am copii pentru oştire.
RECRUTORUL : De ce nu ? E de cîştigat aur şi glorie. Vînzarea de cizme e treabă muierească. (Lui *Eilif.)* Ia vino-ncoace, să te văd mai bine. Ce eşti tu, bărbat ori piţigoi ?
ANNA : E fricos ca un piţigoi. Destul să te uiţi mai aşa la el, că şi cade jos...
RECRUTORUL : Strivind în cădere un viţel... *(Vrea să-l ia cu el.)*
ANNA : Lasă-1 în pace ! N-ai altă treabă ?
RECRUTORUL: M-a înjurat. Mi-a zis că am bot. Vino să ne răfuim amîndoi, ca bărbaţii.
EILIF: N-avea grijă, mamă, am eu ac de cojocul lui.
ANNA : Nu te mişca, haimana. Ştiu că eşti bun numai de bătaie. *(Către recrutor.)* Are cuţit în cizmă, ăsta te

taie.

RECRUTORUL: 1-1 scot ca pe un dinte de lapte. Hai, băieţaşule.

ANNA: Să ştii că te spui colonelului. Vă bagă pe amîndoi la gros. Locotenentul îi face curte fiemi.

PLUTONIERUL: Binişor, camarade ! *(Către Arma.)* Şi tu ce-ai cu armata ? N-a fost şi tat-su soldat ? Şi a murit ca un viteaz, n-ai spus-o tu ?

ANNA : A murit, şi-atîta ,tot. *(Arătîndu-l pe Eilif.)* E un copil. Vă ştiu eu, vreţi să mi-1 duceţi la măcel, ca să căpătaţi cinci fiorini pe el.

RECRUTORUL : Deocamdată capătă el un chipiu frumos şi o pereche de cizme de-alea cu carîmbul întors.

EILIF *(cu vrăjmăşie):* Nu-mi trebuie nimic de la tine.

ANNA: „Vino să mă ajuţi să facem o iahnie", îi spune iepurelui bucătarul. *(Lui Schweizerkas.)* Du-te şi strigă peste tot în gura mare că ăştia

vor să-ţi răpească fratele. *(Scoate un cuţit.)* încercaţi numai să mi-1 furaţi, că vă înjunghii pe amîndoi, canalii! Vă arăt eu să faceţi război pe spinarea copiilor mei! Noi sîntem oameni cinstiţi şi paşnici: vindem pînzeturi şi şuncă. PLUTONIERUL: Se vede că sînteţi paşnici, după cuţit! Bagă-ţi ghearele-n teacă, hetrebnico! Mănînci pîine de pe urma războiului, ai spus-o chiar tu. Tu trăieşti din război. Păi s-ar putea război fără soldaţi ?

ANNA : Dar fără copiii mei.

PLUTONIERUL: Va să zică tu să mănînci carnea, şi războiul să rămîie cu oasele. El vă îndoapă şi vă îngraşă, şi tu nu dai în schimb nimic, nu-i aşa? Cine te-a poreclit Courage n-a nimerit-o. Tremuri de frică. Fac prinsoare că lor nu li-e frică.

EILIF: Mie nu mi-e frică de război.

PLUTONIERUL: Şi de ce naiba ţi-ar fi? Uită-te la mine. Ce, am dus-o rău în armată? Sînt soldat de la şaptesprezece ani;

ANNA : încă n-ai împlinit şaptezeci. PLUTONIERUL: Vin şi ăştia...

ANNA: Ba bine că nu ! La doi coţi în pămînt.

PLUTONIERUL : Cobe ! îmi cobeşti a moarte ? ANNA: Dar dac-o fi adevărat ? Dar dacă eşti însemnat pentru moarte? Dar dacă ţi-aş spune că eşti un cadavru cu bilet de voie de la comăn- duire, ce-ai avea de zis ?

SCHWEIZERKAS: Prezice viitorul. O ştie toată lumea.

RECRUTORUL: Ghiceşte-i plutonierului. O să-i facă plăcere.

PLUTONIERUL: Nu cred în asemenea fleacuri. ANNA: Dă casca-ncoa.

(I-o *dă)*

HG

PLUTONIERUL: Na-ţi-o dacă vrei... Şi dă-i înainte: să mai rîdem niţel.

ANNA *(ia o coală de pergament şi o rupe în două):* Eilif, Schweizerkas, Kattrin, uitaţi-vă la mine;

aşa o să fim sfîşiaţi şi noi dacă ne lăsăm tîrîţi prea mult în război. *(Către plutonier.)* Pe un petic fac o cruce neagră. Negru e moarte.

SCHWEIZERKAS: Pe celălalt n-a mai scris nimic. Rămîne alb. Ai văzut ?

ANNA : Le îndoi şi le amestec. Aşa cum sîntem amestecaţi şi noi de cînd ieşim din pîntecele mamei. Acum trage un bilet şi vezi ce-ţi iese.

(Plutonierul e îngrijorat.)

RECRUTORUL *(lui Eilif):* Află că nu recrutez pe orişicine. Eu nu mă mulţumesc cu puţin, asta se ştie, dar Cu tine e altceva. Tu mi-ai plăcut.

PLUTONIERUL *(băgînd mîna în coif, şovăitor):* Pro- ' ştii! Scamatorii! Numai ca să te orbească.

SCHWEIZERKAS : A scos o cruce neagră. A păţit-o.

RECRUTORUL : Acum nu-ţi mai vîrî şi asta în cap. Nu omoară toate gloanţele.

PLUTONIERUL *(răguşit):* M-ai păcălit.

ANNA: Te-ai păcălit tu cînd te-ai făcut soldat. Şl acum s-o luăm din loc. Nu-i în toate zilele război. Haidem!

PLUTONIERUL: Nu merge aşa, să-ţi tot baţi joc de noi. Ţi-am luat băiatul. îl facem soldat.

EILIF : Mi-ar plăcea şi mie, mamă.

ANNA : Ţine-ţi gura, diavole finlandez !

EILIF : Vrea şi Schweizerkas să fie soldat.

ANNA: Numai la asta nu m-am aşteptat! Dacă-i aşa, să vă încercaţi norocul şi voi. *(Fuge în fundul scenei, să deseneze cruci pe bilete.)*

RECRUTORUL *(lui Eilif):* Gurile rele spun că în lagărul nostru suedez toţi soldaţii sînt nişte habotnici. Bîrfe şi defăimare ! Nu se cîntă psalmii decît duminica şi o singură strofă, şi cântă numai cei cu voce.

ANNA *(se întoarce cu coiful sergentului, în care a pus biletele):* Diavolii ăştia se leapădă de mamă să guste din război ca peştele din undiţă. Dar să întreb biletele astea. Or să vază şi ei dacă

pămîntul e un rai. „Hai cu mine, băiete, să te fac căpitan." *(li prezintă lui Eilif casca.)* Haide, scoate-ţi un bilet şi tu. *(Eilif şi-l scoate, şi ea i-l smulge din mină.)* Ai văzut ? O cruce ! Ne-norocită mumă, cu inima plină de durere! Moare secerat în floare. îl pierde, ca şi pe taică-su, vitejia! Ori judecă bine, ori s-a isprăvit cu el. Uită-te în ochii mei! Vrei să fii cuminte, au ba ?

EILIF : Poate că sînt.

ANNA : Atunci fii cuminte şi stai iîngă mă-ta. Rîde cineva de tine, rîde-i şi tu lui în nas.

RECRUTORUL (către Eilif): Dacă faci pe tine de frică, îl iau pe frate-tu.

ANNA : Ţi-am spus să le rîzi în nas. Acum e rîndul tău, trage şi tu un bilet, Schweizerkas. Cu tine nu mai mi-e teamă, tu eşti cuminte! *(Schweizerkas caută în cască.)* Ce te uiţi aşa la bilet ? Nu e alb ? Nu poate să fie şi pe ăsta o cruce. Pe'tine nu vreau să te pierd. (îi ia biletul.) Tot o cruce ! Şi ţie ? Poate că unde eşti prea cuminte. O să piei şi tu, dragul mamei, dacă nu mă asculţi, cum te-am învăţat de mic. Adu-mi întotdeauna restul cînd te trimit după pîine. Numai aşa mai poţi să scapi. Ia vezi, plutoniere, asta nu-i tot o cruce neagră ?

PLUTONIERUL: Ba da, e o cruce. Dar nu pricep de ce mi-a căzut şi mie una, că doar eu am grijă să stau întotdeauna in spatele frontului. *(Recrutorului.)* Nu-i nici o înşelătorie. Le cade rău şi copiilor ei.

SCHWEIZERKAS: Cit mă priveşte, eu fac ce spune ea.

ANNA *(Kattrinei):* Acum, nu te mai am decît pe tine. E şi asta o cruce. *(îi întinde casca spre căruţă, dar îi scoate tot ea biletul.)* E prea mult! Şi pe tine te paşte crucea 1 Pe tine o să te piardă inima ta bună. Din fericire, tu eşti mută. Dacă limba nu te scuteşte să faci prostii, ea te împiedică măcar să le spui. Acum fieştecare ştie ce-1 aşteaptă. Fiţi cu mare băgare de seamă, e nevoie. Sus ! în

căruţă şi înainte.

(Ii dă plutonierului coiful înapoi şi se urcă în căruţă.)

RECRUTORUL *(plutonierului):* Fă ce-i face, că uite-i, pleacă.

PLUTONIERUL : Nu sînt de loc în apele mele.

RECRUTORUL: De ce ţi-ai scos pe vîntul ăsta coiful din cap ? Ai răcit. Ţine-o pe loc. Fă-te că-i cumperi ceva *(Tare.)* Măcar să-ţi arate catarama aia. La urma urmei, ăsta e negoţul ei. Staţi, că vrea să cumpere plutonierul o cataramă.

ANNA: O cataramă de curea ?... Jumătate fiorin. Face doi fiorini. *(Coboară din căruţă.)*

PLUTONIERUL: Nu e prea nouă. Al dracului vînt! Aş vrea să mă uit la ea mai bine. *(Trece cu catarama în spatele căruţei.)*

ANNA : Unde vezi tu vînt ?

PLUTONIERUL : Poate că să tot facă o jumătate de fiorin. E de argint ?

ANNA *(se duce la el, în spatele căruţei):* Are pe puţin două sute de dramuri.

RECRUTORUL *(către Eilif):* Hai să bem ceva, ca oamenii. Am gologani. Nu vii ?

(Eilif nu e hotărît.)

ANNA : Atunci, jumătate de fiorin.

PLUTONIERUL: Nu mai pricep nimic. La atac sînt întotdeauna la urmă, un loc mai bun ca al meu nu se găseşte. Pe ceilalţi îi trimit înainte, să culeagă ei laurii. Mi-a trecut tot cheful. Şi n-am băgat în gură azi nimic.

ANNA: Nu trebuie nici să pui toate la inimă. Nu face să-ţi pierzi pofta de mîncare. Fereşte-te de linia întîi, şi pace! Ascultă, ia colea o înghiţitură de şnaps. *(îi dă să bea.)*

RECRUTORUL *(l-a luat pe Eilif de braţ şi îl trage după el):* Zece fiorini peşin. Bravo soldat al majestăţii-sale. Or să se omoare femeile după tine. Pe mine mă poţi plesni peste gură că te-am jignit.

(Ies *împreună. Kattrin sare din căruţă şi scînceşte înăbuşit,* **vrînd** *să strige.)*

ANNA: Da, da, viu, Kattrin, în sfîrşit, plutonierul plăteşte. *(Muşcă-n dinţi moneda.)* Nu mă încred în orice ban de argint. Cine s-a fript cu ciorbă suflă şi-n iaurt, domnule plutonier. Dar asta e bună. Şi-acum, la drum. Unde-i Eilif ?

SCHWEIZERKAS : A plecat cu recrutorul.

ANNA *(încremenită un moment):* Vai de capul tău • *(Kattrinei.)* Ştiu, tu nu poţi spune nimic, nu-i vina ta.

PLUTONIERUL: N-ar fi rău să iei şi tu o înghiţitură. Aşa e viaţa! Şi meseria de soldat nu-i chiar atît de rea. îţi place să-ţi umpli guşa în război, dar nu vreî să pierzi din coadă nici un fulg, nu-i aşa ?

ANNA: Katrin, înhamă-te cu frate-tău la căruţă. *(Fratele şi sora trag în ham, maica merge după căruţă.)*

PLUTONIERUL *(privind în urma lor):* Cine trăieşte din război plăteşte.

2

In anii 1625 şi 1626, Anna, cu grosul armatei suedeze, cutreieră Polonia. Sub zidurile fortăreţei Walhof îşi revede fiul soldat. Norocoasa vînzare a unui clapon şi zilele de mărire ale curajosului ei fiu.

Cortul generalului. Lîngă el, bucătăria. Bu-

buituri de tun. Bucătarul se ceartă cu Anna, care vrea să-i vîndă claponul.

BUCĂTARUL: Şaizeci de gologani pe o vrabie ca asta?

ANNA: Vrabie, gogeamite curcanul ? Să nu-şi poată plăti generalul un clapon şaizeci de gologani? Fii serios! Bagă de seamă să n-o păţeşti dacă n-ai ce-i pune pe masă la prînz.

BUCĂTARUL: Cu zece gologani de ăştia cumpăr o duzină, colo, după colţ.

ANNA : Claponi ca ăsta ? O duzină ? Acum, pe asediu, cînd foamea te rupe de maţe? Poate găseşti vreun şobolan. Zic „poate" fiindcă îi mănîncă şi pe ei. Aleargă oamenii după cîte un şobolan mort de foame. Cincizeci de fiorini pentru un clapon uriaş, şi încă în timp de asediu !

BUCĂTARLU: Parc-am fi noi asediaţii, nu ăia. Noi îi asediem pe ei, nu ei pe noi, bagă-ţi asta bine în cap.

ANNA: Dar cu mîncarea n-o ducem mai **bine ca ei,** ba o ducem mai prost. Au cărat-o cu ei în cetate. Ei petrec, şi noi... Nici ţăranii nu mai au nimic în satele dimprejur.

BUCĂTARUL : Au, dar ascund.

ANNA *(triumfătoare):* N-au nimic. Sînt ruinaţi, ce să mai vorbim ? Mor de foame. Pe unii i-am văzut rozînd rădăcini. Dacă le-ai da o bucăţică de curea fiartă s-ar linge pe degete... Asta **e, şi** dumneata îmi dai patruzeci de gologani pe un clapon cît un viţel!

BUCĂTARUL : Treizeci, nu patruzeci. Am spus : treizeci !

ANNA: Asta nu-i un clapon ca toţi claponii; am aflat că-i o pasăre talentată, aşa de talentată, încît nu mănîncă fără muzică, are marşul ei favorit. Ştie să socotească, atît e de inteligentă. Cum să fie

prea mult patruzeci **de gologani ?** Generalul îţi sucește gîtul dacă nu-i dai nimic în farfurie.

BUCĂTARUL : Uite ce fac. *(Ia o bucată de carne de vacă şi pregăteşte cuţitul s-o taie.)* Am bucata asta frumoasă de carne şi o gătesc. îţi dau două secunde să te gîndeşti.

ANNA: Treaba dumitale. Vaca asta a fost tăiată anul trecut.

BUCĂTARUL: Am văzut-o cu ochii mei fugind pe dinaintea cortului aseară.

ANNA : Atunci, se vede că se împuţise încă de pe cînd era vie.

BUCĂTARUL: La urma urmei, o fierb şi cinci ceasuri, şi tot se înmoaie. *(începe s-o taie.)*

ANNA: Pune-i piper mult, să nu simtă generalul că pute.

(In cort intră generalul, un predicator de front şi Eilif.)

GENERALUL *(bătîndu-l pe Eilif pe umăr):* Intră, fiule, in cortul comandantului tău şi aşază-te de-a dreapta lui. Ai făcut o mare faptă eroică într-un război sfînt, în slava lui Dumnezeu, îndată ce luăm oraşul, te voi răsplăti cu o brăţară de aur. Noi am venit să le mîntuim sufletele, şi ei, ca nişte ticăloşi, ca nişte porci de ţărani ce sînt, ce fac ? îşi ascund vitele! Ca să-şi îndoape popii cu carne; dar tu i-ai învăţat minte. Uite, ia cana asţa de vin negru, s-o bem dintr-o înghiţitură! *(Beau.)* Părintele o să bea pe dracu ! El e cucernic. Puiule, n-ai vrea să mănînci ceva ?

EILIF : Ceva carne n-ar strica.

GENERALUL : Bucătar, ai auzit ?

BUCĂTARUL: Ştie că n-am ce să-i dau lui şi-şi mai aduce şi musafiri.

(Anna îi face semn să tacă, vrînd să asculte.)

EILIF : Cînd îi snopeşti pe ţărani, ţi se face foame.
ANNA : Doamne, ăsta-i Eilif al meu !
BUCĂTARUL: Cine ?
ANNA: Fi-miu cel mare. De doi ani l-am pierdut din ochi; mi-a fost furat; se vede că se află la mare cinste dacă însuşi generalul îl pofteşte la masă. Şi tu ce-ai pregătit de mîncare? Nimic? Ai auzit ce-ar vrea să mănînce oaspetele generalului : carne! Ascultă, cumpără cît mai repede claponul, costă numai un fiorin.
GENERALUL *(se aşază la masă, împreună cu Eilif şi cu preotul):* Mă, bestie de bucătar, mîncare, că te sfărim!
BUCĂTARUL: Luar-l-ar dracu, adu-1 încoace, zgripţuroaico!
ANNA : Păi nu mai e o vrabie ?
BUCĂTARUL : Vrabie, nevrabie, dă-1 încoace ! Păcat de cei cincizeci de bani!
ANNA : Am spus un fiorin. Pentru fiul meu — poftit de domnul general — nici un preţ nu mi se pare prea mare.
BUCĂTARUL: Măcar jumuleşte-1, pînă fac eu focul.
ANNA *(se aşază să jumulească claponul):* Ce-o să-şi mai zgîiască ochii cînd o să mă vadă ! E băiatul meu, viteaz şi deştept. Am şi unul fricos, dar ascultător. Fata... parcă nici n-aş avea-o. Noroc că e mută.
GENERALUL: Mai bea, fiule, din falern-ul meu preferat ; nu mai am decît un boloboc sau cel mult două, dar meriţi să-1 bei, nu-mi pare rău. Văd că sfînta credinţă nu a pierit din armata mea. Păstorul ăsta de suflete, lasă-1 să se uite la noi şi să predice, nemernicul. Şi acum, fiul meu Eilif, povesteşte-ne cu ce şmecherie ai păcălit pe ţărani şi cum le-ai luat douăzeci de vite. Nădăjduiesc că sînt pe drum.
EILIF : într-o zi, cel mult două le avem aici,.
ANNA : A avut el, Eilif, grijă, fiţi pe pace, fără întîrzierea asta n-aţi mai fi pupat voi claponul meu.

EILIF: Uite, lucrurile s-au întîmplat aşa: am aflat că ţăranii scoteau vitele noaptea într-ascuns şi le grămădeau într-un loc anumit, de unde cei din oraş veneau să le ia. I-am lăsat să le adune în linişte şi nu m-am mişcat. Oamenilor mei le-am micşorat porţiile două zile, ca să-i flămîn- zesc şi să le crească pofta de carne, incit înghi- ţeau in sec numai cind auzeau un cuvînt care semăna cu cuvîntul carne.

GENERALUL : Deştept băiat!

EILIF: Ştiu eu ? Pe urmă au mers lucrurile strună. Numai că ţăranii veniseră cu ciomege şi erau de trei ori mai mulţi şi au sărit pe noi, vă închipuiţi. M-am pomenit cu patru tăbărîţi pe mine şi aruncîndu-mi sabia din mină cit colo. Şi strigau la mine : „Predă-te!“ Ce mă fac ? îmi zic eu, ăştia mă fac piftie.

GENERALUL: Şi ce-ai făcut ?

EILIF : Am izbucnit intr-un hohot de rîs.

GENERALUL: Zău?

EILIF: Da, am rîs. Apoi am stat de vorbă. începui o tocmeală. Le spusei: douăzeci de fiorini de bou e prea mult, dau cincisprezece. Ca şi cum — ha, ha, ha, ha! — umblam să plătesc. Ei rămîn cu gura căscată şi se scarpină in cap. Eu ce fac ? Repede iau sabia de jos şi-i fac bucăţi. Cu ajutorul lui Dumnezeu, am isprăvit. La foame, omul nu se mai uită, nu-i aşa ?

GENERALUL *(către preot):* Ce-ai de zis, păstorule sufletesc ?

PREDICATORUL: La drept vorbind, asta nu se găseşte în Sfintele Scripturi. Domnul nostru Isus Hristos a făcut, e adevărat, din cinci pîini cinci sute. Dar pe aceea vreme nu era lipsă, şi el putea cere să-ţi iubeşti aproapele, căci lumea era sătulă. în vremurile noastre e altceva.

GENERALUL *(rîde):* Cu totul altceva. Orişicum, dă şi tu o cană pe gît, fariseule. *(Către Eilif.)* Va să zică i-ai făcut bucăţi. Foarte bine. Ca să aibă ce

îmbuca viteaza mea armată. Nu zic şi Scripturile că „ceea ce faci pentru cel mai mic din semenii tăi, pentru mine ai făcut?" Şi tu ce-ai făcut pentru micii mei soldaţi ? Le-ai dat carne bună la masă. De cînd se luptă pentru Dumnezeu, nu mai vor pîine mucegăită.

EILIF: Da, mă aplec, pun mîna pe sabie şi-i fac bucăţele.

GENERALUL: Ai sînge de cezar în vinele tale. Ar trebui să-1 vezi pe rege. Haide, goleşte-ţi cana. EILIF: L-am văzut de departe. Strălucea ca soarele. Aş vrea să semăn cu el.

GENERALUL: Ai ceva din el. Eu preţuiesc soldaţii viteji ca tine, Eilif, şi-i iubesc ca pe nişte copii ai mei. *(îl duce la hartă.)* Ia te uită în ce dandana am intrat. Ar fi nevoie de mulţi viteji ca tine.

ANNA *(care ascultase, jumuleşte cu ciudă claponul):* Ăsta trebuie să fie un comandant foarte rău.

BUCĂTARUL: Foarte mîncăcios, dar de ce foarte rău ?

ANNA: Ba rău, fiindcă are nevoie de soldaţi viteji. Dacă s-ar pricepe să alcătuiască un plan de luptă, n-ar avea nevoie de viteji, 'i-ar fi de ajuns soldaţii de rînd. Şi să ştii că peste tot în marile virtuţi se cunoaşte o lipsă.

BUCĂTARUL: Eu credeam că tocmai virtuţile sînt un semn bun.

ANNA: Nu. Un semn prost. De ce ? Dacă un general e un prost, îşi vîră oamenii într-o fundătură din care le trebuie multă vitejie ca să scape. Dacă şeful e zgîrcit şi se caliceşte la numărul oamenilor recrutaţi, ar trebui ca soldaţii lui să aibă puteri de uriaş, de la cel dintîi pînă la cel din urmă. Dacă e un bezmetic şi nu-i pasă, soldaţii trebuie să-i fie isteţi ca şerpii. Dacă-i copleşeşte cu datorii şi porunci, numai împrejurarea că-i sînt credincioşi îi mai ţine. Toate astea sînt virtuţi, şi nu are trebuinţă de ele o ţară bine orînduită şi cu şefi înzestraţi. într-o ţară bună

sînt de ajuns însuşirile mijlocii. Ai voie să fii şi tîmpit şi laş dacă vrei.

GENERALLU: Pun rămăşag că tat-tu a fost ostaş.

EILIF: Un mare ostaş, mi-a spus mama, care mi-a mai spus că nu-i semăn. Ştiu şi un' cîntec în felul ăsta.

GENERALUL : Cîntă-ni-1. *(Urlînd.)* Ce-i cu masa asta că nu mai e gata ? •

EILIF: Se numeşte „Cîntecul femeii şi al soldatului".

(Cîntă, dansînd cu sabia un dans războinic.)

Ce i-a spus soldatului, Clipei scăpătatului, O bătrînă-a satului ? „Oasele, pînă la unul, Vi le face ţăndări tunul, Puşca găurile-n piele, Bună nici pentru obiele. Apele cînd să le treci, Seamă ia să nu te-neci. Vezi să nu îţi fure viaţa în spărturile ei gheaţa.*[1] Dar soldatul, bun soldat, Sfatul nu l-a ascultat. El ascultă, ca de-o cobe, Doar de trîmbiţi şi de tobe, Care-1 duc, sunînd frumos, Toată ţara-n sus şi-n jos. Şi soldatul ce-a răspuns Bătrînichii ? „Pe ascuns, Prin primejdii mă strecor, Şi prin gloanţe, binişor; Sabia îmi face loc Şi prin apă şi prin foc.

N-avea, maică, nici o grijă, Nu m-atinge nici o schijă.** Şi soldatul rîse tare, Pe cînd luna călătoare, Palidă, ieşea din zare, Pîlpîind ca o feştilă Peste satul de şindrilă. Maică, roagă-te, mai bine, Pentru noi şi pentru mine.

ANNA *(din bucătărie cîntă în continuare, lovind cu linguroiul într-o tigaie):*

V-a zburat căldura-n vînt Ca un fum de pe pămînt. Vitejiile, eroi, Numai fum duc înapoi, îngropaţi în amintire, Sîntem nişte cimitire.

EILIF: Ce-iasta?

ANNA : Şi oşteanul cel viteaz A căzut momit în iaz. Şi
s-a dus şi s-a tot dus, învîrtit în jos şi-n sus,
Dus de ape, pe sub gheaţă. Nu-i nici
moarte, nu-i nici viaţă, Nici căldură nu-i,
nici fum., Ceaţă scuturată-n drum.
Drum de vale
Fără cale.

GENERALUL: Ăştia văd că au toate îndrăznelile în bucătăria mea.

EILIF *(intră în bucătărie şi îşi îmbrăţişează mama):* Va să zică ne-am regăsit! Ce fac ceilalţi ?

ANNA: Fericiţi ca peştele în heleşteu. Schweizerkas e casierul Regimentului doi. Cel puţin nu mai e trimis în linia întîi. Nu-1 puteam ţine deoparte de tot.

EILIF : Dar picioarele cum le mai simţi ?

ANNA : Mi-e greu dimineaţa să mă încalţ.

GENERALUL *(s-a apropiat de ei): A,* e copilul tău ? N-ai mai avea să-mi dai şi alţi băieţi buni ca el?

EILIF: Mai spune că n-ai noroc! Ai căzut tocmai la timp să auzi laudele aduse băiatului tău.

ANNA: Le-am auzit. *(Ii cîrpeşte o palmă zdravănă.)*

EILIF *(cu mina la falcă):* Âsta-i pentru că am pus mîna pe boi ?

ANNA: Pentru altceva. Pentru că nu te-ai predat cînd ţi-au sărit ţăranii în spinare. Nu ţi-am spus, nemernicule, să ai grijă de tine? Diavol de finlandez ce eşti!

(Generalul şi predicatorul rid cu hohote din uşă.)

3

Trei ani mai tîrziu. Anna e prizonieră, împreună cu resturile unui regiment finlandez. Izbuteşte să-şi scape căruţa şi fata, dar îl pierde pe Schweizerkas, cel mai onest dintre copii.

Lagăr militar. Prins de prăjină, flutură steagul regimentului. E după-amiază. De Ha căruţa încărcată din belşug cu tot felul de mărfuri noi pînă la un tun e întinsă o frîn- ghie. Kattrin strînge rufele şi le pune pe tun. Anna se tocmeşte cu magazinerul pe un sac

de gloanţe. Schweizerkas — în uniformă de casier al regimentului — se uită la ei. Yvette Pottier, o femeie plăcută la înfăţişare, cu o sticlă de rachiu în faţa ei, coase la o pălărie fistichie, bălţată, din toate culorile peticelor din care a fost făcută. Şi-a scos ghetele roşii, cu tocuri înalte, şi stă în ciorapi.

MAGAZINERUL: Ţi-am lăsat sacul la doi fiorini, ieftin. Am nevoie de bani: colonelul a băut cu ofiţerii toată provizia în două zile.

ANNA: Păi astea sînt din. muniţiile armatei. Dacă se găsesc la mine, ajung la Curtea Marţială. Va să zică, netrebnicilor, voi vindeţi gloanţele, şi soldaţii n-au cu ce să tragă în duşman. MAGAZINERUL : Nu scoate ghearele. O mînă spală pe alta.

ANNA : Nu cumpăr materiale militare.

MAGAZINERUL : Ai putea "Să le treci pe furiş diseară magazinerului de la al patrulea, pe cinci, ba chiar pe opt fiorini, dacă-i dai chitanţă de doisprezece fiorini. El nu mai are gloanţe de loc. ANNA : Păi de ce nu i le dai tu ?

MAGAZINERUL : N-am încredere, că mi-e prieten.

ANNA : Dă sacu-ncoa' ! (Către *Kattrin.)* Pune-1 deoparte şi plăteşte-i un fiorin şi jumătate. *(La protestele magazinerului.)* Am zis — un fiorin şi jumătate. *(Kattrin duce sacul, magazinerul o urmează. Anna, către Schweizerkas.)* Ia-ţi izmenele şi păstrează-le bine, sîntem în octombrie, poate că vine toamna. Ai înţeles ? N-am zis că trebuie să vie. Am învăţat să nu mai aştept sigur, nici anotimpurile anului. Dar un lucru care neapărat trebuie să fie sigur, orice s-ar întîmpla, este casieria regimentului. Eşti în regulă ?

SCHWEIZERKAS : Da, mamă.

ANNA: Nu uita că te-au făcut casier fiindcă eşti

cinstit, şi nu îndrăzneţ, ca frate-tu, şi mai ales fiindcă eşti atît de copilăros, încît nici nu ţi-ar trece prin gînd că ai putea să fugi cu banii. N-ai să faci tu aşa ceva ; dinspre partea asta sînt sigură. Vezi să nu se piardă izmenele! SCHWEIZERKAS : Nu, mamă, le pun sub saltea. *(Vrea să plece.)*

MAGAZINERUL : Vin şi eu, casierule, cu tine.

ANNA : Cred că n-ai să-l înveţi tertipurile voastre de pungăşie. *(Magazinerul pleacă fără să salute, însoţit de Schweizerkas.)*

YVETTE *(făcînd un semn în urma lui):* Magaziner, ai putea să dai bună ziua !

ANNA *(către Yvette):* Pe ăştia doi nu-mi place să-i văd împreună. Nu-i o societate dorită pentru fi-miu. Tîrîş-grăpiş. războiul poate deocamdată merge încă vreo patru, cinci ani pînă să intre toate ţările în horă. Un pic de prevedere şi multă băgare de seamă, şi fac afaceri bune. Ai uitat că-n boala ta n-ai voie să bei nimic înainte de amiază ?

YVETTE: Cine zice că sînt bolnavă mă ponegreşte.

ANNA: Toată lumea.

YVETTE: Atunci toată lumea minte. Tanti dragă, sînt disperată din pricina asta, toată lumea mă ocoleşte ca pe un cîine rîios, şi, poftim, eu îmi gătesc pălăria ! *(Dă cu pălăria de-a azvîrlita.)* De-aia şi beau înainte de masă, eu, care nu luam în gură o picătură pînă nu mîncam. Am început să fac laba gîştii pe la ochi. Acum mi-e totuna. La Regimentul doi mă cunosc toţi finlandezii. Cînd m-a lăsat omul meu cel dintîi, mai bine rămîneam acasă. Noi n-avem dreptul la mîndrie, noi trebuie să înghiţim toate murdăriile bărbaţilor, fără să clipim. Altfel, ne scufundăm de tot.

ANNA : Iar începi povestea cu Piter în faţa copilei ăsteia nevinovate ?

YVETTE: Las-o s-audă, să ştie să se ferească de dragoste.

ANNA : Din păţaniile altora nu învaţă nimeni nimic.

YVETTE : Lasă-mă cel puţin să-mi uşurez sufletul. Nu s-ar fi întîmplat nimic dacă nu mă năşteam în Flandra mea frumoasă. Nu l-aş fi întîlnit niciodată şi nu ajungeam acum în Polonia. Era bucătar militar ; olandez bălan şi slab ca un ţîr. Fereşte-te, Kattrin, de bărbaţii slabi. Ce ştiam eu pe atunci şi cum aş fi bănuit eu că era înnădit cu alte fete şi că era poreclit „Piter- Pipă", pentru că făcea dragoste cu luleaua-n gură, pe apucate? *(Cintă „Cîntecul înfrăţirii".)*

Aveam doar şaisprezece ani Cînd, năvălind
nişte duşmani, Ne-am pomenit cu ei în
ţară. Dăduse vremea-n primăvară. El mă
văzuse, cînd să treacă, şi Vîrîse sabia în
teacă, întinse mîna, i-o dădui Fără să ştiu
c-o dau, şi cui. Veniră nopţile de mai, Şi tot
fără să ştiu mă luai După duşmanii strînşi
prin crîng, Şi fără teamă că mă strîng.
Fugind de-acasă şi de-ai mei, ' M-am
înfrăţit în crîng cu ei. Toba bătea ca de-
obicei. Duşmanii mulţi — un calendar. Al
meu era la trupă bucătar. Ziua-1 uram şi
noaptea l-am iubit — Nopţile-n mai sosesc
mai liniştit.
Oştirea se-adunase în pădure, Bătea din
tobe-n aerul uşure Şi eu mă înfrăţeam cu
ei In crîng şi-n flori, ca de-obicei. Mă
pedepsise cerul greu, Să nu mai fiu de-
atuncea eu,. Ai noştri nici nu au simţit
Duşmanul că mi l-am iubit, Şi chinul meu
de-o-ntreagă viaţă începe într-o zi de
ceaţă, Deodată, într-o dimineaţă. Duşmanii
şi iubitul meu, Plecînd, s-au dus cu
Dumnezeu, Şi am plecat din crîng şi eu.
Cinci ani de-atunci încoa', întregi, Tot cat

în gol, cinci ani pribegi. A mai trăit, sau, nevăzut, Să fi scăpat ? Să fi căzut ?

(Se *duce, clătinîndu-se, în spatele căruţei.)*

ANNA : Nu-ţi iei pălăria ? YVETTE : S-o ia cine vrea.

ANNA: Povestea asta să-ţi fie de-nvăţătură, Kattrin. Să nu te-ncurci niciodată, m-auzi tu ? Niciodată cu soldaţi. Iubirea e o putere din cer. Nici cu tîrgoveţii nu-i viaţa prea trandafirie. Iubitul se jură că ţi-ar săruta şi pămîntul de sub picioare. Aoleu! Te-ai spălat ieri pe picioare ? Şi aşa, ajungi sluga lui. Mulţumeşte Celui-de-Sus că eşti mută; că n-ai cum să te tăgădui de la o zi la alta şi n-ai să te mîhneşti că ai spus adevărul. A! Bucătarul generalului. Ce-o mai fi vrînd şi ăsta ?

(Intră bucătarul ţi predicatorul.)

PREDICATORUL: Vă aduc ştiri de la Eilif, şi s-a luat şi bucătarul după mine, fiindcă tare i-ai mai plăcut.

BUCĂTARUL : îl însoţii să iau şi eu niţeluş aer.

ANNA: Poţi să-l iei cit vrei, dacă asta te doare. Numai să fii cuviincios. Ce vrea Eilif de la mine ? Bani ? Nu am.

PREDICATORUL: De fapt, ştirile erau mai mult pentru frate-su, casierul.

ANNA : Nu-i aici şi nici într-altă parte. Schweizerkas nu-i casierul lui frate-su. Să mă mai slăbească Eilif cu şiretlicurile lui. *(Ii dă bani din- tr-o pungă pe care o poartă cu ea.)* Dă-i banii ăştia. Păcat şi neruşinare să facă speculă cu dragostea de mamă.

BUCĂTARUL : Nu mai are mult şi trebuie să-i plece regimentul pe front, şi de-acolo, cine ştie, poate că la moarte. Ar trebui să mai rotunjeşti suma, ca nu cumva să-ţi pară rău mai tîrziu. Voi,

femeile, sînteţi întîi aspre, dar pe urmă vă căiţi. Ce te costă să-i dai la trebuinţă un ciocan de rachiu cui ţi l-a cerut ? Nimic, dar i-1 refuzi. Nu trece mult, şi creşte iarbă peste bietul om din pămînt. Poftim de-1 mai dezgroapă.

PREDICATORUL: Nu te mai înduioşa aşa, bucătare. Să cazi într-un război ca ăsta e o bucurie, nu-i o nenorocire. De ce ? Pentru că războiul ăsta nu-i un război ca toate războaiele. Noi ne batem pentru sfînta credinţă. E un război sfînt, plăcut lui Dumnezeu!

BUCĂTARUL: Ce-i drept nu-i păcat! Pe de o parte, războiul ăsta seamănă cu celelalte leit: dăm foc oraşelor, spintecăm, măcelărim, jefuim, şi din timp în timp violăm. însă pe de altă parte, el se deosebeşte de toate prin aceea că-i un război sfînt. E limpede. însă, vezi, el vine şi cu sete.

PREDICATORUL *(arătînd pe bucătar)*: Eu am încercat să-l împiedic să vie, dar a spus că i-ai căzut la inimă. Te visează noaptea.

BUCĂTARUL *(şi-aprinde o pipă scurtă)*: Un pahar de rachiu adus de o mînă frumoasă e tot ce-aş fi dorit. Dar l-am plătit destul de scump. De-a lungul drumului, domnul părinte a făcut atîtea glume, de atîtea soiuri, pe socoteala mea, încît roşesc şi acum de ruşine.

ANNA: Ăsta şi-a mai atîrnat de el haine bisericeşti! Trebuie să vă dau ceva de băut, să nu vă fie urît şi să-mi faceţi şi propuneri ruşinoase. *(Le umple paharele.)*

PREDICATORUL: „Uite cum vine ispita", spunea odată preotul palatului, şi-i căzu victimă. *(Tre- cînd pe lîngă căruţă, vede pe Kattrin.)* Cine-i această încîntătoare făptură ?

ANNA: Nu-i o încîntătoare făptură. E o persoană cinstită.

(Predicatorul, bucătarul şi Anna se duc în spatele căruţei. Kattrin se uită după ei, lasă rufele şi ia pălăria, ridicînd-o de jos, apoi se încalţă cu ghetele roşii. Din spatele căruţei se aude discuţia politică dintre Anna, bucătar, şi predicator.)

ANNA: Ce caută polonezii să-şi bage nasul în treburile Poloniei? E adevărat, regele nostru le-a cotropit ţara cu cai, cu soldaţi şi căruţe, dar ei în loc să ţie pacea, s-au amestecat în dara- verile ţării lor şi-1 atacă pe rege tocmai cînd merge liniştit prin ţinuturile lor. Ei sînt răspunzători de război şi de sîngele vărsat.

PREDICATORUL: Regele nostru era însufleţit de un singur gînd — libertatea popoarelor paşnice, împăratul ţinea sub ciubotă şi pe nemţi şi pe poloni. Trebuia regele să-i elibereze !

BUCĂTARUL : Sînt de aceeaşi părere, şi rachiul e minunat. Se vedea şi pe faţa dumitale. Dar fiindcă veni vorba de el, regele a plătit scump libertatea pe care a ţinut cu tot dinadinsul să o dea şi Germaniei. A trebuit să puie în Suedia birul pe sare şi să bage la puşcărie sau să-i rupă în bucăţi pe nemţii care ţineau să rămîie robi ai împăratului. Cînd neamţul refuza să fie „eliberat", regele nu glumea. Întîi voise să ocrotească numai Polonia' de oameni răi şi mai ales de împărat, dar pofta vine mîncînd, aşa că s-a apucat să ocrotească toată Germania. Bietul nostru rege, în bunătatea lui, şi-a risipit aurul şi mila cu dărnicie, şi, la urma urmei, cu ce s-a ales ? Cu necazuri. Atîtea cheltuieli l-au silit, bineînţeles, să urce dările şi să le înmulţească,

sleind răbdarea poporului. De partea lui n-a fost decît voinţa Celui-de-Sus... Atît. Dar tot e bine, căci altfel s-ar fi putut spune că umbla numai după cîştiguri pentru sine. Pe cînd aşa, putea să aibă conştiinţa liniştită, lucru de căpetenie pentru el!

ANNA: Se vede bine că nu eşti suedez. Ai vorbi altfel de regele erou.

PREDICATORUL: La urma urmei, mănînci pîinea lui.

BUCĂTARUL : Nu mănînc eu pîinea lui. Eu i-o coc.

ANNA : Regele Suediei nu poate fi învins. Soldaţii lui cred în el. *(Cu toată seriozitatea.)* Grangurii noştri spun chipurile că se războiesc pentru Dumnezeu, că se bat numai pentru cauze bune şi frumoase. Dar nici ei nu sînt mai nebuni decît dumneata sau decît mine. Se bat pentru cîştig şi aliş-veriş. De n-ar 'fi aşa, dacă războiul nu ne-ar aduce nimic, nici oamenii mărunţi ca mine nu l-ar mai face.

BUCĂTARUL: E-aşa. PREDICATORUL: Dumneata eşti olandez. înainte. de a-ţi arăta părerile despre Polonia, n-ai face rău să te uiţi niţel şi la steagul care fîlfîie peste noi.

ANNA: Aici sînt numai buni protestanţi. Noroc l

(Cu pălăria Yvettei în cap şi imitînd felul acesteia de a se fuduli, Kattrin a ieşit la plimbare. Deodată se aud bubuituri de tun şt pirîituri de puşti şi tobe. Anna, bucătarul şi predicatorul sar după căruţă ; bărbaţii — cu paharele în mînă. Magazinerul şi un soldat se aruncă de-a fuga pe tun şi *încearcă să-l urnească din loc.)*

ANNA : Aţi căpiat ? Staţi să-mi iau întîi rufele. *(Se căzneşte să şi le scape.)*

MAGAZINERUL : Ne atacă papistaşii! Fugiţi de-aici I *(Soldatului.)* Ia tunul cu tine.

BUCĂTARUL : Doamne, de unde-1 mai iau pe general ? Anna, o să mai viu eu la cîte un pic de taifas. *(Fuge.)*

ANNA : Ţi-ai uitat luleaua !

BUCĂTARUL *(de departe)*: Te rog să nu mi-o pierzi, ică-mi mai trebuie.

ANNA: Cad şi papistaşii ăştia tocmai acum, cînd puseserăm şi noi ceva în puşculiţă.

PREDICATORUL : Va să zică, o iau şi eu la picior. Dar cu duşmanul după mine e cam primejdios.

„Fericiţi cei paşnici!“ se zice în timp de război. De-aş fi avut măcar o haină mai lungă.

ANNA: Nu mai dau haina mea cu împrumut nici dacar trebui să scap cu ea o piele de popă ! Am experienţă.

PREDICATORUL : Gîndeşte-te la primejdia prin care trec cu credinţa mea protestantă.

ANNA *(îi dă o haină):* Ţi-o dau împotriva conştiinţei. Şi cară-te mai iute.

PREDICATORUL: Mulţumesc de generozitate, dar poate că-i mai bine să nu mă mişc din loc; s-ar putea să fiu bănuit văzîndu-mă fugind.

ANNA *(către magaziner):* Lasă tunul în pace, măgarule ! Crezi că o să ţi-1 cumpere cineva ? îl iau în păstrare eu. Spală putina, şi repede !

MAGAZINERUL *(fugind):* Mi-eşti martor că am făcut tot ce-am putut.

ANNA : Pot să şi jur 1 *(Vede pălăria din capul Kattrinei.) Ce* faci, fă, cu pălăria aia de curvă ? Aruncă-ţi numaidecît capacul ăsta din cap. Ai înnebunit? Duşmanul e lîngă noi. *(îi smulge Kattrinei pălăria.)* Vrei să te vadă înzorzonată ca o paiaţă şi să facă din tine o tîrfă de stradă ? A, i-ai încălţat şi ghetele. Şi-a pus ghetele roşii, proasta. Scoate-le! *(Vrea să i le tragă din picioare.)* Isuse, Mărie, veniţi-mi într-ajutor!

Domnule predicator, scoate-i, te rog, ghetele astea. Mă întorc numaidecît. *(Fuge la căruţă.)* YVETTE *(vine pudrîndu-se):* Ce noutate! Au venit catolicii. Unde mi-e pălăria ? Cine-a călcat-o în picioare ? Nu pot să mă arăt aşa. Drept ce m-ar lua ? Nici oglindă n-am. *(Predicatorului.)* Mă prezint bine ? N-am dat cu prea multă pudră ?

PREDICATORUL : Foarte bine.

YVETTE: Şi unde-mi sînt ghetele? *(Nu le poate vedea, Kattrin ascunzîndu-şi picioarele sub rochie.)* Că le-am lăsat aici. Poftim ! O să trebuiască să mă duc pînă la cortul meu desculţă.

(Pleacă. Schweizerkas vine pe de-a fuga, cu o casetă mică sub braţ.)

ANNA *(venind cu un pumn de cenuşă, către Kattrin):* Ţine, ţi-am adus cenuşă. *(Către Schweizerkas.)* Ce-ai acolo, mă ?

SCHWEIZERKAS : Caseta regimentului.

ANNA: Ia mai dă-o dracului! Crezi c-ai mai avea de încasat ceva ?

SCHWEIZERKAS : Păi, mi-a fost încredinţată mie. *(Se duce-ncolo.)*

ANNA *(predicatorului)*: Scoate zdrenţele astea de pe dumneata, domnule predicator, că tot o să te cunoască şi cu laibărul meu. *(îi mînjeşte faţa Kattrinei cu cenuşă.)* Stai, nu te mişca! Ce porcărie! Santinelele erau bete. Aşa, cu niţel jeg, ai scăpat. Bine spune vorba aia că să pui lumina sub obroc. Soldatul, cînd mai e şi papis- taş, e de ajuns să dea ochii cu o mutră mai drăguţă, şi gata 1 O nouă curvă s-a născut pe lume. Ii ţin cîteva săptămîni flămînzi, şi cînd i-au dat burţii drumul din curea, să te ţii năvală pe băutură şi fete! Da. Ia uită-te la mine. Merge ! Parc-ai ieşit din gunoi. Nu tremura. Nu se mai întîmplă nimic. *(Către Şchwei- zerkas.)* Unde-ai băgat caseta ?

SCHWEIZERKAS : Mă gîndeam s-o ascund în căruţă.
ANNA *(înspăimîntată.):* Cum, în căruţa mea ? Nu eşti în toate minţile ? O neghiobie ca asta, şi ne spînzură pe cîteşitrei.
SCHWEIZERKAS : Atunci mă duc s-o pun într-altă parte, ori mai bine fug cu ea.
ANNA : Stai pe loc, e prea tîrziu să fugi.
PREDICATORUL *(pe jumătate dezbrăcat):* Pentru Dumnezeu, steagul 1
ANNA *(coboară steagul regimentului):* Nici nu-1 mai vedeam. îl am de douăzeci şi cinci de ani. *(Canonada devine mai puternică.)*

(Trei zile mai tîrziu. Tunul nu mai e unde era. Anna, Kattrin, Schweizerkas şi predicatorul . stau îngrijoraţi la masai)

SCHWEIZERKAS : Lenevesc de trei zile, şi sergen- tul-major, care era aşa de bun cu mine, trebuie să fi început să se întrebe unde-o fi Schweizerkas cu banii de soldă.
ANNA : Fii bucuros că încă nu te-a recunoscut nimeni.
PREDICATORUL : N-ai de ce să te plîngi. Dar eu, servitorul Domnului, ce să mai zic că nu-mi pot face rugăciunile de preot aici, fără primejduirea vieţii ? Cînd inima ţi-e plină, nu te jnai rabdă gura. Dar vai! Gura mea trebuie . să rabde.
ANNA: Va să zică, amîndoi pe capul meu, unul cu biserica lui şi celălalt cu caseta. Mă întreb care din doi e mai primejdios.
PREDICATORUL : Sîntem în mîna lui Dumnezeu.
ANNA : Nu-i chiar aşa. Totul nu-i chiar atît de pierdut. Orişicum, noaptea nu pot să mai dorm. Din pricina ta mai ales, Schweizerkas. în ce mă priveşte pe mine, mi se pare că, tîrîş-grăpiş, m-am strecurat. Le-am povestit că urăsc pe Anticristul suedez, că l-am văzut cu ochii mei într-adevăr, cu cele două coarne ale lui, şi că vîrful cornului stîng era cam tocit. în plin inte- rogatoriu, i-am întrebat de unde aş putea să cumpăr

nişte luminări mai ieftine. Din fericire, ştiam ceva din cele bisericeşti. Tatăl lui Schwei- zerkas era catolic şi cîteodată glumea pe socoteala religiei lui. M-or fi crezut ei, poate pe jumătate, dar neavînd cantină la regiment, au mai închis niţel ochii şi poate că o să ies faţă curată. Sîntem prizonieri, dar ca şoarecii într-o roată de caşcaval.

PREDICATORUL: Laptele ăsta nu e rău, numai că nu e destul. Ar trebui să ne micşorăm pofta de mîncare. Adevărul e că sîntem învinşi.

ANNA : Cirfe a fost învins ? Nu întotdeauna izbînda şi înfrîngerea celor de sus sînt şi ale oamenilor de jos — ba mai niciodată. Ba înfrîngerile celor mari sînt uneori cîştigul celor mici. Nimic nu e pierdut afară de onoare. îmi amintesc că odată, în Livonia, comandantul nostru a mîncat o aşa sfîntă de bătaie, încît la învălmăşeală am pus mîna pe un cal, care a tras la căruţa mea vreo şapte luni, pînă ce-am învins noi şi s-a făcut inventarul. Drept vorbind, pe noi, cei de jos, ne costă şi victoriile, şi înfrîngerile tot atît de mult. Pentru noi e mai bine cînd politica stă pe loc. (Către *Schweizerkas.)* Mă- nîncă !

SCHWEIZERKAS : Nu-mi mai place nimic. Cu ce o să plătească solda sergentul-major ?

ANNA : Cînd armata fuge, solda nu se plăteşte.

SCHWEIZERKAS : Ba da ! Soldaţii au dreptul la ea ! Dacă nu li se plăteşte, pot să refuze să fugă. Refuză să meargă !

ANNA : Schweizerkas, conştiinţa ta mă sperie. Te-am învăţat să fii cinstit, ştii bine, pentru că din firea ta nu te cam vedeam şiret. Toate au însă o măsură. Eu o să mă duc să cumpăr carne şi un steag catolic. Iau şi pe predicator cu mine. Nimeni nu ştie să aleagă carnea ca el. Se duce cu ochii închişi, ca un somnambul, la bucata cea mai bună. Cred că o ghiceşte după cum îi lasă gura apă. Tot e mai bine că-mi pot vedea de

negustorie. La urma urmei, pe negustor nu-1 întrebi la ce biserică se închină, ci: „Cît costă asta?" Apoi, şi izmenele protestante ţin tot atît de cald ca izmenele catolice.

PREDICATORUL : Cînd se vorbea că luteranii vor întoarce ţara cu susul în jos, un călugăr cerşetor spunea că : „De cerşetori va fi nevoie întotdeauna". *(Anna se face nevăzută în căruţă.)* Cît sînge rău îşi face cu caseta asta! Pînă acum am scăpat nebăgaţi în seamă, ca şi cum am fi toţi cu căruţa, dar cît o să mai meargă aşa?

SCHWEIZERKAS : Aş putea s-o fac să dispară.

PREDICATORUL : Ar fi şi mai primejdios. Dacă te vede cineva? Au spioni peste tot. Uite, chiar ieri dimineaţă s-a ivit unul, nu ştiu cum şi de unde, în faţa mea, tocmai cînd îmi făceam şi eu trebuinţele, ca omul, pe vine, în şanţ. Abia m-am putut opri să nu rostesc rugăciunea ce-mi venise pe buze. Mi-aş fi trădat credinţa. Ăştia sînt în stare să-ţi miroasă şi ce iese din tine, ca să afle dacă eşti protestant. Spionul era o stîrpitură de cocoşat zgîit, legat la un ochi cu o cîrpă.

ANNA *(coborînd cu un coş din căruţă ; către Kattrin):* îţi place, fleoarţă, ce-am găsit? *(Ridicînd în aer încălţămintele roşii.)* Ghetele Yvettei. Cu cît sînge rece le-a şterpelit! Asta fiindcă i-ai băgat dumneata în cap că e o făptură fermecătoare. *(Le pune în* coş.) I le duc înapoi... Să-i fure ghetele Yvettei ! Aia, cel puţin, dacă se osîndeşte la iad, o face pentru bani, o înţeleg, dar tu pe degeaba, numai pentru distracţie. Ţi-am spus : aşteaptă pacea şi nu te încurca cu vreun soldat. Ca să faci pe cocheta, aşteaptă pacea.

PREDICATORUL : Eu nu o găsesc cochetă.

ANNA : Ba e încă prea mult. O vreau să fie ca o piatră din cîmpia poloneză, unde sînt numai pietre. Vreau să nici nu se vadă din cîmpie. *(Către Schweizerkas.)* Lasă caseta acolo unde ai pus-o,

mă auzi ? Şi păzeşte pe soră-ta; e nevoie. Aveţi să mă băgaţi în pămînt. Mai uşor păzeşti un sac cu purici.

(Se duce cu predicatorul. Kattrin rînduieşte vasele.)

SCHWEIZERKAS : Nu mai sînt multe zile de stat la soare în cămaşă. *(Kattrin arată frunzele unui copac.)* Da, încep să îngălbenească. *(Kattrin îl întreabă prin gesturi dacă vrea să bea.) Nu,* nu beau. Lasă-mă să mă gîndesc. *(Pauză.)* Spunea că nu mai poate dormi noaptea. Trebuie negreşit să dispară caseta. Ştiu o ascunzătoare. Adu-mi totuşi un pahar de rachiu. *(Kattrin se duce în dosul căruţei.) O s-o* pui deocamdată în vizuina bursucului de lîngă rîu, pîn-oi putea s-o duc mai departe. Poate chiar la noapte pînă-n zori, o iau şi o duc la regiment. N-au ajuns ei în trei zile prea departe. Parcă-1 aud, mirîn- du-se, pe sergentul-major : „Bravo, Schweizerkas, nu m-aş fi aşteptat. îţi încredinţez banii regimentului, şi tu mi-i aduci îndărăt."

(Cînd Kattrin se întoarce din spatele căruţei cu paharul de rachiu, se loveşte de doi străini. Unul e sergent-major, celălalt, care-şi scoate pălăria şi o salută, are un ochi legat.)

CHIORUL : Dumnezeu să te binecuvînteze, frumoasă copilă ! N-ai văzut cumva vreun soldat din Regimentul al doilea finlandez ?

(Kattrin, înfricoşată, fuge, vărsînd rachiul. Cei doi se privesc, şi după ce-l zăresc pe Schweizerkas în colţul lui, se trag înapoi.)

SCHWEIZERKAS *(trezit din gîndurile lui de către Kattrin)*: L-ai vărsat pe jumătate. Ce te strîmbi

aşa ? Te-ai lovit la ochi ? Plec, m-am hotărît, e mai bine. *(Se scoală. Ea încearcă să-i explice prin gesturi pericolul. El îi face semn să înceteze.)* Tare aş vrea să ştiu ce vrei să spui. Desigur, ai o idee bună, biată fată, dar nu ştii cum să mi-o spui. Şi ce dacă ai vărsat rachiul ? Nu-i nimic. N-o să fie ultimul meu pahar de rachiu, unul mai mult, ori unul mai puţin... *(Ia caseta din căruţă şi o ascunde în haină.)* Mă întorc. Dă-mi drumul, că mă supăr. Da, da, ai dreptate... Numai dacă ai putea să vorbeşti!

(Kattrin dă să-l oprească. El o sărută şi se smulge. Kattrin fuge de colo pînă colo, scoţînd strigăte scurte de dezolare. Se întorc predicatorul şi Anna. Kattrin se precipită asupra maică-si.)

ANNA: Ce e ? Ce ţi s-a întîmplat ? Ţi-a făcut cineva vreun rău ? Unde-i Schweizerkas ? Povesteşte pe rînd. Mama te înţelege. Cum ? Tot a luat caseta ? Derbedeul! O să-i trag o săpuneală ! Mai opreşte-te cîte puţin, Kattrin... Şi nu mă tot lătra ca un căţel. Ce părere o să-şi facă predicatorul de tine? Fă semne cu mîinile. A trecut pe aici unul chior ?

PREDICATORUL: Unul chior ? Spionul! L-au luat pe Schweizerkas. *(Kattrin dă din cap şi din umeri.)* Atunci, s-a sfîrşit cu noi.

ANNA *(scoate din coş un steag catolic, pe care predicatorul îl prinde-n prăjină):* Ridicaţi steagul cel nou.

PREDICATORUL *(amar):* Acum, aici sînt numai buni catolici.

(Se apropie voci. Cei doi îl aduc pe Schweizerkas tîrîş.)

SCHWEIZERKAS : Daţi-mi drumul! N-am făcut nimic.

îmi scoateţi braţele din loc. Ce-aveţi cu mine ?

SERGENTUL-MAJOR : Ăsta-i de-aici. Sînteţi înţeleşi cu toţii. Vă ştiu eu pe voi.

ANNA : Pe noi ? De unde ?

SCHWEIZERKAS: Poate-i ştiţi dumneavoastră. Eu nu-i cunosc. Dumnezeu ştie cine-or'mai fi şi ei, n-am cu ei nici în clin, nici în mînecă. Am prînzit aici. Atîta. M-a costat zece gologani. Poate că unde m-aţi văzut şezînd aici, cu toate că supa era prea sărată.

SERGENTUL-MAJOR : Voi cine sînteţi ?

ANNA : Noi ? Oameni de treabă. E adevărat că a mîncat aici şi că la plată s-a plîns că fiertura era prea sărată.

. SERGENTUL-MAJOR : N-o să mă faceţi să cred că nu-1 cunoaşteţi.

ANNA: Nu mi-a mai rămas altceva de făcut decît să cunosc pe toată lumea. N-am obiceiul să-i întreb pe clienţi cum îi cheamă şi la ce biserică se duc. Mai întîi, de vreme ce a plătit, nu poate să fie un eretic. Ascultă, tinere, eşti eretic ?

SCHWEIZERKAS : Cum o să fiu eretic ?

PREDICATORUL: Stătea cuviincios la masă şi n-a deschis gura decît ca să mănînce, că n-avea încotro.

SERGENTUL-MAJOR : Dar tu, cine eşti tu ?

ANNA:' E un ajutor al meu la servit clienţii. Poate că vă e sete şi vouă, să vă aduc un pahar de rachiu.

SERGENTUL-MAJOR: în serviciu, nici o picătură de rachiu. *(Lui Schweizerkas.)* Ai luat ceva de aici cu tine. Te duceai să ascunzi ceva pe la gîrlă. Cînd ai plecat de-aici, ţi-era haina umflată pe dedesubt.

ANNA : Sînteţi siguri că era ăsta ?

SCHWEIZERKAS : Cred că mă luaţi drept altul. Am văzut şi eu pe unul fugind încolo cu haina umflată. Nu eram eu.

ANNA : Trebuie să fie ceea ce se numeşte o greşeală. Se mai întîmplă. Dacă nu m-aş pricepe nici eu la oameni... Sînt aşa-numita Courage: poate că aţi auzit de mine, mă ştie toată lumea. Ei bine, vă spun eu că omul ăsta e om cumsecade.

SERGENTUL-MAJOR : Căutăm caseta Regimentului doi finlandez. Şi avem semnalmentele celui care o ţine ascunsă. Tu eşti ăla.

SCHWEIZERKAS : Nu sînt eu.

SERGENTUL-MAJOR: Dacă nu ne dai caseta, eşti pierdut, auzi ?

ANNA *(apăsat):* De vreme ce-i spuneţi că e pierdut dacă nu v-ar da-o, sînt sigură că v-o dă, dacă e la el. N-are de răspuns decît atît: „E la mine, iat-o, n-am ce face, sînteţi cei mai puternici". Nu-mi vine să cred că-i mai prost decît pare. Haide, vorbeşte, nătăfleaţă. Vezi că sergentul ţi-a lăsat o poartă de scăpare.

SCHWEIZERKAS : Dacă n-o am...

SERGENTUL-MAJOR : Atunci vii cu mine. Te facem noi să vorbeşti. *(L-a luat cu el.)*

ANNA: V-ar spune tot ce ştie dacă ar şti ceva. Nu-i el atît de prost. Dar duceţi-1 mai binişor. îi rupeţi braţele aşa. *(Se ia după ei.)*

(In aceeaşi seară. Predicatorul şi Kattrin cea mută spală vasele şi curăţă cuţitele.)

PREDICATORUL : Istoria sfîntă e plină de mucenici care şi-au pierdut viaţa fără nici o vină. De pildă, patimile Mîntuitorului. Ştiu în privinţa asta un cîntec vechi, cîntecul orelor. *(Il cîntă.)*

Pe Isus nevinovat
La întîiul ceas voit
L-au dus la Ponţiu Pilat
Ca să fie osîndit.

La trei ceasuri l-au bătut în livada de măslini Şi, mîhnit şi abătut, L-au

încununat cu spini.

Mai tîrziu, la ceasul şase, Pe cînd soarele se duce, Crucea i se înălţase, Şi l-au răstignit pe cruce.

•

La al nouălea, îl fură
Agonia-ncet, încet,
Şi i-au stors atunci în gură Un burete cu oţet.

Parcă n-au fost de ajuns Chinuri cîte le-a răbdat. Coastele i le-a străpuns, Pe-nnoptate, un soldat.

Şi din rana lui, deodată,
A ţîşnit apă curată.

ANNA *(vine foarte întărîtată):* Nu-i mai atîrnă viaţa decît de un fir de păr. Dar parcă sergentul nu e de neclintit. Ar putşa fi mişcat, atîrnă de preţ. Numai că nu trebuie să se simtă că Schweizerkas e al nostru — am fi vinovaţi de complicitate. Totul e de a şti de unde luăm banii. Yvette n-a mai dat pe-aici? Am întîlnit-o pe drum. A şi pus gheara pe un colonel. Poate că ar vrea să cumpere o căruţă de cantinieră.

PREDICATORUL : Serios, ai putea să-ţi vinzi căruţa ?

ANNA : Păi de unde vrei să iau banii pentru înduioşarea inimii sergentului-major ?

PREDICATORUL : Şi cu ce mai trăieşti pe urmă ?.

ANNA : Mă întreb şi eu.

(Intră Yvette Pottier, însoţită de un colonel ramolit.) **x**

YVETTE (o *îmbrăţişează pe Anna):* Ce fericită sînt că te mai văd. *(în şoaptă.)* Da, vrea. *(Tare.)* E un bun prieten al meu, sfetnicul meu în afaceri. Mi

se pare că ai greutăţi. Mă interesează.

ANNA: începetişor... Nu o vînd, o pun amanet. Te pripeşti. O căruţă ca asta 1... Nu te gîndeşti că nu se cumpără uşor pe vremurile astea ?

YVETTE *(dezamăgită):* A ! O amanetezi, va să zică, nu o vinzi. Atunci nu ştiu, dacă afacerea ar mai putea să mă intereseze. *(Colonelului.)* Ce spui ?

COLONELUL : Cu totul de părerea ta, drăguţa mea,-'

ANNA : O închiriez. Atît.

YVETTE : Credeam că ai nevoie de bani.

ANNA *(neînduplecată):* Am, da, nevoie, dar mai bine îmi tocesc picioarele pînă la genunchi căutînd un amanet decît să vînd numaidecît. Căruţa e mijlocul nostru de trai, şi nu te mai întîlneşti cu el. Foloseşte-te de prilej, Yvette. Poate că nu mai găseşti un prieten atît de bun să te sfătuiască în afaceri.

YVETTE : Da, zice şi prietenul meu să primesc, dar nu ştiu ce să fac. Dacă n-o vinzi... Şi tu eşti de părerea mea că e mai bine să o cumpăr...

COLONELUL : Da, de aceeaşi părere.

ANNA: Atunci caută ceva de vînzare. Dacă ai timp de pierdut, ai să găseşti, şi dacă prietenul tău binevoieşte să mai umble după tine să zicem o săptămînă, două, poate că găseşti ce-ţi trebuie. YVETTE : Atunci putem să căutăm. îmi place să mă plimb şi să aleg ce-mi place, şi mai ales cu tine, păpuşelule, plăcerea e şi mai mare, nu-i aşa ? Plimbarea poate să dureze bucuros o săptămînă, două. Dar dacă ţi s-ar da o arvună, cînd ai putea să o dai înapoi ?

ANNA : în cincisprezece zile, poate chiar în opt.

YVETTE : Nu ştiu ce să fac. învaţă-mă, păpuşelule. *(11 ia deoparte.)* E silită să vîndă, n-am nici o grijă. De găsit bani, găsesc eu. îl ştii pe ofiţerul cu steagul... ăla blondul, ar fi încîntat să mă împrumute. E nebun după mine. Zice că semăn nu ştiu cu cine. Ce mă povăţuieşti să • fac ?,

Spune, dragă.

COLONELUL : Să te cam fereşti de el. E o secătură. El umblă după ceva. Nu ţi-am spus că-ţi dau eu un cadou, iepuraşule ?

YVETTE : N-aş fi îndrăznit să ţi-1 cer. Desigur, dacă te temi că blondul vrea să profite, primesc, păpuşelule, cadoul.

COLONELUL: Eram sigur.

YVETTE : Va să zică, mă sfătuieşti...

COLONELUL : Te sfătuiesc.

.YVETTE *(iar către Anna):* Prietenul meu mă sfătuieşte să isprăvim. Fă-mi o chitanţă şi să nu uiţi să scrii că atît căruţa, cît şi marfa din ea sînt ale mele dacă nu-mi dai banii peste cincisprezece zile. Facem numaidecît inventarul. îţi aduc numaidecît şi cei două sute de fiorini. *(Către colonel.)* Du-te înainte, că vin şi eu. Trebuie să fac listă de tot ce se găseşte în căruţa mea, ca să ştiu că nu mă fură. *(Sărută pe colonel, care pleacă, şi sare în căruţă.)* Ascultă, văd că stai cam prost cu cizmele.

ANNA : Yvette, nu-i vreme acum de inventar. Căruţa încă nu-i a ta. Mi-ai făgăduit că pui o vorbă bună la sergent pentru Schweizerkas ; nu-i de pierdut o clipă. Trece numaidecît la Curtea Marţială.

YVETTE : Să număr măcar cămăşile de pînză.

ANNA *(o trage de rochie jos din căruţă):* Putoare ! Vrei să moară Schweizerkas ? Ascultă ! Bagă de seamă! Nici o vorbă ! Nu spune de unde vin banii. Fă totul tu, ca pentru tine, spune-le tot ceţi trece prin cap, spune că Schweizerkas e ibovnicul tău, dacă vrei. Altfel, ne spînzură pe toţi, că l-am ajutat.

YVETTE : L-am chemat pe chior în pădurice ; o fi acolo.

PREDICATORUL : Şi nu trebuie să le dai două sute de fiorini dintr-o dată. Mergi pînă pe la o sută cincizeci, şi-atît e prea mult.

ANNA : Ce te bagi ? Sînt banii dumitale ? Ţi-e frică să nu-ţi pierzi strachina de supă pe zi ? *(Impingînd-o pe Yvette.)* Şterge-o, şi fără tocmeală, e în joc viaţă de om.

PREDICATORUL : Nu uita că ai o fată neputincioasă. Nu mă amestec, dar din ce vom trăi ?

ANNA : Din caseta regimentului, deşteptule ! N-o să se calicească regimentul să nu-i plătească lui Schweizerkas cheltuielile făcute.

PREDICATORUL: Poţi avea încredere în muierea aia ?

ANNA : Nu dă ea degeaba două sute de fiorini din mînă. Ea-mi vrea căruţa. O roade, şi cine ştie cît mai ţine colonelul. Kattrin, curăţă cuţitele şi freacă-le cu nisip. Şi dumneata, ce-mi stai înţepenit ca Isus la predică ? Ia spală paharele ! Diseară vor veni peste vreo cincizeci de cavalerişti, şi iar te aud că te vaieţi: „Eu nu-s învăţat să tot fug ; la biserică nu mă grăbesc aşa'* etc. Cred că ni-1 dă înapoi. Slavă Domnului că-i poţi cumpăra, nu sînt lupi, sînt oameni flămînzi de bani. La oameni lăcomia e ca la Dumnezeu milostivirea. Ea e scăparea noastră. Cît va dura lăcomia de bani, vor fi şi judecăţi mai omeneşti şi chiar nevinovăţii pot avea norocul să scape de pedeapsă.

YVETTE *(vine abia suflînd):* Am căzut la învoială cu două sute. Dar repede. Nu-1 mai au mult în mînă. E mai bine să-1 duc pe chiorul la colonel. Schweizerkas a mărturisit că fusese caseta la el. I-au pus picioarele la menghină. Zice că i-a dat drumul în rîu cînd s-a văzut urmărit. Caseta s-a pierdut. Ce fac ? Să mă duc să iau banii de la colonel ?

ANNA : Caseta s-a pierdut ? Atunci de unde mă despăgubesc de două sute de fiorini ?

YVETTE: A, dumneata aveai de gînd să-i iei din

casetă ? Bună păcăleală pentru mine. Nu te mai amăgi. Dacă vrei să-l mai vezi pe Schweizerkas, trebuie să plăteşti, ori poate vrei s-o las baltă, ca să-ţi păstrezi căruţa ?

ANNA: Nu m-am gîndit la asta. Nu face şantaj. Căruţa tot a ta o să fie. S-a hodorogit de şaptesprezece ani de cînd o tîrăsc. A fost a mea. Stai o secundă să mă socotesc. Totul mă copleşeşte deodată. Mi-e frică, m-am pripit, nu pot să dau două sute, trebuia să te mai tocmeşti. Cînd nu mai am nimic, nu mă mai apără nimic şi toată lumea mă calcă în picioare. Du-te şi spune că nu dau peste o sută douăzeci de fiorini nici o para. Pierd şi-aşa căruţa.

YVETTE : N-o să primească. Chiorul e şi grăbit şi înspăimîntat. Mereu se-ntoarce să vadă de nu-i urmărit. N-ar fi mai bine să-i dau două sute? ANNA *(sleită):* Nu pot să dau atît. Am muncit treizeci de ani. Fata asta are douăzeci şi cinci, şi e nemăritată. Şi ea e copilul meu. Nu stărui, nu mă zori. Ştiu eu ce fac, atît sau nimic.

YVETTE : Treaba dumitale. *(Pleacă în grabă.)*

(Anna nu se mai uită nici la predicator, nici la Kattrin, şi apoi stă lingă ea, la curăţatul cuţitelor.)

ANNA : Să nu spargi paharele, ca nu mai sînt ale noastre. Vezi să nu te tai. Schweizerkas se întoarce. Dacă n-am încotro, dau şi două sute. O să-1 ai iar pe frate-tu lîngă tine. Cu optzeci de fiorini mai putem încărca un coş de spate cu marfă bună. Şi o luăm de la început.

PREDICATORUL : Este scris : căile Domnului nu sînt căile noastre.

ANNA : Şterge-le, să strălucească.

(Curăţă cuţitele in tăcere. Deodată Kattrin se scoală şi fuge plîngînd in căruţă.)

YVETTE *(vine pe fugă):* Ţi-am spus ; nu merge. Chiorul a vrut să se lase păgubaş. Mi-a spus că-i prea tîrziu. Dintr-un minut într-altul se aşteaptă să bată tobele plutonului de execuţie. Am făgăduit o sută cincizeci. Singurul lui ochi niei nu i-a clintit. De abia l-am hotărît să mai aştepte să mă întorc.

ANNA : Fugi! Spune-i că dau două sute. *(Yvette pleacă în fugă. Şed în tăcere.)* Cred că m-am tocmit prea mult.

(Se aud tobele din depărtare. Predicatorul se scoală şi se duce-n fund. Anna nu se mişcă ■ din loc. Se face întuneric. **Tobele** *au stat. Se face ziuă. Anna tot nu s-a mişcat din loc.)*

YVETTE *(se întoarce foarte palidă):* Ţi-a reuşit tocmeala, ţi-a rămas căruţa, şi el are unsprezece gloanţe în el. Nu meriţi să te mai ajut, dar i-am auzit vorbind. Ei cred că e aici caseta. Spun că toţi eraţi complicii lui Schweizerkas şi-or să vi-1 aducă să-l vedeţi... Siliţi-vă să nu vă trădaţi văzîndu-1, că vă duceţi toţi după el. Vin în urma mea. V-am înştiinţat. Vrei s-o iau cu mine pe Kattrin ? *(Anna clatină din cap.)* Ea ştie ? Poate că nu le-a auzit tobele, sau poate că n-a înţeles.

ANNA : Ştie... Ia-o. /

(Yvette vrea s-o ia pe Kattrin, care fuge şi se agaţă de maică-sa. Anna o ia de mină. Vin doi ostaşi cu o targa pe care zace un trup acoperit cu o pînză. De o parte a tărgii, merge sergentul-major. Targa e lăsată jos.

SERGENTUL-MAJOR : Avem aici pe unul al cărui nume nu-1 ştim. Trebuie trecut în registre, ca să fie în regulă toate. A trecut pe aici. A mîncat prînzul la tine. Uită-te bine la el, să vezi dtacă-1 cunoşti. *(Dă pînza la o parte.)* îl cunoşti ? *(Anna dă din cap.)* Nu ? Nu l-ai văzut niciodată înainte de-a fi mîncat la tine? *(Anna dă din cap).* Luaţi-1 de-aici. Daţi-1 la gunoi. Nu-1 cunoaşte nimeni. *(E luat.)*

4

Anna cîntă „Cîntecul marii capitulări"

In faţa cortului unui ofiţer. Anna e în aşteptare. Un secretar stă la intrarea cortului.

SECRETARUL: Te cunosc. Pe casierul protestant l-ai ţinut ascuns dumneata. Ai face mai bine să nu mai înaintezi nici o plîngere.

ANNA : Orice mi-ai spune, eu plîngerea tot o fac. Sînt nevinovată, şi dacă tac, s-ar putea crede că aş avea ceva să-mi imput. Mi-au sfărîmat cu săbiile toată căruţa şi am fost amendată de trei ori pentru nimic

SECRETARUL: îţi dau o povaţă: să-ţi umble gura mai puţin. Regimentul nu are cantinieră şi-ţi va lăsa liberă negustoria. Iar dacă ai avea vreo căinţă, nu e nimic. Plăteşti din cînd în cînd cîte o amendă, şi toată lumea e mulţumită.

ANNA : Eu plîngerea tot o fac.

SECRETARUL : Fă cum te taie capul. Atunci aşteaptă pînă ce te poate primi comandantul. *(Se întoarce în cort.)*

SOLDATUL TÎNĂR *(vine împleticindu-se):* Unde biserica mă-si e putregaiul ăla de comandant ? Bagă prima ce mi se cuvine la buzunar şi se duce să se-mbete cu ofiţerii lui. îl spînzur !

SOLDATUL BĂTRÎN *(după el):* Ţine-ţi fleoanca! Să nu înfunzi puşcăria!

SOLDATUL TÎNĂR : Ieşi din gaură, viezure spurcat! Adu-ţi hoitul încoace, să ţi-1 fac tocătură. Mi-a furat, porcul, prima ce mi se cuvine... nici unul din umflaţii ăştia n-a avut nasul să intre în apă. Toţi s-au dat îndărăt, afară de mine, şi eu n-am cu ce să-mi plătesc o bere. Ticălosule, nu merge aşa! Ieşi din gaură, îţi zic, vino să te fac terci!

SOLDATUL BĂTRÎN : Isuse, Mărie, Iosife ! E pierdut!

ANNA 'Nu i s-a dat prima făgăduită ?

SOLDATUL TÎNĂR : Dă-mi drumul, că-ţi scot maţele şi ţie. Curăţ pămîntul o dată de două stîrvuri.

SOLDATUL BĂTRÎN : A scăpat calul comandantului

de la înec şi nu i-au dat prima cuvenită. E încă prea tînăr şi a venit la oştire de curînd.

ANNA : Dă-i drumul, că nu-i cîine să-1 ţii în lanţ. E dreptul lui să-şi ceară prima, de vreme ce i se cuvine.

SOLDATUL TÎNĂR : Ăla stă în cort şi bea. Şi voi toţi sînteţi nişte cufuriţi în nădragi. Am făcut o treabă adevărată şi vreau răsplata ei.

ANNA : Nu mai răcni la mine, tinere. Eu am grijile mele, dumneata pe-ale dumitale. Ar fi mai bine să faci economie de voce. Dacă o ţii aşa într-una, răguşeşti pînă să dai ochi cu comandantul. O să rămîi mut ca un peşte şi n-o să mai aibă plăcerea să te trimită la temniţă, să mucegăieşti. Cine zbiară n-o ţine mult. O jumătate *de^* ceas şi se deşală, că trebuie lungit pe saltea sa zacă. SOLDATUL TÎNĂR : Nu sînt deşălat, n-am trebuinţă de saltea, mie mi-e foame. Pîinea lor e de tărîţe şi ghindă crudă şi se zgîrcesc şi la ea. Banii ce mi-e dator comandantul îi cheltuieşte cu curvele. Eu pot să crăp de foame. îl spînzur ! ANNA : Nu mă miră că ţi-e foame. Astă-primăvară comandantul v-a dat ordin să ocoliţi şoseaua şi s-o luaţi peste cîmp, ca să căleaţi grîul în picioare. Credea că la seceriş nu o să mai fie pe aici. Pînă una-alta, el e tot aici, şi foametea e mare. Te înţeleg. Ai de ce să fii necăjit.

SOLDATUL TÎNĂR: Taci din gură! Nu mai pot răbda. Nu mai pot înghiţi nedreptatea.

ANNA: E-adevărat. Dar cît o să ţie răbdarea ? Cîtă vreme nu o să mai vrei să înghiţi nedreptatea ? Un ceas ori două. Vezi că nu ştii? Aici e buba. Şi ceasul rău e cel trăit în puşcăria neagră, unde bagi de seamă deodată că nedreptatea nu te mai revoltă

SOLDATUL TÎNĂR: Nu ştiu de ce te ascult. Unde, Maica Domnului, e comandantul ?

ANNA: Mă asculţi, fiindcă tot ce-ţi spun ştiai şî

dumneata. Şi mai ştii şi altceva, că a început să-ţi treacă mînia, că a fost scurtă şi că ai avea nevoie de o mînie care să ţie. Dar de unde s-q iei ?

SOLDATUL TÎNĂR : Ai vrea să spui că nu mi-anţ meritat prima ?

ANNA : Dimpotrivă. Spun numai că mînia ţi-e prea scurtă şi că nu ţi-e bună de nimic. Păcat! Dacă era mai mare, mai turnam şi eu gaz peste foc. Ţi-aş fi spus : du-te, jupoaie bestia asta. Dar ce ? Nu ai s-o jupoi. Ţi-au şi început ghearele să dea înapoi şi buzele să se înmoaie. Eu voi rămî- ne singură în faţa cortului, şi comandantul mă va lua din scurt pe mine.

SOLDATUL BĂTRÎN : Ai dreptate, i s-a urcat la nas un dram de muştar.

SOLDATUL TÎNĂR : Da ? O să vedem dacă nu-1 ucid. *(Trage sabia din teacă.)* Numai să iasă, că bag sabia-n el.

SECRETARUL *(scoate capul din cort):* Vine comandantul. Staţi jos!

(Soldatul cel tînăr stă jos.)

ANNA: Stă jos, a şi stat jos. Ce spuneam eu ? Aî stat jos. Ne cunosc ei prea bine şi se pricep să ne manevreze. „Staţi jos!“ şi iată-ne aşezaţi cuminţi pe două buci. O revoltă care stă jos e pusă cu botul pe labe; nu, nu te mai scula. Mîndra ţinută de adineauri s-a dus. S-a dus inima, s-a isprăvit. Ţi-e ruşine de mine? N-ai de ce. Nici eu nu fac mai mult ca dumneata, însufleţirea noastră, scînteia noastră ni le-au cumpărat. E ca plîngerea mea. Dacă o fac, îmi stric negustoria. O să vă povestesc un crîmpei din marea capitulare. *(Cîntă „Cîntecul marii capitulări".)*

în floarea tinereţilor mi-am zis Că mie altfel
mi-e sortit şi scris, Că nu sînt, dintre fete,

orişicare, Şi mă vedeam deasupra lor şi mare. Eu, slugă ? Nu ! Destinul mi-e croit, Şi n-am să fiu a primului-venit.

Dar vrabia mi-a ciripit de sus : „Visează tu cit vrei, mi-a spus, Nu trece anul, şi te pui. la rînd. Să cînţi ca toţi, la fel, şi, vrînd, nevrînd, Caută tonul, ca să intri-n cor, Tonul şi glasul mic al tuturor." Nu ajunsei nici anul să-1 ascund, Că mi-am băut otrava pînă-n fund. Şi vrabia din nou mi-a ciripit:

, „Nici n-a trecut, şi glasul, potrivit Cu celelalte glasuri, s-a pierdut, Nedesluşit în murmur, şi-a tăcut. Trăiai crezînd că o să-ţi poată Ieşi deasupra glasul tău din gloată. Mulţi dau năvală cerului din ea Şi nu-i prea depărtată nici o stea, Dar prăbuşit pe brînci, de-a<-ndoasele, De-abia^-şi tîrăsc prin gloduri oasele."

ANNA *(soldatului tînăr):* Dacă-i adevărat că-1 urăşti de moarte şi, dacă ţi-e ura mare, cu adevărat, rămîi aci cu sabia scoasă. Recunosc că pricina ta e dreaptă, dar dacă ţi-e ura măruntă, mai bine pleacă !

SOLDATUL TÎNĂR : Du-te-n mă-ta ! *(Pleacă împleticit. Soldatul bătrîn îl urmează.)*

SECRETARUL *(scoate capul din cort):* Comandantul primeşte. Vino cu plîngerea dumitale.

ANNA : M-am răzgîndit. Nu mai fac nici o plîngere. *(Pleacă.)*

5

Au trecut doi ani. Războiul cuprinde ţinuturi din ce în ce mai depărtate. Călătorind mereu, Anna străbate cu căruţa ei spaţiile la întîmplare : Polonia, Moravia, Bavaria, Italia şi iarăşi Bavaria. 1631. Victoria generalului Tilly, lingă Magdeburg, o costă patru cămăşi ofiţereşti.

Anna şi-a oprit căruţa într-un sat în ruiriă.
Se aud din depărtare fanfarele de biruinţă.
Doi soldaţi, serviţi de Kattrin şi Anna, stau
la tejghea. Unul din ei şi-a încins peste umăr
o blană furată vreunei femei.

ANNA: Cum, n-ai cu ce plăti ? N-ai bani, n-am rachiu. Au fanfară pentru biruinţă, dar nu au soldă pentru soldaţi.

SOLDATUL: Vreau să beau. Am ajuns prea tîrziu la jaf. Căpitanul ne-a tras pe sfoară, ne-a dat cetatea pe mină numai pe un ceas. „Trebuie să fim omenoşi", ne-a spus. Se vede că l-au cumpărat cei din cetate.

PREDICATORUL *(poticnîndu-se prin dărîmături):* Mai sînt cîţiva răniţi întinşi în curte. Familia ţăranului. Să mă ajute cineva. îmi trebuie pînză.

(Al *doilea soldat se duce cu el. Kattrin, mişcată, încearcă să-şi înduplece mama să dea pînză.)*

ANNA : Nu mai am. I-am vîndut regimentului toată scama. N-o să sfîşii cămăşile ofiţereşti pentru ăia.

PREDICATORUL *(strigînd)*: Ţi-am spus că am nevoie de scamă şi feşi.

ANNA *(se aşază pe treapta căruţei, împiedicînd intrarea Kattrinei):* Nu dau nimic. Ăştia nu plătesc. N-au lăscaie.

PREDICATORUL *(către o femeie aproape moartă, pe care o tîrăşte după el):* De ce-aţi rămas aci, sub bombardament ? *

ŢĂRANCA *(slab):* Gospodăria.

ANNA : Ăştia nu vor să piardă nimic. Şi acum eu să mă fac în zece ? Nu dau nimic.

PRIMUL SOLDAT : Sînt nişte protestanţi. De ce sînt protestanţi ?

ANNA : Puţin le mai pasă lor de biserică după ce şi-au pierdut avutul.

AL DOILEA SOLDAT : Nu sînt protestanţi, sînt catolici.

PRIMUL SOLDAT : Nu putem să-i alegem unii de alţii în tipul bombardamentelor.

UN ŢĂRAN *(pe care-l aduce predicatorul)* : Mi s-a dus dracului un braţ.

PREDICATORUL : Unde e pînza ?

(Toţi o privesc pe Anna, care rărnîne neclintită.)

ANNA : Nu dau nimic ; am destule cheltuieli, vamă, dijmă şi şperţ. *(Kattrin, scoţînd sunete guturale, ia o bucată de scîndură şi-şi ameninţă mama.)* Ce, ţi-ai pierdut minţile, fă ? Lasă scîndură jos, că te plesnesc... Nu dau nimic, nu pot să dau nimic, mi-e mai aproape pielea decît cojocul< *(Predicatorul o îndepărtează de pe treapta că* ruţei, scoate cîteva cămăşi pe care le rupe în *fîşii.)* Cămăşile mele, de o jumătate de fiorin bucata. Mă ruinaţi I

(Din casa dărîmată se aud scîncete de copil.)

ŢĂRANUL : A rămas copilul înăuntru.

(Kattrin aleargă în casă.)

ANNA: No lăsaţi să intre. Se dărîmă casa pe ea.
PREDICATORUL: Eu nu mai pun piciorul în casa asta.
ANNA *(nu ştie ce să mai facă)*: Nu vă bateţi joc de pînză, că e scumpă. *(Kattrin iese dintre dărîmături cu un sugaci în braţe.)* Acum eşti mulţumită, ai mai găsit şi un sugaci să-1 cari după tine. Dă-i-1 mă-si numaidecît, n-am poftă să mă mai bat cu tine cîteva ceasuri ca să ţi-1 iau, mă auzi ? *(Soldatului al doilea.)* Ce beleşti ochii la mine ca un viţel ? Mai bine du-te şi spune-le să stea cu muzica lor; se vede şi fără trompeta că au învins. în toate victoriile voastre trebuie să mă jumulesc de cîteva pene.
PREDICATORUL *(făcînd pansamente)*: Trece sîngela prin pînză.

(Kattrin leagănă pruncul şi-i îngînă un cîntec de leagăn.)

ANNA: Ce fericită se simte ea în mijlocul atîtor mizerii! Dă-1 mă-si numaidecît, femeia se trezeşte. *(Dă cu ochii de primul soldat, care a furat o sticlă de băutură şi vrea să plece cu ea.)* Stai pe loc, puturosule, şi-aci vrei să învingi ? 1 Plăteşte !
PRIMUL SOLDAT : De unde să-ţi plătesc ?

ANNA *(îi trage blana)*: Atunci îmi laşi blana asta, tot e de furat.
PREDICATORUL: Â mai rămas unul în dărîmături.

6

în apropierea oraşului Ingolstadt din Bavaria. Anna îa parte la înmormîntarea generalului Tilly. Sînt în discuţie eroii şi durata războaielor. Predicatorul se plînge că talentele sale rămîn nefolosite şi Kattrin primeşte în dar ghetele roşii. Sîntem în anul 1632.

în cantină, dosul tejghelei. Plouă. în depărtare, tobe, muzică funebră. Predicatorul şi secretarul la o partidă de table. Anna şi fiica ei fac inventarul.

PREDICATORUL : Acum porneşte cortegiul.
ANNA: Păcat de bietul mareşal că a murit — douăzeci şi două de perechi de ciorapi! — se pare că a rătăcit în ceaţă. Strigase oamenilor : „Luptă pînă la moarte !“ Şi întorcîndu-se în pasul calului, prin dosul regimentului, a nimerit în mijlocul luptei, iar o ghiulea l-a curăţat fără să-l înştiinţeze. Au mai rămas doar patru felinare. *(Fluierături din grupul de la tejghea. Se duce intr-acolo.)* Ce neruşinare ! îngroapă pe mareşalul lor, şi ei fug din cortegiu. *(Le toarnă în pahare.)*
SECRETARUL: Nu trebuia să li se plătească înainte de înmormîntare. în loc să meargă după mort, se îmbată .
PREDICATORUL *(către secretar):* Dar dumneata nu trebuia să te duci ?

SECRETARUL : Plouă prea tare.

ANNA: Cu dumneata e altceva, ploaia putea să-ţi strice uniforma. Se pare că trebuie să fie trase toate clopotele la înmormîntare, după obicei, dar s-a văzut că toate clopotniţele fuseseră dărî- mate cu tunul,din ordinul lui. Bietul mareşal, n-o să le mai audă la coborîrea în mormînt. în schimb, vor trage trei salve de tun, ca să nu fie îngropat cu prea multă sărăcie... şaptesprezece curele...

STRIGĂTE LA TEJGHEA : Un şnaps la mine !

ANNA: Banii înainte! Nu, nu se intră cu ciubotele, în cort intră numai ofiţerii. Plouă, nu plouă, beţi afară ! *(Către secretar.)* Nu-i las decît pe ofiţeri în cort. Mi se pare că de cîtva timp mareşalul avea cu soldaţii lui de furcă: Regimentul al doilea se cam răzvrătise că nu i se plăteşte solda. Mareşalul răspundea că în războaiele religioase trebuie să se bată" pe veresie.

(Marţ funebru. Toţi privesc spre fund.)

PREDICATORUL : Acum defilează pe dinaintea coş- ciugului.

ANNA : Mie, spun drept, mi-e milă de toţi mareşalii şi împăraţii ăştia et compania. Uite, de pildă, mareşalul ăsta. Ce şi-o fi zis el ? „Dau gogeamite lovitura, să se vorbească de mine în toată istoria, să mi se ridice o statuie : sînt gata să cuceresc lumea". Nici nu se poate ideal mai mare în meseria asta de militar. Te ţii de ea pînă te ia dracu, ca pe mareşalul ăsta. în sfîrşit, totul se prăbuşeşte. A cui e vina? A poporului, care visează un singur lucru: bere şi chef. Cele mai uriaşe planuri se duc de rîpă din pricina minţilor înguste. împăraţii, mareşalii et com-

pania nu pot nimic de unul singur. Sînt siliţi să

aibă nevoie de soldaţi şi popoare. Nu-i aşa ? PREDICATORUL *(rîzînd):* Nu zic că nu-i aşa, dar nu te lega de soldaţi. Ei fac tot ce pot, săracii, pentru şefii lor. Uite-i pe ăi de colo cum îşi sug rachiul în ploaie. Cu flăcăii ăştia m-aş prinde să duc războiu o sută de ani şi mai bine, ba chiar pe două fronturi, fără să fiu nici mareşal, nici suedez.

ANNA : Şi nu crezi că războiul o să înceteze ?

PREDICATORUL : Fiindcă a murit un mareşal ? ! Ce copilărie ! Mareşali sînt cu duzina ; găseşti pe toate drumurile eroi.

ANNA: Ştii, nu te-am întrebat aşa, degeaba. Aş vrea să ştiu dacă mai trebuie să cumpăr marfă. Ar fi mai ieftină acum. Dacă încetează războiul, nu mai am ce. face cu ea şi o dau la gunoi. PREDICATORUL : Da, e serios. Cine nu strigă mereu că într-o bună zi s-a isprăvit şi cu războiul ? Eu zic : „E de văzut". Fireşte, din cînd în cînd mai stă şi războiul să răsufle cîte niţel. Apoi da ! Se mai întîmplă să cadă şi războiul bolnav : nimic nu e pe faţa pămîntului perfect. Poate că niciodată nu poate să fie perfect un război, adică un război despre care ai putea spune: iată un război căruia nu-i poţi aduce nici o învinuire. O poticnire pe neaşteptate, o nimica toată, o mică scăpare din vedere, un fleac — nu te poţi gîndi la toate — şi gata balamucul. Şi iarăşi trebuie pus pe picioare războiul. E drept că împăraţii, regii şi papa îi vin fără zăbavă în ajutor. De fapt, războiul nu are de ce să se teamă prea mult şi ar putea să aibă norocul să ne îngroape pe toţi.

UN SOLDAT *(cîntă în faţa tejghelei):*

Dă-mi să beau de bun rămas, Nu mai am decît un ceas, Şi încalec să mă bat Pentru tron şi împărat 1

Adu două rînduri, că-i zi de sărbătoare.

' 'ANNA : Dac-ar fi să te cred...

PREDICATORUL: Gîndeşte-te, ce ar putea să oprească războiul ?

UN SOLDAT *(cîntă în fund):*

Am un timp de cîştigat, Haide, suie sus în pat, Că plec iarăşi să mă bat Pentru tron şi împărat!

SECRETARUL *(deodată):* Şi ce faceţi cu pacea? Eu sînt din Boemia, şi tare-aş vrea să mă întorc mai iute acasă !

PREDICATORUL: Zău ? Pacea aia! Cum rămine gaura dacă i-ai mîncat şvaiţerul dimprejur ? • UN SOLDAT *(cîntă în fund) :*

Sus capul! Camarade, nu te teme, Căci călăreţul n-are multă vreme Şi trebuie-ndemnat cît mai curînd Să-ncalece, să plece, vrînd-nevrînd. Veni, părinte, clipa să ne cheme, Şi călăreţul, vezi, că n-are vreme, Se duce drept şi neîntîrziat Să moară pentru tron şi împărat.

SECRETARUL : Bine, bine, dar nu poate ţine războiul la nesfîrşit. Omul are nevoie de pace.

PREDICATORUL : Ţi-aş răspunde că şi în război e v pace. Războiul are răstimpuri liniştite. El mulţumeşte în toate chipurile pe om, bineînţeles că şi în trebuinţele lui de împăciuire. E organizat aşa războiul, încît să poată să trăiască. Iţi tragi tot atît de liniştit nădragii ca şi în timp de pace. între două încăierări, tot îţi bei paharul cu bere. Chiar înaintînd la inamic, poţi trage tui pui de somn, zgîrcit într-o groapă şi cu capul pe tui pietroi. Oricum, tot o potriveşti. Desigur că n-o şă te pui să joci cărţi cînd tobele bat atacul. Dar joci cărţi în timp de pace, pe brazdă, la arat ? Pe cînd după biruinţă, se ivesc -toate soiurile de chilipir. Se întîmplă, de pildă, să rămîi fără un picior —> nu e lucru prea rar. începi să strîngi

pumnii la cer şi să strigi răzbunare, ca şi cum totul s-ar fi sfîrşit. Pe urmă se aşază tulburarea la fund, face cîte unul cinste la circiumă şi, tîrîş- grăpiş, o iei iar la drum, şi războiul merge înainte, parcă ai avea două picioare. Şi cine te împiedică în plin măcel să faci ca Adam pe după claia de fîn sau în buruieni ? Atunci, războiul pune mîna pe odraslele tale, ele îl aţîţă la rîndul lor, şi praznicul merge mereu. Păi da, într-un fel ori altul, războiul tot o scoate la capăt. De ce vrei să se isprăvească ?.

(Kattrin s-a oprit din lucru şi-l priveşte adine pe predicator.)

ANNA: Atunci trebuie să cumpăr. Mă încred în dumneata. *(Deodată Kattrin trînteşte coşul cu sticle şi fuge afară.)* Kattrin! *(Rîde.)* Isuse, Mărie! Ea aşteaptă pacea ca pe Mesia. I-am făgăduit la pace un bărbat. *(Se ia după Kattrin.)* SECRETARUL *(se scoală):* Gata, am cîştigat. Nu era nevoie de atîta trăncăneală. Acum plăteşte.

ANNA *(se întoarce cu Kattrin)* : Fii cuminte, războiul o să mai ţină puţin şi mai cîştigăm şi noi ceva bani. Pacea va fi cu atît mai frumoasă. Fă bine şi du-te pînă în oraş şi ia de la „Leul de aur“ ce poţi să iei din marfa pusă de mine deoparte. Pe celelalte le luăm altă dată cu căruţa. O să vie cu tine şi domnul secretar. Soldaţii sînt la înmormîntarea mareşalului, aşa că n-o să ţi se întîmple nimic. Ai grijă să nu ţi se fure ceva pe drum, gîndeşte-te că e zestrea ta, Kattrin.

(Kattrin pune un bariş şi se duce cu secretarul.)

PREDICATORUL : O laşi să plece cu secretarul ?

ANNA: Nu-i atît de drăguţă încît să se întîmple ceva.

PREDICATORUL : Am admirat întotdeauna cum ştii să-ţi duci negoţul şi să o scoţi bine la capăt mereu. înţeleg

de ce eşti poreclită Courage. ANNA : Fără curaj, oamenii săraci se scufundă. Numai ca să te scoli cu noaptea în cap, să ari un cîmp în timp de război sau să aduci fără nădejde pe lume copii — e un al dracului curaj! Şi de cît curaj n-ai trebuinţă, soldat, să te înfrunţi, ochi în ochi, cu duşmanul la bătălie, siliţi amîn- doi să vă măcelăriţi ? Şi să-i rabde oamenii, cum îi rabdă, pe papi şi pe împăraţi, nu e un curaj fioros? Căci asta îi costă viaţa. *(Stă jos, scoate din pungă o lulea scurtă şi o aprinde.)* Ai putea să spargi cîteva lemne.

PREDICATORUL : Eu sînt păstor de suflete, Anna, nu tăietor de lemne. *(Işi scoate haina, nemulţumit, şi se pregăteşte să spargă lemne.)*

ANNA : Eu n-am suflete de păstorit, eu am nevoie de lemne de foc.

PREDICATORUL : Ce-i cu pipa asta ?

ANNA : O pipă ca toate pipele.

PREDICATORUL : Ba nu-i o pipă ca toate pipele.

ANNA : Ce spui ?

PREDICATORUL : E pipa bucătarului. A bucătarului de la regimentul „Oxenstjerna".

ANNA: Dacă ştii, de ce mai pui întrebări, ipocri- tule ?

PREDICATORUL: Fiindcă mă întreb dacă bei din ea cu bună-ştiinţă ori nu. Cotrobăind prin ca- labalîcul dumitale, s-ar fi putut să-ţi cadă-n mînă o pipă şi s-o iei din întîmplare.

ANNA : Şi de ce crezi că n-am luat-o din întîmplare ?

PREDICATORUL: Fiindcă fumezi cu bună-ştiinţă din pipa aceasta.

ANNA : Şi dac-ar fi aşa ?

PREDICATORUL: E de datoria mea să-ţi pun în vedere ceva. Mă îndoiesc că ai să mai vezi vreodată mutra acestui domn; cu atît mai rău, sau cu atît mai bine. Mie nu prea mi-a plăcut, dimpotrivă.

ANNA: Mă cam mir. Era un băiat drăguţ.

PREDICATORUL : Da ? Aşa ţi s-a părut dumitale ? Mie

nu. N-aş putea numi un astfel de om, băiat drăguţ. N-am cu el nimic, dar băiat drăguţ, asta nu ! Nu, nicidecum! Ar fi mai degrabă un papugiu amoros, şiret. Dacă nu mă crezi, uită-te la pipă : ea dă dovezi despre un caracter.

ANNA: Ce să văd ? E o pipă uzată, şi nimic mai mult.

PREDICATORUL: Numai uită-te cum a crestat-o cu dinţii. E o brută. E pipa unei brute fără lege, nici credinţă. Iată ce ai vedea dacă ţi-ar fi rămas o fărîmă de bun-simţ.

ANNA: Vezi că-mi strici buturuga de spart lemne.

PREDICATORUL: Ţi-am mai spus o dată că nu sînt de meserie pădurar. Sînt păstor de suflete, nu despicător de lemne. Eu am învăţat teologia. Talentele mele se sleiesc aici în muncă silnică. Harul pe care mi l-a dat, în mila lui, Dumnezeu, rămîne înţelenit. Păcat! Nu m-ai auzit predi- cînd niciodată. O singură cuvîntare de-a mea e în stare să aprindă într-atît un regiment, încît să nu mai vadă în armata duşmană altceva decît o turmă de berbeci behăindă. Ce mai însemnează viaţa faţă de biruinţa finală ? O zdreanţă împuţită, aruncată cît colo. Dumnezeu m-a dăruit cu harul cuvîntării. Predica mea îţi ia şi urechile, şi ochii.

ANNA : N-aş vrea de loc să-mi ia urechile şi ochii. Ce m-aş face atunci ? Ar fi o nenorocire.

PREDICATORUL : M-am gîndit de multe ori, Anna, că- n spuza dezamăgirilor dumitale zvîcneşte o fire fierbinte. Nu-ţi trebuie şi dumitale căldură, ca oricărei făpturi omeneşti ?

ANNA : Mă încălzesc destul de bine, numai să am lemne destule.

PREDICATORUL : Ascultă, Anna. Nu te mai furişa, îţi vorbesc simţit. M-am gîndit adeseori la viaţa pe care am duce-o împreună dacă strîngem mai tare legăturile dintre noi. Uraganul veacului nostru de războaie ne-a apropiat imediat pe unul de celălalt.

ANNA: Nu sînt destul de strînse ? Eu îţi gătesc bucatele, iar dumneata mi le răsplăteşti — de
\ pildă — spărgîndu-mi lemnele.

PREDICATORUL *(înaintînd spre ea)*: Pricepi prea bine ce înţeleg prin „legături strînse". Nu e vorba de bucătărie şi de lemne sau de alte cerinţe tot atît de proaste. Nu te împietri, lasă-'ţi inima să vorbească.

ANNA : Binişor, părinte, că tot învârtrndu-ţi toporul pe la nasul meu, o să retezi şi legăturile astea.

PREDICATORUL : Nu-ţi bate joc. E serios ce spun. N-am gîndit adînc.

ANNA : Nu lua vînt, domnule părinte. îmi eşti simpatic. Nu mă sili să-ţi săpunesc capul. Tot ce caut este să o scoatem cu bine la capăt, eu şi copiii mei, cu căruţa asta, care nici nu mai e a mea. Nu-mi stă inima la romanţă. Tocmai trec prin mare primejdie cumpărînd marfa aia. Mareşalul a murit, şi toată lumea vorbeşte de pace. Ce rămîne de capul dumitale dacă pierd tot ce am avut ? Vezi ? Habar nu ai. Sparge lemne ! O să ne fie seara cald, şi pe vremurile astea nu e aşa de rău. Asta ce mai e ? *(Se ridică. Intră Kattrin, fără respiraţie, cu o rană pe frunte, pînă la ochi. Aduce cu ea pachete, obiecte de pielărie, o tobă etc.)* Ce-ai păţit ? Ai fost atacată la întoarcere ? A fost atacată pe drum ! Fac prinsoare că-i cavaleristul care se îmbătase aici. Nu trebuia să te las să te duci. Aruncă boarfele astea ! Nu e prea serios, o zgîrietură. O să ţi-o legăm frumos, şi într-o săptămînă s-a vindecat. Sînt mai răi decît fiarele. *(Leagă rana.)*

PREDICATORUL : Eu, unul, nu-i învinuiesc. Acasă la ei n-au necinstit pe nimeni atîta timp cît au avut în gospodărie pace ! Vinovaţi sînt cei ce aţîţă la

război, ei răstoarnă omenirea şi fac din vicii virtuţi.

ANNA : Te-a lăsat secretarul să te întorci singură ? Fireşte, puţin le pasă de fetele cuminţi şi de ce poate să li se întîmple. Rana nu-i adîncă, nu o să rămîie nimic. E ,gata pansamentul. Nu mai plînge, am ceva pus deoparte, fără să-ţi spun, pentru tine. O să căşti nişte ochi ! *(Scoate din- tr-un sac ghetele roşii ale Yvettei.)* Ei, ce zici? Eşti mulţumită ? De cînd te ispitesc 1 Acum sînt ale tale. Pune-le repede, pînă ce nu mă apucă părerea de rău. Nu o să rămîie nimic. Şi chiar dac-ar rămîne vreun semn, nu o să mă plîng tocmai eu. Nu-i viaţă mai tristă pe lume decît a fetelor care le plac, pe care le mint şi le amăgesc pînă ce le dau gata. Cînd nu le placi, te lasă măcar în viaţă. Am văzut unele păpuşi de astea drăguţe: mai repede decît îţi închipui au ajuns ca nişte momîi de speriat ciorile. Nu mai pot să iasă pe drum fără să se aştepte la o ticăloşie : nu mai poţi să trăieşti. Ca la copaci: arborii drepţi şi puternici îi dobori ca să faci din ei grinzi. Pe cei strîmbi îi laşi în pace. Aşa că tu tot eşti mai fericită. Ghetele sînt încă în stare bună. înainte să le ascund, le-am dat cu unsoare.

(Kattrin lasă ghetele jos şi urcă în căruţă.)

PREDICATORUL : Să nădăjduim că nu rămîne pocită.

ANNA : O să rămîie un semn. I s-a dus visul de pace.

PREDICATORUL: S-a apărat bine. Nu i-au furat nimic.

ANNA : Poate că făceam mai bine să nu-i spun să se apere. Dacă aş şti ce se petrece în capul ei! O dată a lipsit o noapte întreagă de acasă, o singură dată într-un an. Pe urmă, se ducea şi se întorcea ca şi mai înainte, dar i-a plăcut să lucreze mai mult. N-am putut să aflu niciodată ce a fost cu noaptea aia. *(Adună mărfurile aduse de*

Kattrin şi le rînduieşte cu furie.) Asta e războiul! Frumoasă meserie mi-am ales ! *(Se aude tunul.)*

PREDICATORUL: Acum îi lasă coşciugul mareşalului în groapă. E un moment istoric.

ANNA: Mi-au sluţit fetiţa: ăsta e momentul meu istoric. Mi-au desfigurat-o, nu mai găseşte să se mărite şi e nebună după copii. Şi dacă a rămas mută, tot din război* a rămas. încă în albie, mică, un soldat i-a înfundat gura cu ceva. Pe Schweizerkas nu-1 mai văd niciodată. Eilif, numai Dumnezeu ştie pe unde este. Blestemat să fie războiul!

7

Anna, în cel mai fericit moment al carierei negustoreşti.

Şoseaua mare. Predicatorul, Anna şi fiica el Kattrin trag căruţa pe care au fost agăţate mărfuri noi. Anna poartă la gît un lanţ cu taleri de argint.

ANNA : N-o să mă scîrbiţi voi de război. Se spune că el spulberă pe cei slabi, dar pe ăştia nici pacea nu-i iartă. Oricum, războiul îşi hrăneşte lumea mai bine. *(Cîntă.)*

Cu sorţ ori făr' de sorţ, Războiul e
făcut pentru negoţ Şi-nvinge fără tine, ins
mărunt, Noi vindem plumb în loc de unt.

Nu mai întindem cortul. Mergem înainte. Cine stă — crapă-ntîi. *(Cîntă.)*

Fricoşii stau, războiu-i lung, Şi gloanţele
mai repede-i ajung. Şi mor ca proştii-n loc
şi fără slavă, De-o parte voinicie, de-alta

pleavă.

(Pleacă mai departe.)

In acelaşi an, 1632, Gustav Adolf, regele Suediei, cade în lupta de la Liitzen. Pacea ameninţă să ruineze negoţul Annei Fierling. îndrăzneţul Eilif, după o nouă ispravă, îşi pierde viaţa ca vai de el,

Tabăra militară. Dimineaţa în zori. O bătrînă şi feciorul ei în faţa căruţei Annei. Băiatul duce-n spate un sac mare cu aşternut de pat.

ANNA *(din căruţă):* Ce mai caută şi ăştia cu noap- tea-n cap ?

BĂIATUL : Ne-am tîrît cale de-o poştă toată noaptea, ca să ajungem aici, şi pînă diseară trebuie să fim înapoi.

ANNA *(din căruţă):* Ce să fac cu lucruri de pat? Oamenii nu mai au case. Duceţi-vă şi vindeţi-le la tîrg.

BĂIATUL : Stai măcar să le vezi.

BĂTRÎNĂ : Nu iese nimic. Hai să plecăm !

BĂIATUL : Poftim ! Dacă nu plătim dările întîrziate, ofiţerul ne ia tot. Poate că luăm trei fiorini, dacă mai dai pe-asupra şi cruciuliţa ta de argint. *(Se aud clopotele oraşului.)* Auzi, mamă! O VOCE *(din culise):* Pacea ! A murit regele Suediei! ANNA *(scoate capul zbîrlit din căruţă):* Ce i-a apucat să tragă clopotele în mijlocul săptămînii ?

PREDICATORUL *(iese tîrîndu-se de sub căruţă):* Ce strigă ăia ? Pacea ?

ANNA: Asta-mi place. Tocmai cînd am cumpărat atîta marfă !

PREDICATORUL *(strigînd spre fund):* E adevărat? S-a făcut pace ?

VOCEA: Ba încă de vreo trei săptămîni, şi aici nu s-a ştiut nimic.

PREDICATORUL: Păi într-altfel de ce-ar mai trage clopotele ?

VOCEA : S-au întors în oraş o grămadă de luterani, cu tot calabalîcul. Ei au adus vestea.

BĂIATUL : S-a făcut pace, mamă. Dar ce ai ?

(Bătrîna a căzut leşinată.)

ANNA *(întorcîndu-se în căruţă):* Isuse, Mărie! Pace, Kattrin ! Pune-ţi rochia neagră. Mergem la biserică. Măcar să ne rugăm pentru Schweizerkas. Să nu fie vreo păcăleală !

BĂIATUL : Spune toată lumea. S-a făcut pace. Poţi să te scoli, mamă ? *(Bătrîna se ridică în picioare, ameţită.)* Deschidem iar curelăria. Ce bine 1 îi dăm şi tatii aşternutul îndărăt. Las', că e bine. Poţi să umbli ? *(Predicatorului.)* I-a venit rău de bucurie. Nu mai credea că o să vie pacea. Numai tata spunea mereu că trebuie să vie. Acum ne întoarcem repede acasă. *(Pleacă amîndoi.)*

ANNA *(din căruţă):* Dă-i un rachiu. PREDICATORUL : Au plecat.

ANNA : Ce-i în tabără ?

PREDICATORUL : Se adună soldaţii. Mă duc să văd. Nu eşti de părere să-mi pun hainele mele ?

ANNA : Ar fi bine să vezi mai întîi ce-o.fi adevărat dacă vrei să te arăţi în haine de anticrist. Dacă e adevărat, sînt încîntată. Ce-mi pasă că pierd tot ce-am avut ? ! Cel puţin mi-am scăpat doi copii. O să-1 văd acum şi pe Eilif.

PREDICATORUL : Vrei să vezi cine vine din tabără încoace ? Ba$_{T}$i chiar bucătarul generalului.

BUCĂTARUL : *(cam jerpelit şi cu o boccea la spinare) :* Dumneata erai, domnule părinte ?

PREDICATORUL : Anna, o vizită !

(Ea se dă jos din căruţă.)

BUCĂTARUL : Iţi făgăduisem că vin să mai stăm cîte niţel de vorbă cînd o să am vreme. Nu ţi-am mai

uitat rachiul, madam Fierling.

ANNA : Isuse, Mărie ! Bucătarul generalului! De un car de ani nu te-am mai văzut. Unde-i Eilif, băiatul meu ?

BUCĂTARUL: Credeam că-1 găsesc aici. Plecase înaintea mea.

PREDICATORUL: Eu îmi pun hainele bisericeşti. *(Se duce în spatele căruţei.)*

ANNA : Atunci pică numaidecît. Kattrin, vine Eilif ! Adu rachiu pentru bucătar! *(Kattrin nu se arată.)* Trage-ţi un scîrlionţ pe frunte şi nu-ţi fie ruşine. Domnul Lamb e de-ai noştri. *(Se duce şi ia rachiul ea.)* Nu vrea să iasă, s-a săturat de pace. O aşteaptă prea de multă vreme. Unul a lovit-o şi i-a prăpădit un ochi; abia se mai bagă de seamă, dar ea crede că toată lumea se uită numai la ochiul ei.

BUCĂTARUL : Războiul! *(Se aşază cu Anna.)*

ANNA : Bucătarule, ne vedem într-un moment prost pentru mine. Sînt la pământ!

BUCĂTARUL : Ceasul rău !

ANNA : Pacea mă sugrumă. Am cumpărat de curînd, la povaţa predicatorului, provizii, şi-acum ba-lamucul : toţi pleacă acasă, şi eu rămîn cu marfa în spinare.

BUCĂTARUL : Ce trebuia să te iei după o gură de popă ? Dacă n-ar fi venit aşa de repede papista- şii, eu te-aş fi împiedicat. Lingăul ăsta porunceşte acum aici ? «1

ANNA: îmi spală vasele şi mă ajută să tragem căruţa.

BUCĂTARUL: Asta să tragă ? După cît îl cunosc, ţi-o fi îndrugat verzi şi uscate, din glumele lui nesărate. Are despre femei nişte păreri care-mi fac greaţă. Degeaba am tot căutat să i le schimb. E neserios.

ANNA : Dumneata cum eşti ? Serios ?

BUCĂTARUL: Dacă n-aş fi serios, ar însemna că nu e nimic de capul meu. Noroc !

ANNA : Nu fac doi bani nici oamenii serioşi. Sînt mîn-

cată. Mi s-a întîmplat şi mie o dată, o singură dată, să am un bărbat serios. Niciodată n-am îndurat atîtea necazuri. Din prima zi de primăvară s-a dus şi mi-a vîndut plapoma copiilor, şi găsea că armonica mea nu e vrednică de un creştin. Nu-mi spune că eşti serios, că nu-mi place.

BUCĂTARUL: Tot cu unghiile ascuţite, madam Fierling. Dar, vezi, mie asta îmi place.

ANNA : Cred că n-ai să începi iar cu povestea de altădată, că mă vezi noaptea-n vis.

BUCĂTARUL : Iată-ne stînd amîndoi aci şi ascultînd clopotele păcii. Uite şi rachiul, pe care ştii să-l torni aşa de frumos... E grozav !

ANNA : Slăbeşte-mă cu clopotele astea. Dacă nu se plătesc soldele întîrziate, eu mă întreb ce-o să fie de mine şi de rachiul ăsta grozav. Dumitale ţi s-a plătit pe trecut ?

BUCĂTARUL *(şoväielnic):* Nu de tot. De-aia şi pleacă fiecare. Eu ce mi-am zis ? Aşa stînd lucrurile, n-am altceva de făcut decît să mă duc să-mi mai văd prietenii. Şi iată-mă că stau acum alături de dumneata.

ANNA : Ca să zicem aşa, nici dumneata n-ai para chioară.

BUCĂTARUL : Ar fi vremea să nu se mai spargă urechile cu clopotele astea. Ce mi-ar plăcea mie ar fi să încep cîte niţică negustorie, pe ici, pe colo. Să mai fiu bucătar, nu mă trage inima de loc. Te pune să faci cîte-o zeamă de buruieni şi de pingele vechi şi, hîrşti! ţi-o aruncă fierbinte înobraz. A mai fi bucătar azi e-o meserie pentru cîini. Tot mai bine mi-ar plăcea să mă bat, dar acum s-a făcut pace, poftim! *(Se arată predicatorul, în costum preoţesc.)* Las', că mai vorbim noi.

PREDICATORUL: E încă bun, cîteva ciupituri de molii nu însemnează nimic.

BUCĂTARUL: Nu te mai osteni atît, nu mai e nevoie de sfinţia-ta. Du-te şi le mai spune că milităria e o meserie cinstită şi că e frumos să-ţi dai pielea pentru ea. Cine te-ar mai asculta? Dar am o răfuială cu dumneata. Cine te-a pus s-o împingi pe dumneaei să cumpere atîta marfă, sub cuvînt că războiul ţine o veşnicie ?

PREDICATORUL *(pişcat):* Aş vrea să ştiu întrucît te priveşte ?

BUCĂTARUL: Întrucît e o ticăloşie. Ce-ţi bagi nasul în treaba altuia şi dai sfaturi pe care nimeni nu ţi le cere ?

PREDICATORUL: Uite cine se amestecă! *(Către Anna.)* Nu ştiam că eşti atît de bună prietenă cu domnişorul ăsta şi că trebuie să-i dai socoteală.

ANNA : Nu-ţi mai sară ţîfna! Bucătarul şi-a spus numai părerea lui. Apoi să mă cam ierţi, trebuie să recunoşti că războiul dumitale era o mare gugumănie.

PREDICATORUL: Ar trebui să-ţi fie ruşine să urăşti pacea. Anna Fierling, dumneata eşti **0** hienă a războaielor.

ANNA : Ce zici că sînt ?

BUCĂTARUL: N-o batjocori, că o să avem de furcă amîndoL

PREDICATORUL: Nu vorbesc cu dumneata. Văd bine unde umbli să ajungi. (Către *Anna.)* Dar cînd te văd pe dumneata că iei pacea ca pe nişte otrepe de aruncat cu piciorul, tot ce-i mai bun în mine se revoltă. Acum îmi dau seama că nu cu pacea te lauzi, ci cu războiul, pentru că el îţi aduce. Să nu uiţi zicala că: „Dacă mănînci cu Dracul, îţi trebuie un linguroi".

ANNA: Nu-mi place războiul, nici eu războiului nu prea îi sînt plăcută. Orişicum, îţi mulţumeso pentru „hienă". De-acu s-a sfîrşit între noi.

PREDICATORUL: Atunci de ce te plîngi de pace, cînd toată lumea răsuflă uşurată ? Pentru catrafusele din căruţă ?

ANNA: Mărfurile mele nu sînt catrafuse şi trăiesc de pe urma lor. Şi, pînă una-alta, trăieşti şi dumneata.

PREDICATORUL : Tocmai ce spuneam şi eu.

BUCĂTARUL *(predicatorului):* Ai crescut destul de mare ca să fi putut învăţa că nu trebuie niciodată să dai poveţe. *(Către Anna.)* Şi acum gră- beşte-te să scapi de unele din mărfuri cît mai poţi prinde pe ele un ban. Găteşte-te frumos şi pleacă. Nu pierde nici *o* clipă.

ANNA : Ăsta da, e un sfat bun. Aşa şi fac.

PREDICATORUL : Fiindcă ţi l-a dat bucătarul. ANNA: De ce nu mi l-ai dat dumneata ? Are dreptate, plec în tîrg. *(Se urcă în căruţă.)*

BUCĂTARUL: Te-am cîştigat, părinţele. N-ai prezenţă de spirit, trebuia să spui: „Ţi-am dat eu dumitale vreun sfat ? Eu făceam politică, nu dam sfaturi." Să-ţi iasă din cap că te-ai putea măsura cu mine. Bătaia de cocoşi dintre noi nu se potriveşte cu haina dumitale.

PREDICATORUL: Mai tacă-ţi guriţa, că te jupoi de viu, s-o potrivi sau ba cu hainele mele.

BUCĂTARUL *(scoţîndu-şi cizmele şi desfăcînd obielele):* Dacă nu ajungeai o canalie fără Dumnezeu, ţi-ai găsi acum uşor o biserică de slujit. Bucătari nu mai trebuie. Nu mai e nimic de gătit. Dar afacerea popească merge înainte.

PREDICATORUL : Domnule Lamb, te rog să nu-mi iei locul meu aici. De cînd m-am înhăitat cu ăştia, canalia din mine s-a făcut mai bună. N-aş mai putea să le ţin predici.

(Apare Yvette Pottier in doliu, gătită, **impo-**
' poţonată ca un dric, şi cu baston, mult îmbă-
trînită, îngrăşată şi prea fardată. O urmează

un servitor.)

YVETTE : Ascultă ! Ăla de colo ! Asta-i căruţa Annei Fierling ?

PREDICATORUL : Da, cu cine avem onoarea ? YVETTE : Doamna colonel Starhemberg, oameni buni. Unde-i Anna ?

PREDICATORUL *(strigă în căruţă):* Doamna colonel Starhemberg doreşte să-ţi vorbească.

ANNA *(din căruţă):* Sosesc.

YVETTE : Eu sînt, Yvette !

ANNA : A, da, Yvette ?

YVETTE : Venii să văd cum îţi mai merge. *(Către bucătar, care s-a întors înspăimîntat.)* Piter!

BUCĂTARUL : Yvette !

YVETTE : Cum ai ajuns, mă, aici 2 BUCĂTARUL: Cu coloana.

PREDICATORUL: Va să zică, vă cunoaşteţi! Şi foarte de aproape.

YVETTE : Ba bine că nu ! *(Măsoară din ochi pe* bucătar.) S-a îngrăşat!

BUCĂTARUL : Nici tu nu eşti cine ştie ce zveltă.

YVETTE : Mă bucur, pungaşule, că te-am întîlnit, cs să-ţi spun verde ce cred despre tine.

REDICATORUL : Hai, descarcă-te de tot ce-ţi stă pe inimă, dar stai să audă şi Anna.

.NNA *(iese din căruţă cu tot felul de mărfuri în braţe):* Yvette! *(Se îmbrăţişează.)* Te văd în doliu !

VETTE : Nu-mi stă bine ? A murit bărbatu-meu, colonelul... de cîţiva ani.

NNA : Unchiaşul ăla, care voia să-mi cumpere căruţa ?

VETTE : Frat-su mai mare...

NNA : Mi se pare că nu ţi-a mers prea rău. Uite una, cel puţin, din care războiul a făcut cineva.

VETTE : Cînd sui, cînd scobori. Şi tocmai la suiş mă părăseşte acum războiul.

.NNA : Să nu vorbim de rău pe colonei. Ăştia scot banii

cu lopata.

REDICATORUL *(bucătarului);* în locul dumitale, eu mi-aş pune cizmele. Doamnă colonel, ne-ai făgăduit să ne spui părerea dumitale despre domnul ăsta.

UCĂTARUL: Nu-ţi mai da drumul, Yvette.

NNA : Yvette, e prietenul meu.

VETTE : Asta-i Piter-pipă.

UCĂTARUL: Ia mai lasă-mă cu poreclele! Mă cheamă Lamb.

NNA *(rîzînd):* Piter-pipă, ăl de scotea fetele din minţi. Ascultă, pipa dumitale-i la mine.

REDICATORUL : Şi ai şi fumat cu ea.

VETTE : Noroc că sînt aci, să-ţi spun de ce să te păzeşti. E cel mai ticălos din cîţi n-au intrat încă în puşcărie dintre haimanalele din Flandra. La fiecare deget de mînă numără o femeie pe care a nenorocit-o.

UCĂTARUL: Poveste veche. A început nici să nu mai fie adevărat.

YVETTE : Scoală-te în picioare, măgarule, cînd îţi vorbeşte o doamnă ! Şi cît l-am iubit pe ticălosul ăsta!... şi el trăia cu o negricioasă cu picioarele strîmbe. A nenorocit-o şi pe ea, fireşte.

BUCĂTARUL : Dar ţie mi se pare că ţi-am purtat noroc.

YVETTE : Nu căsca botul, murdărie ! Fereşte-te de el. Cît îl vezi de baccelit, e încă primejdios. ANNA *(Yvettei):* Vino cu mine, trebuie să scap de toate astea pînă nu scad preţurile de tot. Poate că pui o vorbă bună pentru mine la regiment. *(Strigă în căruţă.)* Kattrin, nu mai mergem la biserică. Mă duc la tîrg. Dacă vine Eilif, dă-i de băut. *(A plecat cu Yvette.)*

YVETTE *(din mers):* Cînd te gîndeşti că un om de teapa asta m-a putut abate din drumul meu drept... Dacă, împotriva tuturor, am putut să urc din nou povîrnişul, asta o datoresc stelei mele celei bune. Orişicum, mi-am cîştigat un loc între îngerii din paradis, pentru că-ţi frînsei şira spinării, Piter-

pipă.

PREDICATORUL : Te poftesc, bucătare, să adînceşti zicătoarea care spune că „totul îi vine la timp celui ce ştie să aştepte". Şi tocmai unul ca dumneata mă învinovăţeşte de uşurătate.

BUCĂTARUL: Ce vrei, n-am noroc! Ca să spun drept, nădăjduiam să găsesc aici o mîncare caldă. Plesnesc de foame. în loc de asta, mă văd atît de bîrfit, încît Anna Fierling o să-şi facă de mine o părere cu totul falsă. Mai bine, pînă se întoarce, să o şterg.

PREDICATORUL : E mai bine.

BUCĂTARUL : S-a isprăvit, părinţele, sînt sătul de pace pînă-n gît. Ar trebui nimicită prin foc şi sabie omenirea, păcătoasă din leagăn la mormînt. Numai de i-aş mai putea face generalului — Dumnezeu ştie pe unde-o mai fi — un clapon cu sos de muştar şi morcovi.

PREDICATORUL: Cu varză. Claponul merge pe varză.

BUCĂTARUL: E-adevărat, dar lui îi plăcea cu mori covi.

PREDICATORUL : Nu se pricepea.

BUCĂTARUL: Ceea ce nu te împiedica nici pe dumneata să-i înghiţi vîrtos.

PREDICATORUL: Fără chef.

BUCĂTARUL: Poate. Alte vremuri! Trebuie să recunoşti.

PREDICATORUL: Nu tăgăduiesc.

BUCĂTARUL: Acum, după ce-ai făcut-o „hienă", vremurile bune s-au dus. Dar ce te zgîieşti aşa ? Ce-ai văzut ?

PREDICATORUL : Eilif ! *(Intră Eilif urmat de soldaţi înarmaţi cu suliţe. E alb ca varul şi cu mîinile încătuşate.)* Ce s-a întîmplat cu tine ?

EILIF : Unde-i mama ?

PREDICATORUL : în oraş.

EILIF: Mi s-a spus că-i aici. Mi-au dat voie să o mai văd

o dată.

BUCĂTARUL *(soldaţilor):* Unde-1 duceţi ? SOLDATUL : N-oi fi crezînd că la nuntă. PREDICATORUL : Dar ce-ai făcut ?

SOLDATUL: A jefuit o fermă. Nevasta ţăranului a murit.

PREDICATORL: Cum ai putut face tu una ca asta ?

EILIF : Am mai făcut-o de o sută de ori.

BUCĂTARUL : Da, dar acum e pace.

EILIF : Gura ! Pot să stau pînă vine ? SOLDATUL : Sîntem grăbiţi.

PREDICATORUL: în timpul războiului era copleşit de onoruri pentru o treabă ca asta. Ba într-o zi a fost pus să stea la dreapta generalului. Atunci asta se chema eroism. Nu s-ar putea vorbi cu judecătorul ?

SOLDATUL : Degeaba. Ce eroism mai e şi ăsta să-i iei vitele unui biet ţăran din bătătură ?

BUCĂTARUL : E o prostie !

EILIF: Deşteptule, prostie e să te laşi să mori de foame!

BUCĂTARUL: Tu ai fost aşa de deştept, că o să-ţi reteze căpăţîna.

PREDICATORUL: Atunci să chemăm măcar pe Kattrin.

EILIF: Las-o-n pace! Mai bine dă-mi un pahar de rachiu. Am nevoie.

SOLDATUL : Nu-i vreme de pierdut. Haidem !

PREDICATORUL : Ce să-i spunem mamei tale ? EILIF: Spune-i că-i vorba de acelaşi lucru, spune-i că-i tot aşa. Da' mai bine nu-i spune nimic. *(Soldaţii îl scot din scenă.)*

PREDICATORUL : Te însoţesc pe ultimul tău drum.

EILIF : Nu-mi trebuie popă.

PREDICATORUL : De unde ştii tu că nu ? *(Il urmează.)*

BUCĂTARUL : *(strigă după ei):* Nu se poate. Trebuie să-i spun totul. O să vrea să-1 vadă.

PREDICATORUL : E mai bine să nu-i spui nimic, sau spune-i că a trecut Eilif pe-aici şi că se mai întoarce mîine. Pînă atunci mă întorc şi eu şi pot să o pregătesc... *(Pleacă grăbit.)*

(Bucătarul priveşte clătinînd din cap, apoi se plimbă neliniştit. Se apropie de căruţă.)

BUCĂTARUL : Nu mai vrei să ieşi afară ? Ştiu că pacea te face să te ascunzi, ca şi pe mine. Sînt bucătarul generalului, nu-ţi mai aminteşti de mine ? N-ai avea să iau în gură, pînă vine maicăta, o felie de slănină, sau măcar, o bucată de pîine goală, ca să uit de plictiseală ? *(Se uită în căruţă.)* Şi-a pus plapoma în cap. *(Salve de tun în fund.)*

ANNA *(vine în fugă, abia suflînd, cu marfa cu care plecase):* Bucătarule, pacea s-a şi sfîrşit. De trei zile e iarăşi război. Cînd am aflat, încă nu vîndusem, slavă Domnului, marfa. în oraş îi împuşcă pe luterani. Trebuie să plecăm cît mai repede cu căruţa. Kattrin, împachetarea! Ce-i capu ăsta la tine ? Ce ai ?

BUCĂTARUL: Nimic.

ANNA : E ceva. Se vede bine.

BUCĂTARUL : Poate că din pricina întoarcerii războiului ăstuia. Mai trebuie, văd, să aştept pînă mîine seară o mîncare caldă.

ANNA : Tu minţi, bucătarule !

BUCĂTARUL: A trecut Eilif pe-aci, dar a trebuit să plece numaidecît.

ANNA: A fost aici ? Atunci o să ne întîlnim cu el pe drum. De astă dată plecăm după ai noştri. Cum arată ?

BUCĂTARUL: Ca-ntotdeauna.

ANNA: Ăla n-o să se schimbe niciodată. Pe el n-a izbutit să mi-1 fure războiul. E băiat deştept. Mă ajuţi la împachetat ? *(încep să împacheteze.)* Ce

ţi-a mai povestit ? E tot bine cu comandantul ? A mai făcut vreo mare ispravă ?

BUCĂTARUL *(întunecat):* Una din isprăvi aud că a repetat-o.

ANNA: O să-mi povesteşti mai tîrziu. Plecăm repede. *(Apare Kattrin.)* S-a isprăvit cu pacea, Kattrin, plecăm mai departe. *(Bucătarului.)* Dumneata ?

BUCĂTARUL: Mă reangajez.

ANNA : Unde-i predicatorul ?

BUCĂTARUL : în oraş, cu Eilif.

ANNA : Atunci o bucată de drum vino cu noi. îmi dai o mină de ajutor.

BUCĂTARUL : Dar povestea aia cu Yvette... ANNA : Asta nu te-a coborît în ochii mei, dimpotrivă. Unde-i flacără, e foc. Vii cu noi ?

BUCĂTARUL : Nu zic ba.

ANNA : Regimentul 2 a şi pornit. înhamă-te. Uite-un coltuc de pîine. Trebuie ocolit oraşul, să ne întîlnim cu luteranii şi să mergem cu ei. Poate că pînă la noapte să dăm şi de Eilif. E preferatul meu. A fost scurtă pacea. Sărbătoarea merge înainte. *(Anna cîntă.)*

> Din Metz la Ulm, în lung şi lat, Cu oştile în luptă am umblat, Războiul îi dă pîine cui Se-ndrăgosteşte de puterea lui. în schimb, dă-i plumb şi fier. Dar oştile războiului mai cer Copii, mereu copii pierduti, Tot alţi copii, tot alţi recruţi.

9

De şaisprezece ani ţine marele război religios. Germani: şi-a pierdut peste jumătate din locuitori. Bolile molipsesc şi seceră pe cei scăpaţi de urgia lui. în ţinutur: înfloritoare altădată bîntuie foametea. Lupii dau tîrcoalt oraşelor pustiite

de foc. In toamna anului 1634, Ann< s-a oprit în munţii Fichtclgebirge, deasupra oraşului Bayreuth, de-a lungul drumului pe care trece în retragere armata suedeză. Iarnă timpurie şi aspră. Negustori: merge rău şi pîinea trebuie cerată. Bucătarul primeşti o scrisoare din Utrecht şi trebuie să plece.

In faţa unui presbiteriu, pe jumătate dărîmat. Dimineaţă cenuşie de început de iarnă. Anna şi bucătarul în cojoace roase, de oaie, stau rezemaţi de căruţă.

BUCĂTARUL : întuneric peste tot, nu s-a sculat nimeni.

ANNA : Asta-i casa popii. Dacă trage clopotele, trebuie să se scoale din puf şi să se încălzească niţel cu o supă.

BUCĂTARUL : Pentru cine să mai tragă clopotele ? - Satul e o cenuşă.

ANNA : Tot au mai rămas oâmeni în el. Am auzit lătrat de cîine.

BUCĂTARUL: Popa, chiar dacă are, nu ne dă o lingură de zeamă.

ANNA : Poate că dacă-i cîntăm ceva...

BUCĂTARUL : Sînt sătul pînă-n gît. *(Deodată.)* Am primit o scrisoare din Utrecht, mama a murit de holeră şi mi-a rămas circiuma moştenire. Uite scrisoarea, dacă nu mă crezi. Ce trăncăneşte mătuşă-mea nu te priveşte, dar ţi-o arăt. Citeşte.

ANNA (citind *scrisoarea):* Lamb, şi eu -sînt sătulă de atîta pribegie... Parcă sînt cîinele unui măcelar care nu-i dă nici o fărîmă de came. Nu mai am nimic de vînzare şi nimeni n-are cu ce să cumpere nimicul meu. Un păduchios din Saxa a vrut să-mi dea un sul de pergament de un stînjen pe două ouă. în Wurtenberg, un ţăran îmi lăsa plugul pe o punguliţă de sare. La ce bun .«ă mai are? Nu mai cresc decît spini. Se aude că prin

Pomerania ţăranii-şi mă- nîncă pruncii şi că nişte călugăriţe au ieşit să prade la drumul mare.

BUCĂTARUL : Se istoveşte lumea.

ANNA: Mă văd uneori călătorind cu căruţa mea prin iad şi vînzînd dracilor smoală, alteori vînd prin rai sfinţilor mezelic/ Dacă aş găsi un loc unde nu se trage cu puşca, ca să mă aciuez acolo cu cei doi copii care mi-au rămas, aş mai apuca vreun an, doi liniştiţi.

BUCĂTARUL: Am putea deschide circiuma. Gîndeş- te-te bine, Anna, eu m-am hotărît. Cu tine, ori fără tine, plec la Utrecht chiar diseară.

ANNA: Trebuie să vorbesc cu Kattrin. Mă iei pe negîndite şi nu-mi place să iau hotărîri în frig şi pe stomacul goL Kattrin ! *(Kattrin coboară din căruţă.)* Am ceva să-ţi spun, Kattrin. Eu şi bucătarul vrem să plecăm la Utrecht. El a moştenit acolo un han. Acolo ai putea să legi cunoştinţe. O fată cu stare e mai căutată. Nu-i totul frumuseţea. Eu nu sînt contra. Mă înţeleg bine cu bucătarul. Trebuie să recunosc: se pricepe într-ale negustoriei. Am mînca în toate zilele. Ar fi frumos, nu-i aşa ? Şi nu ţi-ar plăcea, spune, să ai şi tu un pat, un pat al tău ? Nu poţi trăi toată viaţa pe drumuri. Dacă mai ţine aşa, o să ieşi o stricată, şi eşti plină de păduchi. Trebuie să ne hotărîm. Putem să ne ducem cu suedezii, care merg spre miazănoapte. Ei trebuie să fie peaici pe undeva. *(Arată spre stingă.)* Să facem aşa, Kattrin. *

BUCĂTARUL : Anna, am două vorbe să-ţi spun între patru ochi.

ANNA: Urcă-n căruţă, Kattrin.

(Kattrin se urcă înapoi.)

BUCĂTARUL: Te-am întrerupt, fiindcă văd că nu m-ai

înţeles destul. Am crezut că nu mai încape îndoială. Dar fiindcă văd că nu înţelegi, trebuie să-ţi explic. Nici nu poate fi vorba s-o luăm cu noi pe Kattrin. Nu-i greu de înţeles.

(Kattrin scoate capul din căruţă şi ascultă.)

ANNA: Vrei să spui că trebuie s-o părăsesc pe Kattrin?

BUCĂTARUL: Ce crezi ? Acolo nu-i loc pentru ea. în doi, dacă ne străduim, am putea-o scoate la capăt. în trei nu putem face nimic. Kattrinei ai putea să-i laşi căruţa.

ANNA: Mă gîndeam că la Utrecht şi-ar găsi un bărbat.

BUCĂTARUL: Nu mă face să rîd. Ea, un bărbat! O fată mută şi pe deasupra şi slută ? Şi la vîrsta ei ?

ANNA : Vorbeşte mai încet.

BUCĂTARUL : Mai încet ori mai tare, asta e. D-aia nu pot s-o iau cu noi. Muşteriii nu ţin să aibă dinaintea ochilor aşa ceva. Şi-i înţeleg.

ANNA : Mai tacă-ţi gura. Ţi-am mai spus că vorbeşti prea tare.

BUCĂTARUL : S-a aprins lumină în casă. Acum putem cînta.

ANNA : Dar ce-ar putea să facă singură cu căruţa ? îi e frică de război, nu poate s-o ducă aşa. Ce visuri şi-o fi făcînd ? O aud noaptea gemînd, mai ales după bătălii. Ce-o fi văzînd ea în visurile ei, nu ştiu. De miloasă ce-i, e bolnavă. I-am găsit de curînd ascuns în ţoalele ei un arici, pe care-1 călcase căruţa noastră.

BUCĂTARUL: Circiuma e prea mică. *(Strigă.)* Cinstiţi gospodari! Slujitori şi oameni ai casei ! Să vă cîntăm cîntarea lui Solomon, a lui Iuliu Cezar şi a altor măriri cărora nu le-a folosit la nimic că au fost ce erau. Nici nouă nu ne-a fost de nici un folos să fim oameni de treabă. Tot ce am cîştigat este s-o ducem greu, mai ales pe vreme de iarnă. *(Cîntă.)*

Solomon cel înţelept,
Prea slăvit stăpîn şi drept, A văzut, precum şi spune, Totul că-i deşertăciune. Mai-nainte de-asfinţit Mintea l-a batjocorit. Fericiri şi zile bune Celor făr'de-nţelepciune.

Dacă cum dovedeşte frumoasa cîntare, toate virtuţile noastre sînt primejdioase. Ne putem lipsi mai bine de ele, dar să nu ne lipsească o masă bună, măcar o fiertură caldă. De pildă, eu nu o am, dar aş dori-o. Sînt soldat. De ce folos mi-a fost vitejia în atîtea lupte ? De nici un folos. Dacă eram cel puţin un mişel, m-aş găsi acum la mine acasă. De ce ? *(încet.)* Nici nu-şi arată nasurile la fereastră. *(Tare.)* Cinstiţi gospodari, slujitori şi oameni ai casei! O să răspundeţi că-i aşa, că vitejia nu-ţi dă să mănînci. Dar dacă o laşi mai moale cu cinstea, te-ai alege cu burta plină sau măcar n-ai muri de foame. Ia să mai vedem ?

Bunul şi cinstit Socrate Niciodată, din păcate, Nu spusese vreo minciună. Adevărul nu-i de-a bună, Adevărul lui curat L-a înfrînt şi judecat. Osîndit fără zăbavă, I s-a dat să bea otravă. Mai-nainte de-asfinţit Mintea l-a batjocorit.

Fericiri şi zile bune
Celor făr'de-nţelepciune.

Se zice că trebuie să uiţi de tine şi să împărţi cu ceilalţi ce ai. Dar dacă n-ai nimic ce să împărţi ? Da, filantropia trebuie să facă jertfe, dar nouă ne trebuie ceva ca să trăim. Mila nu aduce milosului nici un cîştig, iată de ce milostenia e atît de rară.

Sfîntul Martin dintr-un veac

Ajuta pe cel sărac.
Intr-o iarnă cum de-a dat
De un semen degerat, Milostiv de-o milă nouă, Şi-a rupt haina groasă-n două Şi, pe jumătate goi, îngheţară amîndoi.
Mai-nainte de-asfinţit
Mila l-a batjocorit.
Nici de-a voia, nici de-a sila, Fericiţii nu ştiu mila.

Uitaţi-vă la noi. Sîntem oameni de treabă, trăim în pace cu ceilalţi, nu jefuim, nu dmorîm, nu dăm foc şi ne scufundăm din ce în ce mai mult. Ca să vedeţi cît e cîntarea noastră de adevărată, uitaţi-vă la noi. Supa ni se răreşte. Dar dacă am fi altfel decît sîntem, dacă am fi hoţi şi ucigaşi, am avea poate cu ce să ne îndopăm. Virtutea nu dă nimic, numai răutatea aduce foloase. Aşa e lumea, şi nu e bine.

Buni, supuşi, urmăm mereu
Legea unui Dumnezeu Şi nu căutăm răsplată ' Şi nici slavă, niciodată.
Noi sîntem pe lume robii,
Voi mîncaţi la gura sobii Supă caldă şi gustoasă, Staţi pe moale şi acasă. Mai-nainte de-asfinţit Legea ne-a batjocorit. Fericiţi într-o privinţă Oamenii făr'de credinţă.

O VOCE DIN CASĂ : Hei, voi de-acolo 1 Urcaţi-vă sus ! Vă dăm o supă caldă.

ANNA : Lamb, mie nu-mi arde de mîncare. Eu nu zic că ce spui tu nu e spus cu judecată, dar ăsta e ultimul tău cuvînt ? Ne înţelegeam bine amîndoi.

BUCĂTARUL: E ultimul meu cuvînt. Gîndeşte-te bine.

ANNA : M-am gîndit. Singură n-o las.

BUCĂTARUL : Te prosteşti şi n-am ce-ţi face. Nu sînt nici eu o fiară, dar circiuma e prea mică. Haidem sus, altfel nu mai căpătăm nimic, şi se cheamă că

am cîntat în frig degeaba.

ANNA : Mă duc s-o iau şi pe Kattrin. BUCĂTARUL : Du-i ceva de la ăştia şi ei. Dacă sîntem trei, se sperie.

(Kattrin coboară din căruţă cu o legătură în mină. Se uită împrejur să vadă dacă cei doi au plecat. Apoi pune pe roata căruţei un pantalon vechi al bucătarului şi o fustă a maică-si, ca să poată fi văzute cu uşurinţă. Apoi îşi ia legătura şi, vrînd să plece, e surprinsă de Anna, care tocmai iese din casă.)

ANNA (aduce o *strachină de supă):* Kattrin ! Kattrin, stai, unde vrei să pleci? Ce, te-a uitat Dumnezeu ? *(Se uită în legătură.)* Şi-a luat toate lucrurile. Ai ascultat ce-am vorbit? I-am spus

că puţin îmi pasă de Utrechtul lui şi de circiuma lui păduchioasă. Ce să căutăm noi acolo ? O circiumă nu-i nici de mine, nici de tine. Războiul însă nu ne-a dat tot ce putea să ne dea. *(Vede pantalonii şi fusta.)* Tare mai eşti proastă 1 Ceaş fi făcut eu dacă dam de lucrurile astea şi tu erai plecată ? *(O ţine pe Kattrin, care vrea numaidecît să plece.)* Să nu crezi că-1 las să plece singur din pricina ta. Nu. Din pricina căruţei. Haide! Plecăm în- tr-altă parte şi-i lăsăm dobitocului boarfele afară. *(Se urcă în căruţă şi aruncă jos cîteva lucruri peste pantaloni.)* Aşa, pe ăsta l-am dat afară şi de aci încolo nu mai intră nici un bărbat în prăvălia mea. Ne ducem singure, amîn- două. O să treacă şi iarna asta, cum au trecut şi celelalte. înhamă-te, s-ar putea să înceapă să ningă. *(Se înhamă amîndouă la căruţă, o întorc şi pleacă.)*

(Bucătarul, cînd vine, îşi priveşte lucrurile uimit.)

*

10

De-a lungul anului 1635, Anna şi Kattrin străbat cu căruţa Germania centrală, urmînd armatele istovite din ce în ce mai mult de mizerie.

Drum. Anna şi Kattrin trag la căruţă. Ele trec pe dinaintea unei case ţărăneşti, din care se aude o voce cîntînd :

Un trandafir îmi creşte în grădină Şi mi-a-nflorit gingaş, azi, pe lumină,

Şi îl culeg de dragul dragii mele.. Ce fericit e cine are-un fir. La casa lui, de trandafir.

Cînd bate crivăţul afară, La mine-n casă-i cald şi vară.
Am astupat şi podul meu cu paie, Să nu dea-n el nici viscole, nici ploaie, E adăpostul meu pentru iubită Şi mă muncesc s-o fac mai fericită.

(Kattrin şi Anna s-au oprit să asculte, apoi pleacă mai departe.)

11

Ianuarie 1636. Trupele imperiale ameninţă oraşul luteran Halle. Anna pierde şi pe Kattrin şi porneşte singură înainte. Războiul e departe de a se termina.

Căruţa hodorogită, oprită lingă o casă ţărănească cu acoperişul uriaş de paie, e rezemată de un perete de stîncă. E noapte. Din crîng deodată ies un locotenent şi trei soldaţi în platoşe şi zale.

LOCOTENENTUL: Nu vreau să se audă nici un zgomot. Un strigăt, şi suliţa te şi străpunge. PRIMUL SOLDAT: Dar ca să găsim o călăuză, tre^ buie să batem la uşă.
LOCOTENENTUL: Bătaia-n uşă merge. Ar putea fi un zgomot de vacă din grajd.

(Soldaţii bat în uşa casei. Deschide o ţărancă bătrînă, căreia unul îi astupă gura ca să nu ţipe, pe cînd ceilalţi doi intră în. casă.)

O VOCE BĂRBĂTEASCĂ DIN CASĂ : Ce este ?

(Soldaţii scot din casă un ţăran bătrîn şi pe fiul lui.)

LOCOTENENTUL *(arată spre căruţa din care s-a ivit Kattrin):* Mai e una, *(Soldaţii o trag afară.)* ' Mai e cineva ?

ŢĂRANUL: Asta-i băiatul nostru şi asta-i o fată mută; mamă-sa e în oraş după cumpărături pentru dugheana lor. E cantinieră. Ia, nişte pribege. Oamenii îşi vînd în fugă lucrurile pe nimic.

LOCOTENENTUL: Băgaţi de seamă! Linişte! La zgomotul cel mai mic, suliţa în maţe. îmi trebuie un om să ne arate cărarea spre oraş. *(Ară- tînd spre ţăranul cel tînăr.)* Tu vino încoace I ŢĂRANUL TÎNĂR : Nu ştiu nici o cărare.

AL DOILEA SOLDAT *(rînjind):* Nu ştie cărarea.

ŢĂRANUL TÎNĂR Catolicilor, nici un ajutor !

LOCOTENENTUL *(către al doilea soldat):* Dă-i să guste niţică suliţă.

ŢĂRANUL TÎNĂR *(trîntit în genunchi şi amenînţat cu suliţa):* Vreau mai bine să mor.

PRIMUL SOLDAT: Ştiu eu cu ce să-l cuminţim. *(Se îndreaptă spre grajd.)* Două vaci şi un bou. Ascultă, mă, dacă te încăpăţînezi, ţi le spintec.

ŢĂRANUL TÎNĂR : Nu vă atingeţi de vite !

ŢĂRANCA *(plîngînd):* Nu ni le omorîţi, că murim de foame, domnule căpitan.

LOCOTENENTUL: Dacă nu ascultaţi, s-a sfîrşit cu ele.

PRIMUL SOLDAT : încep cu boul.

ŢARANUL TÎNĂR *(către bătrîn):* Ce zici ? Să mă duc? *(Ţăranca jace cu capul semn că da.)* Atunci, mă duc.

ŢĂRANCA : Vă mulţumim, domnule căpitan, că le-aţi scăpat. Să vă ţie Dumnezeu în vecii vecilor amin...

(Ţăranul îşi opreşte soţia să urmeze cu mulţumirile.)

PRIMUL SOLDAT: Ştiam eu că ţin mai mult la bou decît la pieleă lor.

(Conduşi de ţăranul tînăr, locotenentul **şi** *soldaţii pornesc la drum.)*

ŢĂRANUL : Aş vrea să ştiu ce gînd au. Nu-i lucru curat.

ŢĂRANCA : Poate că-i numai o patrulă. Dar ce vrei să faci ?

ŢĂRANUL *(rezemînd de acoperiş o scară şi urcînd pe ea):* Vreau să văd dacă sînt singuri. *(De sus.)* Se mişcă ceva prin pădurice. Se înşiră devale pînă-n cariera de piatră. Pe şosea — călărime cu tun. Peste un regiment. Miluieşte, Doamne, oraşul şi pe cei din el.

ŢĂRANCA : Se vede vreo lumină în oraş ?

ŢĂRANUL: Nu. Toată lumea doarme. *(Coboară.)* Dacă răzbesc în cetate, îi omoară pe toţi.

ŢĂRANCA : Or să dea paznicii de veste.

ŢĂRANUL : Se vede că pe cel din turn l-au omorît, altfel i s-ar fi auzit trompeta.

ŢĂRANCA : Dac-am fi măcar mulţi...

ŢĂRANUL : Noi singuri, cu o schiloadă...

ŢĂRANCA : Ce putpm face ?

ŢĂRANUL: Nimic.

ŢĂRANCA : M-aş fi gîndit să ne strecurăm pîn-acolo. E prea întuneric. Şi-i primejdios.

ŢĂRANUL : Peste tot numai soldaţi. Nu le-am putea

face nici un semn.

ŢĂRANCA : Ca să vie să ne spintece ăştia ?

ŢĂRANUL : Nu-i nimic de făcut.

ŢĂRANCA (către *Kattrin):* Roagă-te, proasta de tine, roagă-te! Dacă nu eşti în stare să vorbeşti, poţi măcar să te rogi. El te aude, cînd nimeni altul nu te poate auzi. Mă rog şi eu cu tine. *(îngenunche cîteşitrei. Kattrin, în spatele ţăranilor.)* Tatăl nostru, carele eşti în ceruri, ascultă-ne rugăciunea, nu lăsa să piară oraşul şi cei dintr-însul, care acum dorm fără să bănuiască nimic. Deşteaptă-i să se scoale, să iasă pe zidurile cetăţii, să-i vadă venind cu suliţi şi tunuri pe costişe. (Către *Kattrin, din spatele ei.)* Păzeşte pe mama şi nu-1 lăsa să adoarmă pe paznicul din turn. Trezeşte-1 dacă doarme, să nu fie prea tîrziu. Ai grijă şi de cumnatul nostru. E în oraş, cu cei patru copii ai lui. Nu-i lăsa să piară, sînt nevinovaţi şi încă prea mici. *(Către Kattrin, care dă un geamăt.)* Cel mai mic are doi ani, şi cel mai mare şapte. *(Kattrin se ridică brusc, tulburată.)* Tatăl nostru, auzi-ne. Numai tu ne poţi ajuta. Noi putem pieri, sîntem prea slabi, n-avem arme, n-avem nimic, sîntem în mîinile tale, cu vitele, cu ograda, şi tot oraşul e-n mîinile tale, şi duşmanul pîn- deşte sub ziduri, cu oştire multă.

(Pe nebăgate de *seamă, Kattrin s-a strecurat la căruţă, a luat de-acolo ceva pe care l-a ascuns sub şorţ şi urcă scara pe acoperişul casei.)*

ŢĂRANCA: Apără pe copii, mai ales pe cei mai mici, pe bătrînii care nu se pot mişca, şi toată făptura.

ŢĂRANUL: Şi iartă-ne nouă greşelile noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Amin.

(Pe acoperiş, Kattrin a început să bată toba scoasă de sub şorţ.)

ŢĂRANCA : Isuse, ce face ?
ŢĂRANUL : Şi-a pierdut minţile.
ŢĂRANCA : Dă-o jos de-acolo, repede.

(Ţăranul se repede la scară, dar Kattrin o trage-n sus pe acoperiş.)

ŢĂRANCA : Am păţit-o.
ŢĂRANUL : Nu mai bate, tîmpito !
ŢĂRANCA : Soldaţii împăratului ne măcelăresc.
ŢĂRANUL *(caută pietre pe jos):* Dă-te jos, că dau cu pietre.
ŢĂRANCA: N-ai pic de milă de noi ? N-ai inimă ? Vin peste noi şi ne omoară.

(Kattrin priveşte neclintită în depărtare şi bate toba mereu.)

ŢĂRANCA *(către ţăran):* Ţi-am spus să nu primeşti haimanalele astea la noi. Ce-i pasă ei de vitele noastre ?
LOCOTENENTUL *(vine în fugă cu soldaţii şi cu ţăranul cel tînăr):* Vă jupoi de vii!
ŢĂRANCA : Domnule ofiţer nu sîntem noi de vină. S-a căţărat acolo pe furiş. Nu-i din casa noastră.
LOCOTENENTUL : Unde-i scara ?
ŢĂRANUL : A tras-o la ea.
LOCOTENENTUL *(spre Kattrin):* îţi ordon să arunci toba jos!

(Kattrin bate măi departe.)

LOCOTENENTUL: V-aţi învoit cu toţii Nu scăpaţi nici unul.

ŢĂRANUL: S-o dăm jos cu prăjina S-au tăiat mai încolo nişte brazi.

(Ţăranca, în genunchi, se roagă.)

PRIMUL SOLDAT *(către locotenent):* îmi daţi voie să vă spun planul meu? *(Ii şopteşte locotenentului ceva la ureche. Locotenentul aprobă.)* Ascultă-ncoa', e-n binele tău. Dă-te jos şi vino cu noi în oraş. Arată-ne pe mamă-ta şi nu i se întîmplă nimic.

(Kattrin continuă să bată.)

LOCOTENENTUL *(îmbrîncindu-l deoparte): Ce* încredere o să aibă în gura ta ? *(Strigă la Kattrin.)* îţi dau cuvîntul meu. Eu sînt ofiţer, e cuvîntul meu de onoare. *(Kattrin bate mai departe.)* Degeaba, asta n-are nici un sfînt.

ŢĂRANUL TÎNĂR: N-o face numai pentru mama ei.

PRIMUL SOLDAT : Dacă merge tot aşa, o aud din oraş.

LOCOTENENTUL: Ne trebuie un zgomot care să acopere toba. Cu ce-1 facem ?

PRIMUL SOLDAT: Credeam că nu trebuie să facem gălăgie.

LOCOTENENTUL: Un alt zgomot, vită încălţată, nu un zgomot de război!

ŢĂRANUL: Să sparg lemne cu toporul.

LOCOTENENTUL : Da, sparge lemne. *(Ţăranul ia toporul şi-l repede într-o buturugă).* Mai tare, mai iute, dacă ţii la pielea ta.

(Kattrin bate ceva mai încet, ca să asculte la ei. Se uită îngrijorată la ţăran şi bate din ce în ce mai tare.)

LOCOTENENTUL *(către ţăran) :* E prea încet. *(Către primul soldat.)* Sparge şi tu !

ŢĂRANUL: Am numai un topor. (Se *opreşte din spart.)*

LOCOTENENTUL : Să dăm foc casei şi să o înecăm în fum.

ŢĂRANUL : N-ar folosi la nimic, domnule căpitan. Dacă văd foc cei din oraş, ştiu tot.

(Katrin trage cu urechea şi rîde.)

LOCOTENENTUL: îşi mai şi bate joc de noi, că rîde. Nu mai e de răbdat. O împuşc ! Ce-o ieşi, să iasă. Aduceţi arma.

(Soldaţii pleacă-n fugă să aducă archebuza. Kattrin bate înainte.)

ŢĂRANCA : Domnule căpitan, să-i sfărîmăm căruţa, şi o să se oprească. E singurul lor avut.

LOCOTENENTUL (către *ţăranul tînăr):* Sfărîmă-i-o ! *(Către Kattrin.)* Dacă nu te opreşti, îţi sfărîmăm căruţa !

(Ţăranul tînăr dă în căruţă cu încetineală de cîteva ori, cu o bucată de lemn.)

ŢĂRANCA : Ci mai stai odată, dobitoaco !

(Kattrin se tînguie uitîndu-se la căruţă, dar bate toba mereu.)

LOCOTENENTUL: Nu mai vin odată boii ăia cu puşca ?

PRIMUL SOLDAT: Dacă se auzea ceva din oraş, ar fi început tunurile să tragă.

LOCOTENENTUL *(către Kattrin):* Degeaba, că nu te aude nimeni. îţi mai spun o dată : lasă toba, că te împuşc.

ŢĂRANUL TÎNĂR *(aruncă lemnul cu care lovea în căruţă):* Bate, bate, nu te opri, că-i omoară pe

toţi. Bate mereu ! Bate mereu !...

(Soldatul îl trînteşte la pămînt şi bagă sulița-n el. Kattrin plînge, dar bate.)

ŢĂRANCA: Nu i-o băga în spinare, pentru Dumnezeu, că-1 omori!.

(Soldaţii vin în fugă cu archebuza.)

AL DOILEA SOLDAT : Colonelul face spume la gură. Ajungem la Curtea Marţială.

LOCOTENENTUL: în poziţie ! *(Strigă către Kattrin, în vreme ce arma e pusă pe furcă.)* Pentru ultima dată : Nu mai bate !

(Kattrin bate mai departe, cît poate de tare, plîngînd. Soldaţii trag. Kattrin e lovită. Mai bate de cîteva ori, apoi cade încet.)

LOCOTENENTUL : S-a termifiat cu gălăgia !

(Dar ultimelor bătăi de tobă le urmează bubuitul tunurilor din oraş. Se aud clopote din depărtare şi tunuri.)

PRIMUL SOLDAT : A dracului, a izbutit!

12

Noapte. Spre revărsatul zorilorr'Se aud tobele şi fluierele trupelor care se îndepărtează în marş. Anna stă pe vine în faţa căruţei, lîngă fata ei. Ţăranii, în picioare.

ŢĂRANUL *(cu duşmănie):* Ascultă, nu mai sta. A mai rămas un regiment, şi pleacă şi el. Pleacă după

el, nu poţi rămîne singură aici.

ANNA : Poate că o să adoarmă. *(Cîntă.)*

Nani, nani, feţişoară,
Nani, scumpa mea comoară, Nu te teme de neşcine, Puică, mama-i lingă tine. Totu-i negru şi urît, M-am ales şi eu cu-atît. Zboară înger în frumoase Haine albe, de mătase.

Le e tuturora foame, Prăjituri ai tu, şi poame, îţi aduce mama ţie Şi bomboane : o cutie. Nani, nani, cum îţi cînt... Unul doarme-ntr-un mormînt, Celălalt poate la fel.

■ Nu mai ştiu ce-o fi cu el.

Doarme. Nu trebuia să-i vorbiţi despre copiii cumnatului.

ŢĂRANUL: Poate că dacă nu plecai în oraş după marfă, nu se-ntîmpla aşa.

ANNA: Snt mulţumită că doarme.

ŢĂRANCA : Nu doarme. Nu vezi că a murit ? Ar fi timpul să te grăbeşti să pleci şi dumneata. Pe-aci umblă lupii şi tîlharii rămaşi să prade — mai răi decît lupii.

ANNA *(ridicîndu-se):* Da. *(Scoate din căruţă o pătură* şi *învelește moarta.)*

ŢĂRANCA : Nu mai ai pe nimeni la care să te poţi duce ?

ANNA : Mai am pe cineva, pe Eilif.

ŢĂRANUL *(în timp ce Anna acoperă moarta):* Trebuie să-l cauţi. De ea avem noi grijă să fie îngropată cum se cuvine. Pleacă liniştită.

ANNA *(înainte de a se înhăma la căruţă):* Uite nişte bani de înmormîntare. *(Le numără ţăranilor cîţiva bani de argint în palmă. Dă mîna cu ei, şi ţăranii, tatăl şi fiul, duc pe Kattrin afară.)* TARANCA

(plecînd): Grăbeşte-te !

ANNA *(se înhamă la căruţă):* Poate că o să pot trage şi singură la căruţă. Nu mai e mare lucru în ea. Trebuie să mai pun la cale vreun negoţ.

(Prin fund trece un regiment cu fluiere şi *tobe.)*

ANNA: Hai că merg şi eu cu voi. *(Porneşte înhămată la căruţă. Regimentul cîntă-n mers.)*

Ori merge prost, ori poate că mai bine,
Tîrîş-grăpiş, domol, războiul ţine. Că baţi
şi tu, că celălalt te bate, Oricare pierde,
altfel nu se poate, Desculţ şi gol, mîncînd
de cîte toate, Scrîşneşti şi rabzi şi-ţi zici în
gînd : S-o isprăvi şi asta, nu ştiu cînd.

începe primăvara să dezgheţe Zăpada
peste morţii-n tinereţe, Dar tot ce se
tîrăşte prin noroi Se scoală şi iar pleacă la
război.

CORTINA

VIAŢA LUI GALILEI

Traducere de Emma *Beniue*
Versurile în traducerea lui
Marcel Breslaşu

Galileo Galilei. Andrea Sarti. Doamna Sarti, *menajera lui Galilei, mama lui Andrea.* Ludovico Marsili, *un tînăr bogătaş.* Domnul Priuli, *curatorul Universităţii din Padova.* Sagredo, *prietenul lui* Galilei. Virginia, fiica lui *Galilei.* Federzoni, *şlefuitor de lentile, colaboratorul lui Galilei.* Dogele. Senatori. Cos- mo de Medici, marele *duce al Florenţei.* Mareşalul palatului. Teologul. Filozoful. Matematicianul. O doamnă de onoare mai în virstă. O doamnă de onoare mai tînără. Un lacheu al marelui duce. Două călugăriţe. Doi oşteni. O bătrînă. Un prelat burduhănos. Doi învăţaţi. Doi călugări. Doi astronomi. Un călugăr foarte sfrijit. Un cardinal foarte bătrîn. Pater Cristofor Clavius, *astronom.* Un călugăr tînăr. Cardinalul inchizitor. Cardinalul Barberini, mai tîrziu papa Urban al VIII-lea. Cardinalul Bellarmin. Doi călugări, secretari. Două doamne tinere. Filippo Mucius, *un învăţat.* Domnul Gaffone, *rectorul Universităţii din Pisa.* Cîntă- reţul de balade. Soţia lui. Vannl, *un muncitor de la turnătorie.* Un funcţionar. Un dregător. Un individ. Un călugăr. Un ţăran. Un grănicer.

Un vameş. Bărbaţi, femei, copii.

GALILEO GALILEI, PROFESOR DE MATEMATICĂ LA

PADOVA, VREA SĂ DEMONSTREZE NOUA TEORIE A LUI COPERNIC

Sărăcăcioasa cameră de studiu a lui Galilei • de la Padova. Dimineaţa. Andrea, fiul menajerei lui Galilei, un băieţaş de vreo zece ani, aduce un pahar cu lapte şi un corn.

GALILEI *(gol pînă la brîu, se spală, plescăind zgomotos şi vesel):* Pune paharul cu lapte pe masă, dar vezi să nu-mi închizi vreo carte.

ANDREA : Mama spune că trebuie să-i plătim negreşit lăptarului, domnule Galilei, că de nu, are să ne ocolească de departe, să facă un cerc cît toate zilele în jurul casei noastre.

GALILEI: Ştii bine, Andrea, că se spune : a descrie un cerc.

ANDREA: Cum doriţi, domnule Galilei. Dacă nu-i plătim, o să descrie un cerc mare în jurul casei noastre.

GALILEI: în schimb, domnul Cambione, portărelul, are să vină azi la noi. Şi pentru a străbate

distanţa dintre cele două. puncte, ce drum o să aleagă ?

ANDREA *(zîmbind cu tîlc)* Drumul cel mai scurt, fireşte.

GALILEI: Bravo. Am să-ţi fac şi eu o plăcere. Ia vezi ce-i în dosul hărţii cereşti ?

(Andrea scoate de după harta cerească o machetă mare de lemn a sistemului lui Ptolomeu.)

ANDREA : Ce-i asta ?

GALILEI : E un astrolab. Instrumentul acesta arată cum se rotesc astrele în jurul pămîntului, după părerea învăţaţilor din antichitate.

ANDREA : Cum anume ?

GALILEI: Hai să-1 cercetăm împreună. S-o luăm de la început. Mai întîi, descrierea.

ANDREA : La mijloc este o pietricică.

GALILEI: Acesta-i pămîntul.

ANDREA : De jur împrejur are nişte învelişuri puse unele peşte altele.

GALILEI : Ia să vedem cîte sînt ?

ANDREA : Opt.

GALILEI: Acestea sînt sferele de cristal.

ANDREA : Pe fiecare înveliş sînt prinse nişte bile...

GALILEI : Astrele.

ANDREA : Mai are şi nişte panglici, pe care sînt pictate cuvinte.

GALILEI: Şi anume ce cuvinte ?

ANDREA : Nume de astre.

GALILEI : De pildă ?

ANDREA : Bila cea mai de jos e luna, aşa scrie pe ea. Iar deasupra ei este soarele.

GALILEI: Acum hai să învîrtim soarele.

ANDREA *(mişcînd învelişurile): E* straşnic ! Numai că prea sîntem închişi din toate părţile, ca într-o cutie.

GALILEI *(ştergîndu-se cu prosopul):* Aşa mi s-a părut şi mie cînd am văzut jucăria asta pentru prima oară. Mai sînt cîţiva inşi care au aceeaşi impresie. *(îi azvîrle lui Andrea prosopul, ca să-l şteargă pe spate.)* Peste tot te izbeşti de ziduri, de învelişuri, de inerţie ! Timp de două mii de ani omenirea a crezut că soarele şi toate corpurile cereşti se învîrtesc în jurul ei. Papa, cardinalii, principii, învăţaţii, căpitanii de oşti, negustorii, precupeţele, şcolarii — cu toţii erau convinşi că stau nemişcaţi în aceste bile de ^cristal. Acum însă le vom sparge, Andrea, şi vom ieşi din ele, căci s-a încheiat cu vremea veche şi încep vremuri noi. De sute de ani omenirea parcă tot aşteaptă ceva.

Oraşele au ajuns prea strimte, ca şi capetele oamenilor. De aci superstiţiile şi ciuma. Acum începem să qe dumirim : dacă aşa stau lucrurile, ele nu vor rămîne aşa, căci totul se mişcă, Andrea.

Mă bucur de cîte ori îmi amintesc că totul a pornit de la corăbii. De cînd lumea, corăbiile se tîrau numai de-a lungul ţărmurilor, dar deodată au părăsit coastele şi au început să străbată mările în lung şi în lat.

Pe vechiul nostru continent s-a împrăştiat atunci zvonul că ar mai exista şi alte continente. Iar de cînd corăbiile noastre au ajuns pînă la ele, oamenii de pe tot globul spun rîzînd : „Marea cea neţărmurită şi temută nu-i decît un lac ceva mai mare". De atunci s-a ivit în sufletul omului dorinţa arzătoare de a cunoaşte cauzele tuturor faptelor: bunăoară, de ce cade o piatră cînd îi dai drumul, sau de ce se ridică în văzduh cînd o arunci în sus. în fiecare zi se descoperă ceva nou. în epoca noastră pînă şi moşnegii de o sută de ani cer tinerilor să le strige la ureche ce s-a mai aflat hou pe lume.

E drept că am ajuns să cunoaştem multe lu-

cruri, dar şi mai multe au rămas încă nedescoperite, aşa incit pentru generaţia noastră şi pentru cele care vor veni după noi mai sînt încă destule de făcut.

în tinereţea mea am văzut la Siena cum cîţiva zidari au înlocuit vechiul procedeu milenar de a căra blocurile de granit printr-un sistem de frînghii mult mai uşor de mînuit, şi asta după o discuţie care n-a durat decît cinci minute. Din ziua aceea mi-am dat seama că epoca veche s-a încheiat şi că am intrat într-o epocă nouă. în curînd omenirea îşi va cunoaşte pe deplin lăcaşul, acest corp ceresc pe care locuieşte. Astăzi ceea ce scrie în cărţile vechi nu mai mulţumeşte pe nimeni.

Tocmai acolo unde credinţa domnea de peste o mie de ani s-a înscăunat azi îndoiala. Toată lumea spunea acum : „Da, aşa scrie în cărţi, dar vrem să vedem cu ochii noştri, ca să ne convingem". Oamenii încep să bată pe umăr adevărurile înaintea cărora se închinau pînă mai ieri; ceea ce nu fusese niciodată pus la îndoială stîrneşte azi îndoieli.

Astfel s-a iscat un curent ce ridică pînă şi poalele domnitorilor şi ale celor mai înalte feţe bisericeşti, scoţînd la iveală de sub mantiile ţesute cu fir nişte picioare butucănoase sau ciolănoase, într-un cuvînt, nişte picioare la fel cu ale noastre. Cînd oamenii s-au lămurit în cele din urmă că împărăţia cerurilor e pustie, s-au pornit pe un rîs cu hohote.

Dar în acelaşi timp, apele pămîntului au început să învîrtească fusele, iar la şantierele navale, în manufacturile unde se lucrează frînghiile şi pînzele pentru corăbii, cinci sute de mîini se mişcă azi deodată, datorită unei noi rînduieli a muncit

Eu prevăd că vom apuca şi noi vremurile cînd se va vorbi de astronomie la tîrguri şi cînd vor merge la şcoală pînă şi copiii precupeţelor. Orăşenii noşti atît de dornici de înnoire vor fi încîntaţi de faptul că s-a găsit o ştiinţă care să urnească şi pămîntul din loc. Dintotdeauna se susţinea că astrele sînt fixate pe o boltă de cristal, pentru ca să nu cadă. Acum, însă, am prins curaj şi le lăsăm să plutească libere în spaţiu, fără nici un punct de susţinere. Azi săvîrşesc şi ele călătorii lungi, întocmai ca vapoarele noastre, bizuindu-se doar pe ele însele atunci cînd se avîntă la mari depărtări.

Iar pămîntul se roteşte voios în jurul soarelui, şi împreună cu el se rotesc precupeţe, negustori, principi şi cardinali, ba chiar şi papa.

Peste noapte universul şi-a pierdut centrul, dar în dimineaţa următoare s-a trezit cu nenumărate centre, încît putem socoti că adevăratul centru al lumii se găseşte în fiecare dintre ele sau în nici unul. Astfel, universul a devenit deodată cu mult mai încăpător.

Corăbiile noastre pornesc departe în larg, astrele noastre străbat mari depărtări, pînă şi piesele de şah au azi o rază de acţiune mult mai mare.

îţi aminteşti cum spune poetul ?

ANDREA:

O, dimineaţă a-nceputului! O, adiere a vîntului ce bate Dinspre ţărmuri noi !

Şi acum să vă be(i repede laptele, că îndată or să vină iar oaspeţi.

GALILEI: Spune drept: ai înţeles între timp ceea ce ţi-am povestit ieri ?

ANDREA: Care poveste ? Aceea -cu învîrtirea lui Chipernic ?

GALILEI: Da.

ANDREA : N-am înţeles nimic. Dar de ce ţineţi morţiş s-o pricep ? E foarte grea, iar eu împlinesc abia în octombrie unsprezece ani.

GALILEI: Doresc foarte mult s-o înţelegi şi tu, şi toată lumea, fiindcă numai de aceea muncesc şi-mi cheltuiesc toţi banii pe cărţi, în loc să-i plătesc lăptarului.

ANDREA : Parcă eu nu văd că soarele apune seara în altă parte decît a răsărit dimineaţa ? Atunci cum poate să stea pe loc ? Asta_ n-o cred nici în ruptul capului!

GALILEI: Te lauzi! Ce vezi tu ! Nimic nu vezi. Iţi holbezi degeaba ochii. Află că a-ţi holba ochii nu-i totuna cu a vedea. *(Mută lavoarul de fier în mijlocul odăii.)* Să zicem că acesta e soarele. Acum aşază-te. *(Andrea se aşază pe un scaun. Galilei rămîne în picioare, în spatele lui.)* Unde e soarele : în dreapta sau în stînga ta ?

ANDREA : în stînga.

GALILEI: Şi cum ajunge în dreapta ?

ANDREA : Păi cum să n-ajungă dacă-1 duceţi dumnea- ' voastră?!

GALILEI: Numai de aceea crezi că se mişcă ? *(11 ridică cu scaun* **CM** tot *şi-l pune jos de cealaltă parte a lavoarului.)* De care parte e soarele acum ?

ANDREA : în dreapta.

GALILEI: S-a mişcat el oare din loc ?

ANDREA: Nu.

GALILEI: Atunci ce s-a mişcat ?

ANDREA : Eu.

GALILEI *(urlînd):* Te înşeli, prostănacule ! Scaunul s-a mişcat!

ANDREA : Ba şi eu m-am mişcat o dată cu el !

GALILEI: Fireşte. Acum închipuie-ţi că scaunul e pămîntul şi tu te găseşti pe el.

DOAMNA SARTI *(intrînd ca să deretice prin odaie* şi *văzînd ce se petrece):* Ce faceţi cu băiatul meu, domnule Galilei ?

GALILEI : îl învăţ să vadă, doamnă Sarti.

DOAMNA SARTI : Tîrîndu-1 prin odaie cu scaunul ?

ANDREA : Lasă, mamă, tu nu poţi pricepe.

DOAMNA SARTI: Aşa ? Va să zică, numai tu pricepi? Atîta îi împuiaţi capul, de o să ajungă să spună că de două ori doi fac cinci. Nici nu bănuiţi cum încurcă tot ce-i spuneţi. Aseară căuta să-mi dovedească neapărat că pămîntul se învîrteşte în jurul soarelui, nici mai mult, nici mai puţin ! E convins că asta reiese din socotelile unui oarecare domn Chipernic, şi nimeni nu i-o poate scoate din cap. B

ANDREA : Nu-i aşa, domnule Galilei, că tocmai asta a dovedit Chipernic prin calculele lui ? Spuneţi-i şi dumneavoastră, că pe mine nu mă crede !

DOAMNA SARTI : Va să zică e adevărat că dumneavoastră îi vîrîţi în cap bazaconiile astea ? Atunci nu mă mir că l-a luat gura pe dinainte în clasă şi că părintele învăţător şi ceilalţi călugări de la şcoală au venit să. mi se plîngă că băiatul meu îndrugă fel de fel de blestemăţii împotriva religiei. Ar trebui să vă fie ruşine, domnule Galilei.

GALILEI *(în timp ce-şi bea laptele)*: Află, doamnă Sarti, că în urma cercetărilor noastre şi a unor controverse aprinse, Andrea şi cu mine am ajuns să facem anumite descoperiri, pe care nu le mai putem ascunde omenirii. Sîntem în pragul unor vremuri noi, începe o epocă măreaţă, cînd viaţa devine o mare bucurie.

DOAMNA SARTI: Aşa ? Sper că în vremurile astea noi o să puteţi plăti măcar lăptarului datoria, domnule Galilei. Vă aşteaptă alături un tînăr care ar dori să-i daţi lecţii. E foarte bine îmbrăcat şi v-a adus această scrisoare de recomanda-

ţic. *(îi luminează scrisoarea.)* Vă rog, faceţi-mi şi mie o dată un hatîr : nu-1 alungaţi şi pe acesta. Mi-e ruşine de lăptar să-l tot amîn. *(Iese.)*

GALILEI *(rîzînd):* Dacă ţi e gîndul numai la lapte, cel puţin lasă-mă să-l beau în linişte ! *(Către Andrea.)* După cum văd, tot ai înţeles ieri cîte ceva!

ANDREA: I-am spus-o numai ca să se mire şi ea. Dar de fapt povestea nu-i adevărată. Dumneavoastră mi-aţi spus că pămîntul nu se în- vîrteşte numai în jurul soarelui, dar şi în jurul lui însuşi. Dumneavoastră însă aţi mişcat scaunul meu numai împrejurul lavoarului, fără să-l mai rotiţi şi în jurul său. Dinadins n-aţi făcut-o, căci altfel aş fi căzut de pe scaun. Asta-i sigur. Şi atunci s-ar fi vădit că aş cădea şi de pe pămîtnt dacă şi el s-ar învîrti în jurul său. Credeţi că eu sînt prost ? !

GALILEI: Păi nu ţi-am demonstrat...

ANDREA : Dar astă-noapte mi-a dat în, gînd şi altceva : dacă pămîntul s-ar învîrti într-adevăr, atunci în timpul nopţii .aş spînzura cu capul în jos. Şi asta-i tot atît de sigur.

GALILEI *(luînd un măr de pe masă):* Să zicem că acesta-i pămîntul.

ANDREA : Fireşte, dacă veniţi mereu cu pilde de astea, vă este uşor să mă întoarceţi cum doriţi.

GALILEI *(punînd mărul la loc):* Bine.

ANDREA ; Cu pilde şi cu un pic ce şiretenie poţi să faci pe oricine să creadă orice. Numai că eu n-o pot căra pe maică-mea cu scaunul prin odaie, aşa cum faceţi dumneavoastră cu mine. De aici se vede că pilda asta nu-i decît un şiretlic. Dar hai să vedem ce se întîmplă dacă ne închipuim că mărul este pămîntul. Tot nimic n-o să se întîmple.

GALILEI *(rîzînd)*: Parcă spuneai că nu te interesează?

ANDREA: Mai luaţi o dată mărul. Tare-aş vrea să ştiu cum de nu atîrn noaptea cu capul în jos!

GALILEI: Va să zică, acesta-i pământul, iar tu te găseşti aci. *(înfige în măr o aşchie pe care a rupt-o dintr-un lemn pregătit pentru foc.)* Şi **acum** hai să învîrtim pământul.

ANDREA: Ei, vedeţi că rămîn spînzurat cu capul în **jos?**

GALILEI: Cum aşa ? Ia uită-te mai bine ! Unde ţi-e capul ?

ANDREA *(arătînd aşchia cu degetul):* Aici, jos.

GALILEI: Ei aş ! *(Invîrteşte mărul pînă ce ajunge în poziţia iniţială.)* Oare nu se găseşte el în aceeaşi poziţie ca la început ? Nu vezi că tu stai tot cu capul în sus şi cu picioarele în jos ? Crezi oare că atunci cînd învîrtesc mărul tu te întorci altminteri? *(Scoate aşchia din măr şi o înfige invers.)*

ANDREA: Nu. Bine, dar de ce nu simt şi eu că pământul se învîrteşte ?

GALILEI: Fiindcă te învîrteşti şi tu o dată cu el! Tu, împreună cu văzduhul de deasupra ta şi cu tot ce se găseşte pe glob.

ANDREA: Dar de ce ni se pare că soarele se mişcă ?

GALILEI *(continuînd să învîrtească mărul cu aşchia înfiptă în el.):* Aşadar, tu vezi tot timpul pământul sub picioarele tale. El nu-şi schimbă

^niciodată poziţia faţă de tine, şi de aceea ţi se pare că rămîne veşnic nemişcat. Acum însă priveşte ce se petrece deasupra ta. Iacă, lampa se află deasupra capului tău. Dar ce se întîmplă acum, cînd rotesc mărul ? Ce vezi deasupra capului tău ?

ANDREA *(urmărind mişcarea):* Soba.

GALILEI: Şi unde se află lampa ?

ANDREA : Jos, dedesubtul meu. GALILEI: Aha !

ANDREĂ : Straşnic lucru ! Mama are să rămînă cu gura căscată.

(Intră Ludovico Marsili, un tînăr bogat.)

GALILEI: în casa asta fiecare intră ca la moară.

LUDOVICO : Bună dimineaţa, domnule. Mă numesc Ludovico Marsili.

GALILEI *(cercetînd cu atenţie scrisoarea de recomandaţie):* Dumneavoastră veniţi tocmai din Olanda ?

LUDOVICO : Unde am auzit multe cuvinte de preţuire la adresa dumneavoastră, domnule Galilei.

GALILEI: Familia dumneavoastră are moşii în Campania ?

LUDOVICO : Maică-mea m-a îndemnat să fac această călătorie, între altele ca să mă pun la curent cu ceea ce s-a ivit nou pe lume.

GALILEI: Şi aţi auzit cumva în Olanda că în Italia, bunăoară, m-am ivit eu ?

LUDOVICO ; Deoarece mama doreşte să mă pun la curent şi cu ştiinţa...

GALILEI: Pentru lecţii particulare iau zece scuzi pe lună.

LUDOVICO : Prea bine, domnule.

GALILEI: Ce vă interesează în special ? LUDOVICO : Caii.

GALILEI : Aha !

LUDOVICO : Nu prea am aptitudini pentru ştiinţă,

domnule Galilei.

GALILEI : Aha 1 în cazul acesta vă costă cincisprezece scuzi pe lună.

LUDOVICO : Foarte bine, domnule Galilei.

GALILEI : Voi fi silit să mă ocup de dumneavoastră dis-de-dimineaţă. Atunci, fireşte, nu voi mai avea timp pentru tine, Andrea, că de, tu n-ai de unde să-mi plăteşti.

ANDREA : Uite că mă şi duc. Pot să iau mărul ?

GALILEI : Da.

(Andrea iese.)

LUDOVICO : Va trebui să aveţi multă răbdare cu mine, mai ales fiindcă în ştiinţă lucrurile sînt totdeauna altfel decît ţi le înfăţişează bunul-simţ. Să luăm, de pildă, acest ochean, pe care l-am cumpărat la Amsterdam. L-am cercetat cu de-amănuntul. E alcătuit dintr-un înveliş de piele verde şi din două lentile, una aşa *(înfăţi-'şînd cu mina o lentilă concavă),* iar cealaltă taman altminteri *(înfăţişează o lentilă convexă.)* După cîte am auzit, o lentilă măreşte, iar cealaltă micşorează. Orice om cu bun-simţ ar crede că ele se anulează reciproc. Totuşi, nu-i aşa. Ocheanul ăsta îţi arată fiecare lucru de cinci ori mai mare decît este în realitate. Aşa păţeşte omul cu ştiinţa dumneavoastră.-

GALILEI: Şi, mă rog, ce poţi vedea prin ocheanul ăsta de cinci ori mai mare decît în realitate?

LUDOVICO : Turlele bisericilor, porumbeii; într-un cuvînt, tot ceea ce se află la mare depărtare.

GALILEI: Afi văzut şi dumneavoastră turla bisericii de cinci ori mai mare ?

LUDOVICO : Da, domnule.

GALILEI: Spuneaţi că ocheanul are două lentile ? *(Face o schiţă pe o foaie de hîrtie.)* Aşa arată ?

(Ludovico încuviinţează din cap.) Cînd a fost inventat ? .

LUDOVICO: Cred că abia cu cîteva zile înainte de plecarea mea din Olanda, în orice caz atunci a apărut pe piaţă.

GALILEI *(cu un ton aproape prietenos):* De ce ţineţi neapărat să studiaţi fizica ? De ce nu vă îndeletniciţi mai bine cu creşterea cailor ?

(Doamna Sarti a intrat, fără ca Galilei s-o observe.)

LUDOVICO: Maică-mea e de părere că n-ar strica să învăţ şi puţină fizică. Ştiţi prea bine că în ziua de azi toată lumea se dă în vînt după ştiinţă.

GALILEI: Atunci de ce nu vă alegeţi o limbă moartă sau teologia ? V-ar fi cu mult mai uşor. *(Dînd cu ochii de doamna Sarti.)* Bine, atunci veniţi marţi după-amiază.

(Ludovico iese.)

DOAMNA SARTI: Curatorul universităţii aşteaptă afară.

GALILEI: Nu te uita aşa la mine. Ai văzut doar că m-am învoit să-i dau lecţii.

DOAMNA SARTI: Aţi făcut-o numai fiindcă am intrat eu tocmai la ţanc.

GALILEI: Pofteşte-l pe curator. Vizita lui e foarte importantă pentru mine, ar putea să însemne chiar cinci sute de scuzi. Atunci n-aş mai fi nevoit să dau lecţii particulare.

(Doamna Sarti îl conduce pe curator înăuntru, între timp Galilei s-a îmbrăcat, însemnînd totodată în mare grabă nişte cifre pe o hîrtiuţă.)

GALILEI: Bună dimineaţa. împrumută-mi, te rog, un scud. *(Dîndu-i doamnei Sarti moneda, pe care curatorul a scos-o dintr-o punguliţă.)* Tri- mite-1 pe Andrea pînă la meşterul care face ochelari, să-mi aducă două lentile ; am însemnat aici cum să fie.

(Doamna Sarti iese cu biletul.)

CURATORUL: Am venit să vă înapoiez cererea prin care solicitaţi mărirea onorariului dumneavoastră la o mie de scuzi aur. Din păcate, n-o pot susţine în faţa consiliului universităţii. După cum ştiţi, facultăţile de matematică nu se pot lăuda că ar aduce universităţii un număr prea mare de studenţi, deci nici venituri prea mari. Cu alte cuvinte, matematica nu este o îndeletnicire cîtuşi de puţin bănoasă. Dar asta nu înseamnă că republica noastră n-o socoteşte mai presus de toate celelalte ştiinţe. Ce-i drept, nu-i atît de necesară ca filozofia, nici atît de folositoare ca teologia, în schimb, cîte desfătări nu prilejuieşte ea celor ce-o stăpînesc ?

GALILEI *(fără să-şi ridice ochii de pe hîrtiile sale):* Toate bune şi frumoase, dar eu nu pot trăi din cinci sute de scuzi.

CURATORUL : Bine, domnule Galilei, dar dumneavoastră nu ţineţi decît două cursuri de cîte două ore pe săptămînă. Şi, de bună seamă, faima de care vă bucuraţi vă asigură cîţi elevi doriţi, aşa încît vă puteţi completa veniturile prin lec'ii particulare. Oare n-aveţi destui elevi particulari ?

GALILEI : Ba am chiar prea mulţi, domnule ! Dar dacă îmi petrec tot timpul învăţînd pe alţii, eu cînd să mai învăţ ? Ţine seama, omule, că eu nu sînt nici atît de ager, nici atotştiutor, ca domnii colegi ai mei de la Facultatea de filozofie. Ce să

fac dacă sînt un prost şi nu ştiu nimic ? Sînt nevoit, aşadar, să studiez temeinic, ca să-mi îmbogăţesc cunoştinţele. Dar cînd să fac asta ? Dar de cercetări cînd să mă mai ocup ? Află, domnule, că ştiinţa mea e încă tînără, dornică să descopere noi şi noi adevăruri! Chiar în cele mai de seamă probleme, n-am ajuns pînă astăzi decît la ipoteze. Vrem însă cu orice preţ să şi dovedim ceea ce presupunem. Dar cum pot eu progresa dacă pentru a încropi banii de coşniţă sînt nevoit să vîr în capul fiecărui neghiob care mă plăteşte că paralelele se întretaie la infinit ?

CURATORUL : Poate că republica noastră nu-şi plăteşte oamenii de ştiinţă la fel de bine ca ajaumiţi principi, dar n-ar trebui să uitaţi că ea le garantează în schimb libertatea cercetărilor ştiinţifice. Aici, la Padova, noi îngăduim pînă şi protestanţilor să studieze la universitatea noastră ! Mai mult, le acordăm chiar şi titlul de doctor. Pe domnul Cremonini nu numai că nu l-am dat pe mîna Inchiziţiei, cînd ni s-au adus dovezi — da, domnule Galilei, dovezi — că are păreri neconforme cu religia, ba, dimpotrivă, am încuviinţat să i se mărească şi leafa. Pînă în Olanda a ajuns vestea că Veneţia este singura republică în care Inchiziţia n-are nici un cuvînt de spus. Acest lucru ar trebui să cîntărească greu pentru dumneavoaAră, care, în calitate de astronom, lucraţi într-un domeniu unde biserica de multă vreme nu se mai bucură de respectul cuvenit!

GALILEI : Pe domnul Giordano Bruno l-aţi trimis însă la Roma, spre a fi judecat de Inchiziţie, numai fiindcă răspîndea învăţătura lui Copernic. CURATORUL : Nu fiindcă răspîndea teoria — greşită, de altfel — a

domnului Copernic, ci fiindcă nu era veneţian şi nu deţinea nici o funcţie la noi. Aşadar, n-are nici un rost să vă referiţi la acest om ars pe rug. Şi, în treacăt fie zis, cu toată libertatea care domneşte la noi, e mai cuminte să nu se rostească în gura mare numele unui om stigmatizat de anatema bisericii şi nu vă sfătuiesc s-o faceţi nici măcar aici, între patru pereţi.

GALILEI: Apărarea libertăţii de gîndire este pentru dumneavoastră o negustorie foarte rentabilă, nu-i aşa ? Faceţi atîta caz de faptul că în alte părţi Inchiziţia e stăpînă şi arde oamenii pe rug numai pentru a atrage aici pe cei mai buni profesori, care să lucreze pentru o leafă de mizerie. Drept răsplată pentru că-i apăraţi de Inchiziţie, le cereţi să se mulţumească cu lefuri mai proaste ca oriunde !

CURATORUL : Ne jigniţi! Sînteţi nedrept! Gîndi- ţi-vă la ce v-ar folosi să aveţi oricît de mult timp pentru cercetări dacă orice călugăr al Inchiziţiei, fie el cît de incult, v-ar putea interzice categoric să vă exprimaţi ideile ? Nu există trandafir fără spini, nici principe fără călugări, domnule Galilei 1

GALILEI: Dar la ce-ţi foloseşte libertatea de a face cercetări ştiinţifice cînd n-ai timpul material pentru ele ? Iar cînd izbuteşti, totuşi, să le faci, pe cine interesează rezultatul acestor cercetări? Poate că veţi găsi odată prilejul să le ară taţi domnilor senatori aceste studii despre legile căderii corpurilor *(arătîndu-i un teanc de manuscrise)* şi să-i întrebaţi dacă nu valorează şi ele cîtiva scuzi peste leafa mea de acum !

CURATORUL: Ele valorează infinit mai mult, domnule Galilei.

GALILEI: Nu infinit mai mult, ci numai cinci sute de scuzi în plus, domnule.

CURATORUL: în scuzi se măsoară numai valoarea

unui lucru care la rîndul său aduce scuzi. Dacă' vreţi să obţineţi bani, trebuie să oferiţi altceva. Iar pentru învăţătura pe care o vindeţi, nu puteţi pretinde mai mult decît aduce ea aceluia care o cumpără. Bunăoară, filozofia pe care o vinde domnul Colombe la Florenţa îi aduce principelui un cîştig de cel puţin zece mii de scuzi pe an. Fireşte, legile căderii corpurilor, formulate de dumneavoastră, au făcut mare vîlvă. Lumea vă aplaudă, atît la Paris, cît şi la Praga. Dar domnii care bat acolo din palme nu-i restituie Universităţii din Padova banii pe care-i cheltuieşte cu dumneavoastră. Din nefericire, aveţi o specialitate nerentabilă, domnule Galilei.

GALILEI: Am înţeles: libertatea comerţului atrage după sine libertatea ştiinţei, mai bine zis, libertatea de a face comerţ cu ştiinţa, nu-i aşa ?

CURATORUL: Vai de mine, domnule Galilei! Cum puteţi gîndi astfel? Daţi-mi voie să vă spun că nu prea înţeleg observaţia dumneavoastră, oricît ar fi de spirituală. Comerţul înfloritor al republicii noastre nu poate fi dispreţuit— după părerea mea. Cu atît mai puţin îmi pot îngădui eu, care de ani şi ani de zile sînt curatorul acestei universităţi, să vorbesc pe un asemenea ton uşuratic despre ştiinţă. *(în acest timp, Galilei, plictisit, priveşte din ce în ce mai nerăbdător spre masa lui de lucru.)* Gîndiţi-vă la situaţia din alte părţi! La robia sub biciul căreia gem ştiinţele în anumite ţări! Acolo vechile foliante de pergament au fost ciopîrţite pentru a se face bice din ele. Acolo nu-i necesar să ştii cum cade o piatră, ci numai ceea ce a spus Aristotel despre acest lucru, iar ochii nu-ţi folosesc decît la citit. Ce rost ar avea o nouă lege a căderii corpurilor acolo unde se ţine

seamă numai de căderea gîrbaciului pe spinarea omului ? Puneţi toate acestea în cumpănă cu bucuria nespusă cu care îmbrăţişează republica noastră pînă şi cele mai îndrăzneţe idei ale dumneavoastră! Aici vă puteţi dedica în întregime ştiinţei! Aici puteţi lucra în linişte! Nimeni nu vă supraveghează, nimeni nu vă asupreşte ! Negustorii noştri, care ştiu ce înseamnă o pînză mai bună în lupta împotriva concurenţei florentine, ascultă cu interes apelul dumneavoastră: „Să ajungem la o mai bună cunoaştere a fizicii!“ Şi înţeleg că nevoia de a se perfecţiona războiul de ţesut contribuie la progresul fizicii. Cetăţenii noştri cei mai de vază, şi în primul rînd negustorii, urmăresc cu mult interes cercetările dumneavoastră, vin să vă vadă, vă ascultă cu atenţie cînd le expuneţi descop^irile dumneavoastră — şi ţineţi seama că timpul acestor oameni e foarte preţios! Aşadar, domnule Galilei, să nu dispre- ţuiţi comerţul. Aici, la noi, nimeni n-ar îngădui să fiţi cîtuşi de puţin stingherit în munca dumneavoastră, nimeni n-ar lăsa pe un nechemat să vă facă greutăţi. Recunoaşteţi, domnule Galilei, că la noi vi se asigură toate condiţiile ca să puteţi lucra în tihnă 1

GALILEI *(scos din sărite):* Da.

CURATORUL : Cît despre condiţiile materiale, ar fi bine să mai meşteriţi din cînd în cînd o drăcie ingenioasă, cum este, bunăoară, compasul militar inventat de dumneavoastră, cu care poţi *(enu- merînd pe degete calităţile instrumentului)* să tragi orice fel de linii drepte sau curbe, să socoteşti dobînda compusă a unui capital, să reproduci planul unei clădiri la o scară mai mare sau mai mică şi să calculezi

greutatea unei ghiulele de tun — toate astea fără să-ţi ceară nici un fel de cunoştinţe de matematică.

GALILEI: Fleacuri!

CURATORUL : Cum puteţi numi fleac un lucru care a încîntat şi a uluit pe oamenii noştri cei mai de vază şi care a adus şi ceva bani peşin ? Am auzit că pînă şi generalul Stefano Gritti a învăţat să extragă rădăcina pătrată cu acest instrument !

GALILEI: Atunci e într-adevăr miraculos! Totuşi, m-ai pus pe gînduri, Priuli. S-ar putea să mai am pentru dumneata ceva de felul ăsta. *(Ia de pe masă schiţa ocheanului.)*

CURATORUL : Da ? Asta ar fi cea mai bună soluţie. *(Ridicîndu-se să .plece.)* Noi ştim că sînteţi un om de mare valoare, domnule Galilei. Un om foarte valoros, dar veşnic nemulţumit, dacă-mi îngăduiţi să vă spun părerea noastră.

GALILEI: Da, sînt veşnic nemulţumit, şi tocmai pentru asta ar trebui să-mi măriţi leafa, dacă aţi fi în stare să înţelegeţi că în primul rînd de mine sînt nemulţumit! Dar, dimpotrivă, faceţi totul ca să fiu nemulţumit mai ales de voi. Drept să vă spun, îmi vine a rîde că am ajuns cineva în vestitul vostru arsenal, domnilor potentaţi ai Veneţiei, în faimoasele voastre şantiere navale şi în pirotehnia voastră. Dar voi nu-mi daţi răgazul să dezvolt speculaţiile teoretice izvorîte chiar din această muncă şi care ar putea duce ştiinţa mea mai departe. Legaţi botul boului care treieră pentru voi. Am împlinit patruzeci şi şase de ani, şi pînă acum n-am realizat încă nimic care să mă satisfacă.

CURATORUL : Atunci n-aş vrea să vă mai răpesc timpul.

GALILEI : Mulţumesc.

(Curatorul iese. Galilei rămîne singur cîteva clipe şi începe să lucreze, pînă cînd Andrea dă buzna înăuntru.)

GALILEI (fără să-şi ridice privirea): De ce n-ai mîncat mărul ?

ANDREA : Dacă-1 mănînc, cu ce-i mai arăt mamei că pămîntul se învîrteşte ?

GALILEI: Vreau să-ţi spun ceva, Andrea : să nu mai vorbeşti cu nimeni despre ideile noastre. ANDREA : De ce ?

GALILEI: Fiindcă nu ne lasă mai-marii noştri.

'ANDREA : Doar spunem adevărul. Atunci de ce să nu ne lase ?

GALILEI: Fiindcă-i oprit. Dacă aşa stau lucrurile, sînt nevoit să-ţi fac o mărturisire, Andrea: învăţătura lui Copemic nu-i decît o ipoteză. Dă-mi lentilele.

ANDREA: A trebuit să-mi las şi scufia .amanet pentru ele.

GALILEI: Ce ai să te faci la iarnă fără ea ?

(O *pauză.. Galilei potriveşte lentilele pe foaia cu schiţa).*

ANDREA : Ce-i aia ipoteză ?

GALILEI: Este o presupunere pe care o socoteşti adevărată, fără s-o poţi dovedi însă prin nici un fapt. Bunăoară, este o ipoteză că Felicia, care îşi alăptează copilul colo, în pragul atelierului de coşuri, îşi hrăneşte micuţul, iar nu el pe ea. Asta rămîne o ipoteză atîta timp cît nu te-ai dus pînă

acolo să vezi cu ochii tăi care-i adevărul şi să-l poţi dovedi. Iar în ceea ce priveşte corpurile cereşti, noi sîntem ca nişte viermi cu ochii împăienjeniţi, care abia zăresc cîte ceva. Vechile teorii pe care omenirea le-a crezut adevărate timp de mii de ani stau gata să se prăbuşească, fiindcă la aceste şandramale uriaşe s-a folosit mai multă cherestea pentru proptele decît pentru grinzi. Vechile teorii sînt alcătuite din multe legi care lămuresc puţine lucruri, pe cînd ipoteza cea nouă constă din puţine legi care lămuresc multe.

ANDREA : Păi dumneavoastră mi-aţi dovedit toate cele.

GALILEI : Ţi-am dovedit numai că ar putea să fie aşa. Vezi tu, este o ipoteză foarte frumoasă, pe care nimic n-o contrazice.

ANDREA : Tare aş vrea să mă fac şi eu fizician, domnule Galilei.

GALILEI: Cred şi eu. Ia gîndeşte-te numai la ce infinitate de întrebări trebuie să răspundă ştiinţa noastră, cîte probleme are de lămurit! *(S-a dus între timp la fereastră şi a început să se uite prin lentile, fără să manifeste vreun interes deosebit.)* Ia priveşte şi tu, Andrea.

GALILEI OFERĂ REPUBLICII VENEŢIA O NOUĂ INVENŢIE

Marele arsenal din portul Veneţiei. Senatul, în frunte cu dogele, c de faţă. Ceva mai la o parte se află prietenul lui Galilei, Sagredo, împreună cu Virginia Galilei, o fetiţă de cincisprezece ani, ce ţine în mină o pernă de catifea, pe care se găseşte un ochean, lung de vreo şaizeci de centimetri, aşezat într-un toc de piele roşie. Galilei stă pe un podium, iar în spatele lui se vede tripiedul ocheanului, străjuit de către şlefuitorul de lentile Federzoni.

- GALILEI: Excelenţă şi preacinstit Senat! Ca profesor de matematică la Universitatea dumneavoastră din Padova, am socotit întotdeauna că datoria mea nu constă numai în a-mi îndeplini cu cinste înalta misiune de profesor, dar şi în a aduce foloase cît mai mari Republicii Veneţia prin diferite invenţii. Cu adîncă bucurie şi cu modestia cuvenită, am astăzi cinstea şă vă înfăţişez şi să vă ofer ocheanul sau telescopul meu, un instrument cu totul nou, făurit în marele şi vestitul dumneavoastră arsenal şi construit după cele mai înalte principii ştiinţifice şi creştine, rodul cercetărilor şi al muncii perseverente de şaptesprezece ani a slugii dumneavoastră preaplecate.

  (Galilei coboară de pe podium şi se opreşte lîngă Sagredo. Asistenţa aplaudă. Galilei mulţumeşte printr-o plecăciune.)

1$ — **Opera de trei parale**

GALILEI *(în şoptă, către Sagredo):* Ce pierdere de vreme !

SAGREDO *(tot în şoaptă):* Nu-i nimic, frate, barem ai să-i poţi plăti măcelarului datoria.

GALILEI: Ai dreptate, ăştia or să se aleagă cu venituri serioase de pe urma telescopului. *(Se înclină iarăşi.)*

CURATORUL *(urcîndu-se pe podium):* Excelenţă, onorat Senat! în cartea de aur a culturii umane, Veneţia înscrie astăzi o - nouă pagină de glorie. *(Aplauze de politeţe.)* Un savant cu faimă mondială pune azi la dispoziţia dumneavoastră, şi numai a dumneavoastră, un ochean — marfă foarte căutată — lăsind cu totul la aprecierea dumneavoastră atît producţia, cit şi desfacerea acestei mărfi pe piaţă. *(Aplauze mai puternice.)* îmi îngădui totodată să atrag atenţia domniilor-voastre că, în caz de război, acest instrument ne dă posibilitatea de a recunoaşte corăbiile duşmanului, de a stabili numărul şi capacitatea lor de luptă cu două ore înainte ca inamicul să le fi zărit pe ale noastre, aşa încît vom putea hotărî în deplină cunoştinţă de cauză dacă e cazul să dăm bătălia sau să ne retragem. *(Aplauze foarte puternice.)* Şi acum, domnul Galilei roagă pe excelenţa-voas- tră şi onoratul Senat să binevoiască a primi din mîna fermecătoarei sale fiice această invenţie a domniei-sale, care este totodată o mărturie a intuiţiei şi a ingeniozităţii sale.

(Muzică. Virginia se apropie de curator, face o plecăciune şi-i întinde telescopul, pe care acesta îl predă lui Federzoni, spre a-l fixa pe trepied şi a-l potrivi. Apoi dogele şi senatorii se urcă pe podium şi privesc pe rînd prin ochean.)

GALILEI *(în şoaptă)*: Nu-ţi făgăduiesc că am să pot

îndura această mascaradă pînă la capăt Ăştia îşi închipuie că au primit în dar o jucărie care le va aduce mari foloase şi venituri. De fapt, e vorba de ceva cu mult mai important. Ştii, noaptea trecută am privit luna prin acest telescop.

SAGREDO : Şi ce ai observat ?

GALILEI: Linia ce desparte cornul luminos de restul sferei, care e întunecat, nu este o linie precisă, perfectă, ci una foarte neregulată, frîntă pe alocuri şi plină de asperităţi. Şi nici vorbă nu poate fi să aibă lumină proprie. îţi dai seama ce poate să însemne asta ?

UN SENATOR: Pot să văd şi fortăreaţa de la Santa Roşită, domnule Galilei. Pe corabia de colo oamenii prînzesc. Mănîncă peşte prăjit. Mi-au făcut poftă şi mie.

GALILEI: Dacă luna ar fi şi ea un pămînt, căci la înfăţişare seamănă leit — şi asta se desluşeşte limpede cînd o priveşti prin telescop— atunci te întrebi, ce este pămîntul ?

SAGREDO : Ia seama la ce ţi se vorbeşte.

UN SENATOR: Cu drăcia asta se vede chiar prea bine. Trebuie să le spun muierilor mele de acasă că de azi încolo nu se cade să se mai scalde pe acoperiş.

SAGREDO : Ce concluzie tragi din faptul că marginea interioară a secerii este o linie imprecisă, şerpuită ?

GALILEI: înseamnă că luna are munţi.

UN SENATOR : Pentru o drăcie ca asta se pot cere zece scuzi, bani peşin, domnule Galilei.

(Galilei se înclină.)

VIRGINIA *(aducîndu-l de mînă pe Ludovico la tatăl ei):* Tată, Ludovico vrea să te felicite.

LUDOVICO *(cu sfială):* Vă felicit, domnule.

GALILEI: Să ştii că l-am perfecţionat.

LUDOVICO: într-adevăr, domnule. Am văzut că i-aţi făcut un toc roşu, pe cînd cel din Olanda era verde.

GALILEI *(întorcîndu-se spre Sagredo):* Mă întreb chiar dacă nu voi izbuti să demonstrez o anumită teorie cu „drăcia" asta.

SAGREDO : Ţine-ţi firea !

CURATORUL: Acum puteţi fi încredinţat că veţi primi cei cinci sute de scuzi.

GALILEI *(fără să-l ia în seamă):* Ia gîndeşte-te: pe partea întunecată se deosebesc puncte de lumină, iar pe cea luminoasă, pete întunecate! Totul corespunde aproape prea exact. Bine-înţeles, mă feresc să trag concluzii pripite.

(Dogele, un om gras şi *cu o înfăţişare modestă,* se *apropie de Galilei şi încearcă să-i adreseze cuvîntul, căznindu-se totodată să pară cît mai impunător.)*

CURATORUL: Domnule Galilei, excelenţa-sa dogele vrea să vă vorbească.

(Dogele îi strînge mîna lui Galilei.)

GALILEI: Era să uit de cei cinci sute de scuzi! Sînteţi riiulţumit, excelenţă ?

DOGELE : Din nefericire, sîntem nevoiţi să recurgem întotdeauna la subterfugii pentru a-i convige pe senatori că şi savanţii noştri trebuie încurajaţi din cînd în cînd.

CURATORUL : Altfel cum i-am stimula ?

DOGELE *(zîmbind):* Dar pentru asta trebuie să avem un pretext.

(Dogele **fi** *curatorul îl duc pe Galilei la senatori, care-l înconjoară numaidecît. Virginia şi*

Ludovico se depărtează pe nesimţite.)

VIRGINIA: M-am purtat oare destul de cuviincios ? Tu ce crezi ? [1]

LUDOVICO : Eu cred că da.

VIRGINIA: Ce ai, de pari supărat ?

LUDOVICO: N-am nimic. Mă gîndesc numai că un toc verde ar fi foet poate la fel de potrivit.

VIRGINIA : Mi se pare că toată lumea e foarte mulţumită de tata.

LUDOVICO: Iar mie mi se pare că încep să mă dumiresc ce înseamnă ştiinţa.

3

ÎN ZIUA DE 10 IANUARIE 1610, GALILEI DESCOPERĂ PE CER, CU AJUTORUL TELESCOPULUI, ANUMITE FENOMENE CARE CONFIRMĂ TEORIA LUI COPER- NIC. CÎND PRIETENUL SĂU ÎI ATRAGE ATENŢIA CĂ DE PE URMA ACESTOR CERCETĂRI AR PUTEA AVEA NEPLĂCERI, GALILEI ÎŞI EXPRIMA CREDINŢA NECLINTITA ÎN RAŢIUNEA UMANA

Camera de lucru a lui Galilei de la Padova.
Galilei şi Sagredo stau lingă telescop.

SAGREDO *(privind prin telescop; aproape în şoaptă):* Marginea interioară a secerii este dinţată. Pe partea întunecată, în apropiere de linia despărţitoare, se văd nişte puncte luminoase. Se desluşesc din ce în ce mai multe. Treptat, lumina se revarsă pe suprafeţe tot mai mari, care în cele din urmă se contopesc cu partea lu-

minoasă a lunii.

GALILEI: Cum îţi explici aceste puncte ?

SAGREDO : Nu, asta nu-i cu putinţă !

GALILEI: Ba da. Sînt nişte munţi uriaşi.

SAGREDO : Munţi ? Pe un astru ? !

GALILEI: Nu pot fi decît munţi, ale căror vîrfuri sînt luminate de soarele ce răsare, în timp ce pe povîrnişurile lor şi în văile dimprejur e încă noapte. Ceea ce vezi tu nu-i decît lumina care coboară treptat de pe culmile cele mai înalte spre văi.

SAGREDO : Bine, dar acest lucru contrazice întreaga astronomie, care are o vechime de două mii de ani.

GALILEI: Ai dreptate. Afară de mine, n-a văzut încă nici un om ceea ce vezi tu acum. Tu eşti al doilea.

SAGREDO : A susţine că luna ar putea fi un pămînt cu munţi şi văi e tot, atît de absurd ca şi a pretinde că pămîntul ar putea fi un astru.

GALILEI: Şi totuşi luna poate fi un pămînt cu munţi şi cu văi, după cum pămîntul poate fi un astru, un simplu corp ceresc, cum sînt mii şi mii. Ia mai uită-te o dată. Oare partea întunecată a lunii ţi se pare cufundată în beznă ?

SAGREDO : Nu. Acum, cînd o privesc mai atent, văd plutind deasupra ei o lumină slabă şi cenuşie.

GALILEI: De unde crezi că vine lumina asta ?

SAGREDO:?

GALILEI: De la pămînt vine.

SAGREDO: Ce prostie! Cum se poate ca pămîntul, un corp rece, acoperit de munţi, de păduri şi de ape, să răspîndească lumină ? !

GALILEI: Tot aşa cum luminează şi luna. Ambele astre primesc lumină de la soare şi o răspîndesc la rîndul lor. Noi reprezentăm pentru lună exact

ceea ce luna reprezintă pentru noi. Priviţi din lună, şi noi am apărea uneori ca o seceră, alteori ca un semicerc, ori ca un cerc cum şi nouă luna ne apare cînd plină, cînd ştirbită. SAGREDO : Crezi, aşadar, că între lună şi pămînt nu este nici o deosebire ?

GALILEI: De bună seamă că nu.

SAGREDO : N-au trecut încă zece ani de cînd un om a fost ars pe rug la Roma. Se numea Giordano Bruno, şi susţinea acelaşi lucru.

GALILEI: Avea dreptate, dovadă că noi putem vedea acest lucru cu ochii noştri. Mai priveşte o dată prin telescop, Sagredo. Ceea ce vezi tu acum este dovada că nu există nici o deosebire între pămînt şi lună. Sîntem în 10 ianuarie 1610, şi pe ziua de azi omenirea poate însemna în analele ei: de acum înainte cerul a fost desfiinţat. SAGREDO : Straşnică invenţie e telescopul tău !

(Cineva bate la uşă.)

GALILEI: Am mai descoperit ceva, un lucru poate şi mai uluitor.

(Se mai aude o bătaie în uşă, apoi apare curatorul universităţii.)

CURATORUL : Vă cer iertare că vă tulbur la o oră atît de tîrzie. V-aş fi foarte îndatorat dacă aş putea să vorbessc cu dumneavoastră între patru ochi.

GALILEI: Domnul Sagredo poate asculta tot ceea ce pot auzi şi eu, domnule Priuli.

CURATORUL : Poate că are să vă fie neplăcut să afle şi dumnealui ceea ce s-a întîmplat. Din păcate, întîmplarea e într-adevăr de necrezut.

GALII.EI : Nu vă sfiiţi, căci domnul Sagrcdo e învăţat să audă în prezenţa mea multe lucruri de

necrezut.

CURATORUL: Mi-e teamă, zău aşa *(Arătînd telescopul.)* Iată şi obiectul cu pricina. Mai bine l-aţi azvîrli, că tot nu vă foloseşte la nimic. Este o tragere pe sfoară, o păcăleală !

SAGREDO *(plimbîndu-se neliniştit prin cameră):* Cum aşa ?

CURATORUL: Ştiţi că pretinsa dumneavoastră invenţie, pe care aţi dat-o drept rodul unor cercetări ştiinţifice de şaptesprezece ani, se poate cumpăra azi în Italia la orice colţ de stradă pe ciţiva scuzi ? Şi încă fabricată în Olanda ? Chiar în clipa asta se descarcă în port o corabie olandeză, care a adus cinci sute de telescoape ! GALILEI: Serios ?

CURATORUL: Nu înţeleg, domnule, cum puteţi fi atît de calm.

SAGREDO : Dar dumneavoastră de ce sînteţi atît de neliniştit? Mai bine îngăduiţi-mi să vă povestesc ce descoperire nemaipomenită a făcut de curînd domnul Galilei cu privire la astre, datorită acestui instrument.

GALILEI *(rîzînd):* Poftim, priveşte şi dumneata, Priuli!

CURATORUL : Nici nu vreau să aud de aşa ceva ! îmi ajunge experienţa pe care am făcut-o intervenind să i se dubleze domnului Galilei leafa, drept răsplată pentru această coţcărie. Şi cînd te gîndeşti că domnii senatori sînt încredinţaţi că au făcut o bună afacere, asigurînd republicii noastre un instrument ce nu se poate fabrica decît la noi, chipurile. Este o pură întîmplare că, atunci cînd s-au uitat pentru prima oară prin acest ochean, n-au văzut şi dumnealor la fiece colţ de stradă cîte un negustor ambulant de şapte ori mai mare decît în natură, vînzînd pe o nimica toată un ochean identic.

(Galilei rîde cu hohote.)

SAGREDO: Dragă domnule Priuli, poate ca nu sînt eu

chemat să judec utilitatea acestui instrument pentru negoţ, însă importanţa lui pentru filozofie este atît de covîrşitoare, încît...

CURATORUL: Auzi, pentru filozofie! Ce legătură are domnul Galilei cu filozofia ? Doar e matematician ! Ascultă, domnule Galilei, dumneata ai construit pe vremuri o pompă de apă foarte \ ingenioasă, care pune în mişcare întregul sistem de irigaţie din jurul oraşului nostru. Pentru maşina aceea te laudă şi ţesătorii de postavuri. Aşadar, cum puteam să prevăd o asemenea festă din partea dumitale ?

GALILEI: Te cam pripeşti, Priuli. Nu uita că trasporturile pe mare sînt încă foarte anevoioase, nesigure şi costisitoare. Pentru a le îmbunătăţi, ar fi necesar să putem citi anumite lucruri pe cer cu aceeaşi precizie cu care ceasornicul ne indică ora. în clipa de faţă am motive să cred că anumite astre, care săvîrşesc mişcări foarte regulate, ar putea fi lesne urmărite cu ajutorul acestui telescop. Pe această cale, navigaţia ar economisi milioane de scuzi, Priuli.

CURATORUL: Ajunge ! Mi-e lehamite să te mai ascult. Drept mulţumire pentru bunăvoinţa mea, m-ai făcut de rîs în tot oraşul. Chiar şi după moartea mea, lumea are să-şi amintească de mine ca de curatorul care s-a lăsat tras pe sfoară cu un ochean fără nici o valoare. Dumneata însă ai de ci rîde: ai obţinut doar cei cinci sute de scuzi pe care-i doreai. Singurul lucru pe care vreau să ţi-1 mai spun e că mi-e scîrbă de lumea în care trăiesc! Şi să ştii că ţi-o spune un om cinstit!

(Iese trîntind uşa.)

GALILEI: Cînd e mînios, devine aproape simpatic. Ai auzit ? Dumnealui e scîrbit de o lume în care nu se pot face afaceri!

SAGREDO : Ai ştiut de existenţa telescoapelor olan-

deze ?

GALILEI : Fireşte că auzisem de ele. Eu însă le-am construit acestor zgîrie-brînză unul de două ori mai bun. Cum să lucrez cu portărelul în odaie ? Unde mai pui că şi Virginia va avea în curînd nevoie de zestre, ştii bine că nu-i prea deşteaptă. Şi apoi îmi place să cumpăr cărţi, şi nu numai de fizică ; şi o mîncare gustoasă îmi place. La o masă bună îmi vin şi cele mai bune idei. Ce vremuri imorale ! îmi plăteau o leafă mai mică chiar decît a vizitiului care le aduce butoaiele cu vin. Cîteva bucăţi de lemn de foc pentru o prelegere de matematică ! Greu le-am mai smuls cei cinci sute de scuzi, 'şi totuşi mai am datorii, unele încă de acum douăzeci de ani. Să fi avut măcar un răgaz de cinci ani pentru cercetări, şi aş fi dovedit totul! Acum vreau să-ţi mai arăt ceva.

SAGREDO *(codindu-se să se apropie de telescop):* Simt o nelinişte, aproape o teamă, Galilei.

GALILEI: De astă dată am să-ţi arăt una din acele nebuloase strălucitoare şi albe ca laptele, ale Căii lactee. Spune-mi, din ce crezi că e alcătuită ?

SAGREDO: E formată dintr-o puzderie de stele!

GALILEI: Constelaţia, Orion numără singură cinci sute de stele fixe. Iată acea infinitate de stele prea îndepărtate ca să le fi putut cunoaşte pînă acum, iată lumile fără număr de care vorbea cel ars pe rug. El nu le văzuse, le bănuise numai I

SAGREDO: Chiar dacă admitem că pămîntul este un astru, de aici şi pînă la afirmaţia lui Coper- nic că pămîntul s-ar învîrti în jurul soarelui mai e cale lungă. Nu se cunoaşte pe cer nici un astru în jurul căruia să se rotească vreun altul. Numai în jurul pămîntului se învîrteşte veşnic luna.

GALILEI: Mă tot întreb dacă-i aşa. De alaltăieri mă tot frămîntă o întrebare : unde o fi Jupiter ? *(Potriveşte telescopul în direcţia aceea.)* în

apropierea lui se găsesc patru stele, care se văd numai cu telescopul. Le-am văzut luni seara, dar nu mi-am notat precis poziţia lor. Aseară, cînd m-am uitat iarăşi la ele, aş fi jurat că şi-au schimbat poziţia. Ce-i asta ? Iar le găsesc în altă parte. *(Tulburat.)* Ia priveşte-le şi tu!

SAGREDO : Eu nu văd decît trei.

GALILEI: Unde poate fi a patra ? Iată tabelele. Trebuie să calculăm numaidecît ce mişcări ar fi putut face.

(încep *amîndoi să lucreze cu înfrigurare. Se întunecă, dar la orizont se mai văd Jupiter şi sateliţii săi. Cînd se face iar lumină, cei doi învăţaţi stau tot la masa de lucru, acum însă îmbrăcaţi în haine de iarnă.)*

GALILEI: în sfîrşit, am dovada că a patra stea nu poate fi decît îndărătul lui Jupiter, de aceea nu se vede. Iată, aşadar, un alt soare, în jurul căruia se rotesc aştri mai mici.

SAGREDO : Dar atunci cum rămîne cu sfera de cristal de care-i prinsă steaua fixă Jupiter ?

GALILEI: Intr-adevăr ? S-ar putea oare ca Jupiter să fie fixat într-un înveliş, de vreme ce în jurul lui se învîrtesc alte stele? Va să zică nu există nici un punct de sprijin în cer, nici un reazem în univers! Iată un nou soare pe cer! SAGREDO: Linişteşte-te. Sari prea repede dte la una la alta.

GALILEI: Auzi! Prea repede! Freamătă şi tu, omule! Ceea ce vezi tu n-a văzut încă nimeni înaintea ta. Să ştii că au avut dreptate !!

SAGREDO : Cine ? Copemic şi elevii lui ?

GALILEI: Şi ei, şi celălalt! O lume întreagă era împotriva lor, şi totuşi ei au avut dreptate. Să-i spunem şi lui Andrea, are să se bucure grozav ! *(Aleargă într-un suflet la uşă,* o *deschide şi*

strigă cu însufleţire.) Doamnă Sarti ! Doamnă Sarti!

SAGREDO : Vino-ţi în fire, Galilei!

GALILEI: Numai dacă îţi ieşi tu din fire, Sagredo!

SAGREDO *(dînd la o parte telescopul):* Mult ai de gînd să mai urli ca un apucat ?

GALILEI: Dar tu cît ai de gînd să mai stai impasibil ca un peşte, după ce ai aflat că s-a descoperit adevărul?

SAGREDO : Nu stau impasibil ca un peşte, dimpotrivă, tremur tot la gîndul că acesta ar putea să fie adevărul.

GALILEI: Ce spui ?

SAGREDO: Nu cumva ţi-ai pierdut minţile? Nu-ţi dai seama ce te aşteaptă dacă ceea ce vezi tu aici este adevărat? Şi mai ales dacă ai să strigi acest adevăr în piaţa publică ? Dacă te-o auzi cineva spunînd că s-a ivit un nou soare în jurul căruia se învîrtesc alte pămînturi ?

GALILEI: Dar aşa este, şi nu cum îşi închipuia lumea, că întregul univers nemărginit cu infinitatea lui de astre s-ar învîrti în jurul pămîn- tului nostru minuscul!

SAGREDO : Va să zică în cer nu-s decît astre?! Dar atunci cu Dumnezeu cum rămîne ?

GALILEI: Ce vrei să spui cu asta ?

SAGREDO : Nu înţelegi, omule ? Atunci Dumnezeu unde mai este ?

GALILEI *(mînios):* în orice caz, acolo nu-i! E tot atît de absurd să-1 cauţi în cer ca şi cum ţi-ai închipui că sînt şi acolo oameni care cred că el se găseşte aici, pe pămînt!

SAGREDO: Bine, dar atunci unde -este Dumnezeu ?

GALILEI: Da' ce-s eu, teolog ? Eu sînt matematician.

SAGREDO : înainte de orice, eşti om. De aceea te întreb, unde este Dumnezeu în concepţia ta asupra universului ?

GALILEI: Nu poate fi decît în noi sau nicăieri!

SAGREDO *(strigînd):* Ai uitat că asta susţinea şi cel ars pe rug ?

GALILEI: Şi avea dreptate !

SAGREDO : Doar pentru asta a fost ars pe rug ! Şi de atunci n-au trecut nici zece ani!

GALILEI: Numai fiindcă n-a putut dovedi nimic! Fiindcă n-a făcut decît să afirme concepţia lui!

SAGREDO : Ascultă, Galilei, întotdeauna te-am socotit un om abil. în cei trei ani petrecuţi la Pisa, apoi în cei şaptesprezece ani de cînd eşti profesor la Padova, ai învăţat cu răbdare sute şi sute de studenţi sistemul lui Ptolemeu, propovăduit de biserică şi confirmat de Scriptură, pe care se întemeiază biserica. Deşi erai convins ca şi Copernic, că acest sistem este fals, ai continuat totuşi să-l predai.

GALILEI: Fiindcă nu aveam nici o dovadă.

SAGREDO *(neîncrezător) :* Crezi oare că azi s-a schimbat ceva ?

GALILEI: S-a schimbat totul! Ascultă, Sagredo ! Eu cred în om, şi asta înseamnă că eu cred în raţiunea lui! Fără această credinţă, n-aş avea nici măcar ptfterea să mă scol dimineaţa din pat.

SAGREDO : Acum ascultă-mă tu^pe mine: eu n-am nici o încredere în oameni. De patruzeci de ani de cînd trăiesc printre oameni m-am convins tot mai mult că în zadar faci apel la raţiunea lor. Arată-le o cometă cu coadă roşie, inspiră-le o teamă iraţională, şi vor fugi încotro vor vedea cu ochii, pînă cînd îşi vor frînge picioarele. Dar e destul să le spui un singur lucru raţional, aducîndu-le şapte dovezi, ca să te batjocorească. GALILEI: Te înşeli amarnic, şi pe deasupra calomniezi oamenii. Dacă asta-i într-adevăr părerea ta, nu pricep cum poţi iubi ştiinţa. Numai morţii nu se lasă clintiţi de argumente şi dovezi !

SAGREDO : Cum poţi confunda viclenia lor meschină cu raţiunea ?

GALILEI: Nu mă las eu amăgit de viclenia lor ! Ştiu

că atunci cînd vor să vîndă un măgar pretind că-i cal, iar atunci cînd vor să cumpere un cal spun că-i măgar. Iată în ce constă viclenia lor. Eu mă gîndesc la bătrînul care cu o seară înainte de a porni la drum dă cu mîna lui bătătorită catîrului un braţ de fîn peste tainul obişnuit. Mă gîndesc la corăbierul care, atunci cînd îşi cumpără merinde pentru o călătorie, nu uită că-1 aşteaptă şi furtuni şi zile cînd nu adie nici o boare. Mă gîndesc la copilul care-şi pune scufia atunci cînd i se arată că va ploua, în toţi aceştia îmi pun eu nădejdea, fiindcă ei sînt cu toţi sensibili la argumente, fiindcă se lasă convinşi de dovezi. Da, eu cred în constrîn- gerea blîndă pe care o exercită raţiunea asupra oamenilor şi căreia nu-i pot rezista multă vreme. Nici un om nu poate privi de multe ori *(lasă o piatră să-i cadă din mînă)* cum las o piatră să cadă, spunînd de fiecare dată că nu cade. Nici un om nu-i în stare de aşa ceva, fiindcă atracţia unei dovezi e prea puternică. Ea cucereşte pe loc majoritatea oamenilor, iar cu timpul, pe toţi. Doar gîndirea este una dintre cele mai mari bucurii ale speţei umane.

DOAMNA SARTI *(intrînd în halat şi scufie de noapte):* Aveţi nevoie de ceva, domnule Galilei ?

GALILEI *(privind iarăşi prin telescop şi făcînd însemnări ; cu un ton foărte prietenos):* Da, aş avea nevoie de Andrea.

DOAMNA SARTI: De Andrea ? ! Păi s-a culcat de mult şi doarme.

GALILEI: N-ai putea să-1 trezeşti ?

DOAMNA SARTI: Pentru ce aveţi nevoie*de el ?

GALILEI : Vreau să-i arăt ceva care o să-l bucure. Va vedea ceva ce n-au văzut decît foarte puţini oameni de cînd există pămîntul.

DOAMNA SARTI: Nu cumva vreţi să-i arătaţi iar ceva prin ocheanul dumneavoastră ?

GALILEI: Ai ghicit, doamnă Sarti.

DOAMNA SARTI: Şi pentru asta să-1 scol în puterea nopţii ? Nu sînteţi în toate minţile ? Copilul trebuie să doarmă noaptea. Nici prin gînd nu-mi trece să-1 trezesc.

GALILEI: într-adevăr ?

DOAMNA SARTI : într-adevăr !

GALILEI: Atunci poate ai vrea dumneata să mă ajuţi, doamnă Sarti. Iată despre ce-i vorba: s-a iscat o problemă, asupra căreia nu putem cădea de acord, pesemne fiindcă amîndoi am citit prea multe cărţi. Este o problemă cu privire la cer, mai bine zis, o întrebare cu privire

la astre, care s-ar formula cam aşa: e de presu- , pus că un corp mare se învîrteşte în jurul unuia mic, sau mai degrabă că cel mic se învîrteşte în jurul aceluia mare ?

DOAMNA SARTI *(bănuitoare)*: Cu dumneavoastră nu ştie omul niciodată ce să creadă, domnule Galilei. Mă întrebaţi serios, ori vreţi şi de astă dată să faceţi haz pe socoteala mea ?

GALILEI: Ba te întreb foarte serios.

DOAMNA SARTI: Atunci pot să vă răspund pe loc. Cine serveşte la masă: eu pe dumneavoastră, sau dumneavoastră pe mine ?

GALILEI: Dumneata pe mine, să ştii însă că ieri a fost arsă mîncarea.

DOAMNA SARTI: Dar de ce credeţi că s-a ars ? Fiindcă mi-aţi cerut ghetele în timp ce găteam. Nu vă mai aduceţi aminte ?

GALILEI: Dacă spui dumneata...

DOAMNA SARTI: Aşa stau lucrurile, fiindcă dumneavoastră sînteţi un om învăţat şi vă puteţi , plăti un om să vă servească.

GALILEI: M-am lămurit. Acum m-am convins că totul

e cît se poate de simplu şi uşor de înţeles. Noapte bună, doamnă Sarti.

(Doamna Sarti iese rîzînd.)

GALILEI: Şi mai spui că asemenea oameni nu-s în stare şi r>u vor să înţeleagă adevărul ? Ei de-abia aşteaptă să-1 afle !

(Se aude un clopot vestind utrenia. Intră Virginia, cu mantia pe ea şi cu un felinar în mînă.)

GALILEI: De ce te-ai sculat cu noaptea-n cap ?

VIRGINIA: Mă duc cu doamna Sarti la biserică. Va veni şi Ludovico. Cum a fost cerul astă-noapte, tată ?

GALILEI: Foarte luminos.

VIRGINIA : îmi dai voie să mă uit şi eu prin ochean ?

GALILEI: De ce? *(Văzînd că Virginia nu găseşte un răspuns.)* Doar nu-i o jucărie.

VIRGINIA: Ştiu, tată.

GALILEI: De altfel, ocheanul a dezamăgit pe mulţi şi în curînd ai să auzi şi tu că este o tragere pe sfoară. Se vinde pe stradă cu trei scuzi şi a fost inventat de mult în Olanda .

VIRGINIA: Dar tu„n-ai mai descoperit nimic nou pe cer uitîndu-te prin el ?

GALILEI: Mai nimic, doar nişte mici pete şterse în stînga unui mare astru, pe care nimeni n-o să le poată vedea nici măcar prin telescop. A trebuit să născocesc un tertip ca lumea să-şi dea osteneala să le desluşească. *(Adresîndu-se din ce în ce mai vădit lui Sagredo, peste capul fiicei sale.)* Poate că le voi denumi „Constelaţia Medici", după marele duce al Florenţei. Să-ţi spun ceva

care o să te intereseze şi pe tine, Virginia : ne mutăm, probabil, la Florenţa. I-am şi scris o scrisoare ducelui, ca să-1 întreb dacă m-ar primi ca matematician la Curtea sa.

VIRGINIA *fîncîntată):* La Curte ? SAGREDO : Se poate, Galilei ?!

GALILEI: Am nevoie de un răgaz, dragul meu, şi nu mă pot lipsi nici de friptură. Iar în funcţia aceea nu voi mai fi silit să-mi iau elevi particulari, cărora să le vîr cu sila în cap sistemul lui Ptolemeu, şi, în sfîrşit, voi avea şi eu timp, — înţelege, omule, timp ! — da, timpul necesar pentru a-mi aduna destule dovezi şi a le formula, căci ceea ce ştiu pînă acum nu-i suficient. Nu-s decît nişte biete crîmpeie fără însemnătate ! Cu atîta lucru nu mă pot înfăţişa lumii întregi, încă n-am izbutit să găsesc măcar o singură dovadă că vreun corp ceresc se învîrteşte în jurul soarelui. Totuşi, voi dovedi aceasta, voi aduce dovezi atît de grăitoare, încît să convingă pe oricine, începînd cu doamna Sarti şi încheind cu papa. în clipa de faţă singura mea grijă e să fiu primit la Curte.

VIRGINIA : Te vor primi cu siguranţă, tată, mai ales cînd vor afla de stelele acelea noi şi de toate celelalte.

SAGREDO *(citind cu glas tare sfîrşitul scrisorii pe care i-a înmînat-o Galilei):* „Dorinţa mea cea mai fierbinte este de a trăi în preajma alteţei-voastre, spre care se îndreaptă toate nădejdile mele, ca spre un nou soare ce se înalţă pe cer,' menit să lumineze epoca noastră". Cînd te gîndeşti că ducele n-are decît nouă ani !

GALILEI : Aşa-i. După cum văd, scrisoarea mea ţi se pare prea umilă ? Eu însă mă întreb dacă este destul de umilă, dacă nu-i cumva prea formală şi nu trezeşte bănuiala că n-aş fi însufleţit de un devotament sincer. Numai cineva care ar avea marele merit de a fi dovedit concepţiile lui Aristotel şi-ar putea îngădui să scrie o scrisoare demnă şi discretă. Un om ca mine nu-şi poate face o situaţie mai acătării decît tîrîndu-se pe brînci. Şi tu ştii cît dispreţuiesc oamenii care n-au destulă minte ca să-şi umple barem stomacul. *(Către Virginia.)* Hai du-te la utrenie.

(Virginia iese.)

SAGREDO : Nu pleca la Florenţa, Galilei. GALILET : De ce ?

SAGREDO : Fiindcă Florenţa e stăpînită de călugări.

GALILEI: La curtea ducelui se găsesc mulţi învă- ţaţi cu renume.

SAGREDO : Nu-s decît nişte slugi.

GALILEI: Am să-i iau pe călugări de guler şi am să-i tîrăsc în faţa telescopului. Şi ei sînt oameni, Sagredo, de aceea pot fi şi ei cuceriţi prin dovezi. Nu uita un lucru : Copernic le-a cerîTt să creadă în calculele lui, pe cînd eu nu le cer să creadă decît ceea ce văd cu propriii lor ochi. Atunci cînd adevărul e prea slab ca să se apere, trebuie să treacă la atac. Eu am să-i iau de beregată şi am să-i silesc să privească prin acest ochean.

SAGREDO : Ai pornit pe o cale care mă înspăimîntă, Galilei. Noaptea asta nu-ţi va aduce decît ne-norociri, căci pe acela care cunoaşte adevărul îl pasc primejdii la tot pasul. Numai într-o clipă de

nebunie se poate încrede în raţiunea speţei umane. Ai uitat despre cine se spune că i-a luat Dumnezeu minţile ? Tocmai despre acela pe care vrea să-1 piardă. E cu neputinţă ca stăpînitorii să lase liber pe un om care ştie adevărul, fie şi despre cele mai îndepărtate stele ! îţi închipui oare că papa va căuta să desprindă numai adevărul din cuvintele tale, atunci cînd vei afirma că se înşală, şi că are să-i scape tocmai îndrăzneala ta de a tăgădui

faptul că el nu se poate înşela ? Crezi că şi el are să se mulţumească să însemne în jurnalul său intim: „Astăzi, 10 ianuarie 1610, cerul a fost desfiinţat" ? Tu, care pui totul la îndoială cînd e vorba de ştiinţa ta, eşti încrezător ca un copil în ceea ce priveşte mijloacele care par să-ţi înlesnească cercetările pe tărîmul ei. Tu, care n-ai încredere în Aristotel, crezi orbeşte în marele duce al Florenţei! Adineauri, pe cînd te urmăream cum priveai prin telescop planetele acelea noi, am avut impresia că te văd pe un rug aprins, iar cînd mi-ai spus că te bizui pe dovezi, am simţit şi un miros de carne arsă. «- Şi eu iubesc ştiinţa, dar şi mai mult ţin la

tine, prietene! Nu pleca la Florenţa, Galilei l GALILEI: Ba plec, numai să mă primească

(Pe o cortină apare ultima foaie a unei scrisori.)

Cînd am luat hotărîrea ca stelele descoperite de mine să poarte ilustrul nume al familiei Medici, mi-am dat pe deplin seama că, în timp ce înălţarea zeilor şi a eroilor pe firmament în chip de stele a dat b şi *mai mare strălucire slavei lor, făcînd-o nemuritoare, de astă dată, dimpotrivă,*

numele glorios de ^Medici' va menţine veşnic vie amintirea acestor stele în memoria omenirii.

Dorinţa mea cea mai fierbinte este de a trăi în preajma alteţei-voastre, spre care se îndreaptă toate nădejdile mele, ca spre un nou soare ce se înalţă pe cer, menit să lumineze epoca noastră.

Galileo Galilei

GALILEI A PĂRĂSIT REPUBLICA VENEŢIEI PENTRU A SE STABILI LA CURTEA DIN FLORENŢA, UNDE DESCOPERIRILE FĂCUTE DE EL CU AJUTORUL TELESCOPULUI SÎNT ÎNTÎMPINATE CU NEÎNCREDERE DE CĂTRE ÎNV AŢĂŢI

Casa lui Galilei de la Florenţa. în camera de lucru a lui Galilei, doamna Sarti face pregătiri în vederea primirii unor oaspeţi. Andrea, fiul ei, şade la masă şi strînge nişte hărţi astronomice.

DOAMNA SARTI: De cînd ne-am învrednicit să trăim în acest oraş mult lăudat, toată ziua ai parte numai de temenele şi de linguşiri. întreaga Florenţă se perindă prin faţa acestui ochean, iar eu trebuie să tot spăl podelele după dumnealor. Dar degeaba, tot nimic n-o să se aleagă ! Dacă invenţia asta ar fi o mare scofală, ar face caz de ea în primul rînd domnii clerici, în patru ani, cît am fost în slujbă la *monsignore* Filippo, n-am pridiait să-i şterg de praf toată biblioteca. Pereţii erau acoperiţi pînă în tavan de cărţi ţegate în piele, şi în ele găseai numai lucruri serioase, nu basme ! Iar bietul *monsignore* avea nişte buboaie cît pumnul pe şezut de mult ce stătea la masă ca să biruie cu atîta învăţătură! Atunci, cum să nu ştie un asemenea om despre cîte în lună şi-n soare?! Azi o să ne facem iar de rîs în faţa oaspeţilor pe care i-a chemat să se uite prin ochean. Or să ne bîrfească în tot oraşul, aşa încît mîine n-o să pot da ochii nici cu lăptarul. Ştiam eu ce spun cînd l-am sfătuit să-i poftească mai întîi

pe domnii ăştia la o masă bună, să-i fi ospătat înainte cu o friptură gustoasă de berbec, şi abia după aceea să le arate ocheanul. Dar nici n-a vrut să audă! *(Imitîndu-l pe Galilei.)* „Lasă, că le-am pregătit eu ceva mai bun“, zice.

(Se aude o bătaie în uşa dinspre stradă.)

DOAMNA SARTI *(uitîndu-se pe fereastră):* Dumnezeule, a şi sosit ducele ! Şi Galilei nici nu s-a întors încă de la universitate !

(Coboară scara în fugă, apoi îl poftește înăuntru pe Cosmo de Medici, marele dttce de Toscana, însoţit de mareşalul curţii.)

COSMO : Vreau să văd ocheanul.

MAREŞALUL CURŢII: N-aţi binevoi să mai aşteptaţi puţin, alteţă, pînă ce se întoarce domnul Galilei, împreună cu ceilalţi domni profesori, de la universitate ? *(Către doamna Sarti.)* Domnul Galilei a poftit pe domnii astronomi ca să le prezinte noile stele, pe care le-a denumit Constelaţia Medici.

COSMO : Degeaba, ei tot n-au nici o încredere în ochean. Dar unde este ?

DOAMNA SARTI : Sus, în camera de lucru.

(Băiatul dă din cap, arată spre scară, şi cînă doamna Sarti îi face un semn de încuviinţare, o ia la fugă pe scară în sus.)

MAREŞALUL CURŢII *(un moşneag):* Alteţă ! *(Către doamna Sarti.)* Trebuie neapărat să mă urc şi eu sus ? Am venit încoace numai fiindcă s-a îmbolnăvit guvernorul şi n-am avut încotro.

DOAMNA SARTI: Tînărului domn nu i se poate întîmplă nimic, doar e şi băiatul meu acolo sus.

COSMO *(intrînd in încăperea de sus):* Bună seara.

(Cei doi băieţaşi îşi *fac cîte o plecăciune ceremonioasă. O pauză. Apoi Andrea îşi vede iarăşi de treaba lui.)*

ANDREA *(cu tonul dascălului său):* în casa asta parcă ai fi într-o moară.

COSMO : Prea mulţi vizitatori ?

ANDREA: Peste tot te împiedici de ei. Vin să caşte gura, dar nu pricep o iotă.

COSMO' : înţeleg. Acesta-i?... *(Arată spre telescop.)*

ANDREA Da, acesta-i. însă nu-i voie să te atingi de el.

COSMO: Dar asta ce-i ? *(Arată spre o machetă de lemn ce reprezintă sistemul solar după teoria lui Ptolomeu.)*

ANDREA : Ce să fie ? Sistemul lui. Ptolomeu.

|EOSMO : Arată cum se învîrteşte soarele, nu-i aşa ?

^NDREA : Da, aşa se spune.

COSMO *(aşezîndu-se pe un scaun şi luînd macheta pe genunchi):* Profesorul meu a răcit, de aceea am putut pleca mai devreme. E tare plăcut aici. ANDREA (începe *să se plimbe neliniştit şi nehotărît prin cameră, uitîndu-se bănuitor la băiatul cel străin, dar după cîteva clipe de şovăială, îşi ia inima în dinţi şi scoate de sub hărţi o machetă a sistemului solar după teoria lui Copernic);* Dar în realitate este aşa, fireşte.

COSMO : Ce este aşa ?

ANDREA *(arătînd macheta din poala lui Cosmo):* Aşa crede lumea că este, şi aşa *(arătînd-o pe cea din mîna sa)* este de fapt. Pămîntul se învîrteşte în jurul soarelui, pricepi ?

COSMO : Vorbeşti serios ?

ANDREA : Nu încape îndoială. Doar a fost dovedit.

COSMO: Adevărat ? Tare-aş vrea să ştiu de ce nu m-au mai lăsat să vorbesc cu bătrînul, nici nu m-au lăsat să-1 văd aseară cind a fost la cină.

ANDREA : Mi se pare că nu crezi, aşa-i ?
COSMO : Ba da, de ce n-aş crede ?
ANDREA *(arătînd deodată macheta din braţele lui Cosmo):* Dă-o încoace, că nici măcar pe-asta n-o înţelegi!
COSMO : Ce să faci tu cu două ?
ANDREA: Dă-o încoace fără multă vorbă. Asta nu-i o jucărie pentru copii.
COSMO: N-aş avea nimic împotrivă să ţi-o dau dacă ai fi şi tu ceva mai politicos, că de, aşa s-ar cădea.
ANDREA : Slăbeşte-mă cu politeţea ta, prostănacule ! Dacă nu iei mîna de pe ea, o să-ţi pară rău!
COSMO : Să nu te atingi de mine, auzi ? J

(Se încaieră şi în curînd se rostogolesc împreună pe jos.)]

ANDREA: îţi arăt eu ţie cum se umblă cu o machetă ! Dă-te bătut! Ce mai aştepţi ?
COSMO: Acum s-a făcut bucăţi. Au, îmi sucești rpîna!
ANDREA: Lasă, că vedem noi cine are dreptate. Recunoaşte că pămîntul se învîrteşte, că de nu, te bat măr!
COSMO: Nici în ruptul capului! Aoleu, dă-mi drumul, roşcovanule! Te învăţ eu pe tine să te porţi cuviincios, bădăranule!
ANDREA : Ce-ai zis ? Eu, bădăran ? !

(Continuă să se bată pe tăcute. Jos intră Galilei, însoţit de cîţiva profesori de la universitate.)

MAREŞALUL CURŢII: O uşoară indispoziţie l-a împiedicat pe domnul Suri, educatorul alteţei-salc, s-o însoţească pe alteţa-sa pînă aici.
TEOLOGUL : Sper că nu-i nimic grav.
MAREŞALUL CURŢII: N-avem nici un motiv de îngrijorare.
GALILEI *(dezamăgit):* Aşadar, alteţa-sa n-a venit ?
MAREŞALUL CURŢII: Alteţa-sa e sus, de aceea n-aş vrea să vă mai reţin nici pe dumneavoastră, domnilor. Curtea ar dori foarte mult să afle părerea ilustrei universităţi despre faimosul instrument al domnului Galilei şi despre stelele acelea minunate, pe care domnia-sa le-a descoperit decurînd.

(Se duc cu toţii sus. Băieţii, auzind zgomotul I *de jos, încetează să se mai bată şi, stînd lungiţi pe duşumea, trag cu*

'"'OSMO :
Au sosit. Dă-mi drumul să mă ridic.

(Amîndoi se scoală repede în picioare.)

COMNII *(în timp ce urcă scara):* Ba nu, totul e în K perfectă ordine.
B în ceea ce priveşte noile cazuri ivite în oraşul B vechi, Facultatea de medicină declară că este F cu totul exclusă ipoteza unei epidemii de ciumă. ' La o temperatură atît de scăzută, miasmele ar trebui să îngheţe.
— în astfel de împrejurări, cea mai mare primejdie e panica.
— Nu poate fi vorba decît de obişnuitele răceli din acest anotimp.
— Orice bănuială în această privinţă e neînteme iată.
— Totul e în cea mai desăvîrşită ordine.

(Cînd *ajung sus, îl salută cu toţii pe Cosmo de*
GALILEI: Alteţă, sînt fericit că voi avea

prilejul de a înfăţişa domnilor profesori noile mele descoperiri în prezenţa alteţei-voastre.

(Cosmo face cîte o plecăciune foarte ceremonioasă fiecăruia dintre cei de faţă, chiar şi lui Andrea.)

TEOLOGUL *(zărind pe jos macheta spartă a sistemului solar după teoria lui Ptolemeu) :* Mi se pare că s-a rupt ceva aici.

(Cosmo se apleacă repede, ridică bucăţile machetei de jos şi le întinde politicos lui Andrea. Intre timp, Galilei ascunde pe furiş cealaltă machetă.)

GALILEI *(apropiindu-se de telescop):* Alteţa-voas-i trăştie$_r$ desigur, că noi, astronomii, întîmpinărn de la un timp mari greutăţi în calculele noastre. Noi lucrăm după un sistem foarte vechi, cărei deşi este în concordanţă cu filozofia, pare sa nu corespundă, din păcate, cu faptele. După acest sistem vechi, elaborat de Ptolemeu, rr^B carea corpurilor cereşti ne apare extrem încîlcită. Planeta Venus, bunăoară, ar parcui^j un drum cam de felul acesta. (Desenează o tablă *traiectoria epiciclică descrisă de Venu* după teoria lui Ptolemeu.)* Dar chiar dacă presupunem că aceste mişcări atît de complicate ar fi reale, tot nu sîntem în măsură să calculăm dinainte cu precizie poziţia stelelor. De fapt, nu le găsim niciodată acolo unde ar trebui să se afle după prevederile noastre. La aceasta se mai adaugă şi faptul că mişcarea anumitor astre nu se poate explica de fel prin sistemul lui Ptolemeu. Din această categorie ar face parte, după părerea mea, şi mişcarea acelor stele mici, de curînd descoperite de mine, în jurul planetei Jupiter. Aţi

fi de acord, domnilor, să începem prin a-l cerceta pe Jupiter? ANDREA *(arătîndu-le scăunelul din faţa telescopului)* : Vă rog să luaţi loc aici.

FILOZOFUL : Mulţumesc, băieţaşule. Mi-e teamă că totul nu-i chiar atît de simplu. Domnule Galilei, înainte de a experimenta vestitul dumneavoastră ochean, v-am ruga să ne acordaţi plăcerea unei dispute pe următoarea temă : Pot oare exista asemenea planete ?

MATEMATICIANUL : Va fi, desigur, o dispută formală.

GALILEI: Nu credeţi că ar fi mai nirperit să le priviţi prin telescop şi să vă convingeţi singuri ? ANDREA : Aşezaţi-vă aici, vă rog.

^MATEMATICIANUL: Da, desigur. Ştiţi, de bună r - seamă, că, după părerea învăţaţilor din anti- chitate, e cu neputinţă să existe stele care să » se rotească în jurul altui centru decît pământul,

L şi cu atît mai puţin stele care să nu fie fixate

K pe firmament.

WALILEI: Ştiu.

ILOZOFUL: Chiar făcînd abstracţie de imposibi- ~ litatea existenţei unor asemenea stele, pe care colegul meu, matematicianul, *(îi face acestuia o plecăciune)* pare s-o pună la îndoială, mi-aş îngădui şi eu, ca filozof, să formulez cu modestia cuvenită următoarea întrebare : oare ar fi necesare asemenea stele ? *Aristotelis divini universum...*

GALILEI : N-ar fi mai potrivit să continuăm pe limba noastră de toate zilele ? Domnul Federzoni, colegul meu, nu înţelege latineşte.

FILOZOFUL: E chiar atît de important ca dumnealui să înţeleagă ce discutăm ?

GALILEI: Da.

FILOZOFUL : Vă rog să mă iertaţi. Credeam că dumnealui vă şlefuieşte doar lentilele.

ANDREA: Domnul Federzoni e şlefuitor de lentile şi în acelaşi timp un savant.

FILOZOFUL: Mulţumesc pentru explicaţie, băiete. Bine, dacă domnul Federzoni stăruie...

GALILEI: Eu stărui.

FILOZOFUL: în cazul acesta, discuţia îşi va pierde din strălucire, dar fiindcă sînt oaspetele dumneavoastră, mă supun. Imaginea universului, înfăţişată de Aristotel, cu sferele lui ce vibrează într-o muzică mistică şi cu bolţile sale de cristal, cu rotaţia veşnică a corpurilor sale cereşti, cu elipsa înclinată descrisă de soare, cu tainele tabelelor de sateliţi, cu bogăţia de stele trecute în catalogul emisferei sudice, şi cu inj spirata sa construcţie esoterică a globului cel resc, toate acestea alcătuiesc un edificiu de d asemenea ordine şi frumuseţe, încît ar trebui să ne înfiorăm numai la gîndul că i-am putej tulbura armonia. V

* GALILEI: Alteţă, n-aţi vrea să priviţi prin teles aceste stele inexistente şi inutile ?

MATEMATICIANUL: La o astfel de întrebare simţi ispitit să răspunzi că un ochean, ct arată ceea ce e cu neputinţă să existe, nu poate inspira prea multă încredere, nu-i aşa ?

GALILEI: Ce vreţi să spuneţi cu asta ?

MATEMATICIANUL: înainte de orice, s-ar cădea să ne împărtăşiţi argumentele pe care vă în- temeiaţi presupunerea cum că în cea mai înaltă sferă a cerului imuabil ar putea exista astre ce ar evolua liber, într-o permanentă mişcare. FILOZOFUL: Argumente, domnule Galilei, daţi-ne argumente I

GALILEI: Ce rost au argumentele ? Atunci cînd aveţi la dispoziţie telescopul, observaţiile»mele zilnice şi vă puteţi convinge cu ochii dumneavoastră? In astfel de împrejurări ar fi şi absurd să mai discutăm.

MATEMATICIANUL: Dacă am fi siguri că n-o să vă enervaţi şi mai tare, v-am spune că s-ar putea ca

ceea ce arată telescopul dumneavoastră să nu coincidă cu ceea ce este pe cer.

FILOZOFUL: E de neînchipuit să poată exprima cineva mai politicos această idee.

FEDERZONI: Dumnealor ne bănuiesc că am fi zugrăvit Constelaţia Medici pe lentilă.

GALILEI: Cu alte cuvinte, mă învinuiţi de înşelătorie ?

FOZOFUL: Ne-am încumeta noi oare? Şi încă în prezenţa alteţei-sale!

TEMATICLANUL: Nu încape îndoială că instrumentul dumneavoastră, indiferent dacă-i sînteţi părintele adevărat sau numai cel adoptiv, trebuie să fie bine ticluit. De asta sîntem siguri ! FILOZOFUL: De asemenea, sîntem convinşi că nici dumneavoastră, domnule Galilei, nici altcineva n-ar îndrăzni să onoreze cu numele ilustru al casei noastre domnitoare decît aştri a căror existenţă nu poate suscita nici un dubiu.

(Se înclină cu toţii înaintea marelui duce.)

COSMO: S-a întîmplat ceva rău cu stelele mele ? O DOAMNA DE ONOARE MAI ÎN VÎRSTĂ *(către Cosmo):* Cu stelele alteţei-veastre nu se poate întîmplă nimic rău. Domnii se întreabă numai dacă ele există cu adevărat, dacă sînt reale.

(O pauză.)

O DOAMNA DE ONOARE MAI TÎNĂRA : Prin acest ocheaa ar trebui să se vadă fiecare roată a Carului mare.

GALILEI : Da, şi toate atributele zodiei Taurului. Domnilor, sînteţi dispuşi să priviţi, în sfîrşit, prin telescop, ori nu ?

FILOZOFUL : Desigur, cu plăcere. MATEMATICIANUL : Desigur.

t

(O pauză. Deodată Andrea le întoarce tutu-

ror spatele şi *se îndreaptă* ţanţoş spre uşă,
dar *cînd dă să iasă, maică-sa îl opreşte.)*

DOAMNA SARTI: Ce-i cu tine ?

ANDREA: Sînt nişte proşti cu toţii. *(Se smuceşte din mîinile ei şi fuge afară.)*

FILOZOFUL : Copilul e de compătimit.

MAREŞALUL CURŢII: îmi îngădui să vă amintesc^ alteţă, că peste trei sferturi de oră trebuie sl înceapă balul Curţii. j

MATEMATICIANUL : Ce rost are să umblăm cu măi nuşi ? Mai devreme sau mai tîrziu, domnul Galilei tot va fi silit să se împace cu gîndul că faptele rămîn fapte. Doar e limpede pentru oricine că sateliţii lui Jupiter scorniţi de dom- nia-sa ar găuri învelişul sferei.

FEDERZONI: Oricît vi s-ar părea de ciudat, aflaţi că învelişurile sferei sînt scorneli.

FILOZOFUL : Orice manual de şcoală poate să-ţi confirme că ele există într-adevăr, omule !

FEDERZONI: Dacă-i aşa, înseamnă că avem nevoie de noi manuale şcolare.

FILOZOFUL: Alteţă, onoraţii mei colegi şi cu mine ne sprijinim pe o autoritate incontestabilă : pe însăşi autoritatea divinului Aristotel.

GALILEI *(aproape umil)*: Domnilor, credinţa în autoritatea lui Aristotel n-are nimic de-a face cu anumite fapte palpabile. Dumneavoastră susţineţi că, după Aristotel, în jurul pămîntului ar fi nişte învelişuri de cristal, pe care astrele le-ar străpunge dacă ar săvîrşi anumite mişcări. Dar ce aţi mai spune dacă aţi avea posibilitatea să constataţi aceste mişcări ? Atunci poate aţi admite şi dumneavoastră că asemenea învelişuri de cristal nu există, aşa-i ? Domnilor, vă rog din suflet să fiţi convinşi că ceea ce vedeţi cu proprii dumneavoastră ochi este adevărat.

MATEMATICIANUL : Dragă Galilei, eu am obiceiul să-

1 recitesc din cînd în cînd pe Aristotel, şi, oricît vi s-ar părea de învechit acest obicei, pot să vă asigur că de fiecare dată sînt convins că ceea ce citesc acolo cu proprii mei ochi este adevărat.

GALILEI : Eu, unul, sînt obişnuit să văd cum domnii profesori de la toate facultăţile închid ochii în privinţa anumitor fapte, negînd evidenţa. Le arăt protocoalele mele ştiinţifice, şi dumnealor zîmbesc ; le pun la dispoziţie telescopul meu, ca să se convingă singuri, dar în loc să privească prin el, dumnealor îl citează pe Aristotel. înţelegeţi că pe vremea lui Aristotel nu se cunoştea încă telescopul 1

MATEMATICIANUL: Spre deosebire de vremurile noastre !

FILOZOFUL *(cu un aer de superioritate):* Dat fiind că aici se urmăreşte împroşcarea cu noroi a lui Aristotel, a cărui autoritate este recunoscută nu numai de toţi savanţii, eu consider că ar fi cu totul de prisos să mai continuăm o astfel de discuţie fără obiect. Eu refuz din principiu orice discuţie gratuită. Şi cu asta, basta !

GALILEI: Adevărul este întotdeauna copilul unei epoci, şi nu al unei autorităţi. Ignoranţa noastră rămîne infinită, chiar dacă izbutim s-o micşorăm cu un milimetru! Ce rost are să facem pe deştepţii tocmai acum, cînd am putea fi în sfîrşit ceva mai puţin proşti! Am avut norocul nevisat să-mi cadă în mînă un instrument cu care se poate cerceta un crîmpei al universului, chiar dacă nu cu mult, măcar ceva mai de aproape. Iată-1! De ce refuzaţi să-1 folosiţi ?

FILOZOFUL : Alteţă, doamnelor şi domnilor, singura întrebare pe care mi-o pun este: unde vor duce toate acestea ?

GALILEI: După părere mea, noi, oamenii de ştiinţă, n-

ar trebui să întrebăm unde ne poate duce adevărul.

FILOZOFUL *(pierzîndu-^i cumpătul):* Domnule Galilei, adevărul ar putea să ne tîrască pe căi greşite !

GALILEI: Alteţă! în nopţile acestea, pe tot cuprinsul Italiei se îndreaptă o mulţime de telescoape spre cer. Ce-i drept, sateliţii lui Jupiter nu fac să se ieftinească laptele, dar ei sînt o realitate, cu toate că pînă în ziua de azi nu i-a văzut nimeni. De aci, omul de pe stradă trage concluzia că şi el ar putea descoperi o seamă de lucruri, cu condiţia să deschidă ochii 1 Al- teţa-voastră e datoare să-i întărească această convingere! Nu mişcarea unor stele îndepărtate face să tresară azi întreaga Italie, ci vestea că au început să se clatine anumite învăţături socotite pînă mai ieri de neclintit, şi oricine ştie că sînt prea multe de acestea ! N-are rost să apărăm nişte învăţături şubrezite, domnilor!

FEDERZONI: Dumneavoastră, dascălii, ar trebui să puneţi umărul la dărîmarea lor.

FILOZOFUL : Ar fi de dorit ca omul dumneavoastră să nu intervină într-o dispută ştiinţifică, şi cu atît mai puţin cu sfaturi.

GALILEI: Alteţă ! Activitatea mea la marele arsenal din Veneţia mi-a dat prilejul să mă întîlnesc zilnic cu desenatori, cu zidari, cu fel şi chip de lucrători, care făuresc instrumente din cele mai complicate. Aceşti oameni m-au învăţat multe lucruri, şi nu o dată mi-au deschis perspective noi. Fiind lipsiţi de cultură, ei se bi- zuie pe mărturia celor cinci simţuri ale lor, cei mai mulţi dintre ei fără să se teamă vreodată că această mărturie i-ar putea induce în eroare. Prin curajul lor, ei seamănă cu acei corăbieri ai noştri care, acum o sută de ani, au părăsit coastele, avîntîndu-se cu îndrăzneală în larg, fără să ştie pe ce ţărm vor ajunge, sau dacă le va fi dat să mai vadă vreodată pămînt. Mi se pare că astăzi, dacă vrei să mai găseşti undeva acea sete de a cunoaşte care a constituit adevărata glorie a Greciei antice, trebuie s-o cauţi pe şantierele navale.

FILOZOFUL: După tot ce am auzit aici, nu încape îndoială că printre muncitorii de la şantierele navale îşi poate găsi şi domnul Galilei admiratori.

MAREŞALUL CURŢII: Alteţă, spre regretul meu, sînt nevoit să constat că această discuţie extrem de instructivă s-a prelungit peste aşteptările mele. Domnilor, alteţa-sa trebuie să se mai odihnească puţin înainte de balul de la Curte.

(La *un semn al mareşalului, Cosmo de Medici ii face o plecăciune lui Galilei. Suita ducelui se grăbeşte să-l urmeze.)*

DOAMNA SARTI *(aţinînd calea lui Cosmo, îl îmbie cu o farfurie de prăjituri):* Nu doriţi o prăjitură, alteţă ?

(Cea mai în vîrstă dintre doamnele de onoare trage pe marele duce de mînă afară.)

GALILEI *(alergînd după oaspeţi):* Era destul ca domnii profesori să privească prin telescop spre a se convinge !

MAREŞALUL CURŢII: Alteţa-sa a luat cunoştinţă de afirmaţiile domniei-voastre şi va binevoi a dispune ca în această privinţă să fie consultat cel mai mare astronom al nostru în viaţă, părintele Cristofor Clavius, şeful astronomilor de pe lîngă Colegiul papal de la Roma.

5

GALILEI 1ŞI CONTINUA CERCETĂRILE FĂRĂ SA SE LASE INTIMIDAT NICI MĂCAR DE CIUMĂ

a

Mijeşte de ziuă. Galilei priveşte prin telescop şi face însemnări. Intră Virginia, cu un sac de călătorie în mînă.

GALILEI : Ce-i cu tine, Virginia ? S-a întîmplat ceva?

VIRGINIA : Mănăstirea s-a închis, şi maicile ne-au trimis pe toate acasă. La Arcetri s-au declarat cinci cazuri de ciumă.

GALILEI *(strigînd):* Doamnă Sarti 1

VIRGINIA : Astă-noapte s-a închis şi aici strada care duce spre piaţă. Se spune că în oraşul vechi

au şi murit doi inşi, iar alţi trei sînt pe moarte la spital.

GALILEI: Iar au ţinut totul ascuns pînă în ultima clipă !

DOAMNA SARTI *(intrînd):* Virginia, ce cauţi tu aici ?

VIRGINIA : A izbucnit ciuma.

DOAMNA SARTI: Dumnezeule! Mă duc să adun cele trebuincioase pentru drum. *(Se aşază.)*

GALILEI: Nu aduna nimic. Dumneata nu lua decît pe Virginia şi pe Andrea ! într-o clipă mi-am strîns şi eu însemnările.

(Aleargă într-un suflet la masă' şi îşi *adună în pripă hîrtiile. Doamna Sarti îl îmbracă pe Andrea, care a dat buzna înăuntru, într-o haină groasă, apoi fuge să aducă o legătură cu aşternuturi şi cîte ceva de ale gurii. Intră un slujitor de la curte.)*

SLUJITORUL: Din pricina epidemiei, alteţa-sa a pă- ' răsit oraşul, îndreptîndu-se spre Bolonia. Dar înainte de plecare, a stăruit să i se ofere şi domnului Galilei posibilitatea de a se pune, de asemenea, la adăpost. în două minute caleaşca va fi la poartă.

DOAMNA SARTI *(către Virginia şi Andrea):* Ieşiţi numaidecît în stradă. Luaţi şi legăturile astea cu voi.

ANDREA: De ce ? Pînă nu-mi spui de ce, nu fac un pas.

DOAMNA SARTI: A izbucnit ciuma, dragul mamei.

VIRGINIA : Să-1 aşteptăm şi pe tata.

DOAMNA SARTI: Sînteţi gata, domnule Galilei ?

GALILEI *(înfăşurînd telescopul în faţa de masă) : Vezi* ca Virginia şi Andrea să se urce în ca- leaşcă. Vin şi eu într-o clipă.

21*

VIRGINIA : Nu, fără tine nu plecăm. Dacă te apuci să- ţi împachetezi cărţile, n-ai să termini niciodată.

DOAMNA SARTI : A sosit trăsura.

GALILEI : Fii cuminte, Virginia. Dacă nu vă urcaţi numaidecît în caleaşcă, vizitiul are să plece fără voi. Cu ciuma nu-i de glumit.

VIRGINIA *(protestînd, în timp ce doamna Sarti o scoate afară, împreună cu Andrea):* Ajută-i mai bine să-şi adune cărţile, altfel rămîne aici.

DOAMNA SARTI *(strigînd din pragul casei):* Domnule Galilei! Vizitiul nu mai vrea să aştepte. GALILEI: Doamnă Sarti, eu cred că n-ar trebui să plec. Nu pot lăsa toate baltă. Ştii, de trei luni fac nişte însemnări, şi în vreo două nopţi sper să închei cu ele. Dacă le întrerup tocmai acum, pot să le arunc la coş. Unde mai pui că molima asta se întinde peste tot.

DOAMNA SARTI : Domnule Galilei! Vino numaidecît ! Ţi-ai pierdut minţile, pesemne !

GALILEI: Dumneata trebuie să pleci imediat cu Virginia şi cu Andrea. Am să vă ajung din urmă.

DOAMNA SARTI: Peste un ceas nu mai scapă nimeni de aici. Trebuie să vii acum! *(Trăgînd cu urechea.)* A şi pornit! Mă duc să-1 opresc. *(Iese.)*

(Galilei se plimbă nervos prin cameră. Doamna Sarti se întoarce, foarte palidă şi fără legătura ei.)

GALILEI : De ce mai zăboveşti ? Vezi să nu pleca copiii singuri.

DOAMNA SARTI: Au şi plecat. Pe Virginia au trebuit s-o ţină cu forţa să nu sară din trăsură. De copii se va îngriji cineva la Bolonia. Dar dumneavoastră cine să vă gătească de mîncare?

GALILEI: Eşti nebună de legat! Auzi, să rămîi aici numai ca să-mi găteşti mie de mîncare !... *(Luîndu-şi însemnările de pe masă.)* Să nu mă socoteşti un idiot. Nu puteam lăsa baltă aceste cercetări. Am duşmani puternici, şi trebuie să adun probe pentru a putea dovedi anumite afirmaţii pe care le-am făcut.

DOAMNA SARTI: Nu-i nevoie să vă dezvinovăţiţi. Totuşi, n-a fost o hotărîre înţeleaptă.

în faţa casei lui Galilei de la Florenţa. Ga- lilei iese în prag şi priveşte la vale, de-a lungul străzii. Două călugăriţe trec pe lîngă el.

GALILEI *(către călugăriţe):* Nu ştiţi, măicuţelor, de unde aş putea să cumpăr lapte ? Azi-dimineaţă lăptăreasa n-a venit, iar menajera mea e ple- cată.

O CĂLUGĂRIŢĂ : Numai în oraşul de jos mai sînt deschise prăvăliile.

CEALALTĂ CĂLUGĂRIŢA : Locuiţi în casa aceasta ? *(Galilei încuviinţează, dînd din cap.)* Va să zică, asta-i uliţa de care ni s-a vorbit!

(Cele două călugăriţe se închină, mormăie un salut monahal şi o iau la fugă. Apoi trece un om.)

GALILEI *(adresîndu-i-se):* Nu eşti dumneata brutarul care ne aduce zilnic franzelă ? *(Omul îi face semn că da.)* Nu cumva ai văzut-o pe menajera mea ? Trebuie să fi plecat de aseară, căci azi- dimineaţă am căutat-o prin toată casa, dar n-am mai găsit-o.

(Omul clatină din cap. Peste drum se deschide o fereastră şi o femeie priveşte afară.)

FEMEIA *(strigînd)*: Fugi, omule ! La ăştia în casă a pătruns ciuma !

(Omul, *speriat, o ia la fugă.)*

GALILEI: Nu cumva ştii dumneata ceva despre me- najera mea ?

FEMEIA: Menajera dumitale s-a prăbuşit la capătul străzii. Ştia, pesemne, ce are. De aceea a şi plecat. Ce lipsit de omenie sînteţi!

(Închide fereastra, trîntind-o cu furie.

Cîţiva copii vin pe stradă la vale. Cînd dau cu ochii de Galilei, încep să fugă, strigînd. Galilei îşi întoarce *privirea, şi din direcţia opusă vede doi oşteni, îmbrăcaţi în zale din cap pînă în picioare, alergînd spre el.)*

OŞTENII: Intră numaidecît în casă 1

(11 împing pe Galilei în casă cu suliţele lor lungi, apoi zăvorăsc poarta pe dinafară.)

GALILEI *(de la fereastră):* N-aţi putea să-mi spuneţi ce s-a întîmplat cu femeia aceea ?

OŞTENII: Pe toţi îi scoate afară din oraş, la cîmp.

FEMEIA *(scoţînd iar capul pe fereastră):* Molima s-a întins pe toată uliţa vecină. De ce mai lăsaţi lumea să treacă pe acolo ?

(Oştenii întind o frînghie de-a curmezişul străzii, ca să împiedice trecerea.)

FEMEIA : Păi aşa nu mai poate nimeni ajunge nici la casa noastră. Uliţa aceasta n-aveţi de ce s-o închideţi. Aici e toată lumea sănătoasă. Staţi! Ce faceţi ? ! Ascultaţi ce vă spun! Bărbatul meu e plecat în oraş, şi acum nu se mai poate întoarce acasă ! Fiare ce sînteţi!

(Din casă se *aude femeia plîngînd cu hohote şi ţipînd. Oştenii pleacă. La altă fereastra apare o bătrînă.)*

GALILEI: Trebuie să fi izbucnit vreun incendiu pe aici prin apropiere.

BĂTRÎNA: Se spune că pe strada aceea e ciumă, aşa că n-o să se apropie nimeni să stingă focul. Fiecare se gîndeşte numai la viaţa lui.

GALILEI: Nici nu te poţi aştepta la altceva de la ei! Cu o asemenea cîrmuire, era şi firesc! Ăştia se leapădă de noi cu nepăsarea cu care taie o creangă uscată dintr-un smochin, fiindcă nu mai

dă roade.

BĂTRÎNA : N-ar trebui să vorbiţi aşa. Sînt numai neajutoraţi, şi de aceea şi-au pierdut cumpătul.

GALILEI: Eşti singură în casă, mătuşă ?

BĂTRÎNA : Da. Adineauri am primit un bilet de la fiul meu. Slavă Domnului, a aflat încă de aseară că pe strada vecină a murit cineva şi nu s-,a mai întors acasă. Astă-noapte s-au ivit unsprezece cazuri în cartierul nostru.

GALILEI : Mă mustră conştiinţa că n-am trimis-o pe menajera mea la timp de aici. Eu n-am putut pleca fiindcă am o treabă care nu suferă amî- nare, ea însă n-avea nici un motiv să rămînă. BĂTRÎNA : Acum nici n-ar mai avea rost să plecăm. Cine ne-ar primi ? Cît despre doamna Sarti, n-are de ce să vă mustre conştiinţa. Am văzut-o plecînd azi-dimineaţă. Ieşisem tocmai să-mi iau pîinea pe care mi-o lăsase brutarul în prag. Trebuie să fi fost bolnavă, fiindcă atunci cînd a dat cu ochii de mine, a trecut peste drum. Pesemne, nu voia să se afle, ca să nu vă închidă ăştia în casă. Dar degeaba, ăstora nu le poţi ascunde nimic.

(Deodată se aude un zăngănit ciudat.)

GALILEI: Ce-i asta ?

BĂTRÎNA : Lumea încearcă să alunge prin fel de fel de zgomote norii purtători de ciumă.

(Galilei începe să rîdă cu hohote.)

BĂTRÎNA : Vă mai arde de rîs !

(Un om se apropie venind din capul străzii; nu-şi dă seama că este închisă decît atunci cînd ajunge in dreptul frînghiei.)

GALILEI : Hei, omule ! Sînt încuiat în casă şi n-am nimic de mîncare.

(Omul o ia la fugă fără să-i răspundă.)

GALILEI : Doar n-o să ne lăsaţi să murim de foame aici ! Opreşte-te ! N-auzi ? !

BĂTRÎNA : Poate că o să ni se aducă ceva. De nu, pot să vă pun eu o cană de lapte la uşă, dar abia după ce se întunecă, fireşte, dacă nu vă temeţi.

GALILEI: Hei! Oameni buni! Pînă la urmă tot o să ne audă cineva !

(Deodată apare în dreptul frînghiei Andrea, cu faţa plînsă.)

GALILEI: Andrea ! Cum ai ajuns tu aici ?

ANDREA: Am mai fost pe aici dis-de-dimineaţă. Am bătut la uşă, dar nu mi-aţi deschis. Vecinii mi-au spus că...

GALILEI: Cum, n-ai plecat atunci cu trăsura ?

ANDREA : Ba da. Pe drum însă am izbutit să sar din trăsură. Virginia s-a dus mai departe. Nu-mi daţi drumul înăuntru ?

GALILEI : Nu, nu. Trebuie să te duci la mănăstirea Ursulinelor. S-ar putea să o găseşti pe maică-ta acolo.

ANDREA : Am fost pe acolo, dar nu m-au lăsat să intru la ea. E tare bolnavă.

GALILEI: Mi se pare că ai alergat o bună bucată de drum pe jos. Doar sînt trei zile de cînd aţi plecat.

ANDREA : Să nu fiţi supărat pe mine. Aş fi ajuns eu mai devreme dacă nu mă prindeau o dată din urmă.

GALILEI *(descumpănit)*: Hai, nu mai plînge. Nici nu ştii cîte lucruri am descoperit între timp. Vrej să-ţi povestesc ? *(Andrea, înecîndu-se de plîns, încuviinţează, dînd din cap.)* Dar să fii foarte atent, altfel n-ai să pricepi. îţi aminteşti că ţi-am arătat o dată planeta Venus ? Nu mai trage cu urechea la zgomotul acela, n-are nici o importanţă. Spune, îţi mai aduci aminte de Venus ? Ştii ce am observat în legătură cu ea ? E întocmai ca luna ! O dată am văzut-o ca pe o

jumătate de sferă, iar altă dată ca pe o seceră. Ce zici de asta ? Pot să-ţi arăt şi ţie cu o bilă şi cu o luminare. Acest lucru dovedeşte că nici planeta Venus n-are lumină proprie. Mai mult, se învîrteşte şi ea în jurul soarelui, descriind un simplu cerc. Straşnic lucru, nu-i aşa ?

ANDREA *(cu glasul sugrumat de plîns)*: Fireşte, şi ăsta-i încă un fapt.

GALILEI *(în şoaptă)*: Să ştii că n-am împiedicat-o eu să plece.

(Andrea nu răspunde.)

GALILEI: Dar se înţelege că dacă n-aş fi rămas eu, nu s-ar fi întîmplat toate astea.

ANDREA : Acum vor fi siliţi să vă creadă, în sfîrşit ?

GALILEI: Acum am izbutit să adun toate dovezile. Află că după ce o să treacă epidemia, plec la Roma, să-i conving pe cei de acolo.

(Din capul străzii se apropie doi oameni, înfăşuraţi din cap pînă în picioare în mantii, cu glugile trase pe ochi, ţinînd în mină nişte prăjini lungi şi nişte găleţi. Cu ajutorul prăjinilor întind nişte pînzi pe fereastră, mai întîi lui Galilei, apoi bătrînei.)

BĂTRÎNA : Alături este o femeie cu trei copii. Aveţi grijă să-i lăsaţi şi ei ceva.

GALILEI: Dar n-am ce bea. în toată casa nu-i nici o picătură de apă. *(Cei doi oameni ridică din umeri.)* Veniţi şi mîine ?

UNUL DINTRE CEI DOI OAMENI *(cu glas înăbuşit, fiindcă ţine o cîrpă la gură):* Cine poate şti azi ce va mai fi pînă mîine ?

GALILEI: Dacă veniţi mîine, n-aţi putea să-mi transmiteţi şi o cărticică, fără de care nu-mi pot continua lucrarea ?

OMUL *(rîzînd acru)*: De cărţi îţi arde acum ? Fii mulţumit dacă primeşti pîine.

GALILEI: în orice caz, băiatul acesta, elevul meu, are să vă aştepte cu ea, ca să mi-o daţi pe geam. E vorba de harta privitoare la rotaţia lui Mercur, Andrea, că pe a mea am rătăcit-o. Vrei să mi-o procuri de la şcoală ?

(Cei doi *oameni au şi pornit mai departe.)*

ANDREA : V-o aduc, domnule Galilei, fiţi fără grijă. *(Pleacă.)*

(Galilei se retrage de la fereastră. Bătrîna iese din casa de peste drum şi pune o cană cu lapte în faţa uşii lui Galilei.)

6

ÎN 1616, „COLLEGIUM ROMANUM“, INSTITUTUL DE CERCETĂRI AL VATICANULUI, CONFIRMĂ DESCOPERIRILE LUI GALILEI

Noaptea, într-o sală la „Collegium Romanum" de la Roma. Inalţi prelaţi, călugări, învăţaţi stau grupuri-grupuri. Galilei se află singur de partea cealaltă a sălii. Domneşte o mare însufleţire. înainte de începutul scenei se aud rîsete gălăgioase.

UN PREALAT BURDUHĂNOS *(ţinîndu-se de pîntece de rîs):* Of, prostia omenească ! N-are margini prostia omenească! Aş vrea să-mi spună cineva un singur lucru care să nu poată fi crezut!

UN ÎNVĂŢAT: Bunăoară, că dumneavoastră, *monsignore,* aţi fi un duşman neîmpăcat al mîncării şi al băuturii!

PRELATUL BURDUHĂNOS : Chiar şi asta va fi crezut,

fără doar şi poate. Numai cînd spui un lucru înţelept nu ţi se dă crezare. Unii tăgăduiesc, de pildă, că există Diavolul. în schimb, se găsesc oameni care cred că pămîntul se rostogoleşte ca un titirez în şanţ. *Sancta simpli- citas!*

UN CĂLUGĂR *(făcînd pe măscăriciul)*: Mi-a venit ameţeală de repede ce se învîrteşte. Daţi-mi voie să mă ţin de dumneavoastră, ca să nu cad, domnule profesor. *(Se preface că e gata să cadă şi se agaţă de unul dintre învăţaţi.)* ÎNVĂŢATUL *(jucînd şi el comedie):* Da, azi bătrînul s-a îmbătat iar criţă. *(Se ţine şi el de altcineva, chipurile, ca să nu cadă.)*

CĂLUGĂRUL : Staţi! Staţi! Să nu alunecăm în gol ! Opriţi-1, vă spun !

UN ALT ÎNVĂŢAT : Şi Venus a luat-o razna de tot. Nu-i mai văd decît o bucă ! Ajutor !

(Cîţiva călugări se adună buluc şi, rîzînd cu hohote, se agaţă unii de alţii şi se clatină de parcă s-ar găsi pe puntea unei corăbii în timp de furtună.)

UN ALT CĂLUGĂR: Numai de nu ne-ar azvîrli tocmi în lună! Se spune că' luna are nişte munţi cu vîrfuri îngrozitor de ascuţite !

PRIMUL ÎNVĂŢAT: Propteşte-te bine pe picioare !

PRIMUL CĂLUGĂR: Mai cu seamă nu vă uitaţi în hău ! Mie mi se învîrteşte capul! Simt că-mi fuge pămîntul de sub picioare !

PRELATUL BURDUHĂNOS *(cu glas tare, întorcîn- du-se ostentativ spre Galilei):* „Collegium-ului Romanum" să-i fugă pămîntul de sub picioare! Asta-i nemaipomenit!

(Rîsete şi mai zgomotoase. Printr-o uşă din fund intră doi astronomi, care fac parte din „Collegium". Deodată se lasă tăcere.)

UN CĂLUGĂR: Tot mai cercetaţi cazul ? E un adevărat

scandal!

PRIMUL ASTRONOM: Unde o să ne ducă toate astea ? Nu-l mai înţeleg de fel pe Clavius... Dacă am pune temei pe tot ce s-a afirmat în ultimii cincizeci de ani, unde am ajunge?! în anul 1572 a răsărit pe sfera a opta, cea mai îndepărtată, pe sfera astrelor fixe, o nouă stea, mai strălucitoare şi mai mare decît toate stelele din vecinătatea ei, dar, peste vreun an şi jumătate, a dispărut, ca şi cum n-ar fi fost. Atunci se naşte în mod firesc o întrebare : cum rămîne, aşadar, cu durata veşnică şi cu imuabilitatea cerului ?

UN FILOZOF : Dacă le vom îngădui, dumnealor sînt în starf să ne dărîme cerul cu stele cu tot!

AL DOILEA ASTRONOM : într-adevăr, unde o să ■. ajungem ? ! Cinci ani mai tîrziu, danezul *Tycho Brahe* a stabilit traiectoria unei comete ce străpungea, pe rînd, toate învelişurile sferelor care alcătuiesc singurul sprijin material al corpurilor cereşti în mişcare! Calculele lui dovedesc că această cometă n-a întîlnit nici o piedică, dovadă că lumina ei n-a fost abătută din cale. Ne întrebăm atunci: unde sînt sferele ?

FILOZOFUL : Aşa ceva e de neînchipuit ! Cum poate Cristofor Clavius, cel mai vestit astronom al Italiei şi al Biserici, să admită măcar o asemenea ipoteză ? !

PRELATUL BURDUHĂNOS : E un scandal !

PRIMUL ASTRONOM : Şi totuşi, o admite ! S-a încuiat în odaia lui s-o verifice şi se.tot zgîieşte prin drăcovenia aceea de ochean !

AL DOILEA ASTRONOM : *Principiis obsta* ‡‡‡.’ Totul se trage din faptul că de ani de zile noi calculăm durata anului solar, eclipsele de soare şi de lună, poziţia astrelor pe cer şi cîte şi mai cîte după tabelele acestui Copernic, care este un eretic.

UN CĂLUGĂR: Eu vă întreb ce-i de preferat: să vedem o eclipsă de lună cu trei zile mai tîrziu decît

---

‡‡‡ Opune-te de la început ! (Lat.)

scrie în calendar, sau să ne punem în primejdie mîntuirea sufletului ?

UN CĂLUGĂR FOARTE SFRIJIT *(ieşind în primul plan, cu o Biblie deschisă şi arătînd cu degetul, cu un gest de fanatic, un anumit pasaj):* Ce scrie în *Sfînta scriptură 1* „Soare, opreşte-te în dreptul lui Gibeon, şi tu, lună, în valea lui Ajalon 1“ Dar cum s-ar putea opri soarele dacă nu s-ar învîrti de fel, după cum pretind ereticii ăştia ? Oare minte *Sfînta scriptură ?*

AL DOILEA ASTRONOM : Există anumite fenomene care nouă, astronomilor, ne dau mult de furcă, dar unde scrie că omul trebuie să înţeleagă totul?

(Cei doi *astronomi ies.)*

CĂLUGĂRUL : Dumnealor pun pe acelaşi plan patria omenirii şi fi oarecare stea rătăcitoare. Ei încarcă omul, animalele, plantele, împreună cu întreaga împărăţie a lumii în aceeaşi căruţă, şi o mînă în cerc pe un cer gol. După ei, nu mai există nici cer, nici pămînt. Pămîntul nu mai există fiindcă este, cică, un astru, cum sînt atîtea pe cer, iar cerul nu mai poate fi ce a fost dacă este alcătuit din pămînturi. Dacă-i aşa, dispare orice deosebire între superior şi in- . ferior, între ceea ce-i veşnic şi ceea ce-i trecător. Ştim prea bine că noi, oamenii, sîntem trecători, dar că şi cerul ar fi trecător, asta au scornit-o dumnealor acum. Noi credem ceea ce scrie şi în *Scriptură* : pe cer rfe află soarele, luna şi stelele, iar noi trăim pe pămînt; acum, însă, după părerea ăstora, ar fi şi pămîntul o stea şi n-ar mai exista decît stele! Dacă admitem asta, într-o buna zi au să ne spună : nu există oameni şi animale, omul însuşi e un animal, nu există decît animale !

PRIMUL ÎNVĂŢAT *(către Galilei)*: Domnule Galilei, aţi scăpat ceva pe jos.

GALILEI *(care în timpul discuţiei a scos din buzunar* o *piatră, s-a jucat cu ea şi în cele din urmă a lăsat-*

o să cadă; în timp ce se aplecă s-o ridice): Mi-a căzut în sus, *monsignore,* nu în jos.

PRELATUL BURDUHĂNOS *(întorcîndu-i spatele):* Neruşintule!

(Intră un cardinal foarte bătrîn, sprijinit de un călugăr. Toţi se dau respectuoşi la o parte, făcîndu-i loc să treacă.)

CARDINALUL BĂTRÎN: încă n-au isprăvit ? Oare nu pot lua mai repede o hotărîre într-o chestiune atît de neînsemnată ? Doar Clavius ar trebui să se priceapă la astronomia lui! După cîte am auzit, acest domn Galilei îl împinge pe om din centrul universului undeva la marginea lui. Aşadar, el nu poate fi decît un duşman al omenirii şi se cuvine să fie tratat ca atare! Orice copil ştie că omul este încununarea creaţiei, făptura cea mai apropiată şi cea mai iubită de Dumnezeu. Atunci, cum ar putea Dumnezeu să azvîrle cea mai minunată creaţie a sa, cu care şi-a dat atîta osteneală, tocmai pe o mică stea de la periferie, ce se mai şi depărtează din ce în ce? Şi apoi, şi-ar fi trimis el oare fiul într-un asemenea loc ? Cum pot fi unii oameni atît de perverşi, încît să dea crezare acestor sclavi ai propriilor lor table de calcul ? ! Ce făptură a lui Dumnezeu poate îngădui una ca asta ?

PRELATUL BURDUHĂNOS (coborînd *glasul)*: Domnul respectiv e de faţă.

CARDINALUL BĂTRÎN *(către Galilei):* Aşa, dumneata eşti ? Deşi mi-a cam slăbit vederea, totuşi văd că semeni leit cu omul acela pe care l-am ars pe vremuri... cum îl chema ?

CĂLUGĂRUL : Eminenţa-voastră n-ar trebui să se supere. Medicul a spus...

CARDINALUL BĂTRÎN *(împingîndu-l la o parte, către Galilei):* Vrei să înjoseşti pămîntul pe care trăieşti şi de la care primeşti toate binefacerile ? ! Aşadar, îţi

pîngăreşti propriul cuib! Eu, unul, nu am să îngădui aşa ceva nici în ruptul capului! *(Dîndu-l pe călugăr la o parte începe să se plimbe semeţ prin încăpere.)* Eu nu sînt o făptură oarecare, pe o steluţă oarecare, ce se învîrteşte un timp scurt pe undeva, prin spaţiu. Eu calc cu paşi siguri pe un pămînt ce stă neclintit în centrul universului, eu mă găsesc în centru, iar privirea creatorului se îndreaptă spre mine şi numai spre mine. în jurul meu se rotesc stele fixe, prinse în opt învelişuri de cristal, şi soarele, care a fost creat anume ca să-mi lumineze preajma şi mai ales pe mine, pentru ca Dumnezeu să mă poată vedea. Iată cum totul se reduce în mod vădit şi incontestabil la mine, la om, încununarea creaţiei divine, opera cea mai desăvîrşită, făurită de Dumnezeu după chipul şi asemănarea lui, nemuritoare şi... *(Se prăbuşeşte.)*

CĂLUGĂRUL: Eminenţa-voastră şi-a suprapretuit forţele!

(In clipa aceasta se deschide uşa din fund şi intră vestitul Clavius, în fruntea astronomilor săi. El traversează repede sala în tăcere, şi numai în momentul cînd dă să iasă, se adresează unui călugăr.)

CLAVIUS : Am verificat, corespunde.

(Iese, urmat de astronomi. Uşa din fund a rămas deschisă. S-a lăsat o tăcere de mormînt. Cardinalul bătrîn îşi revine în fire.) CARDINALUL BĂTRÎN : Ce se aude ? Ce-au hotărît?

(Nimeni nu îndrăzneşte să-i comunice hotărîrea.)

CĂLUGĂRUL: Eminenţa-voastră, e timpul să vă conducem acasă.

(Cîţiva inşi îl scot afară pe bătrîn. Toţi ceilalţi părăsesc sala foarte tulburaţi. Un

călugăr tînăr, care face parte din comisia de cercetări a lui Clavius, se opreşte lingă Galilei.)

CĂLUGĂRUL TÎNĂR *(pe furiş):* înainte de a pleca, pater Clavius a spus: „Acum să-i vedem pe teologi cum or să mai lipească la loc sferele de cristal 1“ Dumneata ai învins ! *(Iese.)*

GALILEI *(incercînd să-l oprească):* Ascultă! Nu eu am învins, ci raţiunea !

(Călugărul tînăr a ieşit fără să-i răspundă. Galilei dă şi el să plece, dar *in uşă se întîl- neşte cu un prelat înalt* şi *impunător: e car- dinalul-inchizitor, care intră însoţit de un astronom. Galilei îi face o plecăciune, dar, înainte de a ieşi, pune în şoaptă o întrebare* la *uşă.)*

STRAJA *(răspunzind tot in şoaptă):* Eminenţa-sa cardinalul-inchizitor.

(Astronomul îl duce pe cardinalul-inchizitor la telescop.)

7

TOTUŞI, INCHIZIŢIA PUNE LA INDEX TEORIA LUI COPERNIC (5 MARTIE 1616)

Un bal în casa cardinalului Bellarmin de la Roma. în vestibul, unde doi călugări, secretarii cardinalului, joacă şah şi îşi fac însemnări cu privire la oaspeţi, Galilei, însoţit de fiica sa, Virginia, şi de logodnicul ei, Ludovico Marsili, e întîmpinat cu aplauze de către un grup de doamne şi de domni mascaţi.

VIRGINIA : N am să dansez decît cu tine, Ludovico.
LUDOVICO : Ţi s-a desprins agrafa de pe umăr.

GALILEI:

Năframa ce-ţi flutură molcom pe piept, o, Thais,
N-o potrivi. Cîte-o dezordine-mi pare
Mai adînc plină de farmec, şi Altora de-asemeni.
Sub luminările Sălii în clocot ei pot să gîndească
la Locuri mai sumbre-ale grădinii ce-aşteaptă.

VIRGINIA : Pune mîna pe inima mea, tată.

GALILEI *(punîndu-i mîna în dreptul inimii)*: Bate cam tare.

VIRGINIA : Aş vrea să fiu cît mai frumoasă.

GALILEI: Aşa şi trebuie, că de nu, iar o să se îndoiască lumea că pămîntul se învîrteşte.

LUDOVICO: Nici nu se învîrteşte. *(Galilei rîde.)* Toată Roma nu vorbeşte decît de dumneavoastră. Dar începînd de astă-seară, se va vorbi de fiica dumneavoastră, domnule.

GALILEI: Se spune că nu-i prea greu să arăţi bine primăvara la Roma. Pesemne că azi şi eu oi fi semănînd leit cu Adonis. *(Către secretari.)* Mi s-a spus să-1 aştept aici pe domnul cardinal. *(Către cei doi tineri.)* Duceţi-vă şi petreceţi cît mai bine !

(înainte de a intra prin fund în sala de bal, Virginia se mai întoarce o dată în fugă la tatăl ei.)

VIRGINIA: Ştii, tată, frizerul de pe Via del Trl- onfo, cînd i-am spus cum mă cheamă, m-a pieptănat întîi pe mine, cu toate că mai erau patru doamne înaintea mea. Auzise de numele tău, ştia cine eşti. *(Iese.)*

GALILEI *(către cei doi secretari, care joacă şah):* Cum mai puteţi juca şah în felul ăsta ? E un joc depăşit, cu reguli prea strimte. în ziua de azi, figurile mai importante se mută aşa, încît să străbată dintr-o dată tabla în orice direcţie..

Turnul, bunăoară, se pune aici *(le arată unde),* nebunul aici, iar regina dincoace. Atunci ai loc destul să poţi face planuri.

UNUL DINTRE SECRETARI : Ştiţi, cînd ai o leafă ca a noastră, nu-ţi dă mîna s-o iei razna. Nouă ne este îngăduit să ne mişcăm doar de aici pînă aici. *(Mută o piesă pe tabla de şah la o mică distanţă.)*

GALILEI: Ba, dimpotrivă, dragul meu ! Numai cine trăieşte pe picior mare găseşte toate uşile deschise ! Omul trebuie să ţină pas cu vremea, domnilor. Destul ne-am tîrît de-a lungul ţărmului, a sosit momentul să pornim în larg.

(Cardinalul bătrîn din scena precedentă traversează încăperea, sprijinit de un ^călugăr. Cînd trece pe lîngă Galilei, se preface că nu-l vede, dar apoi întoarce capul, şoväind, şi în cele din urmă îl salută. Galilei se aşază. Din sala de bal se aude un cor de băieţi cîntînd începutul unui cîntec pe versurile celebre ale lui Lorenzo de Medici, din care reiese că totul în lume e trecător.)

GALILEI: Asta-i Roma ! Este^o serbare mare ?

UN SECRETAR: Fireşte, e primul carnaval pe care-1 sărbătorim după anii de ciumă. Toate familiile cu vază din Italia sînt reprezentate astă-seară aici: Orsini, Villani, Nuccoli, Soldanieri, Cane, Lecchi, Este, Colombini...

AL DOILEA SECRETAR *(întrerupindu-l):* Eminen- ţelelor cardinalii Bellarmin şi Barberini.

(Intră *cardinalul Bellarmin şi cardinalul Barberini, ţinînd în dreptul feţei o mască cu miner. Una dintre măşti înfăţişează un cap de miel, iar cealaltfi un porumbel.)*

BARBERINI *(cu arătătorul îndreptat spre Galilei):* „Soarele răsare şi apune, apoi se întoarce la

locul său.“ Astea-s cuvintele regelui Solomon. Dar ia să auzim ce spune Galilei ?

GALILEI : Pe vremea, cînd eram un copilandru de cincisprezece ani, mă găseam odată pe o corabie, şi cînd a pornit în larg, am început să strig: Ţărmul se depărtează ! Astăzi ştiu că ţărmul rămăsese nemişcat, şi numai corabia se îndepărta de el.

BARBERINI : Eşti şiret, tare şiret. Aşadar, ceea ce vedem noi, Bellarmin, cu alte cuvinte, cerul, cu astrele care se învîrtesc, nu trebuie să corespundă neapărat cu realitatea, vezi exemplul cu ţărmul şi corabia. Iar ceea ce corespunde, chipurile, cu realitatea, şi anume că pămîntul se învîrteşte, asta nu se poate vedea! E şiret, n-am ce zice. Oricum, sateliţii pe care i-a descoperit dumnealui în jurul lui Jupiter dau mult de furcă astronomilor noştri. Din păcate, am studiat şi eu pe vremuri ceva astronomie, Bellarmin. Ştiinţa asta e ca rîia, nu scapi de ea cu una, cu două.

BELLARMIN : Să mergem în pas cu vremea. Dacă aceste hărţi cereşti care se întemeiază pe o nouă ipoteză le uşurează corăbierilor noştri navigaţia, atunci n-au decît să le folosească. Noi sîntem numai împotriva acelor teorii care contrazic *Scriptura. (Salută pe cineva din sala de bal.)*

GALILEI: Da, *Scriptura.* „Acel ce împiedică sămînţa să încolţească va fi blestemat de norod." Şi aceasta-i tot o cugetare de-a lui Solomon.

BARBERINI: „înţeleptul tăinuieşte ceea ce ştie". Altă cugetare de-a lui Solomon.

GALILEI: „Cine ţine boi nu-şi poate păstra staulul curat. Dar puterea boilor îi aduce multe foloase".

BARBERINI: „Cine îşi ţine înţelepciunea în frîu e mai presus de cel ce cucereşte un oraş."

GALILEI: „Cine-şi pierde tăria cugetului, aceluia i se usucă şi mădularele". (O *pauză.)* Cu alte cuvinte : „Nu strigaţi adevărul în gura mare".

BARBERINI: „Poţi oare călca pe cărbuni aprinşi fără

să-ţi arzi piciorul?"... Bine aţi venit la Roma, domnule Galilei. Cunoşti originea oraşului nostru ? Legenda spune că doi băieţaşi au fost alăptaţi şi crescuţi de o lupoaică. Din ziua aceea toţi copiii Romei plătesc tribut lupoaicei pentru laptele pe care-1 sug. Totuşi, e destul de plăcut să trăieşti aici. Lupoaica se îngrijeşte să avem parte de tot soiul de desfătări, atît de cele cereşti, cît şi de cele pămînteşti, începînd cu plăcerea de a discuta cu savantul meu prieten Bellarmin şi încheind cu trei sau patru doamne vestite în toată lumea şi cărora aş vrea să te prezint, dacă-mi îngădui. *(îl duce pe Galilei în fundul încăperii, spre a-i arăta balul. Galilei îl urmează în silă.)* Nu-ţi face plăcere ? Văd că ţii mai mult la o discuţie serioasă decît la o petrecere. Bine, fie. Ia spune, prietene Salilei: eşti sigur că voi, astronomii, nu urmăriţi în primul rînd să vă faceţi viaţa mai uşoară, simplificînd cît mai mult ştiinţa voastră ? *(Il duce iarăşi în prim-plan.) Voi* reduceţi totul la cercuri şi .elipse, la viteze proporţionale, cu alte cuvinte, la mişcări simple, pe măsura creierului vostru. Dar ce vă faceţi dacă lui Dumnezeu i-ar plăcea ca astrele să se mişte astfel ? *(Parcurge cu degetul prin văzduh un? drum foarte încîlcit şi cu viteze diferite.) Ce* s-ar mai alege atunci din toate calculele voastre ?

GALILEI: Prietene, dacă Dumnezeu ar fi zidit lumea astfel *(desenează prin aer drumul trasat de Barberini),* atunci ar fi construit şi creierele noastre tot astfel *(repetă acelaşi desen),* încît ele să considere aceste căi drept cele mai simple. Eu cred în raţiune.

BARBERINI: Eu socotesc că raţiunea nu e suficientă. Acum tace, fiindcă-i prea politicos să-mi spună de la obraz că o consideră pe a mea insuficientă. *(începe să ridă şi se întoarce la balustrada ce desparte încăperea de sala de bal.)*

BELLARMIN : Cu raţiunea nu ajungi prea departe, prietene. în jurul nostru nu vedem decît crime şi slăbiciuni. Unde-i atunci adevărul ?

GALILEI *(mînios):* Eu cred în raţiune !

BELLARMIN : Ia gîndeşte-te puţin cît s-au frămîntat, cît s-au ostenit sfinţii părinţi, şi atîţia alţii după ei, ca să găsească, în sfîrşit; un sens lumii în care trăim şi care — între noi fie vorba — e destul de infamă. Gîndeşte-te numai la brutalitatea moşierilor din Campagna, care poruncesc ca şerbii lor, pe jumătate goi, să fie mînaţi cu biciul la muncă, şi la prostia acestor ţărani nefericiţi, care le sărută picioarele drept mulţumire !

GALILEI: Ce ruşine ! în drum spre Roma am văzut şi eu asemenea scene.

BELLARMIN : Noi am aruncat asupra unei fiinţe superioare toată răspunderea unor astfel de întîmplări — al căror rost nu-1 pricepem, deşi toată viaţa e alcătuită din ele — am susţinut că pe această cale se realizează anumite intenţii şi că toate acestea se petrec conform unui plan ce ne depăşeşte. Noi nu pretindem că prin aceasta am fi izbutit să liniştim pe deplin spiritele, în schimb dumneata vii acum să învinuieşti această fiinţă'superioară că n-a priceput mişcarea astrelor în univers, lucru pe care l-ai înţeles numai dumneata. Crezi oare că e înţelept să afirmi aşa ceva ?

GALILEI *(încercînd pe departe să lămurească lucrurile) :* Sînt şi eu un fiu credincios al Bisericii...

BARBERINI: E îngrozitor de greu să te înţelegi cu el! E destul de naiv ca să se încumete a dovedi că Dumnezeu a comis nişte erori grosolane în astronomie ! Nu cumva pretinzi că Dumnezeu n-a studiat destul de adine astronomia înainte de a alcătui *Sfînta scriptură ?* Se poate, prietene ? ! *(Către secretari.)* Să nu însemnaţi această convorbire, căci nu-i decît o discuţie ştiinţifică între prieteni.

BELLARMIN : Nu ţi se pare mai probabil ca însuşi creatorul lumii să-şi cunoască mai bine creaţia decît orice creatură a sa ?

GALILEI: La urma urmei, domnilor, un om poate interpreta greşit nu numai mişcarea stelelor, dar şi *Biblia !*

BELLARMIN: Bine, dar despre felul cum trebuie interpretată *Biblia* hotărăsc teologii sfintei Biserici, nu-i aşa ?

(Galilei tace.)

BELLARMIN : Ei vezi că acum nu mai ai ce răspunde ? *(Face un semn secretarilor.)* Domnule Galilei, Sfîntul oficiu a stabilit că învăţătura lui Copernic, după care soarele s-ar afla în centrul universului şi ar fi nemişcat, este o prostie, o absurditate şi o erezie. Am primit însărcinarea de a vă convinge să vă lepădaţi de această teorie. *(Către unul din secretari.)* Te rog să repeţi acest pasaj.

SECRETARUL : Eminenţa-sa, cardinalul Bellarmin către sus-numitul Galileo Galilei : Sfîntul oficiu a stabilit că învăţătura lui Copernic, după care soarele s-ar afla în centrul universului şi ar fi nemişcat, este o prostie, **Q** absurditate şi o erezie. Am primit însărcinarea de a vă convinge să vă lepădaţi de această teorie.

GALILEI: Ce înseamnă asta ?

(Din sala de bal se aude strofa următoare a cîntecului cîntat de corul de băieţi. Barberini îi face semn lui Galilei să tacă în timp ce se cîntă, ca să poată asculta cu toţii.)

GALILEI: Dar cum rămîne cu faptele constatate ? După cîte am înţeles, astronomii Colegiului

pontifical au recunoscut faptele consemnate de mine.

BELLARMIN: Exprimîndu-şi totodată profunda satisfacţie, în cuvinte cit se poate de măgulitoare pentru dumneata.

GALILEI: Atunci...

BELLARMIN : Sfînta congregaţie a luat însă hotărîrea, fără să ţină seama de aceste amănunte. GALILEI: înţeleg. Aşadar, pe viitor posibilitatea oricărei cercetări ştiinţifice este...

BELLARMIN : Pe deplin asigurată, domnule Galilei, deoarece, după concepţia Bisericii, noi nu putem şti nimic, dar avem dreptul să cercetăm. *(Salută iarăşi un oaspete din sala de bal.)* Eşti liber să studiezi mai departe şi această teorie, dacă o socoteşti o simplă ipoteză matematică. Ştiinţa, domnule Galilei, este fiica legitimă şi preaiubită a Bisericii. Nimeni dintre noi nu presupune în mod serios că ai vrea să subminezi încrederea în Biserică.

GALILEI *(mînios):* încrederea se pierde atunci cînd se abuzează de ea.

BARBERINI : Ei aş ? *(11 bate pe umăr, rîzînd cu hohote, apoi, deşi îl priveşte aspru, începe să-i vorbească pe un ton destul de prietenos.)* Nu azvîrli şi copilul cu apa din copaie, prietene Galileu. Vezi bine că nici noi nu procedăm aşa. Noi avem mai multă nevoie .de dumneata decît ai dumneata de noi.

EELLARMIN : Abia aştept să te prezint pe dumneata, cel mai mare matematician al Italiei, comisarului Sfîntului oficiu, ştiind cît de mult te preţuieşte.

BARBERINI *(luîndu-l pe Galilei de celălalt braţ):* Acestea fiind zise, s-a prefăcut iar în miel. Cred că ar fi fost mai cuminte să fii apărut şi dumneata costumat, bunăoară, într-un savant de treabă, partizan al teoriilor consacrate. Numai > datorită costumului mă pot bucura şi eu azi de puţină libertate. în astfel de

împrejurări s-ar putea să mă auzi murmurînd că dacă Dumnezeu n-ar exista, ar trebui să-l inventăm. Ei, şi acum să ne punem iar măştile pe obraz. Păcat că bietul Galilei n-are şi el una. *(îl iau fiecare pe Galilei de cile un braţ şi-l duc în sala de bal.)*

UNUL DINTRE SECRETARI: Ai însemnat ultima frază ?

CELĂLALT SECRETAR : Acum o scriu. *(Amîndoi scriu de zor.)* Ai notat cînd a spus că el crede în raţiune ?

(Intră cardinalul-inchizitor.)

CARDINALUL-INCHIZITOR: Convorbirea a avut loc ?

UNUL DINTRE SECRETARI *(raportînd mecanic):* Întîi a sosit domnul Galilei cu fiica lui, care s-a logodit astăzi cu domnul... *(Cardinalul-inchizitor dă să-l oprească printr-un gest.)* Apoi domnul Galliei ne-a arătat un nou fel de a juca şah, după care figurile pot fi mişcate în orice direcţie, fără să se ţină seama de nici una din regulile jocului.

CARDINALUL-INCHIZITOR *(tăindu-i vorba):* Dă-mi procesul-verbal.

(Secretarul îi înmînează procesul-verbal, şi cardinalul se aşază ca să-l parcurgă în grabă. Două tinere doamne mascate străbat scena, **şi** *cînd ajung în dreptul cardinalului, îi fac o reverenţă.)*

UNA DINTRE DOAMNE : Cine este ?

CEALALTĂ DOAMNĂ : Cardinalul-inchizitor.

(Cele două doamne se depărtează chicotind, apoi ies. Apare Virginia, care-şi roteşte ochii prin sală, căutînd pe cineva.)

CARDINALUL-INCHIZITOR *(din colţul său):* N-ai să-mi spui nimic, fiica mea ?

VIRGINIA *(puţin speriată, deoarece nu-l văzuse):* Ah, eminenţa-voastră!

(Marele inchizitor îi întinde dreapta, fără

să-şi ridice ochii de pe hîrtii. Virginia se apropie, îngenunchează şi îi sărută inelul.)

CARDINALUL-INCHIZITOR : Ce noapte minunată ! Dă-mi voie să-ţi urez fericire cu prilejul logodnei. De acum înainte ne vom bucura de prezenţa dumitale la Roma?

VIRGINIA: Deocamdată nu, eminenţa-voastră. O nuntă cere atîtea pregătiri!

CARDINALUL-INCHIZITOR : Aşa, va să zică te întorci la Florenţa, împreună cu tatăl dumitale. Mă bucură vestea asta. îmi închipui cîtă nevoie are el de dumneata, căci matematica, oricît de bun prieten ar fi tata cu ea, nu-i poate încălzi căminul, nu-i aşa ? Numai o făptură plină de viaţă poate dezgheţa o astfel de atmosferă. Unde mai pui că un om de seamă se pierde atît de uşor în lumea astrelor, prea vastă chiar şi pentru el.

VIRGINIA *(buimăcită):* Sînteţi prea bun cu mine, eminenţă. Vă rog să mă credeţi că nu pricep mai nimic din toate astea.

CARDINALUL-INCHIZITOR: Serios? *(începe să rîdă.)* După cum văd, în casa pescarului nu se mănîncă peşte, aşa-i ? Părintele dumitale va face mare haz cînd va auzi că în cele din urmă ai aflat de la mine tot ceea ce ştii despre astre, copila mea. *(Răsfoind procesul-verbal.)* Aici scrie că inovatorii noştri, în frunte cu tatăl dumitale — o somitate recunoscută de o lume întreagă, un om de seamă şi un savant dintre cei mai mari — socotesc cu toţii că actuala noastră concepţie despre univers acordă o importanţă exagerată bietei planete pe care trăim. Află că de pe vremea lui Ptolemeu, un înţelept din antichitate, şi pînă astăzi, s-a calculat că întreg universul creat de Dumnezeu, adică globul de cristal în mijlocul căruia se găseşte pămîntul, are un diametru de vreo douăzeci de mii de ori mai

mare decît al pămîntului. Dar acest spaţiu imens este totuşi prea mic, prea neîncăpător pentru inovatori. După cum am auzit, dumnealor pretind că dimensiunile acestui spaţiu depăşesc orice închipuire omenească ; aşadar, distanţa de la pămînt la soare — distanţă respectabilă, după cît ni se părea — devine cu totul neînsemnată în comparaţie cu depărtarea de la micul nostru pămînt pînă la stelele fixe prinse în ultimul înveliş al globului, încît nici nu mai trebuie să se ţină seama de ea în calculele astronomice 1 Cine poate spune că domnii inovatori nu trăiesc pe picior mare!

(Virginia izbucneşte în rîs, cardinalul-inchizitor rîde de asemenea.)

CARDINALUL-INCHIZITOR: Pe drept cuvînt s-au îngrozit unii membri ai Sfîntului oficiu cînd li s-a înfăţişat deunăzi un tablou al universului de asemenea proporţii, încît vechea noastră imagine despre lume e doar cît un medalion, care ar putea împodobi gîtul graţios al unei anumite fete tinere şi frumoase. Domnii aceia se tem că într-un spaţiu nemărginit uşor s-ar putea rătăci şi un episcop, pînă şi un cardinal. Mai mult, chiar şi Atotputernicul ar putea să-l piardă din vedere pe însuşi papa... într-adevăr, ai de ce rîde, copila mea. In orice caz, mă bucur că te ştiu şi de acum înainte în preajma învăţatului dumitale părinte, pe care îl preţuim cu toţii atît de mult. De altfel, s-ar putea să-1 cunosc şi pe părintele dumitale spiritual...

VIRGINIA : Confesorul meu e pater Cristoforus de la biserica Sfînta Ursula.

CARDINALUL-INCHIZITOR : Aşadar, după cum îţi spuneam, îmi pare bine că îţi urmezi tatăl, într-o zi va avea nevoie de dumneata. Poate că nu-ţi dai încă seama de asta, dar aşa va fi. Eşti foarte tînără şi atît de plină de viaţă, iar gloria este cîteodată o povară pentru aceia cărora le-a

hărăzit-o Dumnezeu, uneori chiar prea grea. Nici un muritor nu-i însă atît de mare încît să nu încapă într-o rugăciune. Dar te-am reţinut cam mult, copila mea, şi mi-e teamă să nu stîrnesc gelozia logodnicului, ba chiar şi pe a tatălui dumitale, fiindcă ţi-am povestit despre stele unele lucruri care s-ar putea să fie depăşite în clipa de faţă. Du-te repede la dans, dar nu uita să-1 saluţi pe pater 'Cristoforus din partea mea.

(Virginia face o plecăciune adtncă, apoi iese.)'

O CONVORBIRE

In palatul ambasadorului Florenţei la Roma, Galilei îl ascultă pe călugărul tînăr, care, după adunarea Colegiului roman, i-a şoptit la ureche părerea astronomilor pontificali.

GALILEI : Vorbeşte, nu te mai codi! Haina pe care o porţi îţi dă dreptul să spui orice ai vrea.

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Eu am studiat matematica, domnule Galilei.

GALILEI: Asta ar putea fi un lucru folositor dacă te-ar îndemna să recunoşti că doi cu doi fac patru, măcar din cînd în cînd !

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Domnule Galilei, de trei nopţi nu mai pot închide ochii. Nu ştiam cum să împac decretul pe care l-am citit cu sateliţii lui Jupiter, pe care i-am văzut cu ochii mei. Azi- dimineaţă m-am hotărît ca după ce voi citi liturghia, să vin la dumneavoastră.

GALILEI: Ca să-mi împărtăşeşti că Jupiter n-are sateliţi ?

CĂLUGĂRUL TÎNĂR: Nu. însă am izbutit să mă pătrund de înţelepciunea decretului. El mi-a dezvăluit primejdiile pe care le implică pentru omenire cercetarea naturii fără nici o opreliştе. De aceea am luat hotărîrea să mă las de astronomii. Totuşi, ţin să vă supun şi dumneavoastră motivele mele, care ar putea determina

şi pe un astronom să renunţe la dezvoltarea unei anumite teorii.

GALILEI: îngăduie-mi să-ţi spun că motivele de acest fel mie îmi sînt cunoscute.

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : înţeleg amărăciunea dumnea-voastră. Vă gîndiţi, desigur, la mijloacele de constrîngere Ia care recurge Biserica în cazuri extreme. Eu, însă, aş vrea să vă expun alte motive. Daţi-mi voie să vă vorbesc despre mine. Sînt fiu de ţăran şi am crescut în Campania. Părinţii mei sînt oameni simpli. Ei ştiu tot ce se poate şti despre măslin, dar la altceva nu se pricep. De cîte ori observ fazele planetei Venus, îmi apar în faţă părinţii, stînd cu soră- mea lîngă vatră şi mîncînd o bucată de caş. Văd deasupra lor grinzile înegrite de fum în cursul veacurilor şi mai văd mîinile lor bă- trîne, bătătorite de muncă, iar în mîini, lingurile mici. Nu le merge bine, dar pînă şi în necazurile lor se ascunde o rînduială. Toată viaţa lor se desfăşoară după anumite cercuri: de la mişcările circulare cu care şterg pe jos, la munca lor în livada de măslini, care urmează ciclul anotimpurilor, şi pînă la plata periodică a impozitelor. Totul are o anumită regularitate, pînă şi nenorocirile care se abat peste ei sînt periodice. Grijile şi munca n-au încovoiat dintr-o dată spinarea tatii, ci pe ne-simţite, cîte puţin în fiecare primăvară, cînd sapă măslinii, după cum şi naşterile care au ucis femeia din maică-mea s-au desfăşurat la răstimpuri anumite. Ceea ce le dă putere să care coşurile încărcate la deal, pe poteca plină de bolovani, cu trupul lac de sudoare, să mă- nînce şi să facă copii este sentimentul permanenţei, al continuităţii necesare pe care-1 încearcă pivind ogorul, pomii ce înverzesc din nou în fiecare an, bisericuţa veche unde ascultă în fiecare duminică textele din Biblie. Li s-a spus, şi ei cred, că ochiul lui Dumnezeu e îndreptat spre ei,

scrutător, ba chiar îngrijorat, şi că lumea este un teatru uriaş, zidit anume pentru ca fiecare prin faptele sale să se poată realiza în rolul lui, mai mare sau mai mic. Ce-ar zice ei dacă ar afla de la mine că se găsesc pe un mic bulgăre de piatră, care, în- vîrtindu-se necontenit în spaţiul gol, se mişcă împrejurul altui astru, unul dintre multele altele, şi încă unul destul de neînsemnat ? Atunci se vor întreba dacă răbdarea şi supunerea cu care îndură această viaţă mizerabilă mai are vreun rost, dacă foloseşte cuiva. La ce mai serveşte atunci *Sfînta scriptură,* care explică şi dovedeşte că munca lor istovitoare, răbdarea, foamea, umilinţa lor sînt necesare, de vreme ce reiese că *Sfînta scriptură a* greşit în atîtea alte privinţe ? Nu pot face asta, fiindcă văd privirea lor descumpănită, văd cum le scapă lingura din mînă şi cade pe vatră, citesc pe faţa lor că sînt trădaţi şi amăgiţi. „Aşadar, nu ne ocroteşte nici un ochi de sus, vor spune. Va să zică, trebuie să ne îngrijim singuri de soarta noastră, aşa neştiutori, bătrîni şi vlăguiţi cum sîntem ? Aşadar, nimeni nu ne-a hărăzit vreun rol în univers, afară de această jalnică viaţă pămîntească, pe o planetă neînsemnată, care depinde de toate celelalte şi în jurul căreia nu se învîrteşte nimic. Va să zică, în suferinţele noastre nu se ascunde nici un tîlc : cînd ţi-e foame, înseamnă că ai pîntecele gol, nu că ai vrut să-ţi pui tăria la încercare; cînd cazi istovit de muncă, înseamnă că ţi-ai încovoiat prea mult spinarea şi că ai cărat poveri prea mari, nu că ai avea vreun merit deosebit." Acum înţelegeţi de ce socotesc eu că decretul Sfintei congregaţii se întemeiază pe o mare şi nobilă

bunătate, că este pătruns de grija şi de mila unui părinte faţă de copiii săi ?

GALILEI: Bunătate ? ! Pesemne vrei să spui că eşti sărac lipit, că ţi s-au uscat buzele fiindcă vinul l-au băut alţii şi nu-ţi rămîne decît să te închini în faţa oricărei sutane! Dar cine-i vinovat de această sărăcie? De ce în ţara asta nu domneşte decît ordinea dintr-o ladă goală şi singurul drept al omului este acela de a munci pînă cade mort ? Oamenii flămînzesc în mijlocul viilor încărcate cu rod, la marginea lanurilor de grîu! Părinţii dumitale şi ceilalţi ţărani din Campania duc tot greul războaielor pe care reprezentantul blîndului Isus pe pămînt le poartă în Spania şi în Germania. De ce crezi că pune el pămîntul în centrul universului ? Pentru ca scaunul apostolului său Petru să se găsească în centrul lumii! Asta-i ceea ce urmăreşte. Ai dreptate cînd spui că nu de planete, ci de ţăranii din Campania trebuie să ne îngrijim în primul rînd. Mie să nu-mi vorbeşti de frumuseţea unor forme de viaţă pe care o tradiţie seculară le-a poleit cu aur! Dumneata ştii cum produce stridia *mărgăriţi fer a o* perlă ? în luptă cu o boală grea şi dureroasă, provocată de un corp străin, bunăoară de un grăunte de -nisip, de care se apără, învelindu-1 într-o secreţie ce alcătuieşte o coajă în jurul lui. Acest proces poate s-o coste viaţa. Eu mă lipsesc de perlă, prefer o stridie sănătoasă. Cît despre virtuţi, ele nu sînt neapărat legate de mizerie şi nenorocire. Află, dragul meu, că părinţii dumitale dacă ar duce un trai fericit şi îmbelşugat, ar vădi acele virtuţi pe care le generează bunăstarea şi mulţumirea. Acum virtuţile acestor oameni vlăguiţi îşi au rădăcinile în ogoarele lor secătuite, şi de aceea

nu le preţuiesc. în viaţa lor pompele de apă inventate de mine pot înfăptui mai multe minuni decît predicile voastre caraghioase şi înjositoare. „înmulţiţi-vă şi stăpîniţi pămîntul!“ le spuneţi voi oamenilor, cînd de fapt ei mor ca muştele în războaie şi-s robi pe un petic de pămînt sterp. Ai vrea să-i mint şi eu pe ai dumitale ?

CĂLUGĂRUL TÎNĂR *(foarte frămîntat):* Motivele care trebuie să ne determine la tăcere sînt cele mai nobile cu putinţă, doaT e în joc liniştea sufletească a unor nenorociţi!

GALILEI : Vrei să-ţi arăt o pendulă •«culptată de Cellini, pe care mi-a adus-o azi-dimineaţă vizitiul cardinalului Bellarmin ? Da, dragul meu, bunăoară ca sa nu tulbur liniştea sufletească a părinţilor dumitale iubiţi, cîrmuirea îmi oferă drept răsplată vinul stors de ei în sudoarea feţei lor, care, după cum se ştie, este după chipul şi asemănarea Domnului. Dacă m-aş hotărî toţuşi să tac, aş face-o, fără îndoială, din motive cît se poate de josnice : pentru o viaţă îndestulată, pentru a scăpa de urmărire etc.

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Eu sînt preot, domnule Galilei.

GALILEI : Dar eşti totodată şi fizician şi ai văzut că Venus trece prin diferite faze. Ia priveşte afară ! *(Scoate mîna pe fereastră şi-i arată ceva.)* Vezi colea, lîngă tufişul de laur de la izvor, o mică statuie a lui Priap ? Acest zeu al grădinilor, al păsărilor şi al hoţilor, cu chipul lui ţărănesc obscen, dăinuie de două mii de ani! Zeul ăsta păgîn a minţit mai puţin decît noi. Bine, să nu mai vorbim despre asta, că de, sînt şi eu un fiu al Bisericii. Dar spune-mi: cunoşti a opta satiră a lui Horaţiu ? Ştii, îl recitesc tocmai acum, fiindcă e un poet care te ajută oarecum să-ţi regăseşti echilibrul. *(Ia în mînă o carte mică.)* In stihurile lui vorbeşte chiar această

mică statuie a lui Priap, ce se găsea pe atunci într-o grădină de pe muntele Esquilin. Şi iată cum începe :

> Un butuc de smochin, un lemn lipsit de rost,
> Eram cîndva, cînd un dulgher şovăitor Dacă
> să facă un priap sau un scăunaş S-a hotărît
> pentru zeu...

Crezi oare că Horaţiu s-ar fi lăsat convins sa înlocuiască scăunaşul din versul său printr-o masă? Află, domnule, că simţul meu estetic ar fi jignit dacă, în imaginea mea despre lume, Venus n-ar avea faze ! Noi nu putem inventa o maşină complicată pentru a pompa apa fluviilor şi a o ridica la mari înălţimi dacă sîntem opriţi să studiem cea mai mare şi cea mai complexă maşină pe care o avem în faţa ochilor, şi anume aceea a corpurilor cereşti în totalitatea lor. Suma unghiurilor unui triunghi nu poate fi schimbată după nevoile Vaticanului. Eu nu pot calcula traiectoria corpurilor zburătoare aşa încît să explic totodată şi itinerarul vrăjitoarelor ce călăresc pe o coadă de mătură. CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Nu sînteţi oare de părere că adevărul, atunci cînd este un adevăr, se impune de la sine, fără ajutorul nostru ?

GALILEI: Nu, niciodată ! Adevărul se impune numai în măsura în care îl impunem noi; victoria raţiunii nu poate fi decît victoria oamenilor care luptă în numele ei. Voi priviţi ţăranii din Campania ca şi cum ar fi vorba de muşchiul de pe acoperişurile colibelor lor, şi nu de oameni vii! Ce om cu mintea sănătoasă poate admite că suma unghiurilor unui triunghiu ar fi împotriva intereselor *acestor* oameni ? ! Dacă ei înşişi nu se vor trezi însă şi nu vor învăţa să gîndească, n-or să le ajute nici cele mai desăvîrşite irigaţii. Ei, drăcie ! Pînă acum ai dovedit o răbdare cu

adevărat dumnezeiască, dar mînia dumnezeiască pe seama cui o laşi ?

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Văd că sînteţi foarte obosit!

GALILEI *(azvîrlindu-i un teanc de manuscrise)*: Ascultă, fiule, eşti într-adevăr fizician ? Aici am demonstrat de ce toate mările sînt supuse unei mişcări de flux şi reflux. Ţie însă nu ţi se cade să citeşti aşa ceva, auzi ? Cum, ai şi început să citeşti? Va să zică, eşti cu adevărat un om de ştiinţă ?

(Călugărul tînăr s-a cufundat în manuscris.)

GALILEI: E un fruct oprit din pomul cunoaşterii! Uite cu cită lăcomie îl înghite. Ştie că va fi blestemat pe veci, şi totuşi nu se poate opri să mănînce. Nefericitul, şi pe el l-a pierdut lăcomia ! Mă. bate cîteodată gîndul că m-aş lăsa îngropat de viu într-o temniţă la zece stînjeni sub pămînt dacă în schimb aş putea să aflu ce este lumina. Dar asta n-ar fi nimic ; primejdia cea mai mare e că trebuie să împărtăşesc şi altora ceea ce ştiu, întocmai ca un îndrăgostit, ca un beţiv, sau ca un trădător. E un adevărat viciu, care duce la pierzanie. Cît timp o să mă mai rabde inima să strig în căciulă, asta-i întrebarea !

CĂLUGĂRUL TÎNĂR *(arătindu-i un pasaj din manuscris) :* Această idee n-o înţeleg.

GALILEI: Ţi-o explic eu, îţi explic tot!

DUPĂ OPT ANI DE TĂCERE, ATUNCI CIND PE SCAUNUL PONTIFICAL SE URCA UN NOU PAPA, EL ÎNSUŞI OM DE ŞTIINŢA, GALILEI PRINDE CURAJ SA-ŞI REIA CERCETĂRILE PE TĂRIMUL OPRIT. PETŞLE DIN SOARE

Casa lui Galilei de la Florenţa. Elevii lui Galilei: Federzoni, călugărul tînăr şi Andrea Sarti, acum un tînăr în toată puterea cuvîntului, s-au adunat să asculte o prelegere experimentală. Galilei, în picioare, citeşte o carte. Virginia şi doamna Sarti cos rufăria de zestre.

ANDREA *(citind de pe tablă):* „Joi după-amiază. plutirea corpurilor." Iar ne trebuie gheaţă, un lighean cu apă, cîntarul, acul de fier şi Aristotel.

s~-

(In timp ce el aduce aceste obiecte, ceilalţi se uită prin cărţi.)

VIRGINIA: Să-ţi coşi zestrea este o îndeletnicire foarte plăcută. Faţa asta de masă ne va prinde bine cînd vom avea mulţi oaspeţi, căci tare-i place lui Ludovico să-şi poftească prietenii la el. Trebuie s-o lucrăm cu grijă, fiindcă maică-sa are să cerceteze fiecare împunsătură — ştii doar cît e de pornită împotriva cărţilor tatii, ca şi pater Cristoforus, de altfel.

DOAMNA SARTI: Apoi au trecut atîţia ani de cînd n-a mai scris nici o carte.

VIRGINIA : Cred că şi-a dat şi el seama că s-a înşelat. La Roma, o foarte înaltă faţă bisericească

m-a învăţat o mulţime de lucruri despre astronomie. Depărtările sînt prea mari, asta-i greşeala lui.

(Intră cărturarul Filippo Mucius, un om de vlrstă mijlocie, care pare destul de tulburat.)

MUCIUS : Puteţi să-i spuneţi domnului Galilei că trebuie să mă primească numaidecît? Dînsul mă osîndeşte, fără să mă fi ascultat măcar.

DOAMNA SARTI: Degeaba, tot n-are să vă pri-‘ mească.

MUCIUS : Domnul o să te răsplătească dacă ai să-1 convingi. Trebuie să-i vorbesc neapărat.

VIRGINIA *(strigînd din capul scării):* Tată l

GALILEI: Ce s-a întîmplat ?

VIRGINIA : A venit domnul Mucius !

GALILEI *(ridicîndu-şi ochii brusc de pe carte, se apropie de scară, urmat de elevii săi):* Ce doreşti ?

MUCIUS : Domnule Galilei, îngăduiţi-mi, vă rog, să vă explic acele pasaje din cartea mea care par să condamne teoria lui Copernic despre rotaţia pămîntului. Eu voiam...

GALILEI : Ce să mai vorbim ? Părerile dumitale se conformează decretului congregaţiei, aşa că nu pot fi contestate. Deşi mi-ai fost elev, asta nu te îndreptăţeşte să ne înveţi că doi şi cu doi fac patru. în schimb, ai tot dreptul să spui că această piatră *(scoate o piatră din buzunar* şi o *azvîrle pe scară în jos)* a zburat în sus, izbin- duse de acopieriş. Te rog să nu-mi pomeneşti de greutăţi! Pe mine nici ciuma nu m-a putut opri să-mi urmez cercetările. Mai vreau să-ţi spun că acela care nu cunoaşte adevărul este numai un neghiob. Dar cine îl cunoaşte şi susţine că nu

este adevăr, ci minciună, acela săvîr- şeşte o crimă ! Acum ieşi afară din casa mea !

(Galilei se întoarce în camera sa de studii.)

FEDERZONI: Din păcate, aşa este. Nu-i nimic de capul lui şi nimeni nu l-ar băga în seamă dacă n-ar fi elevul dumitale. Aşa, însă, mulţi l-au luat în braţe, ca să poată spune : Iată, pînă şi acest învăţăcel al lui Galilei e nevoit să recunoască deschis că toate teoriile lui sînt false.

DOAMNA SARTI: Mi-e milă de domnul ăsta. VIRGINIA : Şi tata prea ţinea mult la el !

DOAMNA SARTI: Aş vrea să stăm puţin de vorbă despre căsătoria ta, Virginia. Tu eşti încă foarte tînără, apoi n-ai nici mamă, iar taică-tău e cu gîndul numai la ligheanul lui cu apă, pe care plutesc bucăţele de gheaţă. Oricum, te-aş sfătui să-1 mai întrebi cîte ceva cu privire la căsnicie. Dar ţine seamă că el nu s-ar sfii cîtuşi de puţin să-ţi îndruge cele mai deocheate lucruri timp de o săptămînă întreagă, ba încă şi la masă, [1] de faţă cu toţi tinerii ăştia. Ştii doar că n-are pic de ruşine şi nici n-a avut vreodată. Dar nu la aşa ceva mă gîndesc eu, ci la viitorul tău. Eu nu mă încumet să-ţi dau sfaturi, că de, sînt o femeie simplă, fără prea multă ştiinţă de carte. Nu poţi face un pas atît de serios cu ochii legaţi. Oricum, eu aş fi de părere să te duci la un astronom adevărat, din cei de la universitate, ca să-ţi facă horoscopul, şi atunci ai să ştii ce e de făcut. Dar de ce rîzi ?

VIRGINIA : Fiindcă am şi fost.

DOAMNA SARTI *(foarte curioasă)*: Ei, şi ce ţi-a spus ?

VIRGINIA : Să fiu cu băgare de seamă timp de trei luni, cît soarele se găseşte în dreptul Capricornului, dar că apoi voi avea un ascendent foarte puternic şi norii se vor împrăştia. Iar dacă îl urmăresc cu grijă pe Jupiter, pot întreprinde orice călătorie, deoarece sînt născută în zodia

Scorpionului.

DOAMNA SARTI: Dar Ludovico ?

VIRGINIA : El, într-a Leului. *(După o clipă de tăcere.)* Cică trebuie să fie senzual.

(O pauză.)

VIRGINIA : Vine domnul Gaffone, rectorul. 11 cunosc după pas.

(Intră domnul Gaffone, rectorul universităţii.)

GAFFONE : Am venit numai să-i aduc tatălui dumitale o carte care l-ar interesa. Te rog, nu-1 tulbura pe domnul Galilei, pentru Dumnezeu ! M-ar mustra conştiinţa, căci am întotdeauna impresia că oricine răpeşte chiar şi o clipă acestui mare om frustează Italia. De aceea îţi încredinţez cu plecăciune cartea şi mă grăbesc să plec în vîrful picioarelor.

(Iese. Virginia îi dă lui Federzoni cartea.)

GALILEI: Ce carte e asta ?

FEDERZONI: Nu ştiu. *(Silabisind.) „De maculis in sole."*

ANDREA : Despre petele din soare. Da' mult se mai scrie pe tema asta !

(Federzoni îi întinde furios cartea.)

ANDREA : Ia ascultă ce mai dedicaţie! „Lui Galileo Galilei, celui mai de seamă fizician al vremurilor noastre. "

(Galilei s-a cufundat iarăşi în cartea pe care o citea înainte.)

ANDREA : Am citit tratatul lui Fabricius din Osteel despre petele din soare. El susţine că acestea ar fi nişte nebuloase în trecere prin spaţiul dintre pămînt şi soare.

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Nu vi se pare neîntemeiată

explicaţia, domnule Galilei ?

(Galilei nu răspunde.)

ANDREA : Astronomii de la Paris şi cei de la Praga cred că sînt nişte emanaţii ale soarelui.

FEDERZONI : Hm !

ANDREA : Federzoni pune însă la îndoială părerea lor.

FEDERZONI: V-aş ruga să nu mă amestecaţi în discuţia voastră. Am făcut doar „hm", şi nimic mai mult. Eu nu-s decît un şlefuitor de lentile. Treaba mea e să şlefuiesc lentilele prin care voi, cercetătorii, priviţi cerul, iar ceea ce vedeţi nu sînt nişte simple pete, ci *„maculis".* Cum aş putea eu să mă îndoiesc de ceva ? De cîte ori să vă mai spun că nu pot citi cărţile voastre, fiindcă sînt scrise pe latineşte ? !

(De mînios ce e, gesticulează cu mîna în care fine balanţa si scapă un talger pe jos. Galilei se apropie si îl ridică, fără să rostească un cuvînt.)

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : îndoielile de acest fel ascund în ele o mare bucurie. Mă întreb : de ce oare? ANDREA : De două săptămîni încoace urc în fiecare zi cu soare în podul casei, pînă sub acoperişul de şindrilă. Acolo pătrunde doar cîte o rază subţire de soare prin crăpăturile înguste ale şindrilei, aşa încît poţi prinde pe o foaie de hîrtie imaginea răsturnată a soarelui. Astfel am putut observa o pată mobilă, ştearsă ca un

nor, cam de mărimea unei muşte. De ce nu cercetăm şi noi aceste pete, domnule Galilei ? GALILEI: Fiindcă studiem acum plutirea corpurilor. ANDREA : Mama a umplut cîteva coşuri de rufe cu scrisorile sosite din toată Europa, în care vi se

cere părerea în această problemă. Autoritatea dumneavoastră a crescut atît de mult, încît azi

nu mai puteţi tăcea.

GALILEI: Roma a lăsat autoritatea mea să crească tocmai fiindcă am tăcut.

FEDERZONI: Acum, însă, nu vă mai puteţi îngădui să tăceţi.

GALILEI: Dar nici nu-mi pot îngădui să mă las fript pe jar ca un pui de găină.

ANDREA : Credeţi că şi petele din soare ar putea avea urmări de acest fel ?

(Galilei nu răspunde.)

ANDREA : Bine, atunci să rămînem la bucăţile de gheaţă, care în nici un caz nu vă pot face vreun rău.

GALILEI: Ai dreptate. Acum formulează teza noastră, Andrea !

ANDREA : Noi presupunem că plutirea corpurilor nu depinde de forma, ci de greutatea lor în raport cu a apei.

GALILEI: Dar Aristotel ce afirmă ?

CĂLUGĂRUL TÎNĂR: „O bucată de gheaţă, plată şi subţire, poate pluti pe apă, pe cînd un ac de fier se scufundă".

GALILEI: De ce nu se scufundă gheaţa, după părerea lui Aristotel ?

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Fiind subţire şi plată, ea nu poate despica apa.

GALILEI: Bine. *(Ia o bucată de gheaţă din mîna unuia dintre elevii săi şi o pune în ligheanul cu apă.)* Acum împing cu putere gheaţa pînă la fundul vasului. Ia să vedem ce se întîmplă cînd încetează presiunea mîinii mele ?

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Gheaţa se ridică iarăşi la suprafaţă.

GALILEI: Aşa-i. Deci s-ar părea că atunci cînd se ridică poate despica apa. Ce zici, Fulganzio ?

CĂLUGĂRUL TÎNĂR: Bine, dar cum se face că

pluteşte în general ? Doar gheaţa e mai grea decît apa, fiind apă mai densă .

GALILEI: Dar ce te faci dacă este mai puţin densă ’

ANDREA : Trebuie să fie mai uşoară decît apa, altfel n-ar pluti.

GALILEI: Aha !

ANDREA : Aşa după cum nu poate pluti un ac de fier. Orice corp mai uşor decît apa pluteşte iar orice corp mai greu decît ea se scufundă Tocmai ceea ce voiam să demonstrăm.

GALILEI: Te înşeli, Andrea. Dă-mi acul. Fierul este mai greu decît apa ?

ANDREA : Fireşte.

(Galilei aşază acul pe o foaie de hîrtie, căreia îi dă drumul pe apă. Urmează un moment de tăcere.)

GALILEI : Trebuie să înveţi a gîndi cu băgare de seamă, Andrea. Ia vezi ce se întîmplă ?

FEDERZONI: Acul pluteşte ! Sfinte Aristotele, pînă acum nu i-a trecut nimănui prin minte să te verifice ! *(Rid cu toţii.)*

GALILEI: Sărăcia ştiinţei se datoreşte mai cu seamă unei bogăţii închipuite. Ţelul ei este de a pune oprelişti în calea unei infinităţi de erori, şi nu de a deschide larg porţile înţelepciunii infinite însemnaţi-vă toate acestea.

VIRGINIA : Ce s-a întîmplat ?

DOAMNA SARTI: De cîte ori îi aud rîzînd, tresar speriată şi mă tot întreb : oare de ce rîd ?

VIRGINIA : Tata spune mereu : „Ceea ce este sunetul clopotelor pentru teologi este rîsul pentru fizicieni“.

DOAMNA SARTI: în orice caz, îmi pare bine că cel puţin nu se mai uită atît de des prin ochean, ca pe vremuri. Asta era o îndeletnicire şi mai primejdioasă.

VIRGINIA: Acum se mulţumeşte să pună bucăţele de

gheaţă într-un lighean cu apă; asta nu-i poate pricinui nici un rău.

DOAMNA SARTI : Mai ştii...

(Intră Ludovico Marsili, în haine de călătorie, urmat de un servitor care-i duce lucrurile. Virginia aleargă să-l întîmpine şi-l îmbrăţişează.)

VIRGINIA : De ce nu mi-ai scris că vii ?

LUDOVICO : Am fost doar să inspectez yiile noastre de la Bucciole, şi cum mă găseam prin apropiere, nu m-a lăsat inima să nu trec şi pe aici. GALILEI *(ca şi cum n-ar putea desluşi cine a intrat):* Cine a venit ?

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : E Ludovico, nu-1 vedeţi ?

GALILEI: într-adevăr, e Ludovico. *(Ieşindu-i înainte.)* Ei, ce-ţi mai fac caii ?

LUDOVICO : Sînt bine, sănătoşi, domnule.

GALILEI: Acest eveniment trebuie sărbătorit, doamnă Sarti. Adu un ulcior de vin sicilian, dar ştii, de cel mai vechi!

(Doamna Sarti iese, împreună cu Andrea.)

LUDOVICO *(către Virginia)*: Eşti cam palidă. Viaţa la ţară are să-ţi priască. Mama te aşteaptă în septembrie.

VIRGINIA : Stai să-ţi arăt rochia ! *(Aleargă pe scară în sus.)*

LUDOVICO : Am auzit că la cursurile dumneavoastră de la universitate asistă peste o mie de studenţi. La ce lucraţi în momentul de faţă, domnule Galilei ?

GALILEI : îmi văd şi eu de micile treburi zilnice. Pe drum încoace ai trecut şi prin Roma ?

LUDOVICO : Da. Dar să nu uit : mama vă transmite felicitări pentru tactul admirabil de care aţi dat dovadă atunci cînd olandezii au făcut atîta zarvă în jurul petelor din soare.

GALILEI *(rece):* Mulţumesc.

(Doamna Sarti şi Andrea aduc vin şi pahare.
Se adună cu toţii în jurul mesei.)

LUDOVICO : Cred că în toată luna februarie la Roma nu se va discuta despre altceva. Cristofor Clavius a declarat că se teme ca nu cumva aceste pete din soare să reînvie vechiul scandal provocat de teoria rotirii pământului în jurul soarelui.

ANDREA : în privinţa asta poţi fi pe pace.

GALILEI: Afară de nădejdea că nu voi săvîrşi noi păcate, ce veşti ne mai aduci din oraşul sfînt ?

LUDOVICO : Aţi aflat, desigur, că preasfîntul părinte e pe patul de moarte.

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Ah !

GALILEI : După toate presupunerile, cine va fi urmaşul ?

LUDOVICO : Lumea vorbeşte mai cu seamă de Barberini.

GALILEI: Aşa, Barberini...

ANDREA : Domnul Galilei îl cunoaşte pe Barberini.

CĂLUGĂRUL TÎNĂR: Cardinalul Barberini e matematician.

FEDERZONI: Să ajungă un om de ştiinţă pe sfîntul scaun !

(O *pauză.)*

GALILEI: Va să zică, au nevoie acum de oameni ca Barberini, care să ştie şi ceva matematică ! E un semn că lumea s-a pus în mişcare. Te pomeneşti, Federzoni, că mai apucăm şi noi alte vremuri, cînd nu va mai trebui să ne uităm cu teamă în jur, ca nişte răufăcători, atunci cînd spunem că doi şi cu doi fac patru. *(Către Ludovico.)* îmi place vinul ăsta, Ludovico. Ţie cum ţi se pare ?

LUDOVICO : E foarte bun.

GALILEI: Cunosc şi via de unde vine. Se află pe un povîrniş abrupt şi pietros, iar strugurii bat în vînăt de negri ce sînt. Grozav îmi place vinul ăsta!

LUDOVICO : Şi mie, domnule Galilei.

GALILEI: Are uşoare umbre în el şi este aproape dulce, dar nu depăşeşte acest „aproape". — Andrea, ia de aici gheaţa, ligheanul şi acul. — Eu preţuiesc foarte mult desfătările trupeşti. De aceea mă scot din sărite sufletele mici şi fricoase, care pretind că orice plăcere ar fi o slăbiciune. Eu susţin că a şti să te bucuri de tot ce-ţi oferă viaţa este o artă.

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Mai doriţi ceva ?

FEDERZONI : 'Iar o să înceapă circul cu soarele şl pămîntul : cine în jurul cui se învîrteşte.

ANDREA *(cîntînd încetişor):*

Stă pe loc, nemişcat. Aşa spune *Scriptura.*
Şi aduc dovezi că stă savanţii, pe cît îi ţine
gura, îl prinde Domnul de urechi, ca într-un
cleşte, Să stea pe loc. Şi totuşi se-nvîrteşte.

(Andrea, Federzoni şi tînărul călugăr strîng în grabă tot ce se află pe masa de experienţe.)

ANDREA : S-ar putea să descoperim într-o zi că soarele se învîrteşte şi el. Ce ai spune de asta. Marsili ?

LUDOVICO : De ce vă frămîntaţi atîta ?

DOAMNA SARTI : Domnule Galilei, sper că n-aveţi de gînd să începeţi iar cu drăcoveniile alea ? GALILEI: Acum înţeleg de ce te-a trimis maică-ta la mine : se ridică steaua lui Barberini! Fără îndoială că ştiinţa va deveni pasiunea tuturor, iar cercetările, o adevărată voluptate. Clavius are dreptate, petele din soare mă preocupă şi pe mine. Ei, îţi place vinul meu, Ludovico?

LUDOVICO : V-am spus doar că-mi place, domnule Galilei.
GALILEI: Spui drept ?
LUDOVICO *(băţos):* Fără îndoială.
GALILEI: Ai putea merge pînă acolo încît să bei vinul şi să iei fata unui om, fără să-i ceri să se lase de meseria lui ? La urma urmei, ce vină are fiica mea că eu sînt astronom ? Fazele planetei Venus nu ştirbesc cu nimic rotunjimile fetei.
DOAMNA SARTI: Lăsaţi vorbele astea deşănţate, domnule Galilei. Mă duc s-o chem pe Virginia.
LUDOVICO *(oprind-o):* într-o familie cu vază, ca a mea, nu se ţine seama numai de o simplă atracţie fizică atunci cînd se încheie o căsătorie. GALILEI: Oare n-ai amînat opt ani căsătoria cu fiica mea numai fiindcă în timpul acesta eu trebuia să fiu pus la încercare ?
LUDOVICO : Soţia mea va trebui să inspire respect şi în biserica din satul meu, unde toate privirile vor fi îndreptate spre ea.
GALILEI: Nu cumva îţi închipui că de cuviosia moşieresei depinde dacă iobagii tăi îţi vor plăti dijma sau nu ?
LUDOVICO : Ba da, într-o anumită măsură.
GALILEI: Andrea, Federzoni, ia aduceţi o oglindă şi paravanul, să proiectăm pe paravan imaginea soarelui, ca să ne cruţăm ochii, după metoda ta, Andrea.

(Andrea iese.)

LUDOVICO : Nu uitaţi că pe vremuri, la Roma, v-aţi legat în scris să nu mai cercetaţi niciodată corelaţia dintre soare şi pămînt.
GALILEI: A, la asta te gîndeşti! Bine, dar pe atunci aveam un papă retrograd !
DOAMNA SARTI: Auzi: aveam ! Dar sanctitatea-sa nici n-a murit încă !

GALILEI: Dar nici multe zile nu mai are ! O să acoperim imaginea soarelui cu o plasă de meridiane şi paralele, ca să putem cerceta metodic. Şi atunci vom fi în măsură să răspundem Ia toate scrisorile pe care le-am primit de pretutindeni. Nu-i aşa, Andrea ?

DOAMNA SARTI: Cît e de convins că papa nu mai are multe zile de trăit 1 Cîntăreşte de cincizeci de ori fiecare bucăţică de gheaţă, dar cînd e vorba de ceva care-i dă apă la moară, crede orbeşte orice zvon !

(Elevii lui Galilei aşază paravanul.)

LUDOVICO : Chiar dacă ar muri papa, urmaşul său, oricine ar fi el, şi oricît de mult ar preţui ştiinţa, va fi nevoit totuşi să pună în balanţă şi preţuirea de care trebuie să se bucure el însuşi în ochii celor mai aristocratice familii din ţară.

CĂLUGĂRUL TÎNĂR: Dumnezeu a creat lumea materială şi tot el a înzestrat omul cu un creier, Ludovico. Deci Dumnezeu nu poate fi împotrivă ca omul să studieze lumea cu ajutorul fizicii. DOAMNA SARTI: Ascultă, Galileo, a venit momentul să-ţi spun şi eu ce am pe suflet. Am văzut cum de dragul acestor „experienţe", „teorii" şi „cercetări", fiul meu cădea în păcat, dar n-am fost în stare să-l împiedic. Te-ai răzvrătit împotriva mai-marilor tăi, deşi ei ţi-au arătat primejdia care te paşte. Feţe bisericeşti dintre cele mai înalte au căutat să te lămurească, te-au descîntat ca pe o vită bolnavă. Ce-i drept, te-ai astîmpărat un timp, dar de vreo două luni încoace, de la Bunavestire, te-ai apucat iar în taină de „cercetările" tale. Te-am prins chiar eu în pod ! Atunci nu ţi-am spus nimic, deşi am înţeles prea bine ce făceai acolo. Am dat numaidecît o fugă pînă la biserică şi am aprins

o luminare la altarul sfîntului Iosif. Nu mai ştiu ce să mă fac! Cînd eşti singur cu mine, vorbeşti ca un om cu scaun la cap şi-mi mărturiseşti că nu poţi merge înainte pe acest drum, fiindcă e prea primejdios. Dar e de ajuns să te ţii vreo două zile de experienţe, ca să-ţi ieşi iar din minţi. Dacă eu mi-am pierdut sufletul pe veci, fiindcă ţin la un eretic, asta mă priveşte numai pe mine, tu însă n-ai dreptul să calci în picioare fericirea fetei tale.

GALILEI *(încruntat):* Aduceţi telescopul! LUDOVICO: Giuseppe, încarcă-mi iar lucrurile în trăsură.

(Servitorul iese.)

DOAMNA SARTI: Cum o să îndure biata fată o asemenea nenorocire ? ! Cel puţin să audă vestea asta din gura dumneavoastră !

(Iese în fugă, ţinînd încă în mină cana cu vin.)

LUDOVICO : Domnule Galilei, maică-mea şi cu mine ne petrecem trei sferturi din an la moşia noastră din Campania şi vă putem asigura că ţăranii noştri nu se sinchisesc de tratatele dumneavoastră despre sateliţii lui Jupiter. Ei muncesc din greu şi n-au răgaz pentru aşa ceva. Totuşi, dacă ar afla că asemenea atacuri uşuratice, îndreptate împotriva sfintelor învăţături ale Bisericii, rămîn nepedepsite, acest lucru i-ar nemulţumi profund. Nu trebuie să uitaţi că aceşti nefericiţi, care duc o viaţă animalică, au o minte întunecată, în care toate noţiunile se încurcă. Nici nu vă puteţi închipui cît sînt de abrutizaţi, cît de puţin se deosebesc de animale. E de ajuns să audă că cineva a văzut o pară crescînd pe un măr, că pe loc lasă baltă munca cîmpului. ca să trăncănească despre acest zvon absurd. GALILEI *(interesat):* Serios ?

LUDOVICO : Nişte brute, iată ce sînt! Cînd vin la conac să se plîngă de te miri ce fleac, maică-mea

e nevoită să pună argaţii să biciuiască un cîine în faţa lor, căci numai astfel li se poate impune disciplina, ordinea şi respectul cuvenit. Dumneavoastră, domnule Galilei, vedeţi 'doar din trăsură, cu prilejul vreunei călătorii, lanurile de porumb încărcate de rod, sau mîncaţi cu gîndul aiurea măslinele şi brînza noastră, dar nici prin minte nu vă trece cu cîtă osteneală, prin ce supraveghere neobosită se obţin toate acestea !

GALILEI: Află, tinere, că atunci cînd mănînc măsline nu sînt cugîndul aiurea. *(Pe un ton tăios.)* Acum lasă-mă în pace, am'treabă. *(Strigă către cei din camera de lucru.)* Ei, aţi adus paravanul ? ANDREA : Da. Nu veniţi sus ?

GALILEI: Nu-i aşa, Marsili, că voi nu biciuiţi numai cîinii pentru a-i ţine pe ţărani în frîu ?

LUDOVICO : Vă rog, domnule Galilei! Păcat de inteligenţa dumneavoastră.

CĂLUGĂRUL TÎNĂR *(mirat):* Mi se pare că vă ameninţă.

GALILEI: Da, se teme că aş putea stîrni cine ştie ce gînduri năstruşnice în capetele iobagilor, ale slugilor şi ale vechililor săi.

FEDERZONI: Nu prea văd cum. Doar nici unul dintre ei nu ştie latineşte.

GALILEI: Aş putea, bunăoară, să scriu în graiul florentin, pentru cei mulţi, şi să renunţ la limba latină, pe care n-o înţeleg decît puţini. Ideile noastre noi se adresează îndeosebi oamenilor care muncesc cu braţele, căci cine are mai mult interes să afle cauzele tuturor fenomenelor ? Că de, cei cărora pîinea li se aduce de-a gata pe masă nici nu vor să ştie cine şi cum a făcut-o ; dumnealor mulţumesc mai bucuros lui Dumnezeu pentru ea decît brutarului. în schimb,

cei care fac pîinea sînt în stare să priceapă că pe lumea asta nimic nu se mişcă fără a fi pus în mişcare. Sora ta, Fulganzio, care trudeşte la teasc să scoată uleiul din măsline, n-o să se mire prea tare, ci mai degrabă o să rîdă cînd o afla că soarele nu este un nobil blazon de aur, ci o pîrghie, căci pămîntul se mişcă numai fiindcă-1 pune soarele în mişcare.

LUDOVICO : După cum văd, sînteţi hotărît să rămîneţi pentru totdeauna robul pasiunilor dumneavoastră. Cereţi-i iertare Virgin iei din partea mea ; socotesc că e mai bine să plec fără s-o mai văd.

GALILEI : Să ştii că zestrea ei îţi stă oricînd la dispoziţie.

LUDOVICO: Bună ziua. (Iese.)

ANDREA : Nu uita să transmiţi omagiile noastre întregului neam Marsili.

FEDERZONI : Doar şi dumnealor sînt dintre aceia care poruncesc pămîntului să stea în loc, pentru ca nu cumva să li se rostogolească palatele în hău !

ANDREA: Şi familia Cenzi, şl Villani se tem de acelaşi lucru !

FEDERZONI : Dar Cervilli crezi că se gîndesc la altceva ?

ANDREA : Lasă, că nici Lecchi nu-s mai breji!

FEDERZONI : Dar familia Pirleoni ce cusur are ? !

ANDREA : Ăştia îi sărută papii atît de bucuros papucul numai fiindcă ţine întregul popor sub acest papuc.

CĂLUGĂRUL TÎNĂR *(mînuind şi el istrumentele):* De astă dată va ajunge papă un om luminat. GALILEI: Să începem, aşadar, cercetarea petelor din soare, care ne interesează atît de mult, dar să nu uităm că o facem pe propria noastră răspundere, fără să ne

bizuim prea mult pe sprijinul noului papă.

ANDREA *(întrerupîndu-l):* Dar cu nădejdea neclintită că vom izbuti să spulberăm teoria domnului Fabrizius privitoare la umbrele stelelor, precum şi teoriile emise la Praga şi Paris despre aşa-zisele emanaţii ale soarelui şi, totodată, să dovedim mişcarea de rotaţie a soarelui.

GALILEI: Şi cu oarecare nădejde că vom izbuti să dovedim rotaţia soarelui. Intenţia mea nu este

de a demonstra altora că am avut dreptate, ci de a mă convinge eu însumi că am avut într-adevăr dreptate. De aceea vă spun şi vouă : lăsaţi orice speranţă voi, care intraţi pe poarta ştiinţei bazate pe cercetare. S-ar putea ca petele să fie emanaţii, după cum s-ar putea să fie şi pete. Dar înainte de a le considera pete, aşa cum ne-ar conveni nouă, e mai cuminte să presupunem că sînt cozi de peşte, bunăoară. Să ştiţi că vom verifica încă o dată totul, de la început. Nu vă aşteptaţi să înaintăm cu ciubotele de şapte poşte, ci numai milimetru cu milimetru. Iar rezultatele de astăzi le vom şterge mîine de pe tablă, pentru a le scrie din nou abia după ce vom ajunge pentru a doua oară la ele. Şi îndeosebi trebuie să fim cît se poate de bănuitori atunci cînd concluziile ce ni se vor impune în cursul cercetărilor vor fi tocmai acelea pe care am dori să le tragem! Prin urmare, vom începe să observăm soarele cu hotărîrea neclintită de a dovedi *imobilitatea* pămîntului! Şi abia după ce toate cercetările noastre vor da greş, după ce vom fi pierdut definitiv această bătălie, în timp ce, descurajaţi şi abătuţi, ne vom obloji rănile, va sosi în sfîrşit momentul să ne întrebăm dacă nu cumva am avut dreptate cînd susţineam că pămîntul se învîrteşte! *(Mijindu-şi ochii cu subînţeles.)* Cînd orice altă ipoteză se va fi dovedit însă neîntemeiată, vom avea dreptul să fim necruţători faţă de oricine îndrăzneşte să emită vreo teorie ce nu se întemeiază pe cercetări. Şi acum scoateţi învelitoarea de pe telescop şi îndreptaţi-1 spre soare !

(El *potriveşte o oglindă de alamă astfel in cit să prindă imaginea soarelui.)*

CĂLUGĂRUL TÎNĂR: Bănuiam eu că aţi început să studiaţi din nou aceste probleme. Mi-am dat seama de asta atunci cînd nu l-aţi recunoscut pe domnul Marsili.

(Încep să lucreze cu toţii in tăcere. In clipa cînd imaginea luminoasă a soarelui apare pe paravan, Virginia, îmbrăcată în rochie de mireasă, dă buzna înăuntru.)

VIRGINIA : Tu l-ai gonit, tată ?

(Virginia cade leşinată. Andrea şi călugărul tînăr aleargă spre ea.)

GALILEI : Trebuie să aflu adevărul.

10

ÎN DECENIUL URMĂTOR, ÎNVĂŢĂTURĂ LUI GALILEI SE ÎMPRĂŞTIE ÎN POPOR. PAMFLETARI ŞI CÎNTA- REŢI DE BALADE SÎNT PRETUTINDENI PREOCUPAŢI DE NOILE IDEI. ÎN TIMPUL CARNAVALULUI DIN 1632 MULTE ORAŞE ITALIENE ÎŞI ALEG ASTRONOMIA CA TEMĂ PENTRU CORTEGIILE BRESLELOR

O pereche de actori pe jumătate înfometaţi, cu o fetiţă de cinci ani şi un sugar, soseşte în piaţa unui tîrg, în care o mulţime, în parte mascată, aşteaptă alaiul carnavalului. Amîndoi tîrăsc boccele, o tobă, alte unelte.

CÎNTĂREŢUL DE BALADE *(bătînd toba):* Stimaţi locuitori, doamnelor şi domnilor ! înaintea marii procesiuni a breslelor, vă prezentăm cea mai nouă baladă florentină, cîntată în toată Italia de

nord şi adusă aici cu mari sacrificii! Ea se intitulează: „înspăimîntătoarea învăţătură şi opinie a domnului fizician al curţii, Galileo Galilei sau Un gust anticipat al viitorului'* :

(Cîntă.)

După ce-şi rosti Atotputernicul marele FIE! a chemat soarele şi i-a poruncit.
să poarte-n jurul pămîntului lampa lui vie
— ca o slujnicuţă — în cerc bine-orînduit... Era voia Domnului ca, de-acum încolo, oricine să se-nvîrtă-n jurul unuia mai bun decît sine: Şi au început a roti după cei mari cei mărunţi, după fruntaşi codaşii, precum în cer aşa şi pre pămînt. In jurul papii circulă cardinalii, în jurul cardinalilor circulă episcopii, în jurul episcopilor circulă secretarii, în jurul secretarilor circulă primarii, în jurul primarilor, meşteşugarii, în jurul meşteşugarilor roiesc servitorii şi-n jurul lor cîinii, găinile şi cerşetorii.

Aceasta este, oameni buni, marea Ordine, *ordo ordinum,* precum spun domnii teologi, *regula aeternis,* legea legilor... dar ce s-a-ntîmplat, dragii mei ?

(Cîntă.)

Deodată se sculă doctorul Galileu
(zvîrli cît colo *Biblia,* îşi potrivi luneta, îşi aruncă privirea-n univers) şi-i spuse soarelui:
„Opreşte-te din mers ! Creaţia Domnului acum să mai se-nvîrtă şi altcum !
Stăpîna azi să dea tîrcoale

în jurul servitoarei sale !“
Vă e totuna, oameni buni? Nu-i vreme de glumit!
Şi-aşa se face slugărimea tot mai îndrăzneaţă !
Un lucru-i clar, că hazu-i rar ! V-o spun cinstit:
Cine n-ar vrea să-şi fie stăpîn o dată-n viaţă ?

Argatul s-ar face leneş, slujnica dolofană, clinele măcelarului ar fi îndopat, cîntăreţul de strană n-ar mai cîntă în strană şi ucenicul ar rămîne-n pat!
Nu, nu şi nu ! Cu Biblia nu-i lucru de glumit! Cînd şireangu-i prea subţire, se rupe ca o aţă ! Un lucru-i clar, că hazu-i rar ! V-o spun cinstit: Cine n-ar vrea să-şi fie stăpîn o dată-n viaţă?

Şi-acum, oameni buni, aruncaţi o privire-n viitor, aşa cum îl prezice savantul doctor Galileo Galilei:

(Cîntă.)

La tîrgul de peşte-ar sta două femei şi n-ar şti nici cum e, nici ce-i!
Precupeaţa ar scoate-un coltuc, ehei 1 şi-ar mînca singură marfa ei...
Zidarul i-ar pune casei temei cărînd piatra stăpînului, grea, şi cînd ar fi casa gata, ehei! s-ar muta el însuşi în ea !
E asta-ngăduit ? Nu, nu ! Nu-i lucru de glumit! Cînd şireangu-i prea subţire, se rupe ca o aţă ! Un lucru-i clar, că hazu-i^ar. V-o spun cinstit: Cine n-ar vrea să-şi fie stăpîn o dată-n viaţă? Neruşinatul ţăran ar trage atunci boierului picioare în spate.
Şi ţăranca ar da laptele propriilor prunci, nu ca astăzi, domnului abate !
Nu, nu şi nu ! Cu *Biblia* nu-i lucru de glumit! Cînd şireangu-i prea subţire se rupe ca o aţă !

/

Un lucru-i clar, că hazu-i rar ! V-o spun cinstit: Cine n-ar vrea să-şi fie stăpîn o dată-n viaţă ?

FEMEIA CÎNTĂREŢULUI

(cîntă)

Deunăzi la danţ m-am desprins din lanţ şi-am spus soţului meu : „Acu să văd ! S-ar

putea pricepe şi-altă stea să facă ce faci tu !“

CÎNTĂREŢUL:

Nu, nu, nu, nu şi nu ! Destuţ, destul, Galileu ! Dacă scoţi botniţa unui cîine turbat, te-nhaţă 1 Fireşte,-i clar ! Hazul e rar şi greu-i greu ! Cine n-ar vrea să-şi fie stăpîn o dată-n viaţă ?

AMÎNDOI :

Voi, cei care trăiţi în chin şi-amar, adunaţi-vă slabele minţi... Vă-nvaţă acuma Galilei, ilustrul cărturar, al fericirii mare-abecedar.

Supunerea ne este veşnicul calvar ! Cine n-ar vrea să-şi fie stăpîn şi domn măcar o dată-n viaţă ?

CÎNTĂREŢUL : Priviţi, oameni buni, fenomenala descoperire a lui Galileo Galilei: pămîntul învîrtindu-se în jurul soarelui! *

[Bate cu străşnicie în tobă. Femeia şi copilul înaintează. Femeia ţine o imagine pri- y mitivă a soarelui, şi copilul, cu un dovleag pe cap (întruchipînd pămîntul 1), înconjură femeia. Cîntăreţul arată cu gesturi exaltate spre copil, ca şi cum acesta ar executa un periculos salt mortal atunci cînd, la o scurtă răpăială a tobei, face cîte un pas, sacadat. Apoi se aude altă bătaie de tobă, din spatele scenei.]

UN GLAS ADÎNC *(strigă):* Procesiunea !

(Intră doi bărbaţi în zdrenţe, care trag un cărucior. Pe un tron caraghios şade o mo- mîie, cu o cunună de carton, îmbrăcată în pînză de sac, şi priveşte printr-un telescop. Peste tron, un scut cu deviza : „îşi caută necazuri !“ Apoi mărşăluiesc în scenă patru oameni mascaţi, care ţin de colţuri un mare cearceaf, din care aruncă şi prind înapoi o păpuşă înfăţişind un

cardinal. Un pitic s-a aşezat într-o parte, cu o pancartă: „Era cea nouă". Din mulţime se ridică un cerşetor, săltîndu-se în cîrji, şi joacă şi bate talpa, pînă se prăbuşeşte, trosnind. E adusă în scenă o păpuşă mai mare decît statura omenească, Galileo Galilei, care se înclină în faţa publicului. In faţa păpuşii, un copil poartă o uriaşă Biblie *deschisă şi cu paginile barate prin cruci.)*

CÎNTĂREŢUL : Galileo, distrugătorul *Bibliei!*

(Mari hohote de rîs ale mulţimii.)

>1633 : INCHIZIŢIA ÎL CONVOACĂ LA ROMA PE CERCETĂTORUL DE RENUME MONDIAL

Anticameră şi scară în palatul familiei Medici, la Florenţa. Galilei şi fiica sa aşteaptă să fie primiţi de către marele duce.

VIRGINIA : Durează mult!

GALILEI: Da.

VIRGINIA : Iată-l iarăşi pe omul care ne-a urmărit pînă aici. *(Arată către un individ care trece fără să-i privească.)*

GALILEI *(făcînd eforturi să vadă):* Nu îl cunosc.

VIRGINIA : Dar l-am văzut destul de mult în ultimele zile. Mă îngrijorează.

GALILEI: Prostii! Doar ne aflăm în Florenţa, şi nu printre tîlharii corsicani.

VIRGINIA : Iată că vine rectorul.

GALILEI: De ăsta mă tem. Prostănacul o să mă încurce iarăşi în?r-o conversaţie de ceasuri întregi.

(Domnul Gaffone, rectorul universităţii, coboară treptele. E vizibil speriat cînd dă cu

ochii de Galilei şi trece ţeapăn, cu capul întors, pe lîngă cei doi, abia făcînd un semn.)

GALILEI: Ce i s-a năzărit ? Nici azi nu prea văd bine. Măcar a salutat, sau mi s-a părut ?

VIRGINIA: Abia a dat din cap. Ce scrie în cartea ta ? Este vreun temei ca lumea s-o socotească eretică ?

GALILEI: Prea mult te tot învîrteşti prin biserici; Te-ai gălbejit de tot de cînd te scoli cu noptea în cap ca să alergi la slujba de dimineaţă. Te duci să te rogi pentru mine, nu-i aşa ?

VIRGINIA : A sosit domnul Vanni, meşterul turnător pentru care ai desenat cuptorul acela nou.

(Un om coboară scara şi se apropie de ei.)

VANNI: V-au plăcut prepeliţele pe care vi le-am trimis, domnule Galilei ? Acolo sus numai de dumneavoastră s-a vorbit. Lumea vă socoteşte autorul pamfletelor îndreptate împotriva Bibliei, care în ultima vreme se vînd peste tot. GALILEI: îţi mulţumesc încă o dată pentru prepeliţe. Au fost minunate. De pamflete, însă, nu ştiu nimic. Doar Biblia şi Homer sînt cărţile mele preferate.

VANNI: Şi chiar de n-ar fi aşa, vreau să folosesc acest prilej pentru a vă încredinţa că noi, lucrătorii din manufacturi, sîntem cu totul de partea dumneavoastră. Eu nu ştiu mare lucru despre mişcarea stelelor, ştiu însă că sînteţi un om care luptă pentru libertatea de a învăţa pe alţii lucruri noi. Mă ^îndese, bunăoară, la . maşina aceea agricolă inventată în Germania, pe care mi-aţi descris-o deunăzi. Iar la Londra, în ultimul an au apărut *cinci* cărţi de agricultură. Cît despre noi, ne-am mulţumi şi cu o carte' despre canalele din Olanda. Aceleaşi cercuri care vă fac dumneavoastră greutăţi împiedică şi pe medicii din Bologna să disece cadavre pentru a face cercetări ştiinţifice.

GALILEI: Totuşi, glasul vostru are un mare răsunet, Vanni.

VANNI : Asta e şi nădejdea noastră. Ştiţi că la Amsterdam şi la Londra există o piaţă unde se încheie fel şi chip de învoieli băneşti ? Acolo s-au înfiinţat şi şcoli de meserii, şi apar regulat gazete cu ultimele ştiri din lumea întreagă. Aici n-avem nici măcar libertatea de a ne îmbogăţi. Mulţi se ridică împotriva turnătorilor, fiindcă sînt de părere că e primejdios să se adune prea mulţi muncitori la un loc ! Eu sînt cu trup şi suflet alături de dumneavoastră, domnule Galilei, iar dacă cineva va încerca vreodată să vă facă un rău, atunci vă rog să vă amintiţi că aveţi prieteni în toate breslele. Toate oraşele din nordul Italiei fac zid în jurul dumneavoastră. GALILEI: După cîte ştiu, nimeni n-are intenţia să-mi facă vreun rău.

VANNI: într-adevăr ?

GALILEI: Fireşte.

VANNI: Cred că la Veneţia aţi fi mai la adăpost. Acolo s mai puţini oameni în rasă şi sutană. Ar fi locul cel mai potrivit pentru a începe bătălia. Nu uitaţi, domnule Galilei, că eu am o trăsură şi nişte cai buni.

GALILEI: Nu mă prea văd în rolul de fugar. Ţin prea mult la tabieturile mele.

VANNI: Vă înţeleg. Dar după ceea ce am auzit eu sus, nu e timp de pierdut. Mi se pare că în clipa de faţă dumnealor ar vrea să vă ştie cît mai departe de Florenţa.

GALILEI : Fleacuri! Marele duce este elevul meu şi, afară de asta, papa însuşi s-ar opune categoric oricărei încercări de a mi se întinde o cursă.

VANNI : Am impresia, domnule Galilei, că nu prea ştiţi să vă deosebiţi prietenii de duşmani.

GALILEI: Ştiu însă foarte bine să deosebesc puterea de neputinţă.

, (Se îndepărtează brusc.)

VANNI: Bine. Atunci nu-mi rămîne decît să vă urez noroc. *(Iese.)*

GALILEI *(apropiindu-se din nou de Virginia):* Aici, orişicine are vreo nemulţumire mă socoteşte apărătorul său, şi încă în faţa unor foruri unde nici aşa nu sînt prea bine văzut. Eu am scris doar o carte despre mecanica universului, atît, şi nimic mai mult. Pe mine nu mă priveşte cum tălmăcesc sau răstălmăcesc alţii ideile mele.

VIRGINIA *(cu glas tare):* De-ar şti lumea cum ai osîndit ceea ce s-a petrecut în tot oraşul de lăsata secului!

GALILEI: Aşa-i. Cînd îi întinzi unui urs un fagure de miere, dacă e flămînd, o să-ţi mănînce şi braţul.

VIRGINIA *(în şoaptă):* Marele duce te-a chemat să vii azi la el?

GALILEI: Nu, eu i-am cerut să mă primească. Vreau să-i dau cartea mea. Doar mi-a plătit-o. Caută să vorbeşti cu vreun slujbaş de-al curţii şi plîn- ge-te că sîntem lăsaţi să aşteptăm prea mult. VIRGINIA *(urmată de individ, se apropie de un funcţionar şi i se adresează)*: Domnule Mincio, al- teţa-sa a fost anunţată că tatăl meu doreşte să-i vorbească ?

FUNCŢIONARUL : De unde să ştiu ?

VIRGINIA : Ăsta nu-i un răspuns. FUNCŢIONARUL : De ce nu ?

VIRGINIA : Fiindcă s-ar cădea să fii mai politicos.

(Funcţionarul se întoarce aproape cu spatele la ea şi începe să caşte, uitindu-se la individ.)

VIRGINIA *(înapoindu-se la locul ei):* Mi-a spus că marele duce încă nu şi-a terminat treburile.

GALILEI: Te-am auzit rostind cuvîntul „politicos[11]. Despre ce era vorba ?

VIRGINIA : I-am mulţumit pentru răspunsul politicos pe care mi l-a dat, atîta tot. N-ai putea să rogi pe cineva să predea cartea marelui duce ? Pierzi

prea mult timp aşteptînd să te primească.

GALILEI: încep să mă întreb dacă timpul meu are vreo valoare. S-ar putea să primesc pînă la urmă invitaţia lui Sagredo de a petrece cîteva săptămîni la el, la Padova. De la o vreme mi s-a cam şubrezit sănătatea.

VIRGINIA : Ştii bine că nu poţi trăi fără cărţile tale.

GALILEI: Aş lua cu mine cîteva sticle cu vin sicilian, o ladă sau două ar încăpea în trăsură.

VIRGINIA: Te-am auzit spunînd de atîtea ori că vinul ăsta nu rezistă la transport. Apoi şi Curtea îţi mai datorează leafa pe trei luni. Să nu-ţi închipui că o să ţi-o trimită la Padova.

GALILEI: Aici ai dreptate.

(Cardinalul-inchizitor cobora scara şi, cînd trece pe lingă Galilei, îi face o plecăciune adîncă.)

VIRGINIA: Tată, ce caută cardinalul-inchizitor la Florenţa ?

GALILEI: Nu ştiu, de altfel a fost destul de respectuos faţă de mine. Bine am făcut că m-am mutat la Florenţa şi timp de opt ani am tăcut chitic. Dumnealor m-au lăudat atît de mult' pentru această tăcere, încît acum sînt nevoiţi să mă ia aşa cum sînt.

FUNCŢIONARUL *(anunţînd cît se poate de tare) :* Alteţa sa marele duce !■

(Cosmo de Medici coboară scara. Galilei se îndreptă spre el. Cosmo se opreşte cam stingherit.)

GALILEI: Voiam să-i ofer alteţei-voastre dialogurile mele privitoare la cele două concepţii mai însemnate despre univers...

COSMO : Aha ! Cum te mai simţi, ochii ţi s-au mai îndreptat ?

GALILEI: Nu prea, alteţă. Dacă alteţa-voastră îmi

îngăduie să-i ofer cartea...

COSMO : Mă îngrijorează faptul că ţi-a slăbit vederea, zău aşa. Sînt foarte îngrijorat. Asta dovedeşte că foloseşti poate ceva prea des minunatul dumitale telescop, ori poate mă înşel ? *(Se îndepărtează, fără să fi luat cartea ce i-a fost oferită.)* VIRGINIA : Tată, mi-e teamă.

GALILEI: N-a luat cartea, aşa-i ? *(Coboară glasul, • dar pe un ton hotărît.)* Nu-ţi arăta sentimentele.

Plecînd de aici, nu ne vom întoarce acasă, ci vom merge la Volpi, şlefuitorul de lentile. M-am înţeles cu el ca în curtea din dosul cîrciumii să stea întotdeauna pregătită o căruţă cu butoaie goale, în care să pot ieşi din oraş la nevoie. VIRGINIA : Va să zică, ştiai...

GALILEI: Să nu întorci capul după individul care ne urmăreşte.

(Dau să plece.)

UN DREGĂTOR *(coborînd scara):* Domnule Galilei, am fost însărcinat să vă înştiinţez că nu-i mai este cu putinţă Curţii din Florenţa să se opună dorinţei sfintei Inchiziţii de a vă interoga la Roma. Caleaşca sfintei Inchiziţii vă aşteaptă, domnule Galilei.

12

PAPA URBAN AL VIII-LEA

Noul papă (fostul cardinal Barberini) l-a primit în audienţă pe cardinalul-inchizitor la Vatican. In timp oe stă de vorbă cu cardinalul, papa este îmbrăcat de slujitorii săi. Se aud prin faţa'uşii închise paşii multor oameni ce calcă cu băgare de seamă ca să nu facă zgomot.

PAPA *(în gura mare):* Nu, nu şi nu i

CARDINALUL-INCHIZITOR: Aşadar, în fata doctorilor din toate facultăţile, a reprezentanţilor tuturor ordinelor monahale şi a întregului cler, care s-au adunat aici ca să audă o confirmare a credinţei lor curate în cuvîntul Domnului, consemnat în *Sfînta scriptură,* sanctitatea-voastră vrea să declare că de azi înainte nu se mai poate pune nici un temei pe cărţile sfinte ?

PAPA: Eu nu pot îngădui să se tragă cu buretele peste toate calculele. Cu nici un preţ!

CARDINALUL-INCHIZITOR : Tocmai aceşti eretici pretind că ar fi vorba de calcul, şi nu de spiritul răzvrătirii şi al îndoielii. Dar miezul problemei nu-1 constituie nişte simple calcule, ci neliniştea îngrozitoare care s-a ivit în lume. Aceşti necredincioşi transmit neastîmpărul propriului lor creier înfierbîntat pămîntului imobil, susţinînd că s-ar mişca. Ei strigă neîncetat: „Cifrele ne jmpun această teorie !“ Dar de unde-şi scot dumnealor cifrele ? Toată lumea ştie că ele sînt plăsmuite din îndoială. Aceşti oameni se îndoiesc de toate cele. Să întemeiem, aşadar, societatea omenească pe îndoială, şi nu pe credinţă, ca pînă acum ? Se vor găsi destui care să spună : „Tu eşti stăpînul meu, dar mă îndoiesc că aşa trebuie să fie“. „Asta e casa şi nevasta ta, dar mă îndoiesc că n-ar putea fi ale mele.“ Pe de altă parte, dragostea sanctităţii-voastre pentru artă, căreia îi datorăm atîtea colecţii minunate, este răstălmăcită în cuvinte de ocară, ca acelea care se pot citi pe multe ziduri din Roma : „Ceea ce a mai rămas la Roma după năvălirea barbarilor jefuieşte familia Barberini“. Şi apoi trebuie să ţinem seama şi de ceea ce se petrece în străinătate. Domnul a socotit de cuviinţă să supună sfîntul scaun la grele încercări. Politica sancti-

tăţii-voastre în Spania este greşit interpretată de cei cu vederi înguste, care regretă neînţelegerile cu împăratul. De cincisprezece ani încoace, Germania a ajuns un adevărat abator, unde oamenii se măcelăresc unii pe alţii cu citate din *Biblie* pe buze. Şi tocmai acum, cînd, datorită ciumei, a războiului şi a Reformei, din toată creştinătatea au mai rămas doar cîteva grupuri răzleţe, s-a răspîndit prin Europa zvonul că sanctitatea-voastră ar fi încheiat o alianţă secretă cu luteranii din Suedia, anume pentru a slăbi puterea împăratului catolic. Şi în acest moment au găsit aceşti netrebnici de matematicieni să-şi îndrepte telescoapele spre cer şi să împărtăşească lumii întregi că pînă şi aici, în unicul domeniu care nu era disputat pînă acum sanctităţii-voastre, ea ar fi suferit o înfrîngere nimicitoare. Oricine s-ar putea întreba de unde s-a ivit deodată acest interes neobişnuit pentru o ştiinţă atît de puţin cunoscută, cum este astronomia. Oare nu-i totuna cum se învîrtesc aceste sfere ? în Italia, toată lumea, pînă şi ultimul grăjdar, nu vorbeşte decît de fazele planetei Venus, urmînd exemplul nefast al acestui florentin păcătos, şi nu se găseşte nimeni care să mediteze la atîtea alte adevăruri promovate de către şcoală şi unele instituţii, ca incontestabile, şi care sînt o adevărată pacoste. Ce s-ar întîmpla dacă această mulţime, înclinată spre păcate trupeşti şi spre orice exces, n-ar mai crede decît în raţiunea proprie, pe care acest descreierat o socoteşte instanţă supremă ? ! După ce se vor fi îndoit dacă soarele a stat pe loc la Ghibeon, ei îşi vor extinde îndoielile ticăloase pînă şi asupra colectelor din biserici! De cînd au ajuns să străbată mările — ispravă foate lăudabilă,
de altfel — nu-şi mai pun tot㠄 nădejdea în

Dumnezeu, ca pînă acum, ci într-o simplă bilă de alamă, căreia îi zic compas. Acest Galilei a început să scrie despre maşini încă de tînăr. El şi cei de teapa lui îşi închipuie că vor săvîrşi minuni cu invenţiile lor. Ce îndrăzneală! De Dumnezeu s-au lepădat, dar ia să vedem ce minuni se pregătesc să facă ? Dumnealor vor să desfiinţeze, bunăoară, noţiunea de „sus" şi „jos", de superior şi inferior, socotind că nu mai au nevoie de asemenea conqgpte. Din toată opera lui Aristotel, pe care în alte privinţe îl socotesc un cîine mort, dumnealor nu citează decît un singur lucru, şi anume : „Dacă suveica ar ţese singură şi ţitera ar eînta singură, atunci meşterii n-ar mai avea nevoie de calfe, nici stăpînii de slugi". Iar dumnealor îşi închipuie că momentul acesta a şi sosit. Netrebnicul acesta ştie ce face atunci cînd îşi scrie lucrările de astronomie în jargonul precupeţelor şi al postăvarilor, în -loc să folosească limba latină.

PAPA : Asta e o dovadă de prost-gust şi i-o voi spune negreşit.

CARDINALUL-INCHIZITOR : El aţîţă pe unii, iar pe alţii îi corupe. Porturile din nordul Italiei cer din ce în ce mai stăruitor hărţile cereşti ale domnului Galilei pentru corăbiile lor. Şi va trebui să li se satisfacă cererea, fiind în joc interese comerciale.

PAPA : Dar aceste hărţi se întemeiază pe afirmaţiile lui eretice. Căci ele arată tocmai mişcările anumitor aştri, pe care nu le putem admite în cazul cînd respingem întreaga lui teorie. în nici un caz nu putem condamna teoria şi folosi totodată hărţile lui astronomice.

CARDINALUL-INCHIZITOR : De ce nu ? N-avem încotro !

PAPA: Zgomotul acesta de paşi tîrşiţi mă scoate din sărite. Te rog să mă ierţi că trag mereu cu urechea la ceea ce se petrece dincolo.

CARDINALUL-INCHIZITOR: Poate că zgomotul acesta va avea mai multă putere de convingere decît mine, sanctitatea-voastră. Oare toţi reprezentanţii bisericii vor trebui să plece de aici cu inima sfîşiată de îndoială ?

PAPA : La urma urmei, omul acesta este cel mai mare fizician al vremii noastre, este mîndria Italiei, şi nu un bezmetic oarecare. Şi apoi, are prieteni peste tot: la Versailles, la Curtea din Viena. Acolo se va spune că sfînta noastră Biserică a devenit lada de gunoi a tuturor prejudecăţilor intrate în putrefacţie. Să nu vă atingeţi de el 1

CARDINALUL-INCHIZITOR: De fapt, nici n-ar fi nevoie să mergem prea departe, doar ştim prea bine că este robul trupului său, aşa că s-ar da repede bătut.

PAPA : Dintre toţi oamenii pe care i-am cunoscut, el ştie să se bucure cel mai mult de plăcerile vieţii. Pînă şi gîndirea lui e stimulată tot de simţuri, de aceea nu poate rezista ispitei unui vin vechi sau unei idei noi. Nu voi admite tăgăduirea unor fapte stabilite de fizică, după cum nu voi îngădui nici strigăte războinice ca: „Moarte Bisericii!“ sau : „Moarte raţiunii!“ Eu i-am dat voie să-şi publice cartea, cu condiţia să exprime la sfîrşit părerea că nu ştiinţa, ci credinţa are ultimul cuvînt, şi el a respectat această condiţie.

CARDINALUL-INCHIZITOR : Dar cum a respectat-o? în cartea lui, un om mărginit, ce apără, fireşte, punctul de vedere al lui Aristotel, discută cu un interlocutor inteligent, care, în mod tot atît de firesc, susţine părerile domnului Galilei. Sanctitatea-voastră îşi mai aduce aminte cine rosteşte concluzia finală cu privire la credinţă?

PAPA: Ce vrei să spui ? Cine anume exprimă

punctul nostru de vedere ?

CARDINALUL-INCHIZITOR: Desigur, nu cel inteligent.

PAPA: Cîtă neruşinare! Of, nu mai pot îndura tropăitul de pe coridoare. S-ar zice că lumea întreagă s-a adunat aici!

CARDINALUL-INCHIZITOR: Nu chiar toată lumea, numai o parte, dar cea mai bună.

(O pauză. Papa este acum, înveşmântat în odăjdiile sale.)

PAPA: Nu voi îngădui să se folosească nici un mijloc de constrîngere, cel mult să i se arate instrumentele.

CARDINALUL-INCHIZITOR : Aceasta va fi de ajuns, sanctitatea-voastră. Doar domnul Galilei se pricepe la orice fel de instrumente.

13

LA 22 IUNIE 1633, GALILEO GALILEI SE LEAPADA ÎN FAŢA INCHIZIŢIEI DE TEORIA SA ASUPRA MIŞCĂRII PĂMÎNTULUI

Palatul ambasadorului Florenţei la Roma. Elevii lui Galilei aşteaptă veşti despre el. Călugărul tînăr şi Federzoni joacă cu mişcări largi noul joc de şah. Intr-un colţ, Virginia se roagă în genunchi.

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Papa n-a vrut să-1 primească. Totul s-a sfîrşit.

FEDERZONI: Era ultima lui nădejde. Aşadar, a fost adevărat ceea ce a spus cu ani în urmă la Roma, pe cînd mai era cadinalul Barberini: „Aven_ nevoie de tine". Acum am pus mîna pe el.

ANDREA : Or să-l ucidă.

FEDERZONI *(privindu-l cu coada ochiului):* Crezi ?
ANDREA: Cu siguranţă, de vreme ce n-o să-şi renege niciodată ideile.

(O pauză.)

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Noaptea, cînd nu poţi dormi, te urmăreşte de obicei cîte un amănunt fără importanţă. Astă-noapte, bunăoară, nu-mi dădea pace gîndul că el n-ar fi trebuit să părăsească niciodată Republica Veneţiei.
ANDREA: Acolo n-ar fi putut să-şi scrie cartea.
FEDERZONI: în schimb, la Florenţa a fost împiedicat s-o publice.

(O pauză.)

CĂLUGĂRUL TÎNĂR: Mă mai întrebam dacă i-or fi lăsat pietricica pe care obişnuieşte s-o poarte în buzunar. Ştii, „piatra lui de încercare", cu care îşi dovedeşte teoria.
FEDERZONI: Acolo unde or să-l ducă nu mai are omul buzunare.
ANDREA *(strigînd indignat):* N-or să îndrăznească să facă una ca asta ! Şi chiar de-ar merge pînă acolo, el tot n-o să renege! „Acela care nu cunoaşte adevărul nu-i decît un neghiob. Dar cine îl cunoaşte şi susţine că nu este adevăr, ci minciună, acela săvîrşeşte o crimă."
FEDERZONI: Nici eu nu cred c-ar fi în stare, iar dacă ar face-o, viaţa n-ar mai avea nici un sens pentru mine. Dar să nu uităm că forţa e în mîinile lor.
ANDREA : Cu forţa nu se poate obţine orice.
FEDERZONI : Poate că ai dreptate.
CĂLUGĂRUL TÎNĂR *(în şoaptă):* Ieri i s-a luat inte-

rogatoriul decisiv, iar azi e şedinţa în care se hotărăşte soarta lui. *(Observînd că Andrea trage cu urechea, ridică vocea.)* Cînd am venit pentru prima oară la el, a doua zi după emiterea decretului, am şezut uite colo, şi el mi-a arătat mica statuie a zeului Priap de lîngă cadranul solar din grădină, pe care o puteţi vedea şi voi de aici. Atunci mi-a spus că în opera lui nu se poate schimba nimic, ca şi într-o poezie a lui Horaţiu, pe care mi-a citat-o pe loc. Atunci mi-a vorbit despre dragostea lui pentru frumos, care-1 îmboldeşte neîncetat să cautey adevărul. Mi-a citat şi vestitul motto : *„Hieme et aestate, et prope et procul, usque dum vivam et ultra"* [§§§]. Se referea, fără îndoială, la adevăr.

ANDREA *(către călugărul tînăr):* I-ai istorisit şi lui cum stătea Galilei la „Collegium Romanum", pe cînd îi cercetau telescopul ? Hai, povesteşte! *(Călugărul tînăr dă din cap în semn că nu vrea.)* S-a comportat exact ca de obicei. Ţinea mîinile la spate, cu pîntecele scos înainte, şi le spunea: „Vă rog să judecaţi cu raţiunea, domnilor!" *(îl imită, rîzînd, pe Galilei.)*

(O pauză.)

ANDREA *(despre Virginia):* Se roagă ca el să-şi renege convingerile.

FEDERZONI: Las-o în pace. E buimăcită de tot de cînd i-au împuiat ăştia capul. L-au adus anume pe confesorul ei de la Florenţa.

(Intră individul de la palatul marelui duce din Florenţa.)

INDIVIDUL: Domnul Galilei va fi în curînd aici. S-ar putea să aibă nevoie de un pat.

FEDERZONI: I-au dat drumul ?

INDIVIDUL: Se aşteaptă numai ca domnul Galilei să

---

§§§ Iarna şi vara, şi aproape şi departe, atîta vreme cît voi trăi, şi chiar şi după aceea, (lat.).

se lepede de ideile sale în şedinţa Inchiziţiei, care are loc la ora cinci. Se va trage clopotul mare de la San Marco şi un crainic va repeta în public, cuvînt cu cuvînt, abjurarea domnului Galilei.

ANDREA : Asta e cu neputinţă.

INDIVIDUL: Din pricina mulţimii adunate pe străzi, domnul Galilei va fi adus încoace prin grădina din spatele palatului. *(Iese.)*

ANDREA *(pe neaşteptate, cu glas tare):* Luna este o planetă ca şi pămîntul şi n-are lumină proprie, după cum nici Venus n-are lumină proprie şi se roteşte în jurul soarelui aidoma pămîntului. Şi în jurul planetei Jupiter, care se găseşte la înălţimea stelelor fixe, liberă şi nu fixă pe vreun înveliş, se învîrtesc de asemenea patru aştri de felul lunii. Soarele se află în centrul universului şi rămîne nemişcat la locul său, deci pămîntul nu se găseşte în centrul lumii şi nu este nemişcat. Şi toate acestea ni le-a dovedit Galilei.

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Iar prin forţă nu poţi sili pe cineva să tăgăduiască ceea ce a văzut cu ochii lui

(Se lasă tăcere.)

FEDERZONI *(uitîndu-se la cadranul solar din grădină)* : E ora cinci.

(Virginia începe să se roage cu glas tare.)

ANDREA: Aşteptarea mă scoate din minţi. Călăii ăştia sugrumă adevărul.

(Andrea şi *călugărul tînăr* îşi astupă *urechile cu mîinile. Dar nu se aude nici un clopot. Urmează o tăcere străbătută doar de rugăciunea murmurată de către Virginia. Apoi Federzoni clatină din cap. Atunci ceilalţi doi îşi iau mîinile de la urechi.)*

FEDERZONI *(răguşit):* Nu se aude nimic. Au trecut

trei minute peste ora cinci.

ANDREA: Aşadar, rezistă! Sîntem nişte oameni fericiţi !

CĂLUGĂRUL TÎNĂR : Iată că nu se dezminte !

FEDERZONI: Se ţine tare !

(în culmea fericirii, se îmbrăţişează.)

ANDREA : Ei, vedeţi că nu merge cu forţa ? Aşadar, forţa nu este atotputernică. Aşadar, nerozia este învinsă, nu este invulnerabilă. Aşadar, un om adevărat nu se teme de moarte !

FEDERZONI: Acum începe într-adevăr era cunoaşterii. Se naşte în aceste clipe, sub ochii noştri. Gîndiţi-vă ce se întîmpla dacă el s-ar fi dezis! CĂLUGĂRUL TÎNĂR: Eram tare îngrijorat, dar n-am vrut s-o mărturisesc. M-am dovedit un om slab!

ANDREA : Eu nu m-am îndoit o clipă de el.

FEDERZONI: De se întîmpla, am fi avut impresia că abia au mijit zorile şi iar se lasă noaptea peste noi.

ANDREA : Ar fi fost ca şi cum un munte de granit s-ar fi prăbuşit brusc, şi în locul lui ar fi apărut o baltă.

CĂLUGĂRUL TÎNĂR *(îngenunchează plîngînd):* Doamne, îţi mulţumesc !

ANDREA : De astăzi totul s-a schimbat! Acum omul chinuit şi-a ridicat capul şi strigă : „în sfîrşit, pot trăi!“ Această mare victorie s-a cîştigat numai datorită unui singur om, care i-a înfruntat şi le-a spus : *NU!*

(In clipa aceasta se aude clopotul de la San Marco. Toţi rămîn încremeniţi.)

VIRGINIA *(ridicîndu-se):* E clopotul de la San Marco! Va să zică sufletul lui se va mîntui!

(Din stradă se aude crainicul citind abjurarea lui Galilei.)

VOCEA CRAINICULUI: „Eu, Galileo Galilei, profesor de matematică şi fizică la Florenţa, abjur ceea ce am propovăduit, şi anume că soarele se află în centrul universului şi rămîne nemişcat la locul său, iar că pămîntul nu este în centru şi se mişcă. Abjur, mă căiesc şi blestem din toată inima, cu adîncă şi sinceră credinţă, toate aceste rătăciri şi erezii, precum şi orice altă eroare sau părere îndreptată împotriva sfintei Biserici."

(Scena se întunecă. Cînd se luminează iar, se mai aude dangătul clopotului, care încetează însă curînd. Virginia nu se mai află în încăpere, unde n-au rămas decît elevii lui Galilei.)

FEDERZONI: Niciodată nu te-a răsplătit cum se cuvine pentru munca ta. N-ai putut nici măcar să-ţi cumperi o haină, darămite să-ţi publici vreo lucrare. Şi toate astea le-ai îndurat cică, de dragul ştiinţei!

ANDREA *(cu glas tare)*: Vai şi amar de ţara care n-are eroi!

(Galilei, aproape de nerecunoscut, atît de mult s-a schimbat în timpul procesului, intră tocmai cînd Andrea rosteşte ultimele cuvinte. Rămîne cîteva clipe în prag, aşteptînd ca ceilalţi să-l salute. -Dar văzînd că elevii lui nu numai că nu-l salută, dar se şi trag îndărăt, înaintează încet şi cu paşi nesiguri, din pricina vederii lui slăbite, pînă ce dă de un scăunel, pe care se aşează.)

ANDREA : Nu mă pot uita la el. Să plece !

FEDERZONI : Linişteşte-te.

ANDREA *(răstindu-se la Galilei):* Beţivule ! Mîncăule! Ei, ai izbutit să-ţi salvezi burta, pe care o pui mai presus de orice ?!

GALILEI *(calm):* Daţi-i un pahar cu apă !

(Călugărul tînăr îi aduce lui Andrea un pahar cu apă. In lipsa lui, ceilalţi nu-l iau în seamă pe Galilei, care a rămas nemişcat pe scaunul lui şi trage cu urechea la vocea crainicului, ce se 'aude iar din depărtare.)

ANDREA : Acum pot să mă ţin iar pe picioare, ajutaţi-mă să plec de aici.

(Sprijinit de ceilalţi, Andrea se îndreaptă spre uşă, şi înV clipa cînd să *iasă, ' Galilei începe să vorbească.)*

GALILEI: N-ai dreptate. Vai şi amar de ţara care are nevoie de eroi.

(în faţa cortinei se dă citire următorului citat.) Oare nu e limpede că un cal, căzînd de la o înălţime de trei sau patru coţi, îşi poate frînge picioarele, pe cînd un cîine ar scăpa teafăr, după cum şi o pisică, ce ar cădea de la o înălţime de opt sau zece coţi, un greiere căzînd din vîrful unui turn, ori o furnică din lună ar scăpa tot nevătămate ? Şi după cum animalele mici sînt relativ mai puternice şi mai rezistente decît cele mari, tot astfel şi plantele mici se menţin mai bine : un stejar înalt de vreo două sute de coţi nu şi-ar putea întinde crengile în aceeaşi măsură ca un stejar mic, căci natura nu poate lăsa un cal să crească pînă la proporţiile a douăzeci de cai, nici un uriaş de zece ori mai mare decît un om obişnuit. Aceasta ar fi posibil numai prin schimbarea proporţiilor dintre toate părţile componente, îndeosebi a oaselor, care ar trebui întărite într-o măsură ce ar depăşi cu mult raportul în care cresc celelalte dimensiuni. Fără îndoială că ipoteza îndeobşte adoptată, după care

maşinile mari şi cele mici ar fi la fel de rezistente, este cu totul greşită.

' Galilei, *Discorsi"*

14

ÎNTRE ANII 1633 ŞI 1642, GALILEI TRĂIEŞTE LA ŢARĂ, ÎN APROPIEREA FLORENŢEI, RĂMÎNÎND PÎNĂ LA MOARTE PRIZONIERUL INCHIZIŢIEI „DISCORSI"

O încăpere spaţioasă, în care se găsesc o masă, un jilţ de piele şi un glob pămîntesc. Galilei, acum bătrîn şi aproape orb, e concentrat asupra unor experienţe, pe care le face cu o mică sferă de lemn ce se rostogoleşte pe un jgheab sinuos. Un călugăr stă de pază în tindă. Se aude o bătaie la poartă. Călugărul ■se duce să deschidă, lăsînd să intre un ţăran, care aduce două gîşte jumulite. Din bucătărie apare Virginia, acum de vreo patruzeci de ani.

ŢĂRANUL: Mi-a dat cineva gîştele astea să vi le aduc.

VIRGINIA: Cine anume ? Eu n-aveam de gînd să cumpăr gîşte.

ŢĂRANUL: Mi-a zis să vă spun că-s de la un călător în trecere prin părţile noastre. *(Iese.)*

(Virginia priveşte mirată gîştele. Călugărul i le ia din mină şi le cercetează bănuitor şi, după ce s-a liniştit, i le dă înapoi. Ea le duce în încăperea cea mare, să le arate lui Galilei.)

VIRGINIA: Cineva în trecere pe aici ne-a trimis acest dar.

GALILEI: Ce dar ?

VIRGINIA : Cum, nu vezi ?

GALILEI: Nu. *(Apropiindu-se de ea.) A,* nişte gîşte! Din partea cui sînt ?

VIRGINIA : Nu ştiu.

GALILEI *(luînd o gîscă din mîna ei):* E mare şi grasă. Am poftă să gust îndată din ea. Cînd o pregăteşti, nu uita să pui şi puţin cimbru şi cîteva mere.

VIRGINIA : Doar nu ţi-o fi iar foame ? Abia adineauri ai cinat. Mi se pare că şi azi ai ochii împăienjeniţi. Măcar aşa ceva ar fi trebuit să vezi de la masă pînă aici.

GALILEI : Cum să văd dacă stai în umbră ?

VIRGINIA : Ba nu, stau în lumină.

(Duce gîştele afară.)

VIRGINIA (către *călugăr):* Trebuie să trimitem după doctorul de ochi, tata n-a putut să vadă nici gîştele din mina mea fără să se ridice de la masă.

CĂLUGĂRUL: Nu pot fără încuviinţarea lui *monsignore* Carpula. Nu cumva s-a apucat iar de scris ?

VIRGINIA : Nu. Ştii prea bine că noua sa carte mi-a dictat-o mie. Ţi-am dat doar paginile 131 şi 132, şi astea au fost ultimele.

CĂLUGĂRUL : De, e un vulpoi bătrîn...

VIRGINIA: Tata nu calcă niciodată dispoziţiile. Se căieşte sincer. Doar eu sînt tot timpul cu ochii pe el. *(Dîndu-i gîştele.)* Spune, te rog, la bucătărie să frigă ficaţii, dar să pună şi o ceapă şi un măr. *(Se întoarce în camera cea mare.)* Şi acum să ne mai cruţăm ochii şi să lăsăm jocul cu bila. Mai bine hai să-mi dictezi mai departe scrisoarea săptămînală către arhiepiscop.

GALILEI: Nu mă simt destul de bine pentru asta. Aş vrea să-mi citeşti din Horaţiu.

VIRGINIA : Chiar săptămîna trecută mi-a spus *monsignore* Carpula, căruia îi sîntem atît de îndatoraţi, că arhiepiscopul îl întreabă de fiecare dată cum ţi se par citatele şi chestionarul trimise de el. *(Intre timp ea s-a aşezat la masă şi aşteaptă să-i dicteze.)*

GALILEI: Unde rămăsesem ?

VIRGINIA : La paragraful patru : în ceea ce priveşte atitudinea sfintei Biserici faţă de tulburările de la arsenalul din Genova, sînt cu totul de părerea cardinalului Spoletti.

GALILEI : Aşa... *(Dictînd.)* ...sînt cu totul de părerea cardinalului Spoletti, care susţine că e mai bine să se împartă din cînd în cînd frînghierilor răzvrătiţi de la Veneţia cîte un cazan de supă bună şi întăritoare, în numele dragostei creştineşti de aproape, decît să li se plătească mai scump frînghiile pe care le fac pentru clopotele bisericilor Desigur că această cale înţeleaptă va duce la întărirea credinţei, şi nu a lăcomiei lor. Sfîntul Pavel spune : „Nu precupeţiţi niciodată mila voastră". Cum ţi se pare ?

VIRGINIA: Minunat, tată.

GALILEI: Nu crezi că aceste cuvinte ar putea fi răstălmăcite ca o ironie ?

VIRGINIA : Nici gînd ! Arhiepiscopul va fi încîntat. E doar un om cu picioarele pe pămînt şi cu mult simţ practic.

GALILEI: în asemenea chestiuni, mă bizui pe judecata ta. După asta ce urmează ?

VIRGINIA : O cugetare foarte frumoasă : „Numai cînd mă simt slab, sînt puternic".

GALILEI: Aici orice comentarii sînt de prisos.

VIRGINIA : De ce ?

GALILEI: După asta ce vine ?

VIRGINIA : „Şi să ştiţi iubirea lui Hristos, ce întrece toată cunoştinţa, ca să vă îndepliniţi în toată plinătatea lui Dumnezeu." *Epistola apostolului Pavel către Efeseni, III,* 1Ş.

GALILEI: Mulţumesc îndeosebi eminenţei-voastre pentru admirabilul citat din epistola sfîntului Pavel către Efeseni. El m-a dus cu gîndul la inimitabila noastră *Imitatio,* unde am găsit următoarele : *(citind pe de rost)* „Cel care e pătruns de adevărul veşnic nu se întreabă şi nu se îndoieşte". Mi-ar fi oare îngăduit să mă refer cu acest prilej şi la cazul meu ? Pînă în ziua de azi mi se mai impută faptul de a fi scris cîndva o carte despre corpurile cereşti în limba precupeţilor. Prin aceasta n-am avut intenţia să propun sau să preconizez ca lucrările din alte domenii cu mult mai importante, cum ar fi, de pildă, teologia, să fie expuse în jargonul covrigarilor. Dar nici argumentul în favoarea menţinerii limbii latine în biserică — pe temeiul că această limbă fiind universală, sfînta slujbă este una şi aceeaşi la toate popoarele — nu mi se pare cel mai fericit, deoarece se găsesc întotdeauna destui zeflemişti cu limba ascuţită care ar putea răspunde că, în asemenea condiţii, toate popoarele sînt puse în imposibilitatea de a înţelege textul. în ceea ce mă priveşte, eu nu ţin cîtuşi de puţin ca cele sfinte să fie bagatelizate, devenind accesibile oricui. Răsunînd din amvon, limba latină, care fereşte adevărurile veşnice ale Bisericii de curiozitatea neştiutorilor, trezeşte încredere în sufletul credincioşilor atunci cînd e rostită cu accentul şi intonaţia dialectului local de către clerul ieşit din clasele de jos. Nu, şterge asta.

VIRGINIA: Totul?

GALILEI : Numai pasajul de la covrigari încolo.

(Se aude o bătaie în poartă. Virginia iese în tindă. Călugărul se duce să deschidă şi apare Andrea Sarti, care este acum un bărbat în puterea vîrstei.)

ANDREA: Bună seara. Sînt pe cale de a părăsi Italia, ca să mă pot consacra în Olanda cercetărilor ştiinţifice. Am fost rugat să trec să-l văd înainte de plecare, pentru a aduce veşti de la el.

VIRGINIA : Nu ştiu dacă o să vrea să te vadă. N-ai venit niciodată pe aici.

ANDREA : întreabă-1.

(Deşi *a recunoscut vocea lui Andrea, Galilei nu face nici o mişcare. Virginia intră la el.)*

GALILEI: A venit Andrea ?

VIRGINIA: Da.

GALILEI *(după o clipă de gîndire):* Pofteşte-1 încoace.

(Virginia îl conduce pe Andrea la Galilei.)

GALILEI: Lasă-ne singuri, Virginia.

VIRGINIA: Vreau să aud şi eu ce mai povesteşte. *(Se aşază).*

ANIJREA *(rece):* Ce mai faceţi ?

GALILEI: Şezi. Ţie cum îţi merge ? Povesteşte-mi ce lucrezi. Am auzit eă te ocupi de hidraulică.

ANDREA: Fabrizius de la Amsterdam m-a însărcinat să aflu cum o duceţi.

(O pauză.)

GALILEI: O duc destul de bine.

ANDREA : Sînt bucuros să pot transmite că vă simţiţi bine.

GALILEI: Şi Fabrizius se va bucura de această veste. Mai poţi să-1 informezi că duc o viaţă destul de tihnită. Datorită căinţei mele sincere şi profunde, am putut recîştiga bunăvoinţa supe-

riorilor mei, aşa încît mi s-a îngăduit să studiez, sub supravegherea Bisericii, anumite probleme ştiinţifice mai limitate.

ANDREA : Da. Am auzit şi noi că Biserica e mulţumită de dumneavoastră. Pintr-o supunere fără rezerve, aţi obţinut efectul dorit. Se spune că forurile înalte ar fi constatat cu satisfacţie că de cînd v-aţi pocăit n-a mai apărut în Italia nici o lucrare care să conţină vreo idee nouă. GALILEI *(trăgînd. cu urechea la ceea ce se petrece în camera alăturată):* Din păcate, mai sînt şi ţări care se sustrag de sub oblăduirea Bisericii. Mi-e teamă că teoriile condamnate la noi sînt duse mai departe acolo.

ANDREA: Datorită faptului că v-aţi renegat ideile, s-a produs şi acolo un regres, desigur îmbucurător pentru Biserică.

GALILEI: Adevărat ? *(După* o *pauză.)* De la Paris n-a mai venit nici o veste despre Descartes ?

ANDREA : Ba da. Cînd a aflat de renegarea dumneavoastră, s-a grăbit să-şi încuie într-un sipet tratatul despre natura luminii.

(O tăcere prelungită.)

GALILEI: Sînt îngrijorat de soarta unor oameni de ştiinţă, ce-mi sînt prieteni, şi pe care i-am îndrumat pe o cale greşită. Mă întreb dacă au tras învăţămintele cuvenite din pocăinţa mea... ANDREA : Pentru a-mi putea urma cercetările ştiinţifice, am de gînd să plec în Olanda. Căci nu-i este îngăduit boului ceea ce nici Jupiter nu-şi îngăduie.

GALILEI: înţeleg.

ANDREA : Federzoni s-a apucat iar să şlefuiască lentile într-o dugheană, la Milano.

GALILEI *(rîzînd):* Spre norocul lui, nu ştie latineşte.

(O pauză.)

ANDREA: Iar Fulganzio, micul nostru călugăr, s-a lăsat cu totul de ştiinţă şi s-a întors în sînul maicii-biserici.

GALILEI: Aşa...

(O pauză.)

GALILEI: Cei de sus urmăresc îndeaproape tămăduirea sufletului meu. Am făc.ut progrese mai mari decît era de aşteptat.

ANDREA: De !

VIRGINIA : Domnul fie lăudat !

GALILEI *(aspru):* Du-te la bucătărie, Virginia, şi vezi de gîşte !

(Virginia iese mînioasă. Cînd trece prin dreptul călugărului, acesta o opreşte.)

CĂLUGĂRUL : Omul acesta nu-mi inspiră încredere.

VIRGINIA: Vizita lui n-o să aibă nici un fel de urmări. I-a fost pe vremuri elev, aşa că astăzi îi este duşman. *(Indreptîndu-se spre bucătărie.)* Am primit adineauri caş proaspăt.

(Călugărul o urmează.)

ANDREA : Voi călători toată noaptea, pent-ru a putea trece graniţa mîine în zori. Pot pleca ?

GALILEI : Nu ştiu de ce ai mai venit, Sarti. Numai ca să mă tulburi ? De cînd m-am retras aici, caut să trăiesc şi să gîndesc cu băgare de seamă. Şi, cu toate acestea, cad de multe ori în vechile ispite.

ANDREA : N-aş vrea să vă mai tulbur, domnule Galilei.

GALILEI: Barberini compară această nelinişte cu o mîncărime de care nici el însuşi n-a scăpat pe deplin. M-am apucat iar de scris.

ANDREA : Ce anume ?

GALILEI: Vreau să-mi termin *Dialogurile.*

ANDREA : *Dialogurile privitoare la cele două ramuri*

ale ştiinţei: la mecanică şi la legile căderii corpurilor ? Aici, în asemenea condiţii ?

GALILEI: O, fii pe pace, hîrtie ,.şi pene mi se dau cît poftesc. Superiorii mei nu sînt nişte neghiobi. Ei ştiu prea bine că de un năravînrădăcinat nu te poţi dezbăra de azi pe mîine. Dar ca să mă ferească de urmări neplăcute, îmi cer să le predau manuscrisul, foaie cu foaie, şi-1 pun la păstrare.

ANDREA : Of, Doamne !

GALILEI: Ai spus ceva ?

ANDREA: Cu alte cuvinte, vă lasă să clădiţi pe nisip! Vă dau hîrtie şi pene numai ca să vă liniştească! Cum de mai puteţi scrie, văzînd ce scop se urmăreşte ?

GALILEI: Ştii bine că sînt un sclav al deprinderilor mele.

ANDREA : Au izbutit să pună mîna pe *Discorsi!* Şi cînd te gîndeşti cîţi oameni tînjesc după ele la Amsterdam, la Londra, la Praga !

GALILEI: Parcă-1 şi văd pe Fabrizius tremurînd de indignare şi tînguindu-se cît îl ţine gura, în timp ce el însuşi stă la adăpost.

ANDREA: Două ramuri ale ştiinţei sînt deci sugrumate în faşă !

GALILEI: Totuşi, sînt convins că atît Fabrizius, cît şi alţi oameni de ştiinţă se vor bucura la vestea că am copiat manuscrisul, furîndu-mi căciula, ca să zic aşa, cu riscul de a pierde pînă şi aceste jalnice rămăşiţe ale vieţii tihnite şi îmbelşugate de odinioară, folosind în acest scop pînă şi cea mai slabă rază de lumină din amurgurile lungi şi nopţile cu lună din ultimul an. Numai vanitatea m-a împiedicat să-1 distrug pînă acum. ,.Dacă te supără un ochi, scoate-ţi-l.“ Acela care a scris aceste cuvinte, oricine ar fi fost el, punea mai mare preţ pe liniştea sa decît mine. Socotesc că

a le preda această copie ar fi culmea neghiobiei. De vreme ce n-am izbutit încă să renunţ cu desăvîrşire la ştiinţă, e totuna dacă o păstrez sau nu. Am ascuns copia în glob. Dacă vei găsi de cuviinţă s-o duci cu tine în Olanda, va trebui, fireşte, să iei asupra ta întreaga răspundere. în cazul acesta, vei susţine că ai cum- părat-o de la cineva care, avînd acces la Sfîntul oficiu, a transcris-o după manuscrisul original.

(Andrea se apropie de glob şi scoate copia din el.)

ANDREA: Vestitele *Discorsi! (Răsfoieşte manuscrisul, citind)* „Mi-am propus să elaborez o ştiinţă cu totul nouă, care să trateze o problemă foarte veche, şi anume mişcarea. Pe cale experimentală am descoperit anumite însuşiri ale ei demne de a fi cunoscute. “

GALILEI: Ce vrei, a trebuit să-mi umplu timpul cu ceva.

ANDREA : Aceasta este piatra de temelie a fizicii noi.

GALILEI: Ascunde manuscrisul sub haină.

ANDREA: Şi noi care vă socoteam un renegat! Eu strigam cel mai tare împotriva dumneavoastră !

GALILEI: Era şi firesc. Ţi-am fost dascăl şi te-am îndreptat spre ştiinţă, ca apoi să tăgăduiesc adevărul.

ANDREA : Acum totul apare în altă lumină. GALILEI:

Da.

ANDREA: N-aţi făcut decît să-i ascundeţi duşmanului adevărul. Poate că şi în privinţa eticii ne-aţi depăşit cu cîteva secole.

GALILEI: Vorbeşte mai lămurit, Andrea.

ANDREA: în ziua aceea, noi susţineam împreună cu mulţimea: „Va prefera să moară decît să se lepede vreodată de ideile sale". Cînd v-aţi întors, ne-aţi spus: „Mi-am renegat ideile, dar voi trăi“.

„V-aţi mînjit mîinile**, v-am răspuns noi atunci. Dar astăzi aveţi dreptul să afirmaţi: „Mai bine să ai mîinile mînjite decît goale". GALILEI: Mai bine mînjite decît goale... Da, este o imagine realistă. Seamănă cu felul meu de a gîndi. Vremea noastră cere o nouă ştiinţă şi o nouă etică.

ANDREA : Eu, mai mult decît oricine, trebuia să-mi dau seama de asta. N-aveam decît unsprezece ani cînd aţi vîndut Senatului din Veneţia un telescop care nu vă aparţinea. Dar tot eu v-am mai văzut folosind acest instrument într-un scop care v-a făcut nemuritor. Prietenii dumneavoastră clătinau cu mustrare din cap cînd vă ploconeaţi la Florenţa înaintea unui copil, dar numai astfel a izbutit ştiinţa să se răspîndească în cercuri din ce în ce mai largi. De cînd vă cu- nbsc, v-aţi bătut joc de martiri. V-am auzit adesea spunînd : „Mă plictisesc oamenii care iubesc suferinţa". Sau: „Nenorocirea este de obicei rezultatul unor calcule greşite". Sau: „Cînd te izbeşti de piedici, s-ar putea ca drumul cel mai scurt dintre două puncte să fie o linie frîntă". GALILEI: Da, îmi amintesc.

ANDREA: Iar apoi, în 1633, cînd v-aţi hotărît să retractaţi cea mai populară teză a teoriei dumneavoastră, ar fi trebuit să-mi dau seama că voiaţi doar să scăpaţi teafăr dintr-o încăierare politică unde n-aveaţi sorţi de izbîndă, pentru a vă putea consacra celor mai arzătoare sarcini ale ştiinţei.

GALILEI: Care constau în...

ANDREA: ...în studiul însuşirilor mişcării, mama tuturor maşinilor, care vor preface pămîntul într-un lăcaş atît de minunat, încît ne vom putea lipsi de cer.

GALILEI : Aşa-i.

ANDREA : Aţi cîştigat timpul necesar pentru a scrie o operă ştiinţifică, pe care numai dumneavoastră

eraţi în stare s-o concepeţi. Dacă v-aţi fi încheiat viaţa pe rug, cu o aureolă efemeră de flăcări, victoria ar fi fdst de partea lor.

GALILEI: De fapt, tot ei au învins. Şi apoi, nu există operă ştiinţifică pe care să n-o poată elabora decît un singur om.

ANDREA : Atunci de ce v-aţi dezis ?

GALILEI: Numai fiindcă mă temeam de suferinţa fizică.

ANDREA : Nu se poate !

GALILEI: Ba da, mi-au arătat şi instrumentele de tortură.

ANDREA: Va să zică, n-a fost un plan dinainte stabilit ?

GALILEI: Nu.

(O *pauză.)*

ANDREA *(cu glas tare):* Ştiinţa nu cunoaşte decît un singur imperativ : acela de a contribui la propăşirea ei.

GALILEI: Am respectat aceSt imperativ. Bine ai venit în mocirlă, frate întru ştiinţă şi întru trădare! Mănînci peşte ? Dacă vrei, pot să-ţi dau. Să ştii că nu peştele meu duhneşte, ci eu. Azi vînd tot peştele pe care l-am prins, iar în tine văd un cumpărător. Cine e în stare să reziste la ispita acestei cărţi, a mărfii acesteia sfinte şi nepreţuite! Cînd o priveşti, îţi lasă gura apă, şi toate blestemele se îneacă pe buze. Se încheie robia babiloniană ! Prada scapă din ghearele fiarei cumplite ! Binecuvîntată fie complicitatea vicleană, dar atotpurificatoare, a tagmei noastre temătoare de moarte !

ANDREA : Frica de moarte este o slăbiciune omenească, iar ştiinţa n-are nici o legătură cu slăbiciunile noastre.

. GALILEI: Te înşeli, dragul meu Sarti! Chiar şi în situaţia în care am ajuns azi, mă simt încă în stare să-ţi dau cîteva îndrumări cu privire la ceea ce are şi ce n-are legătură cu ştiinţa căreia te-ai consacrat.

(Intră Virginia, cu un castron în mînă.)

GALILEI *(cu mîinile împreunate pe pîntece* şi cu *un ton academic):* în clipele mele de răgaz — şi, slavă Domnului, am destule — am analizat cazul meu şi am cugetat cum îl va judeca lumea oamenilor de ştiinţă, printre care eu însumi nu mă mai număr. Chiar şi un negustor de lînă nu trebuie să se îngrijească numai să cumpere ieftin şi să vîndă scump, ci e obligat să facă totul pentru ca negoţul de lînă să se poată dezvolta nestingherit. în această privinţă propăşirea ştiinţei cere un curaj cu totul deosebit Ştiinţa pune în circulaţie cunoştinţe agonisite prin îndoială. Scopul ei fiind să împartă fiecăruia cunoştinţe despre toate, ea caută să sădească îndoiala în sufletele tuturor. însă domnitorii. moşierii şi clerul ţin majoritatea populaţiei învăluită în ceaţa sidefie a superstiţiilor şi a prejudecăţilor, înrădăcinate anume pentru a-şi acoperi propriile lor matrapazlîcuri. Mizeria celor mulţi dăinuie de cînd lumea, iar de pe amvon şi de la catedră se propovăduieşte că va dăinui cît lumea. Iată de ce arta îndoielii, preconizată de noi, a cucerit mulţimea. Ea ne-a smuls telescopul din mînă, îndreptîndu-1 spre propriii ei călăi. Aceşti stăpînitori egoişti, cruzi şi hrăpăreţi nu şi-au însuşit numai toate roadele ştiinţei, dar s-au cutremurat simţind privirea tăioasă a ştiinţei îndreptată spre mizeria milenară, dar nefirească, ce putea fi înlăturată prin

înlăturarea lor înşişi. De aceea ne-au copleşit cu ameninţări şi hatîruri, cărora sufletele slabe nu le pot rezista. Dar dacă rămînem surzi la glasul mulţimii, nu încetăm noi oare de *a* mai fi oameni de ştiinţă ? Mişcările corpurilor cereşti sînt astăzi lămurite, însă mişcările stăpînitorilor au rămas la fel de neînţelese şi imprevizibile pentru popor. Lupta noastră pentru a ajunge să putem măsura cerul a fost cîştigată datorită îndoielii; în schimb, credinţa oarbă a gospodinelor din Roma le aduce zilnic o nouă înfrîngere în lupta pentru cana de lapte a copiilor. Şi ambele bătălii sînt strîns legate de ştiinţă. Această omenire, care orbecăie prin ceaţă artificială de milenii, prea neştiutoare pentru a-şi folosi pe deplin propriile ei forţe, nu va fi în stare să folosească nici forţele naturii descoperite de voi. Dar atunci pentru ce mai munciţi ? Eu susţin sus şi tare că singurul scop al ştiinţei este de a uşura viaţa neînchipuit de grea a omenirii. Dacă oamenii de ştiinţă se vor lăsa intimidaţi de stăpînitorii lipsiţi de scrupule, mulţumindu-se să îngrămădească cunoştinţe de dragul cunoştinţelor, întreaga ştiinţă e în pericol de a fi schilodită, iar noile voastre maşini se pot transforma în noi suferinţe pentru oameni. Chiar dacă voi aţi descoperi cu timpul tot ceea ce se poate descoperi în univers, fiecare progres al vostru nu va însemna un pas înainte, ci un pas care vă va îndepărta tot mai mult de omenire. Prăpastia ce vă desparte de oameni poate deveni într-o zi atît de mare, încît strigătul vostru de bucurie, stîrnit de vreo descoperire epocală, ar putea să nu trezească alt ecou decît un strigăt universal de groază. Pe vremea cînd eram om de ştiinţă, mi s-au deschis posi-

bilităţi nebănuite. Pe atunci astronomia coborîse în piaţa publică, printre precupeţi. în acele împrejurări cu totul neobişnuite, dîrzenia unui om de ştiinţă ar fi putut zgudui lumea. Dacă eu aş fi rămas neclintit pe poziţie, poate că oamenii de ştiinţă ar fi adoptat şi lărgit jurămîntul lui Hipocrat, obligatoriu pentru medici, legîndu-se să facă uz de cunoştinţele lor numai spre binele omenirii! în condiţiile de azi, ne putem aştepta în cel mai bun caz la înmulţirea unui neam de pigmei, gata să se vîndă oricui. Ştii, Sarti, am ajuns la convingerea că pe atunci soarta mea nu era ameninţată de o primejdie reală. Timp de cîţiva ani am fost la fel de tare ca stăpînitorii. Şi cu toate astea, le-am predat ştiinţa mea, lăsînd la voia lor să uzeze sau să nu uzeze de ea, ba chiar să abuzeze de ea, după cum cereau interesele lor. Acum înţeleg că mi-am trădat menirea. Un om care face ceea ce am făcut eu nu mai are ce căuta în rîndul oamenilor de ştiinţă.

(Virginia, care a încremenit la auzul cuvintelor lui Galilei, pune castronul pe masă.)

VIRGINIA: în schimb, ai intrat în rîndul credincioşilor.

GALILEI: Aşa-i. Acum vreau să mănînc.

(Andrea îi întinde mina, Galilei o vede, dar nu i-o dă pe a sa.)

GALILEI: Azi eşti în măsură să înveţi pe alţii. Oare te lasă conştiinţa să dai mîna cu un om ca mine ? *(Se aşază la masă.)* Un călător în trecere pe aici mi-a trimis două gîşte în dar. După cum vezi, tot îmi place să mănînc bine.

ANDREA : Nu mai sînteţi de părere că a început o nouă eră ?

GALILEI: Ba da. Să fii cu băgare de seamă cînd vei trece prin Germania.

ANDREA *(neputîndu-se hotărî să plece):* Cît despre aprecierea dumneavoastră asupra autorului de care vorbeam adineauri, nu ştiu ce aş putea să vă răspund. Totuşi, nu cred că analiza dumneavoastră nimicitoare să fie un verdict irevocabil.

GALILEI: îţi mulţumesc foarte mult. *(începe să mănînce).*

VIRGINIA *(petrecîndu-l pe Andrea):* Nu sîntem prea bucuroşi de oaspeţi care-i amintesc de trecut. Asemenea vizite îi răscolesc sufletul.

(Andrea pleacă, iar Virginia se întoarce la tatăl ei.)

GALILEI: Cine crezi că mi-a trimis gîştele astea ?

VIRGINIA : în nici un caz Andrea.

GALILEI: Poate că nu. Ia vezi, este o noapte foarte întunecoasă ?

VIRGINIA *(de la fereastră) :* Nu, a răsărit luna.

15

IN 1637 CARTEA LUI GALILEI „DISCORSI“ E TRECUTĂ PESTE GRANIŢA ITALIANĂ

Un orăşel de la frontiera italiană, în zori. Lingă bariera care indică graniţa, se joacă cîţiva copii. Andrea, împreună cu vizitiul său, aşteaptă ca grănicerul să-i controleze actele. Andrea, şezînd pe o lădiţă, citeşte manuscrisul lui Galilei. Trăsura a rămas de cealaltă parte a barierei.

COPIII *(cîntînd în cor):*

Şedea pe o piatră Fecioara Mărie, într-o cămăşuţă trandafirie. Cămăşuţa era spălăcită, Dar cînd veni iarna cea rea, îşi puse iar cămaşa pe ea : Spălăcită, nu e zdrenţuită.

GRĂNICERUL : De ce părăsiţi Italia ? ANDREA : Sînt om de ştiinţă.

GRĂNICERUL (către *vameş, care scrie într-un registru) :* La rubrica „Scopul călătoriei în străinătate" să treci: om de ştiinţă. Trebuie să mă uit prin lucrurile dumneavoastră. *(Începe să caute.)*

PRIMUL BĂIAT (către *Andrea):* Nu-i bine să şedeţi aici. *(Arată spre cocioaba în faţa căreia se află Andrea.)* în casa de colo stă o vrăjitoare.

AL DQILEA BĂIAT : Baba Marina nu-i vrăjitoare !

PRIMUL BĂIAT: Vrei să-ţi răsucesc iar mîinile ? AL TREILEA BĂIAT : Ba este. Noaptea zboară prin văzduh, călare pe mătură.

PRIMUL BĂIAT: Dacă nu e vrăjitoare, atunci de ce nu-i dă nimeni măcar o cană cu lapte ?

AL DOILEA BĂIAT : Ei aş, cum să zboare prin văzduh ! Cine poate face una ca asta? *(Către Andrea.)* Nu-i aşa că nu se poate ?

PRIMUL BĂIAT (despre *al doilea):* Aşa-i Giuseppe ! N-are habar de nimic, fiindcă nu merge la şcoală, că de, are pantalonii rupţi în fund. GRĂNICERUL : Ce carte e asta ?

ANDREA *(fără să-şi ridice ochii de pe manuscris):* E opera marelui filozof Aristotel.

GRĂNICERUL : Cine mai e şi ăsta ?

ANDREA : A murit de mult.

(Băieţii se învîrtesc în jurul lui Andrea şi, ca să-şi bată joc de el, se prefac că citesc cîte o carte în mers.)

GRĂNICERUL *(către vameş):* Ia vezi dacă în cărţile

astea nu scrie ceva despre religie.

VAMEŞUL *(răsfoindu-le):* Nu găsesc nimic.

GRĂNICERUL: N-are nici un rost să mai căutăm. Cînd vrea cineva să ascundă un lucru, nu-i prost să-l pună aşa ca să dăm peste el. *(Către Andrea.)* Trebuie să iscăliţi că v-am cercetat toate lucrurile.

(Andrea se ridică în silă şi, fără să se întrerupă din citit, intră în casă cu grănicerul.)

AL TREILEA BĂIAT *(către funcţionar, arătîndu-i lada pe care şezuse Andrea):* Uita că mai este una.

FUNCŢIONARUL: înainte parcă n-am văzut-o.

AL TREILEA BĂIAT: Se vede că Necuratul a adus lada asta chiar acum.

FUNCŢIONARUL : Ei aş ! Trebuie să fie a călătorului.

AL TREILEA BĂIAT : Eu n-aş intra nici mort în casa vrăjitoarei. Dînsa i-a deocheat caii lui Passi, căruţaşul. Adineauri, cînd m-am uitaţ prin gaura din acoperişul spart de viscol, am auzit chiar eu cum tuşeau caii în grajd.

VAMEŞUL *(care între timp s-a apropiat de ladă, şovăie, apoi se întoarce la locul său):* Crezi că-i lucru dracului ? La urma urmei, dacă ne-am vîrî nasul în toate cele, unde am ajunge ?

(Andrea iese din casă cu o cană de lapte în mină, se aşează iar pe ladă şi citeşte mai departe.)

GRĂNICERUL *(venind în urma lui cu nişte hîrtii) :* Poţi închide. Cred că ne-am terminat treaba, aşa-i ?

VAMEŞUL : Da.

AL DOILEA BĂIAT *(către Andrea):* Spuneţi şi dumneavoastră, care sînteţi un om învăţat: poate oare cineva să zboare prin văzduh ?

ANDREA : Aşteaptă puţin. GRĂNICERUL : Puteţi trece dincolo.

(Vizitiul a încărcat lucrurile în trăsură. Andrea ia lada pe care şezuse şi dă să plece.)

GRĂNICERUL : Staţi! Ce aveţi în lada asta ? ANDREA *(cu ochii în manuscris):* Cărţi.

PRIMUL BĂIAT : E lada necurată, pe care şi-a pus ochii vrăjitoarea.

GRĂNICERUL: Vorbeşti prostii! Cum era să vrăjească o ladă închisă ?!

AL TREILEA BĂIAT: Ea poate orice, căci Dracu îi sare oricînd în ajutor.

GRĂNICERUL *(rîzînd):* De astă dată n-aveau de ce să se ostenească. *(Către funcţionar.)* Deschide-o

(Deschide lada.)

GRĂNICERUL *(plictisit):* Cîte cărţi sînt în ea ?

ANDREA : Treizeci şi patru.

GRĂNICERUL *(către vameş):* Cît timp îţi trebuie să le cercetezi ?

VAMEŞUL *(cotrobăind de mîntuială prin ladă):* Oricum, sînt gata tipărite. Şi apoi, dacă m-oi apuce să le răsfoiesc pe toate cu de-amănuntul, nic dumneata n-o să-ţi iei gustarea de dimineaţă nici eu n-o să mai apuc să încasez impozitul restant de la căruţaşul Passi, căruia i se scoate azi casa la mezat.

GRĂNICERUL: Aşa-i, trebuie să punem negreşit mina pe banii ăştia. *(Izbind cărţile cu piciorul.)* Dă-le încolo, doar nu-s un cap de ţară ! *(Către vizitiu.)* Ia-o şi pe asta !

(Andrea trece graniţa, împreună cu vizitiul, care duce lada. Cînd ajunge dincolo, pune manuscrisul lui Galilei în geanta de călătorie, de care nu s-a despărţit nici o clipă.)

AL TREILEA BĂIAT *(arătind cana cu lapte, pe care Andrea n-a luat-o cu el):* Aţi uitat laptele!

PRIMUL BĂIAT : în schimb, lada a pierit! Nu v-am

spus eu că era lucrul dracului ?

ANDREA *(întorcîndu-se spre ei):* Nu, era a mea. învaţă-te să deschizi ochii la ceea ce se petrece în jurul tău. Iar cana, cu lapte cu tot, am cumpărat-o pentru bătrînă. Ah, era cît pe-aci să uit că nu ţi-am răspuns la întrebare, Giuseppe. Tu ai dreptate, nu se poate zbura prin aer pe un băţ. Pentru asta ar trebui să ai cel puţin o maşină, iar o astfel de maşină încă nu există. Şi poate că nu va exista niciodată, deoarece omul atirnă prea greu şi se lasă prea greu. Dar, fireşte, nimeni nu ştie ce se poate descoperi mîine. Noi ştim încă foarte puţine lucruri, Giuseppe, mult prea puţine. Sîntem de-abia la început.

CORTINA

ASCENSIUNEA LUI ARTURO UI POATE FI OPRITĂ

Traducere de FLORIN TOHNEA

PERSONAJELE

Crainicul, Flake, Caruther, Butcher, Mul- berry, Clark, negustori, conducători ai Trustului conopidei. Sheet, armator. *Bătrînul Dogsborough. Tinărul Dogsborough. Arturo Ui,* şef de gangsteri. *Ernesto Roma,* locotenentul său. *Ted Ragg,* reporter la ziarul *Star. Daisy,* floarea din docuri. *Emanuele Giri,* gangster. *Bowl,* casier la Sheet. *Goodwill* şi *Gaffles,* doi domni din consiliul comunal. *O'Casey,* anchetator. *Un actor.* Florarul *Giu- seppe Givola,* gangster. *Hook,* precupeţ. Acuzatul *Fish. Apărătorul. Judecătorul. Medicul. Procurorul.* Tinărul *Inna,* omul de încredere al lui Roma. *Un om de rînd. Ignatius Dull- feet. Betty Dullfeet,* soţia lui. *Oameni de pază* ai lui *Arturo Ui. Servitorul* lui *Dogs- borough. Reporteri de* ziar. *Gangsteri înarmaţi. Precupeţi* din Chicago şi din Cicero. O *femeie.*

Pentru ca întîmplăriie să dobîndească acea semnificaţie care, din păcate, le revine, piesa trebuie interpretată în *stil mare;* cel mai bine, cu reminiscenţe limpezi din teatrul istoric elizabethan, aşadar cu perdele şi podeşte. Acţiunea se poate desfăşura, de pildă, în faţa unor cortine de iută,

văruite în culoarea sîngelui de vită. Pot fi, eventual, folosite fundaluri panoramice, după cum, de asemenea, sînt îngăduite efecte de orgă, trompete, tobă. Parodia pură trebuie totuşi, fireşte, evitată ; aşa după cum nici atmosfera de groază nu trebuie nici o clipă să eşueze în grotesc. E necesară o interpretare plastică, mişcată într-un tempo rapid, cu clare tablouri de grup, în stilul vechii picturi istorice.

PROLOG

In faţa cortinei de pînză apare crainicul. Pe pînză se pot citi anunţuri mari: „Noi ştiri despre scandalul din docuri". „Lupta pentru testamentul bătrînului Dogsborough şi confesiunile lui.“ „întîmplări senzaţionale

în marele proces al incendierii depourilor." „Asasinarea gangsterului Ernesto Roma de către amicii lui." „Şantajarea şi uciderea lui Ignatius Dullfeet." „Gangsterii cuceresc oraşul Cicero." în spatele cortinei, muzică de bilei.

CRAINICUL

Dragi spectatori, azi vă vom arăta — Tăcere, sus, la galerie ! Şi dumneata, Coniţă, jos pălăria ! Să se vadă A gangsterilor mare, istorică paradă. Pentru prima, primissima oară o să vi se arate Faimosul scandal din docuri, pe-adevărate.
Apoi veţi mai cunoaşte :
Testamentul lui Dogsborough şi tot ce-acesta recunoaşte, înălţarea lui Arturo Ui pe cînd acţiunile erau spre *baisse!* Senzaţionale ştiri despre incendierea depourilor şi despre respectivul răsunător proces ! Asasinarea lui Dullfeet! justiţia căzută în comă ! Gangsterii între ei: măcelărirea lui Ernesto Roma ! La final — în plină lumină — un ultim tablou: Gangsterii cuceresc oraşul Cicero !
Veţi vedea aici, interpretaţi de actori anume, Pe cei mai vestiţi eroi din gangsterească lume : Şi dintre cei în viaţă şi cei ce-au prins să moară, Şi gangsteri de-a binelea, şi gangsteri într-o doară, Şi dintre cei născuţi, şi dintre cei făcuţi. De pildă, precum fu Bietul bătrîn, prearespectabilul Dogsborough...

(In faţa cortinei păşeşte bătrînul Dogsborough.)

La păr e alb, la inimă — cărbune
Hai, ramolite, fă-ţi cuvenita plecăciune.

(Bătrînul Dogsborough se retrage, după ce s-a înclinat.)

Urmează după-acesta — dar
Uite că apare —

(Apare Givola în faţa cortinei.)

Givola. De meserie florar e.
Cu fleoanca lui sintetic unsă, îţi vinde drept un roib o capră tunsă. Minciuna, cică, n-are picioarele prea lungi! Admiraţi-i-le pe-ale lui, atunci!

(Givola se retrage şchiopâtînd.)

Şi-acum, atenţie : un clovn de vază ! Emanuele Giri, ieşi! Vrea lumea să te vază.

(In faţa cortinei apare Giri şi salută cu mina.)

Unul din cei mai crunţi *killer*[1] din istorie ! Hai, Te cară !

(Giri se retrage supărat.)

Şi-acum curiozitatea noastră cea mai dihai! Gangsterul gangsterilor ! Faimosul Arturo Ui.
Pe ăsta cerul, drept pedeapsă, ni-1 dărui.
C-avem cugetele cu fărădelegi pătate :
Cu violenţe, nerozii, slăbiciuni şi alte păcate.

(In faţa cortinei, Ui, trecînd de-a lungul rampei, iese.)

Ce mi-e Richard al III-lea şi ce-mi este el ?
Din vremea celor două Roze-ncoace,

* Ucigaşi (engl.).

Lumea n-a mai avut de-a face
Cu un mai fulminant, mai singeros măcel.
Tocmai de-aceea, cinstită lume spectatoare,
Direcţiunea s-a simţit datoare Totul în stil mare să vă

prezinte.
N-a precupeţit pentru asta nici eforturi, nici alte cheltuieli pendinte.
Şi totuşi, ce-i aici, doar strictul adevăru-i
Din ce vedea-veţi astă-seară, stărui
Să ştiţi, nu-i nou nimic, nimic artificial,
Nici născocit, sau pentru dumneavoastră aranjat special.
Ce vă arătăm aici, pe întreg continentul clar e :
\ Este piesa cu gangsteri, ce-o ştie fiecare.

(In *timp ce muzica creşte şt se întovărăşeşte* cu *răpăitul unei mitraliere, crainicul iese, aferat.)*

1

City. Apar cinci negustori, conducători ai Trustului conopidei.

FLAKE

Afurisite vremi!

CLARK

Parcă Chicago,
Bătrîna noastră fată, prea de treabă, în zori pornită după lapte, dă în pungă De-o gaură, şi-şi cată-acuma cenţii Pe undeva, prin şanţ.

CARUTHER

Joia trecută, Ted Moon mă invitase să vin luni Eu şi-încă vreo optzeci, la-un prînz de porumbei. De ne-am fi dus, aflam, probabil, doar Că-a fost scos la mezat. Schimbarea asta De la belşug

la sărăcie vine Mai iute azi, decît ai zice pis.
Ca şi-altădată, flote de legume Vin din cinci mări către oraş. Dar ia Cumpărători de unde nu-s.

BUTCHER

Zău, parcă In plină zi te năpădeşte noaptea !

MULBERRY

Pînă şi Clive şi Robber au fost scoşi La licitaţie!

CLARK

Wheeler, fruct-import, A bancrutat *, şi-i firmă de cînd lumea. Garajele Dick Havelok trag oblonul.

CARUTHER

Şi Sheet pe unde-i ?

FLAKE

N-are timp să vină : încearcă băncile.

CLARK

Ei taci! Şi Sheet ?

(Pauză.)

[1] A bancruta — a da faliment.

Cu un cuvînt: nu mai e rost de-afaceri Cu conopidă-n ăst oraş.

BUTCHER

Ei, domnii mei, Curaj ! Cel ce nu-i mort, e încă-n viaţă.

MULBERRY

A nu fi mort nu-nseamnă a trăi.

BUTCHER

De ce s-o luăm în negru ? în fond, nu e Nimic mai sănătos decît negoţul De alimente. Asta-nseamnă hrană Pentr-un oraş de patru milioane !
Că-i criză-ori nu : oraşu-are nevoie De zarzavat. Iar noi îi facem rost!

CARUTHER

Şi cum stau chioşcurile de legume ?

MULBERRY

Prost. Cu muşterii de-ţi cer un sfert de varză, Şi-ăla pe datorie!

CLARK

Ni se strică întreaga conopidă.

FLAKE

Colo-n hol Stă şi aşteaptă-un tip. Ciudat: e Ui..

CLARK

Ui, gangsterul ?

FLAKE

El, în persoană. Simte Miros de hoit. Şi-i şi propune-afaceri. Locotenentul lui, Ernesto Roma, Se-oferă, cică, piaţa să convingă Că-i sănătoasă numai copopida Ce şi-o procură de la noi. Promite Şi deverul să ni-1 dubleze. Căci, Socoate dînsul, precupeţii sînt Mult mai dispuşi să cumpere verdeţuri Decît sicrie *(Rîs galben.)*

CARUTHER

Ce neobrăzare!

MULBERRY

(rîde din toate puterile)

Obuze Thompson, bombe Mills ! Poftim Idei noi, să poţi vinde! Sînge proaspăt In piaţa conopidei! în sfîrşit! Se tot zvonea că ne e somnul greu! Şi se grăbeşte domnu-Arturo Ui Să ne servească ! Ei, acu-i de-ales: Ori el, ori numai oastea mîntuirii. Ce ziceţi ? Unde-i mai gustoasă ciorba ?

CLARK

Eu cred că a lui Ui e mai fierbinte.

CARUTHER

Daţi-1 afară!

MULBERRY

Dar politicos!
Că nu se ştie ce ne-aşteaptă ! *(Haz)*

FLAKE

(lui Butcher)

Cum stăm Cu intervenţia lui Dogsborough ?

(Celorltpţi.)

Butcher cu mine am clocit ceva Să-aflăm un mijloc să ne strecurăm Prin zodia asta proastă financiară. Şi ne-am gîndit — simplu şi scurt: Impozit Plătim oricum. De ce dar nu ne-ar scoate Chiar municipiul din noroi, c-un împrumut, Ca să clădim, să zicem, lîngă docuri, Niscai depouri pentru zarzavaturi, Şi-astfel să ieftinim transportul lor Pînă-n oraş. Bătrînul Dogsborough Ne-o poate face. Dogsborough ce zice ?

BUTCHER

Cam şovăie să intre-n combinaţie.

FLAKE

Ce spui ? E boss electoral în docuri Şi, scîrba, şovăie să ne ajute ?

CARUTHER

De ani şi ani vărs bani să se aleagă !

MULBERRY

Şi-a fost, ei drace, cantinier la Sheet: Mînca din pîinea trustului-nainte De a' intra-n politică. Murdară Mai e ingratitudinea ! Hei, Flake ! Ce-ţi spuneam eu ? S-a dus buna-cuviinţă !

Nu-i doar criză de bani. E-n criză cuviinţa ! Dau cu picioru-n vasul ce se-neacă Şi ocărăsc. Amicu-ţi creşte duşman, O slugă încetează a fi slugă, Iar vechiul cantinier, surîzătorul, Ţi-arată doar un mare spatentors. Morală, unde zaci în timp de criză ’.

CARUTHER

Zău, de la Dogsborough nu m-aşteptam !

FLAKE

Ce-a zis, în fond ?

BUTCHER

Că-i cam miroase-oferta.

FLAKE

Cum îi miroase ? E rău mirositor
Să construieşti depouri ? Asta-i muncă Şi pîine pentru mii de muncitori!

BUTCHER

Nu crede, zice, c-am avea de gînd Să construim.

FLAKE

Auzi, neruşinare !

BUTCHER

Că n-o să construim ?

FLAKE

Nu, că nu crede !

CLARK

Găsiţi atunci un altul să ne smulgă Un împrumut.

MULBERRY

Da, sînt şi alţii!

BUTCHER

Dar
Nici unul nu-i ca Dogsborough. S-o ştiţi!
Omul e bun.

CLARK

La ce ?

BUTCHER

E om de-onoare.
Mai mult: ştiut ca om de-onoare.

FLAKE

Fleacuri!

BUTCHER

Că ţine la renume,-i ne’ndoios.

FLAKE

O fi! Dar nouă de-mprumut ne arde.
Renumele e treaba lui.

BUTCHER

A lui?
Eu cred că-i şi a noastră. Un împrumut
Scutit de întrebări nu poate-obţine
Decît un om pe care te jenezi

Să-1 încolţeşti cu-nscrisuri şi dovezi.
Şi-acesta-i Dogsborough. Cu el se-nghite !
Bătrînul Dogsborough ni-i împrumutul.
De ce ? Toţi cred în el. Cine-a uitat
Să creadă-n Dumnezeu mai crede-n Dogsborough'.
Cel mai tîrşit bursier, care nu-ţi merge
Nici la un avocat făr' de-avocat, Şi-ar îndesa ultimul cent în şorţul Lui Dogsborough, să stea-n păstrare, chiar De-ar sta cel şorţ pe vreo tejghea, uitat. Burduf de-onestitate ! Optzeci de ierni, Cîte-a trăit, n-a dovedit vreo hibă. Vă spun : un om ca ăsta-i aur cînd Vrei, mai ales, să construieşti în docuri Niscai depouri, dar mai cătinel.

FLAKE

Să zicem, Butcher, că-i cum zici: de aur. Cînd garantează el ceva, e sfînt.
Atît, că pentru noi nu garantează !

CLARK

Vai, nu ! „Oraşul nu-i castron de ciorbă !"

MULBERRY

Şi : „Toţi pentru oraş, oraşul pentru sine >"

CARUTHER

Greţos ! Fără umor !

MULBERRY

De-are-o părere, Şi-o schimbă, zău, mai rar decît cămaşa. El n-are ochi să vadă că oraşu-i Un loc din lemn şi piatră, în care oameni Trăiesc cu oameni laolaltă, în harţă Pentru chirie, pentru *beafsteak ;* dînsul Socoate că-i ceva lipsit de viaţă Şi scos din biblie. De nesuportat.

CLARK

N-a fost nicicînd al nostru omul ăsta

Ce-i pasă lui de conopidă, de transporturi ? Din partea lui, legumele-n oraş
Pot putrezi. Un deg£t n-ar mişca ! De nouăşpe, ori douăzeci de ani Ne tot înghite banii la alegeri, Dar conopida doar în farfurie A c.unoscut-o. Cît despre garaje, In unul n-a intrat, măcar, de frică !

BUTCHER

Aşa e.

CLARK

Lua-l-ar dracu !

BUTCHER

Nu dracul! Noi

Să-1 luăm!

FLAKE

Ce-ţi vine ? Clark a demonstrat Că omul ăsta ne respinge.

BUTCHER

Clark

A spus-o şi de ce.

CLARK

Omul acesta Nu ştie cine-i este naşul.

BUTCHER

. Asta-i Lipseşte. Vezi ? Să ştie. Dogsborough Nu ştie cum te simţi în pielea noastră. Problema-i deci: cum intră Dogsborough în pielea noastră ? Ce-am putea să-i facem ? Să-1 lămurim ! Că e păcat de el.

Eu am un plan. Ia ascultaţi ce fel!

(Apare un text care recheamă în amintire anumite evenimente din trecutul nu prea îndepărtat : *1929—1932. Criza mondială a zguduit cu deosebită putere Germania. In momentul culminant al crizei, iunkerii prusaci încearcă, multă vreme fără succes, să pună mina pe nişte împrumuturi de stat.)*

2

In faţa bursei de produse. Flake şi Sheet conversează.

SHEET

Gonit-am de la Ana la Caiafa. Dar Ana era plecat, Caiafa-n baie, îţi vezi amicii azi numai din spate ! ’Nainte de-a da ochi cu propriu-i frate, Frăţînele îşi face-o mutră acră, Să nu fie tapat! Vechi asociaţi, De se-ntîlnesc în faţa primăriei, îşi dau bineţi cu nume născocite — Aşa se tem unul de altul. Tot Oraşu-şi ţine pungile închise.

FLAKE

Ce zici de-oferta mea ?

SHEET

Să vînd ? N-o fac.

Voi vreţi mîncare pe-un bacşiş, şi-apoi Mai vreţi pentru bacşiş şi mulţumiri. Ţi-aş spune ce cred despre voi. Dar tac.

FLAKE

Nu capeţi nicăieri mai mult.

SHEET

Da, ştiu —
Mai mult nu capăt nici de la prieteni.

FLAKE

Azi banii-s scumpi.

SHEET

Cu-atît mai scumpi cînd îţi
Lipsesc. Şi că-ţi lipsesc, nu ştie nimeni Mai bine decît un prieten.

FLAKE

Nu eşti în stare să-ţi mai ţii casa de şlepuri.

SHEET

Mai am şi-o soaţă, ştii. N-am să fiu, poate, în stare nici pe ea s-o ţin.

FLAKE

De vinzi...

SHEET

...Mai ţine-un an. Aş vrea numai să ştiu, Ce zor aveţi cu casa mea de şlepuri ?

FLAKE

. Că trustul ar dori să te ajute, Nu ţi-a trecut prin gînd ?

SHEET

Nu. Ce să mint ?
Zău, unde mi-a fost capul ? Să-mi închipui Că voi aţi vrea de-avere să mă stoarceţi,
Cînd gîndul vostru e să mă-ajutaţi!

FLAKE

Nu ieşi din smîrc, pornit cu-amar pe-oricine.

SHEET

Măcar nu trage, smîrcul vreun folos, Iubite Flake !

(Trec agale trei bărbaţi — gangsterul Arturo Ui, locotenentul său, Ernesto Roma, şi un om din garda sa personală. în trecere, Arturo Ui îl fixează cu privirea pe Flake, ca şi cum ar aştepta ca acesta să i se adreseze, iar Roma, îndepărtîndu-se, întoarce supărat capul după dînsul.)

SHEET

Cine-i ?

FLAKE

Arturo Ui... Gangsterul. Ce-ai zice să-ţi fim noi cumpărătorii!

SHEET

Părea că ţine să-ţi vorbească.

FLAKE

(rîzînd cu teamă)

Sigur.
Ne-aţine calea şi ne tot propune Să ne desfacă dînsul conopida Cu „Browning“-ul. Sînt astăzi mulţi ca Ui.
Se-ntind ca rîia în oraş şi-l rod La degete, la braţe, pe la gît.
De unde vin, habar nu are nimeni. Părerea e că din vreo ocnă-adîncă.
Tot jaful ăsta, spaima, ameninţarea, Răpirile, teroarea, tot măcelul Şi-acel: „Mîinile sus !“ şi: „Scape cine poate !“ — Ar trebui să fie lichidate.

SHEET

(îl priveşte tăios)

Urgent, urgent, că sînt molipsitoare.

FLAKE

Ce-ai zice să-ţi fim noi cumpărătorii ?_

SHEET

(dîndu-se un pas înapoi şi contemplîndu-l)

Da. Este-o anume-asemănare
Cu ăştia de-au trecut. Nu mare, totuşi, Chiar dacă nu la mutră, în ce inspiră, în fundul bălţii vezi adesea crengi Verzi, mucilaginoase. Parcă-s şerpi. Da-s crengi. Ori poate nu ? Aşa şi tu, Aduci, să nu te superi, cu-acest Roma. Acu, că v-am văzut pe amîndoi, îmi pare că de mult am cam surprins Aşa ceva, şi nu numai la tine.
Dar n-am prea înţeles. Mai zi o dată „Ce-ai zice să-ţi fim noi cumpărătorii ?“ Parcă şi vocea... Nu, mai bine zi: „Sus mîinile !“ Căci asta vrei să zici.

(Ridică mîinile.)

Poftim, sînt sus, Flake. Şlepurile luaţi-mi 1 în schimb, hai, daţi-mi un picior sau două. Daţi-mi Mai bine două. E-un preţ ceva mai bun.

FLAKE

Eşti cam nebun.

SHEET

Ce-aş da să fiu nebun !

3

Odaie dosnică în , hanul lui Dogsborough. Dogsborough şi fiul lui clătesc pahare. Intră Butcher şi Flake.

DOGSBOROUGH

Veniţi degeaba. Nu mă prind. Oferta voastră Miroase rău, ca peştele-mputţit.

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Tata refuză.

BUTCHER

Las-o atunci, bătrîne!
Noi te-ntrebăm ; zici nu. Bun, fie nu !

DOGSBOROUGH

Miroase. Am mai văzut eu astfel de
Depouri. Nu mă prind, nu. /

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Tata nu se prinde.

BUTCHER

Bun, lasă.

DOGSBOROUGH

Era să mă dezamăgiţi. Oraşul nu-i castron de ciorbă, în care Să-şi vîre-oricine lingura. Şi-apoi Comerţul vostru-i sănătos.

BUTCHER

Eu ce zic, Flake ? Le luaţi prea-n negru.

DOGSBOROUGH

A lua în negru e trădare. Vă cam furaţi singuri căciula, măi Băieţi. Mă rog, ce vindeţi ? Conopidă. Păi asta-i cum ai zice carne, pîine. Şi omul asta-ţi cere : carne, pîine Şi zarzavat. Dă-i *rostbeaf* fără ceapă Ori miel fără tarhon : nu te mai calcă Clientul niciodată ! Or fi, nu zic, Vreunul, doi mai strîmtoraţi acum. Şi stau şi cumpănesc mult,

înainte De-a-şi lua o ţoală. Dar de-aici la teama Că-oraşul însuşi n-ar mai fi în stare Să-ţi dea cei zece cenţi pentru verdeţuri, E o distanţă. Capul sus, flăcăi!

FLAKE

E bine să te-asculte omul, Dogsborough. îi dai curaj.

BUTCHER

îmi pare-aproape comic Să te ştim, Dogsborough, atît de ferm în ce priveşte conopida. Căci n-am Venit, ţi-o spun pe şleau, fără-o intenţie. Nu, nu-i ce crezi. Ce-a fost, a fost, bătrîne.

N-ai teamă. E ceva plăcut. Aşa
Vrem cel puţin să credem, Dogsborough. Trustul a constatat că se-mplinesc
Acum, în iunie, douăzeci de ani
De cînd — e-o viaţă — ne stăteai aproape.
O firmă-a noastră te-avea cantinier.
Te-ai despărţit de noi ca binelui Oraşului să te dedici.
Oraşul
N-ar fi fost ce-i astăzi, fără tine. Şi-o dată cu oraşul, n-ar fi fost Nici trustul conopidei ce e azi.
Mă bucur că-1 crezi sănătos, în fond. Căci ieri s-a hotărît, cu-această-ocazie Festivă — drept dovadă a preţuirii Şi semn că te simţim mereu în suflet, Legat oricum de noi — să-ţi oferim Majoritatea de acţiuni a casei
De şlepuri „Sheet", cu douăzeci de mii De dolari. Nu-i nici jumătate din Valoarea ei.

(Pune un pachet de acţiuni pe masă.)

DOGSBOROUGH

Ce-nseamnă asta, Butcher ?

BUTCHER

Să-ţi spun fără ocoluri, Dogsborough : Nu sînt, în trustul conopidei, firi Sensibile din cale-afară. Dar Cînd auzirăm ieri răspunsul tău La... în sfîrşit, prostească noastră rugă Pentru-mprumut — răspuns cinstit, de treabă, Dintr-o bucată, cum e însuşi el, Bătrînul Dogsborough — ţi-o spun cu jenă, Se umeziră ochii multora
Din noi. „Frumoasă cale, zice unul —
Fii liniştit, Flake, nu spun cine — am Mai apucat!“ Şi după-o scurtă pauză, Veni, în chip firesc, propunerea.

DOGSBOROUGH

Butcher şi Flake, ce-ascunde asta ?

BUTCHER

Ce S-ascundă ? E o propunere. Atît.

FLAKE

Şi ni-i plăcut s-o ducem la-mplinire. Eşti prototipul cinstei; numele îţi e rostit ca un proverb ; eşti tare Şi stai aici în crîşma ta, clătind Nu doar paharele, nu. Tu clăteşti Şi inimile npastre. Şi nu eşti Mai înstărit decît ţi-s muşteriii. E mişcător !

DOGSBOROUGH

Zău, nu ştiu ce să zic.

BUTCHER

Nu zi nimic. Ia frumuşel pachetul. Ca s-ar putea să-i facă trebuinţă Şi unui om cinstit. Trenul de aur Nu trece-ades.pe drumul cinstei. Nu ? Şi-apoi, mai ai un fiu : un nume bun E, cică, mai de preţ decît un cont bun La bancă. Ei, el n-o s-o uite. Ia-1!
N-ai să ne săpuneşti, sper, pentru asta.

DOGSBOROUGH

Hm ! Casa „Sheet" !

FLAKE

O poţi vedea de-aici.

DOGSBOROUGH

(la fereastră.)

Am tot văzut-o douăzeci de ani.

FLAKE

Ne şi gîndeam.

DOGSBOROUGH

Şi Sheet ce face-acum ?

FLAKE

Deschide-o berărie.

BUTCHER

S-a făcut ?

DOGSBOROUGH

Mă rog, pricep povestea asta cu Boclucul vostru. însă şlepuri Nu prea văd să se dea degeaba.

FLAKE

Nu e Chiar pe degeaba. Ţine seama că Şi cele douăzeci de mii ne-ar sta Prea bine la-ndemînă acuma, după Eşecul cu-mprumutul cela.

BUTCHER

Şi că Nu ne-ar plăcea tocmai acum să vindem Acţiunile în plină piaţă…

DOGSBOROUGH

Asta
Mai sună a ceva. N-ar fi rău tîrgul. Doar de n-ar fi legat, pînă la urmă, Totuşi, de niscai condiţiuni...

FLAKE

Nici una.

DOGSBOROUGH

Şi ziceţi, douăzeci de mii ?

FLAKE

E prea mult ?

DOGSBOROUGH

Nu, nu. Ar fi aceeaşi casă-n care Am fost cîndva birtaş de rînd. Numai De n-ar ieşi din asta-o dandana... Precis, aţi renunţat la împrumut ?

FLAKE

Complet.

DOGSBOROUGH

Mai-mai să mă fi răzgîndit. Ce zici, e ceva pentru tine, fiu-meu ! Credeam că sînteţi bosumflaţi.

- Cînd colo,

Veniţi cu-aşa ofertă. Iată că Şi cinstea se plăteşte cînd şi cînd. Aşa-i cum ziceţi! De mă duc, feciorul Doar numele meu bun va moşteni. Iar eu atîtea rele-am tot văzut Comise din nevoie!

BUTCHER

Zău, ne-ai lua
O piatră de pe inimă dacă-ai Primi. Căci între noi s-ar risipi Atunci gustul amar lăsat, ştii tu, De-acea

nefericită cerere. *

Şi mîine am putea, urmîndu-ţi sfatul, S-aflăm mijlocul drept, cinstit, prin care Comerţu-ar fi-n măsură să reziste Acesttii timp mort; căci şi tu, atunci, Ai fi-n comerţul nostru, Dogsborough, Un om din lumea conopidei. Este ?

(Dogsborough îi ia mîna.)

DOGSBOROUGH

Butcher şi Flake, primesc.

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Tata primeşte.

(Apare o inscripţie: *Pentru a-l cointeresa pe Hindenburg, preşedintele* Reich-ulwi, *în nevoile moşierilor, iunkerii îi aduc ca dar de onoare o moşie.)*

4

Birou de pariuri în strada 122. Arturo Ui şi locotenentul lui, Ernesto Roma, însoţiţi de oameni de pază, ascultă la radio ştirile tur- fului. Lîngă Roma, Daisy — floarea din docuri.

ROMA

Aş vrea, Arturo, să te smulgi odată , Din bruna ta posomoreală şi din Visarea asta fără rod, de care A şi-nceput oraşul să vorbească.

UI

(cu amărăciune)

Cin’ să vorbească ? Nu e nimeni să

Mai scoată-o vorbă despre mine. Oraşul M-a şi uitat. Vai, scurt trăieşte faima !
Doar două luni să aibă linişte, Şi douăzeci de-ncrucişări de focuri Se uită. în propriile-ţi rînduri chiar !

ROMA

Băieţii-au început să facă mutre
De cînd se duc biştarii. Ce-i mai rău : îi strică inactivitatea. Omul
Se descompune dacă trage numai în cărţi de joc. Nici nu-mi mai vine, — Arturo, Să dau pe la cartierul general.
Zău, îi compătimesc. îmbărbătarea :
„Mîine-i dăm drumul!“ mi se-opreşte-n gît Cînd îi privesc în ochi. Aveai un plan Promiţător : racheta de legume.
De ce să nu începem ?

UI

Nu acum.
Nu, nu de jos. E încă prea devreme.

ROMA

„Devreme" ? Na-ţi-o bună ! De cînd trustul — Acum vreo patru luni — ţi-a făcut vînt,

Stai şi cloceşti. Doar planuri!
Şi încercări
Cu inima-ndoită. O vizită
La trust ţi-a rupt şira spinării. Şi Măruntul incident din „Harpers-Bank“, Cu poliţiştii, îţi stăruie încă-n oase

UI

Păi ce ? Au tras !

ROMA

în aer ! Ilegal.

UI

Nu atîrna decît de-un fir de păr : Doi martori mai puţin, şi mă aflam Acuma la pîrnaie. Şi ce jude ! Nici pentru trei parale simpatie.

ROMA

Poliţia nu trage cînd e vorba de Gherete de legume. Ci de bănci. Ia uite,-Arturo. începem ici, cu strada A unsprezecea ! Geamurile 6parte, Ceva petrol pe conopidă, aşchii Din tot ce-a fost mobilier ! Iar noi Ne strecurăm în jos pînă-n a şaptea. O zi ori două după asta, intră-n Tarabe Manuele Giri, cu
Garoafa roşie la butonieră şi Făgăduieşte ocrotire.
Zece La sută din vînzare.

UI

Nu. întîi
Am eu nevoie să fiu ocrotit.

Pentru-a putea să ocrotesc pe alţii,
E necesar ca eu să fiu, întîi De jude şi poliţie-ocrotit. De sus atîrnă totul. N-am pe jude în buzunar, cînd el mă are la mînă, Nu am nici drepturi. Şi orice scatiu Mă poate ciurui de sparg o bancă.

ROMA

Atunci, nu ne rămîne decît planul Lui Givola. El simte-urma de scîrnă. Şi dacă-a zis că Trustul conopidei îi pute „ca la mama-acasă“, e sigur Ceva. Nu-i vorbă, au circulat şi zvonuri Destule, cînd consiliul comunal I-a-ncuviinţat un împrumut la, cică, Recomandaţia lui Dogsborough. De-atunci se şuşoteşte una, alta, Despre o chestie care n-ar fi cazul Şi care-n realitate-ar trebui Să se clădească. Pe de-altă parte, Stă Dogsborough garant în chestia asta. Bătrînu-nvăţăcel al Domnului, Părtaş la chestii dubioase ? Uite-1 Pe Ragg. E de la

Star'. Mai informat Ca Ragg nu-i nimenea. He ! *Hallo,* Ted !

RAGG '

(un pic *băut)*

Aa, *hallo,* Roma ! *Hallo,* Ui! Ce-i nou La Capua[****] [††††] ?

UI

Ce vrea ?

RAGG

Nimica, Ui.
Vorbeam de-un mic oraş de altădată, în care a pierit o oaste mare,
De trîndăvie, prea multe petreceri
Şi lipsă de-exercitiu.

UI

Du-te naibii!

ROMA

(lui Ragg)

Nu vă certaţi! Mai bine zi-ne, Ted,
Ceva despre-mprumutul Trustului
De conopidă.

RAGG

Ce vă pasă de-asta ?
Ori vindeţi conopidă-acum ? Ghicesc. Vi s-a făcut de-un împrumut şi vouă.
De ce nu-1 întrebaţi pe Dogsborough ?
Bătrînul îl obţine.

(Imitînd pe bătrin :)

**** *Steaua,* titlu de ziar.

†††† Oraş în Italia, vestit în vremea romanilor pentru orgiile şi desfrîul ce domnea în el. Aici, după bătălia de la Cannae (216 î.e.n.), a fost oprită armata lui Ha- nibal.

„Să apună
O branşă comercială sănătoasă
Doar fiindcă temporar e bîntuită
De secetă ?“ Nu-i ochi să stea uscat în tot consiliul comunal. Oricare E-impresionat de soarta conopidei,
De parcă-ar fi în joc chiar soarta lui.
Dar, vai, cu „Browning“-ul nu-nduioşezi, Arturo !

(Ceilalţi clienţi rid.)

ROMA

Nu-1 zădărî, Ted ; omu-i fără chef.

RAGG

Te cred. Givola a şi fost, se zice, Să caute de lucru la Capone.

DAISY

(foarte beată)

Minţi! De Giuseppe să nu mi te legi!

RAGG

Aa, floarea docurilor — Daisy ! Tot Anexa soaţei lui Givola-şchiopul ?

(O *prezintă.)*

Anexa a patra a celei de a treia Anexe de locotenent a unei

(arată spre Ui)

Prea iute căzătoare stele de
Mărimea a doua... O, amară soartă !

DAISY

Hei! Astupaţi-i botul puturos !

RAGG

Urmaşii nu-mpletesc bandiţilor Cununa ! Gloata schimbăcioasă cată Mereu spre noi eroi. Şi-1 dă uitării Pe cel ce a fost ieri erou. Mandatul De-

arestare îi îngălbeneşte în prăfuite-arhive. „Oameni buni, Nu v-am rănit eu ?“ „Cînd ?“

„Odată !“ „Ah, Dar rănile-s de mult cicatrizate !“

LŞi cea mai mîndră cicatrice piere
P dată cu cel ce-a purtat-o !“ „Deci, în lumea asta, unde fapta bună-i Neluată-n seamă, nici fapta rea Nu lasă urme ?“ „Nu !“

„Stricată lume !“

UI

(urlă deodată)

Puneţi-i dop la gură !

RAGG

(pălind)

Mai domol
Cu presa, Ui!

(Clienţii s-au ridicat alarmaţi.)

ROMA

(îl împinge pe Ragg afară)

Hai, du-te-acasă, Ted.
I-ai spus destule, hai.

RAGG

(ieşind cu spatele, acum foarte înfricoşat)

Pe mai tîrziu!

(Localul se *goleşte repede.)*

ROMA

(lui Ui)

Eşti cam nervos, Arturo.

UI

Dracii ăştia
Mă iau drept un nimic.

ROMA

Că taci de-atîta
Timp, nu de-alta.

UI
(posac)

Unde zace Giri,
Cu procuristul cela de la trust ?

ROMA

Urma să fie-aici, la trei, cu dînsul.

UI

Şi ce e cu Givola şi Capone ?

ROMA

Nimica serios. Capone, doar,
A fost la florărie pe la el,
Să ia nişte coroane.

UI

Pentru cine ?

ROMA

Nu ştiu. Nu pentru noi.

UI

Nu-s sigur.

ROMA

Ei,
Le vezi prea-n negru astăzi. Cui ce-i pasă
De noi ?

Aşa-i. C-un găinaţ se poartă
Mai respectuos. La cel dinţii eşec Givola dă bir cu fugiţii. Las', că La cel dinţii succes ii fac eu contul.

ROMA

Giri!

(Intră Emanuele Giri, cu un individ scăpătat, Bowl.)

GIRI

Patroane, ăsta-i omul!

ROMA
(lui Bowl)

Tu eşti
In Trustul conopidei, procuristul
Lui Sheet ?

BOWL

Am fost. Fost procurist, patroane.
Pin' mai acum o săptămînă, pînă
Ce javra...

GIRI

Nici chiar izul conopidei
Nu suferă...

BOWL

De Dogsborough...

UI
(repede)

Ce e
Cu Dogsborough ?

ROMA

Ce legături ai tu
Cu Dogsborough ?

GIRI

Păi de-aia l-am şi-adus.

BOWL

El, Dogsborough, mi-a făcut vînt.

ROMA

Din casa
Lui Sheet ?

BOWL

Nu. Din a lui. Că din septembrie îi
aparţine.

ROMA

Ce?

GIRI

Casa lui Sheet —
Acesta-i Dogsborugh. Bowl a fost martoE Cînd
Butcher, de la Trustul conopidei, I-a oferit bătrînului,
lui însuşi, Pachetul cu acţiuni.

UI

Şi?

BOWL

Şi-i o cruntă Ruşine...

GIRI

Nu observi, patroane ?

BOWL

...ca Dogsborough să-obţină împrumutul Cel gras, cerut de Trustul conopidei...

GIRI

Şi în ascuns să stea ca parte-n trust!

UI

(începe *să întrezărească ceva)*

Aceasta-i mită ! Dumnezeule ! Păi Dogsborough îmi are unt pe creştet.

BOWL

A mers spre conopidă împrumutul, Dar obţinut a fost prin mijlocirea Casei de şlepuri. Deci, prin mine. Şi, De fapt, eu pentru Dogsborough am semnat, Nu pentru Sheet, cum minte aparenţa.

GIRI

Zi că nu-i o senzaţie ! Dogsborough ! Această veche firmă ruginită !
Cinstita mînă care-ţi strînge mîna De simţul de răspundere pătrunsă ! Moşneagu-i impermeabil la corupţie.

BOWL

Ce-am să i-0 coc ! Să-mi facă mie vînt Că-am fraudat, cînd el... Ce javră !

ROMA

Lasă ! Mai sînt, alăturea de tine, şi-alţii

Ce spumegă de-ascultă-aşa ceva,
.Tu ce zici, Ui ?

UI

(spre Bowl)

Jură pe-asta ?

GIRI

Sigur.

UI
(plin de el, *pregătindu-se să plece)*

Să nu-1 pierdeţi din ochi! Hai, vino, Roma ! Acum abia-mi miroase a afaceri!

(Iese repede, urmat de Ernesto Roma şi *de garda personală.)*

GIRI
(îl bate pe Bowl pe umăr)

Măi Bowl, ai pus, îmi pare, în mişcare O roată care...

BOWL

Bun. Dar comisionul...

GIRI

N-ai nici o grijă ! îmi cunosc patronul

(Apare o inscripţie : *In toamna lui 1932, partidul şi armata personală a lui Adolf Hitler sînt gata să dea faliment financiar şi sînt ameninţate de o rapidă destrămare. Disperat, Hitler se străduieşte să vină la putere. Cu toate acestea, multă vreme nu reuşeşte să ajungă a vorbi cu Hindenburg.)*

Conacul lui Dogsborough. Dogsborough şi fiul său. ■“

DOGSBOROUGH

Nu trebuia să-accept conacul ăsta. Că am primit aproape-n dar pachetul, Nu-i atacabil.

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Absolut nu.

DOGSBOROUGH

Că-am Umblat după împrumut, fiindcă am simţit, Pe pielea mea, cum se destramă-n lipsuri O înfloritoare branşă comercială, Nu poate fi nejust. Dar faptul că-am Primit conacul ăsta, în credinţa C-ar trage vreun folos casa de şlepuri, în timp ce insistam pentru-mprumut, Şi astfel că pe-ascuns am acţionat în propriu-mi interes, a fost greşit.

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Da, tată.

DOGSBOROUGH

A fost o greşeală sau Se poate socoti drept o greşeală. Nu trebuia, băiete, să accept Conacul ăsta.

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Nu.

Mă tem că am
Căzut într-o capcană, fiule.

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Da, tată.

DOGSBOROUGH

Iar pachetul ăsta-a fost Ca peştele sărat ce-1 vîră gratis Un cîrciumar clientului în coş, Pentru ca, potolindu-şi ieftin foamea, Să-i fie sete pînă cade criţă.

(Pauză)

Interpelarea de la primărie, Privind depourile-n docuri,
Nu-mi place. împrumutu-i consumat -- S-au înfruptat din el şi Clark, şi Butcher, Şi Flake; şi Caruther. Şi, din păcate, M-am înfruptat şi eu. Da' nici-un funt de Ciment nu-i cumpărat! Un lucru-i bun doar : Că i-am făcut lui Sheet hatîrul şi N-am pus să bată darabana pe Chestiunea asta. încît nu ştie nimeni Că am ceva cu casa-aia de şlepuri.

UN SERVITOR
(intră)

Vă sună de la Trustul conopidei.
E domnul Butcher.

DOGSBOROUGH

Du-te tu, băiete !

(Tînărul Dogsborough iese cu servitorul. Din depărtare se aud clopote bătînd.)

Qe-ar mai putea să vrea şi Butcher ăsta ?
(Privind pe fereastră afară.)

M-au răpit plopii la moşia asta. Şi faţa lucie-a apei ca argintul 'Nainte de a deveni monedă.
Şi că în aer nu duhneşte izul Acrit de bere mult stătută. Brazii
Şi ei incintă ochii, mai ales

Cu vîrfurile lor. E-un verde-cenuşiu Şi prăfuit. Şi-aceste trunchiuri care, Ca pielea de viţel, se foloseau, Pe vremuri, la butoaie, drept cană.
Dar plopii-au fost hotărîtori. Da, plopii Azi e duminică. Hm ! Şi ce paşnic
Ar răsuna bătaia clopotelor De n-ar fi-n lume-atîta răutate.
Ce-ar mai putea, duminică, să vrea Şi Butcher ăsta ? Nu. Nu trebuia
Conacul să ac...

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Tată, Butcher zice Că-azi-noapte s-a cerut la primărie Să se verifice în docuri starea Depourilor trustului. Ce-i ? Ce Te doare, tată ?

DOGSBOROUGH

Camforul!

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH Poftim.

DOGSBOROUGH

Şi ce vrea Butcher ?

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Vrea să vină aici.

DOGSBOROUGH

Aici ? Eu nu-I primesc. Nu mă simt bine Cu inima.
(Se ridică. Măreţ.)
Eu n-am nimic de-a face
Cu treaba asta. Am mers şaizeci de ani Pe drumul drept. O ştie tot oraşul, în şoalda lor eu n-am nici-un amestec.

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Da, tată. Ţi-e mai bine ?

SERVITORUL
(intră)

Un domn Ui E-n hol. Şi...

DOGSBOROUGH

Gangsterul!

SERVITORUL

Da. Poza lui
A fost şi-n ziare. Cică domul Clark, Din Trustul conopidei, l-a trimis.

DOGSBOROUGH

Să-1 dai afară ! Cine l-a trimis ? Clark ? Ce dracu ! îmi atîrnă-acuma gangsteri De gît ? Vreau să-I...
(Intră Arturo Ui şi *Ernesto Roma.)*

UI

Domn' Dogsborough...

Afară!

ROMA

Ho, ho ! Mai copăcel! Fără pripeală. Azi e duminică. Nu ?

DOGSBOROUGH

Am zis : afară !

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Tata a zis : afară !

ROMA

Şi de-o zice încă o dată : tot nimic nou n-ar fi.

UI
(nemişcat)

Domn' Dogsborough...

DOGSBOROUGH

Sun servitorii! Cheamă Poliţia !

ROMA

Rămîi pe loc, copile !
Că-afară sînt nişte băieţi, şi poate Să nu te preanţeleagă !

DOGSBOROUGH

Aşa ! Cu forţa !

ROMA

O, nici o forţă,-amice ! Stăruinţă numai.

(Tăcere.)

UI

Domn' Dogsborough. Nu mă cunoaşteţi, ştiu. S• '.u, ce-i mai rău, mă ştiţi din auzite. Domn' Dogsborough, aveţi în faţă-un om Hău cunoscut. Mi-e chipul ponegrit De invidioşi; intenţia, cei josnici Mi-au pocit-o. Mi-am început cariera, Venind din Bronx, ca un şomer de rînd In ăst oraş, acuma-s paişpe ani.
Nu pot să spun că n-am avut izbînzi. Aveam şapte băieţi săraci în juru-mi, Dar hotărîţi ca mine-a-şi rupe halca Din orice vită-a Domnului preasfîntul. Ei bine,-acu-s treizeci. Vor fi mai mulţi. Veţi întreba : ce vrea Ui de la mine ? Nu mult. Atît: să mă cunoască lumea Aşa cum sînt. Să nu mai fiu privit Drept cavaler de-industrie,-aventurier Sau cine ştie ce.

(îşi drege glasul.)

Măcar de ochii
Poliţiei, pe care o stimez Dintotdeauna. De aceea vin în faţa dumneavoastră şi vă rog — Şi vreau să ştiţi, eu nu rog cu plăcere — Să puneţi în favoarea mea, de-i cazul, O vorbuliţă la poliţie.

DOGSBOROUGH
(neîncrezător)

Adică
Să garantez eu pentru dumneata ?

UI

De-i cazul. Asta va depinde numai

De felul cum ieşim la socoteală Cu negustorii de legume.

DOGSBOROUGH

Dar ce

Câţi dumneata-n negoţul de legume ?

UI

Ajung şi-aici. Sînt hotărît să-1 apăr De orice încălcări. Dacă-i nevoie, Cu forţa chiar.

DOGSBOROUGH

Dar după cîte ştiu,
Nu-1 ameninţă deocamdată nimeni.

UI

Deocamdată, nu. Să zicem. Dar eu Văd mai departe.
Şi-ntreb : cîtă vreme ?
Da, cîtă vreme, într-un oraş ca ăsta,
Cu o poliţie leneşă, coruptă,
Va fi în stare precupeţul nostru, Netulburat, să-şi vîndă marfa ? Oare Biata-i gheretă nu va fi distrusă Chiar mîine de o mînă scelerată, Ce va prăda şi casa'lui de bani ?
N-ar prefera el, încă azi, să ştie Că-n schimbul unui fleac de compensaţie, Negoţu-i stă sub un puternic scut ?

DOGSBOROUGH

Eu cred că : nu.

UI

Aceasta-ar însemna
Că nu-şi cunoşte interesul. Se Prea poate. Micul precupeţ, zelos,

Dar mărginit, ades cinstit, dar rar Departe văzător, are nevoie De-o mină tare să-1 conducă. Din Păcate, dînsul nu cunoaşte nici o Răspundere faţă de trust, deşi S-ar cuveni atît să-i mulţumească. Şi-aici, domnule Dogsborough, se-arată Misiunea mea îndreptăţită. Căci Şi trustul cată azi a fi-apărat. în lături cu rău platnicii! Plăteşte, Ori îţi închizi taraba

! Or fi cîţiva Mai slabi: să cadă ruinaţi. Asta E-o lege a naturii! Mai pe scurt: Trustul conopidei îmi duce lipsa.

DOGSBOROUGH

Ce-am eu cu Trustul conopidei ? Cred Că-ai greşit adresa, omule, Cu-originalul dumitale plan.

UI

Să trecem peste asta deocamdată. Poate nu ştiţi ce le lipseşte-n trust ? De nişte pumni duc lipsă ! De cei treizeci De tineri hotărîţi, conduşi de mine.

DOGSBOROUGH

Eu nu ştiu dacă trustu-ar vrea, în loc de Maşini de scris, să aibă tunuri „Thompson", Doar nu-s din trust.

UI

Om mai vorbi noi de-asta. Veţi zice : bine, treizeci de bărbaţi Vor circula prin trust, încolo-ncoace, Cu arma-n mîini. Dar cine ni-i chezaşul Că n-om păţi noi înşine ceva ?

Răspunsu-i simplu : Are puterea cel Care plăteşte. Iar cel ce-mparte Banii de lefuri sînteţi dumneavoastră. Eu să vă stau vreodată împotrivă ? Nu. Niciodată. Chiar de aş voi-o Şi chiar de nu v-aş preţui precît Vă preţuiesc. Vă dau cuvîntul meu ! în fond, ce-s eu ? Şi cîţi îmi sînt ciracii ? Ştiţi oare că, din ei, cîţiva mai că M-au părăsit ? Azi mai sînt douăzeci! De-or mai fi douăzeci ! Salvaţi-mă. De nu, sînt la pămînt. Sînteţi dator, Ca om, să m-apăraţi de duşmani şi — O spun deschis — chiar de ciracii mei. E-n joc o operă de paişpe ani.
La om în dumneavoastră fac apel!

DOGSBOROUGH

Ascultă-atunci ce va să facă omul

Din mine : chem poliţia !

UI

Aţi zis : poliţia ?

< DOGSBOROUGH

Poliţia, da.

UI

Să-nsenme asta că vă
Codiţi să m-ajutaţi ca om ?
(Vrlă.)

Atunci
O cer tîlharului din dumneavoastră ! Căci asta sînteţi! Vă voi compromite ! Că am dovezi! Sînteţi ^amestecat în Scandalul cu depourile din docuri, Ce stă să izbucnească ! Casa lui Sheet, Cu şlepuri, sînteţi dumneavoastră. Vă Previn ! Să nu mă-mpingeţi prea departe ! Ancheta a fost hotărită !

DOGSBOROUGH
(joarte palid)

Ea nu Va avea loc. Amicii mei...

UI

S-au dus. Ieri aţi avut amici. Astăzi, nici unul. Dar mîine veţi avea, în schimb, duşmani. De-i cineva să vă salveze,-s eu ! Arturo Ui! Eu !

DOGSBOROUGH

N-o să-aibe loc Ancheta. Nimeni n-o să-mi facă asta. Am părul alb...

UI

Dar în afar’ de păr,
Nimic nu-i alb la dumneavoastră, Dogsborough 1 Măi omule!

(Încearcă să-i ia mîna.)

Ai minte ! Judecă !
Lăsaţi-vă salvat de mine ! O vorbă doar Să-mi spuneţi, şi-orcine-ar fi, -1 dobor De-ar cuteza, măcar de-un fir de păr De-al dumneavoastră să se atingă. Vă rog, numai o dată, Dogsborough, O dată daţi-mi ajutor. Acum !
Nu pot să mai dau ochii cu băieţii De nu mă înţeleg cu dumneavoastră.

(Plînge.)

DOGSBOROUGH

Nu. Niciodată ! Să ştiu de bine că Se-alege praf şi pulbere din mine, Cu dumneata nu intru-n cîrdăşie !

UI

S-a zis cu mine. Ştiu. Am patruzeci De ani. Şi ce sînt ? Tot nimica ! Trebuie Să îmi întindeţi mîna !

DOGSBOROUGH

Niciodată!

UI

Băgaţi de seamă ! Am să vă fărîm !

DOGSBOROUGH

Atîta timp cît oi mai fi în viaţă, N-ai să ajungi să-ţi vezi potlogăria Cu zarzavaturi împlinită.

UI
(cu demnitate)

Bine,
Domn' Dogsborough. Am patruzeci de ani, Şi dumneavoastră,-optzeci. Ei, bun e cerul, Am să vă supravieţuiesc. Şi ştiu Că în negoţul de legume tot voi Pătrunde !

DOGSBOROUGH

Niciodată!

UI

Roma, hai, Plecăm.

(Se pleacă ceremonios şi *părăseşte cu Emeste Roma încăperea.)*

DOGSBOROUGH

O, aer ! Ce mai bot! Ce bot!
Nu, n-ar fi trebuit s-accept conacul! Dar numai asta n-or să îndrăznească Să cerceteze ! Ar fi totul pierdut!
Nu, nu. Aceasta n-or să îndrăznească.

SERVITORUL
(intră)

Goodwill şi Gaffles, din administraţia Oraşului!
(Intră Goodwill şi *Gaffles.)*

GQODWILL

Hallo, Dogsborough!

DOGSBOROUGH

Hallo, Goodwill
Şi Gaffles ! Ce veşti noi ?

GOODWILL

Cam. nu prea bune,
Mă tem. N-a fost cumva Arturo Ui
Cel ce-a trecut pe lîngă noi în hol ?

DOGSBOROUGH
(rîzînd silit)

Da, în persoană. Nu-i chiar o podoabă într-un conac.

GOODWILL

Nu. Nu-i chiar o podoabă !
Şi-aşa, ne-a-mpins un vînt nu tocmai bun la tine.

E vorba despre Trustul conopidei Şi împrumutul lui pentru depouri.

DOGSBOROUGH
(scrobit)

Cu împrumutul. Ce-i cu el ?

GAFFLES

Ei, ieri, La primărie, au fost cîţiva de-au zis Că împrumutu-i — nu te mînia — Cam dubios.

DOGSBOROUGH

Cam dubios...

GOODWILL

N-ai grijă! Majoritatea a fost indignată. Mă mir că n-am ajuns la păruială.

GAFFLES

„Cum ? Dubios ce face Dogsborough ?“ Se tot striga. „Atunci, te pomeneşti, Şi *Biblia-i* dubioasă !“ Apoi, să fi Văzut cum te cinstiră, Dogsborough ! Prietenii-au pretins pe loc ancheta. Văzînd atîta-ncredere în tine, Au cam căzut pe bec, ici-colo, unii. Şi n-au mai vrut măcar s-audă de-asta. Majoritatea, însă, arzînd să nu îţi vadă numele atins nici chiar De boarea unei suspiciuni, striga : „El, Dogsborough, nu-i doar un nume şi Nu-i doar un om ; e-o instituţie !“ Şi-aşa urlînd, au obţinut ancheta.

DOGSBOROUGH

Ancheta...

GOODWILL

O conduce O'Casey pentru Comună. Cei din Trustul conopidei Zic doar că-mprumutu-a fost vărsat Direct casei de şlepuri „Sheet", contractele Cu diferite firme constructoare Urmînd de casa „Sheet" a fi-ncheiate.

. DOGSBOROUGH

De casa „Sheet"...

GOODWILL

Cel mai bun lucru-ar fi Să-nsărcinezi tu însuţi pe un om, De bună reputaţie şi neutru, în care-ai tu încredere, şi care Să-ncerce-a descurca aceste iţe Rău încurcate.

DOGSBOROUGH

Sigur.

GAFFLES

Bun. Aşa E-n regulă. Şi-acu, hai de ne-arată Faimoasa-ţi reşedinţă, Dogsborough. S-avem ce povesti.

DOGSBOROUGH

Da.

GOODWILL

Linişte ' Şi clopote ! Ce-ţi poţi dori!

GAFFLES
(rîzînd)

Şi nu-s Depouri!

DOGSBOROUGH

Omul ? îl aduc, de-adus.
(Ies toţi, încet, afară.)

(Apare o inscripţie : *în ianuarie 1930, preşedintele* Reich-ului, *Hindenburg, refuză în cîteva rînduri să dea lui Hitler postul de cancelar al* Reich-ului. *între acestea, are a se teme de apropierea amenințătoare* a scandalului *legat de ancheta privitoare la aşa-zisul* „Ajutor răsăritean". *Pe deasupra, el mai încasase banii statului pentru moşia Neudeck, ce-i fusese dată în dar, şi pe care-i deturnase.)*

6

Primăria, Butcher, Flake, Clark, Mulberry, Caruther. în faţa lor, lingă Dogsborough — alb ca varul — O'Casey, Gaffles şi Goodwill. Presa.

BUTCHER
(încet)

Cam zăboveşte.

MULBERRY

Va veni cu Sheet.
Nu s-or fi-nţeles. întreaga noapte

Cred c-au tratat. Sheet trebuie să-afirme
Că mai posedă casa.

CARUTHER

Nu-1 aşteaptă
Pe Sheet plăcinte calde-aici, să vină Şi doar pe sine să se-arate ticălos.

FLAKE

Sheet n-o să se-nvoiască.

CLARK

Trebuie.

FLAKE

De ce să ia asupra lui cinci ani De puşcărie ?

CLARK

Pentru un teanc de bani
Şi pentru Mabel Sheet, cu luxul ei. Mai e
Nebun şi astăzi după dînsa. Ai Să vezi că se-nvpieşte.
Puşcărie, N-ai grijă, n-o să vadă. Dogsborough Va
aranja el asta.

(Se aud lipind vînzătorii de ziare. Un reporter intră cu o foaie.)

GAFFLES

Sheet e mort.
A fost găsit mort în hotel. Avea în vestă un bilet de drum spre Frisco.

BUTCHER

Sheet, mort ?

O'CASEY
(citeşte)

Ucis.

MULBERRY

O !

FLAKE
(încet)

Vezi ? Nu s-a-nvoit.

GAFFLES

Ce-i, Dogsborough ? Ce e ? Ţi-e rău ?

DOGSBOROUGH
(în silă)

Nu. Trece.

O'CASEY

Moartea lui Sheet...

CLARK

Neaşteptata moarte A lui Sheet, bietul, este-aproape o cange înfiptă în anchetă...

O'CASEY

Da, desigur: Ce-i aşteptat îţi vine-adesea Pe neaşteptate. Adeseori aştepţi Ceva neaşteptat. Aşa e-n viaţă.
Cu gînd curat mă aflu-n faţa voastră $_{k}$ Şi sper, la întrebările ce-oi pune, Să nu fiţi nevoiţi a mă trimite La Sheet după răspuns. Căci de azi-noapte Sheet amuţi, cum văd în foaia asta.

MULBERRY

Cum ? în definitivaţi acordat Casei de şlepuri împrumutul, nu ?

O'CASEY

Aşa-i. Dar : cine e casa de şlepuri ?

FLAKE

(încet) Nostimă chestie. Ăst-o să mai scoată Ceva din mînecă.

CLARK (la *fel)* Ce să mai scoată ?

O'CASEY

Ce-i, Dogsborough ? Ţi-e rău ? Ori aeru-i închis ?

(Celorlalţi.)

Vreau doar să spun că s-ar putea Bîrfi: că
Sheet e nevoit acum, O dată cu lopeţile de lut, Să ia
asupră-şi şi beleaua asta De-aici. Presimt...

CLARK Eu zic, O'Casey, că
Mai bine-ar fi să nu presimţi prea multe. Avem doar
legi ce sancţionează bîrfa.

MULBERRY

Ce tot bodogăniţi ? — Am auzit Că Dogsborough a-
nsărcinat un om
Să desluşească toate. Să-aşteptăm
Sa vma omul !

O'CASEY

Văd că zăboveşte.
Şi dacă vine, sper să ne vorbească
Nu numai despre Sheet.

FLAKE

Sperăm să spună
Ce e, nu altceva.

O'CASEY

E deci un om
De-onoare ? Nar fi rău. Totu-ar putea Fi lămurit, căci
Sheet s-a stins abia Azi-noapte. Bine. Vreau să sper
(lui *Dogsborough)*
că-i om
De omenie omul ce-ai ales.

CLARK

(tăios)

E-acela care e. îţi place ? Uite-1!

(Intră Arturo Ui şi *Ernesto, însoţiţi de oameni de pază.)*

UI

Hallo, Clark ! Hallo, Dogsborough ! Hallo!

CLARK

Hallo, Ui!

UI

Ei, ce-aşteaptă de la mine ?

O'CASEY

(lui Dogsborough) Asta ţi-e omul ?

CLARK

Da. Şi ce ? Nu-i bun ?

GOODWILL

Păi, Dogsborough...

O'CASEY

(presei, care dă semne de nelinişte)

Tăcere !

UN REPORTER

Asta-i Ui!

(Rîsete. O'Casey face linişte. Apoi măsoară pe oamenii din garda personală.)

O'CASEY

Aceştia ce-s ?

UI

Prieteni.

O'CASEY

(lui Roma)

Dumneata ?

UI

E procuristul meu, Ernesto Roma.

GAFFLES

Stop. Spune, Dogsborough, s-o luăm de bună ?

(Dogsborough tace.)

O'CASEY

Deci, după cum ne lasă să-nţelegem
Tăcerea grăitoare a domnului
Dogsborough, dumneata, domnule Ui,
Deţii încrederea domniei-sale
Şi ne-o soliciţi pe a noastră, Bine.
La cine-s, aşadar, contractele ?

UI

Contracte ? Ce fel de contracte ?

CLARK

(întrucît O'Casey se uită la Goodwill)

Cele
Ce-avea de încheiat casa de şlepuri
Cu anumite firme constructoare
Pentru-a zidi depourile-n docuri.

UI

Habar n-am de contracte.

O'CASEY

Nu?

CLARK

Socoţi

Că nici nu sînt ?

O'CASEY
(repede)

Cu Sheet ai stat de vorbă ?

UI
(dind din cap)

Nu.

CLARK

A, nici n-ai vorbit cu Sheet ?

UI
(cu patos)

Cel ce
Susţine c-am vorbit cu Sheet vă minte !

O'CASEY

. Credeam că ai studiat chestiunea, Ui, Cum ţi-a cerut-o Dogsborough.

UI

Păi asta
Am şi făcut.

O'CASEY

Şi a dat roade studiul ?

UI

Desigur. Nu a fost uşor să dau
De adevăr. Iar adevăru-acesta
Nu-i prea plăcut. Cînd domnul Dogsborough M-a invitat s-aduc lumină şi — în interesu-oraşului — să aflu

Ce s-a ales din banii-astei comune,
Strînşi din paraua noastră de contribuabili Şincredinţaţi apoi casei de şlepuri,
A trebuit cu groază să constat C-au fost sfeterisiţi.
E punctul unu.
Ei, cine-anume i-a sfeterisit ?
E punctul doi. Am cercetat şi asta, Iar vinovatul, din păcate...

O'CASEY

Cine-i ?

UI

Sheet.

O'CASEY

Vai! Tăcutul Sheet, cu care n-ai vorbit ?

UI

Ce vă uitaţi aşa ? îl cheamă Sheet
Pe vinovat.

CLARK

Păi Sheet e mort. Nu ştii ?

UI

E mort ? Am fost la Cicero azi-noapte, De-aia nu ştiu. Am fost cu Roma.

(Pauză.)

ROMA

Ştii că-are haz ? Ce credeţi, e-o-ntîmplare
Că toc.-

UI

Nu-i întîmplare, domnii mei.
Căci sinuciderea lui Sheet e-urmarea
Crimei lui Sheet. E o monstruozitate !

Atît: că n-a fost sinucidere.

UI

Dar ce ? Fireşte,-azi-noapte-am fost cu Roma La Cicero, şi nu ştim, deci, nimic.
Un lucru însă ştiu şi-mi este clar : Că Sheet, un om de-onoare-n aparenţă, A fost un gangster.

înţeleg, Ui. Nu ştii
Nici un cuvînt prea dur pentru-acest Sheet, Căruia astă-noapte altceva
I-a fost prea dur. Tu ce zici, Dogsborough ?

DOGSBOROUGH

Eu?

BUTCHER
(tăios)

Ce-i cu Dogsborough ?

O'CASEY

Aceasta e:
Cum înţeleg pe domnul Ui — şi crfed Că-1 înţeleg prea bine — a fost o casă De şlepuri care-a obţinut bănetul Şi l-a defraudat. Se pune-acum O întrebare doar : cine e casa ?
Aud că-i zice Sheet. Dar ce-i un nume ?
Noi vrem să ştim cui i-a aparţinut, Nu cum o cheamă. Aparţinea lui Sheet chiar ? Sheet fără-ndoială că ne-ar spune-o.
Dar Sheet, în ce-1 priveşte, tace mîlc Din clipa-n care domnul Ui a fost La Cicero. Nu-i oare cu putinţă Ca totuşi să fi fost alt proprietar Atunci cînd s-a comis înşelăciunea ? Tu ce zici, Dogsborough ?

DOGSBOROUGH

Eu?

*

Da. Se poate Să fi fost tu-n birou la Sheet cînd tocmai Mă rog... să zicem, nu

se încheia Acolo vreun contract ?

GOODWILL

O'Casey 1

GAFFLES
(lui O'Casey)

Cum, Dogsborough ?
Ce-ţi trece prin minte ?

DOGSBOROUGH

Eu...

O'CASEY

Şi mai-nainte, cînd, la primărie, Ne povesteai că-o duce greu negoţul Cu conopidă şi c-ar trebui
Să i se acorde-un împrumut, — vorbeai Din proprie experienţă ?

BUTCHER

Ce e asta ?
Ori nu vedeţi că omului i-e rău ?

tARUTHER

Un om bătrîn!

FLAKE

Măcar părul lui alb
S-ar cuveni să vă deschidă ochii Că-n el nimica rău nu poate zace.

ROMA

Eu zic : dovezi!

O'CASEY

Iar cît despre dovezi...

UI

Vă rog, tăcere ! Ordine, prieteni!

GAFFLES
(tare)

Vorbeşte, pentru Dumnezeu, Dogsborough ! \

UN OM DIN GARDA PERSONALA
(urlă brusc)

Şeful vrea linişte ! Tăcere !

(tăcere *bruscă)*

UI

Dacă-mi îngăduiţi să spun ce simt acum, în clipa asta, ruşinoasă clipă — E insultat un om bătrîn, şi-n juru-i Prietenii lui tac — atunci aflaţi: Mă-ncred, domnule Dogsborough, în cinstea Domniei-voastre. Aşa arată chipul Vinovăţiei, vă-ntreb ? Ăştia-s ochii Unui bărbat ce umblă să înşele ?
Ori ce e alb nu-i alb la dumneavoastră ? Iar negrul încetează-a mai fi negru ? Rău am ajuns de am ajuns aici.

CLARK

Să-nvinuieşti un om imaculat De mituire !

O'CASEY

Ba mai mult: de fraudă !

Zaci eu suţin că prea ceţoasa casă —
De care-am auzit atîtea rele
Pe cînd era lui Sheet atribuită —
Aparţinea de fapt lui Dogsborough în vremea împrumutului.

MULBERRY

Minciună!

GAFFLES

Pun capul pentru Dogsborough ! O, cheamă întreg oraşul! Şi găseşte unul Măcar care să-1 ponegrească !

UN REPORTER
(altuia, care tocmai a intrat)

Tocmai
E Dogsborough-acuzat!

CELĂLALT REPORTER

Dogsborough, zici ?
De ce nu Abraham Lincoln ?

MULBERRY ŞI FLAKE

Martori, martori!

O'CASEY

A, martori ? Martori vreţi ? Ei, Smith, cum stăm Cu martorul ? E-aici ? Văd c-a venit.

(Unul din oamenii lui a trecut la uşă şi i-a făcut un semn. Toţi *au privirile aţintite spre uşă. O scurtă pauză. Apoi se aud împuşcături* fi *zgomot. Mare nelinişte. Reporterii ies fuga afară.}*

REPORTERII

în faţa porţii. Cu o mitralieră. — Cum se numeşte, O'Casey, martorul ? E lată...! Hallo, Ui!

O'CASEY
(strigă din uşă)

Bowl! *(strigă spre culise)* înăuntru!

OAMENII DIN TRUSTUL CONOPIDEI

Ce s-a-ntîmplat ? — L-au împuşcat pe unul
Pe scară. — Ei, drăcie !

BUTCHER
(lui Ui)

Ui, mai mult Scandal ? Ne-am despărţit, să ştii, de S-a-ntîmplat ceva ce...

UI

Da?

O'CASEY

Aici,-năuntru !
(Cîţiva poliţişti aduc un corp înăuntru.)

E Bowl. Mi-e tare teamă, domnii mei, Că martorul meu nu mai e în stare
Să fie-mterogat.

(Iese repede. Poliţiştii au aşezat cadavrul lui Bowl într-un colţ.)

DOGSBOROUGH

Hai, Gaffles, ia-mă De-aici.

(Gaffles iese, trecînd pe lingă el fără a-i răspunde.)

UI

(cu mîna întinsă spre Dogsborough)

Te felicit, Dogsborough dragă ! Vreau totul clar să fie : albă, ori neagră.

(Apare o inscripţie : *Cînd cancelarul* Reich- ‘ ului, *generalul Schleicher, a ameninţat că va da pe faţă fraudele comise cu banii destinaţi „Ajutorului răsăritean", precum ţi deturnarea impozitelor, Hindenburg a predat,* la 30 ianuarie *1933, lui Hitler puterea. Ancheta întreprinsă a fost anulată.)*

7

„Mammdth-Hotel." Suita lui Ui. Doi oameni $_{K}$ de pază aduc în faţa lui Ui un actor zdrenţăros. In fund, Givola.

PRIMUL OM DIN GARDĂ

E un actor, patroane. Nu-i înarmat.

AL DOILEA OM DIN GARDĂ

E şi prea pe geantă să-şi ia un „Browning". Dacă-î făcut, e fiindcă poate declama, acolo, la circiumă, cînd sînt făcuţi clienţii. E un clasicanist.

Ascultă, şefule: mi s-a dat a înţelege că felul meu de a vorbi ar lăsa de dorit. Şi fiindcă n-o să am încotro, la vreo ocazie ori alta, mai ales cînd s-o lăsa cu politică, şi o să trebuie să zic o vorbă, două, ca să-mi expun părerile, vreau să iau nişte lecţii. Şi de ţinută.

ACTORUL

Da, cum să nu.

UI

Oglinda! *(Un om din gardă aduce şi aşază în faţă o mare oglindă de toaletă).* întîi de toate, mersul. Vouă cum vă e mersul, acolo, în teatru sau la Operă ?

ACTORUL

Vă înţeleg. Vă gîndiţi la stilul cel mare. Iuliu Cezar, Hamlet, Romeo, piese de Shakespeare. Aţi dat, domnule Ui, de omul potrivit. Zece minute, şi bătrînul Mahonney vă învaţă demarşa clasică. în faţa dumneavoastră, domnule, stă un caz tragic. M-am ruinat din cauza lui Shakespeare. Poet englez. Aş fi putut să joc astăzi pe Broadway de n-ar exista Shakespeare. Asta-i: tragedia unui caracter. „Nu juca Shakespeare, Mahonney, cînd joci Ibsen ! Uită-te, domnule, la calendar! Sîntem în 1912 !“ „Arta, domnule, nu cunoaşte calendar! zic eu. Eu fac artă !“ Ei, ce să-i faci ?

GIVOLA

Mi se pare, patroane, că ai căzut pe mîini proaste. E cam *passe* [###].

‡‡‡‡ Zaharisit

O să vedem. Ia mişcă-te aşa, încolo, încoace, ca la Shakespeare ăsta. *(Actorul se mişcă încolo-ncoace.)* Bine!

GIVOLA

Doar n-ai să poţi să apari cu mersul ăsta în faţa precupeţilor ! E nefiresc !

UI

Ce-i aia nefiresc ? Nimeni nu e azi firesc. Cînd merg, vreau să se bage de seamă că merg. *(Copiază mersul actorului.)*

ACTORUL

Capul înapoi. *(Ui dă capul înapoi.)* Piciorul atinge podeaua mai întîi cu vîrful. *(Ui atinge podeaua mai întîi cu vîrful picioarelor.)* Bine. Excelent! Aveţi un talent înnăscut. Numai cu braţele mai e ceva. Cam ţepene. O clipă. Cel mai bine ar fi să le aşezaţi aşa, laolaltă, în faţă, în dreptul părţii ruşinoase. *(Ui îşi pune mîinile, în timpul mersului, în faţa sexului.)* Nu-i rău. Neafectat şi totuşi voit. Dar capul mai înapoi. Aşa. Cred, domnule Ui, că mersul e în ordine pentru scopurile dumneavoastră. Aţi mai dorit ceva ?

UI

Cum să stau în faţa lumii.

GIVOLA

Pune-ţi doi vlăjgani tineri în spate, şi ai să stai la perfecţie.

UI

Prostie. Cînd stau, vreau ca lumea să se uite nil la doi vlăjgani care-mi sînt în spate, ci la mine. Corectează-mă. *(Ia o atitudine cu braţele la piept.)*

ACTORUL

Se poate şi aşa. Dar e comun. Dumneavoastră, domnule Ui, nu doriţi să arătaţi ca un bărbier oarecare. încrucişaţi braţele astfel. *(Ii pune braţele aşa fel unul peste celălalt, incit rămine vizibil dosul palmelor, acestea fiind aşezate pe braţul superior.)* O schimbare măruntă, dar deosebirea e puternică. Comparaţi, domnule Ui, în oglindă. *(Ui probează- noua ţinută a braţelor în oglindă.)*

UI

E bine.

GIVOLA

Şi de ce acestea ? Numai
Să fii pe plac gomoşilor din trust ?

UI

Te cred că nu. Fireşte, e pentru omul De rînd. De <^-ţi închipui tu, de pildă, Că Clark acesta, de la trust, se-arată Atît de ţanţoş ? Nu pentru-ai lui ! Căci pentru cei de-o seamă îi ajunge Cît are-n bancă. întocmai cum băieţii, Cînd este cazu,-mi fac rost mie de Autoritatea cuvenită, Clark Se arată ţanţoş pentru lumea simplă. Aşa şi eu !

GIVOLA

Dar poate să se spună Că nu prea
pare.natural. Sînt unii Mai dificili.

UI

Sînt şi din ăştia, sigur,
Atît oă nu e vorba ce anume

Gîndeşte preadeşteptu-ori preavicleanul, Ci-i vorba cum îl vede pe stăpîn
Un om de rînd. Destul!

GIVOLA

Oricum, să-l vadă Expus ca-n galantar ? N-ar fi, patroane, Mai bine să apară curajos,
Cu vînătăi la ochi, sumes la mîneci ?

UI

Pentru asta-1 am pe Dogsborough bătrînul.

GIVOLA

S-a ponosit întrucîtva, îmi pare. Mai e înregistrată la „activ", Nu-i vorbă,-această piesă de muzeu.
Dar de expus, o cam expun mai greu. Probabil, n-o -fi veritabilă...
Aşa se-ntîmplă cu *Biblia* din casă, Pe care nimeni nu o mai deschide De cînd, în cerc intim, o dată răsfoită, Au dat, printre cinstitel^vechi pagini, Peste o ploşniţă uscată. Dar, Fireşte, pentru Trustul conopidei Mai poate fi încă destul de bun.

UI

Pe cine să-l respecţi, eu hotărăsc.

GIVOLA

Am înţeles, patroane. N-am nimic Cu Dogsborough ! Mai poate fi util.
Nici chiar la primărie nu-1 doboară, C-ar fi prea mare crahul.

UI

Acum, şezutul.

ACTORUL

[A] Cum se şade! Aceasta e, aş zice, parcea cea mai grea, domnule Ui. Sînt oameni care ştiu să meargă, sînt oameni care ştiu să stea, dar unde-s cei ce ştiu să şadă? Luaţi un scaun cu spetează, domnule Ui. Şi

acum rezemaţi-vă. Mîinile pe coapse, paralel cu burta. Coatele, departe de corp. Cît timp puteţi şedea aşa, domnule Ui ?

UI

Oricît de mult.

ACTORUL'

Atunci, e totu-n ordine, domnule Ui.

GIVOLA

N-ar fi, patroane, rău, ca moştenirea
Lui Dogsborough s-o laşi scumpului Giri.
El o brodeşte şi fără popor
Cu popularitatea. De-i nevoie,
Se face vesel şi mi-ţi rîde-n hohot,
Că se desprinde stucul din tavan.
Şi chiar cînd nu-i nevoie. Bunăoară,
Cînd tu, fecior al Bronxului, cum eşti Cu-adevărat,
vorbeşti despre cei şapte Şi hotărîţi băieţi...

UI

Ei ? Rîde-atunci ?

GIVOLA

Că se desprinde stucul din tavan. Dar
Lui să nu-i spui nimic, că iarăşi zice

Că am pică pe el. Dezvaţă-1 mai degrabă S-adune pălării.

UI

Ce pălării ?

GIVOLA

Păi, pălăriile celor pe care îi culcă cu pistolul. Pe deasupra, Să le V porţi în public. E scîrbos !

UI '

Eu nu strîng calului gonaş zăbala. Nu iau în seamă micile păcate Celor ce conlucrează lîngă mine

(Retorului.)

Să trecem la vorbire ! Hai, recită-mi'

ACTORUL

Shakespeare.- Nimic altceva. Cezar. Eroul antic

(Scoate o cărticică din buzunar.)

Ce părere aveţi de cuvîntarea lui Antoniu ? în faţa sicriului lui Cezar. împotriva lui Brutus. Conducător al asasinilor. Model de cuvîntare pentru popor ; foarte celebră. Am jucat pe Antoniu în 1908, la Zenith. Tocmai ce vă trebuie, dorfinule Ui.

(Ia atitudine şi recită, vers cu vers, cuvîntarea lui Antoniu.)

Prieteni, cetăţeni, romani, plecaţi urechea !

(Ui îl îngînă, urmărind din cărticică, îndreptat cînd şi cînd de actor. In fond, îşi *păstrează însă timbrul sec şi răguşit.)*

Cezar e mort. Eu am venit aici Pe Cezar să-l îngrop, nu să-1 slăvesc.

Ce-i rău în fapta omului trăieşte Şi după el. Ce-i bun se-ngroapă-adesea Cu dînsu-o dată. Aşa-i cu Cezar ! Brutus, Preavrednicul, v-a-ncredinţat azi: Cezar A fost un despot. E-o greşeală cruntă, Pe care crunt a şi plătit-o Cezar.

UI

(singur, mai departe)

Venii-aici, în faţa raclei lui, Să vă vorbesc. Mi-a-ngăduit-o Brutus (Căci Brutus este un bărbat cinstit, Cum sînt şi ceilalţi toţi, bărbaţi cinstiţi). Mi-a fost prieten, drept şi credincios. Dar, zice Brutus, Cezar a fost despot, Şi Brutus este un bărbat cinstit.

A dus la Roma mii de prizonieri Şi-umpluse vistieria Romei cu Bănet strîns din răscumpărări. Să fie Aşa ceva faptă de despot, oare ? Neîndoios, omul sărac din Roma De i-ar fi spus-o, Cezar ar fi plîns. Despoţii-au inima de piatră ? Poate ! Dar, după Brutus, Cezar a fost despot. Şi Brutus este un bărbat cinstit. Aţi fost de faţă cînd, la Lupercalii, L-am îmbiat de trei ori cu coroana De rege, iar el a respins-o. Fost-a Aceasta fapta unui despot ? Nu ? Dar Brutus zice că a fost un despot. Iar el e, sigur, un bărbat cinstit.

Eu nu vorbesc ca să-1 înfrunt pe Brutus, Ci sînt aici să spun ceea ce ştiu. Cîndva l-aţi îndrăgit, şi-aveaţi temei! V-opreşte-acuma vreun temei să-1 plîngeţi ?

In timpul ultimelor versuri, coboară încet cortina. Apare o inscripţie : După *cum se spune, Hitler a luat lecţii de declamaţie şi de ţinută nobilă de la actorul provincial Basil.)*

, 8

Biroul Trustului conopidei. Arturo Ui, Er- nesto Roma, Giuseppe Givola, Emanuele Giri şi oameni de pază. O ceată de mici precupeţi sînt numai urechi la spusele lui Ui. Pe estradă, lingă Ui, şade, bolnav, bătrînul Dogsborough. In fund, Clark.

UI

(urlind)

Omor ! Măcel ! Bun-plac ! Şantaje ! Jaf ! în plină stradă, pocnete de puşcă !

Bărbaţi ce-şi văd cuminţi de treaba lor Şi paşnici cetăţeni ce intră-n primărie S-aducă mărturii — ucişi

în plină zi!
Vă-ntreb : ce face-n faţa-acestor fapte Conducerea oraşului ? Nimic.
Preaonorabilii se simt chemaţi Să plănuiască-afaceri tenebroase,
Celor cinstiţi să le ciuntească cinstea, Şi nu să intervină.

GIVOLA

Auziţi!

UI

Pe scurt, domneşte haosul. Căci dacă Oricine poate face orice vrea Şi orişice-i inspiră egoismul, înseamnă că se-nfruntă toţi cu toţii, Că, deci, ne stăpîneşte haosul.

Cînd îmi ţin paşnic chioşcul cu verdeţuri Ori îmi conduc, să zicem, camionul Cu conopidă, ori mai ştiu eu ce, Şi-un altul, nu chiar aşa paşnic, dă Buluc năvală peste mine-n chioşc, Strigînd : „Mîinile sus !“ sau trage-n roţi Cu browning-ul, ca să rămîn pe geantă, Nu poţi avea o viaţă liniştită.

Dar dacă ştiu că oamenii-s aşa, Nu mieluşei blajini, sînt nevoit Să fac ceva, să nu mă năvălească Şi mîinile să nu-mi mai ţin, tot la Cheremul orişicărui, ridicate, Ci să le pot utiliza la treabă, La număratul castraveţilor, să zicem, Sau ce mai ştiu eu. Căci acesta-i omul. De bunăvoie, omul n-o să pună Deoparte revolverul. Poate fiindcă E mai frumos aşa, ori poate fiindcă Anume demagogi 1-âr lăuda La primărie. Cît timp nu-mpuşc eu, împuşcă celălalt. E logic. Dar Ce-i de făcut atunci, vă întrebaţi.

Am să vă spun. Da-ntîi de toate-un lucru : Aşa ca pînă-acuma, nu mai merge.

Să stai, să leneveşti la casa ta de bani, Sperînd că o să fie-odată bine, Iar pe deasupra, între voi, să fiţi

împrăştiaţi şi dezbinaţi şi fără O pază bună să vă ocrotească, Să staţi neputincioşi, de-aceea, în faţa Oricărui gangster, asta nu mai poate Să meargă. Avem nevoie,-n consecinţă, în primul rînd de unitate. Al doilea : De jertfă. Cum ? Parcă v-aud că ziceţi: „Noi, jertfă ? Pentru pază să dăm bani ? Treizeci la sută, taxă de protecţie ?
Nu, nu ; nu vrem. Ni-i banul prea aproape.
De-am avea pază gratuit, mai va !“ Ei bine, scumpii mei zarzavagii, Nu-i chiar aşa de simplu. Pe de gratis Ai numai moartea. Orice altceva Te costă bani. Şi paza costă deci.
Şi liniştea. Şi siguranţa ta.
Şi pacea. Asta-i viaţa. Şi-aşa fiind, '
Şi pentru că în veci nu va fi altfel, Eu şi cîţiva pe care îi vedeţi
Aici de faţă — afară mai sînt şi-alţii — Am hotărît să vă-njghebăm noi paza.

(Giri şi Roma aplaudă.)

Ca să puteţi vedea însă că totul Urmează a se face pe-un temei Negustoresc, iată-1 pe domnul Clark, Din firma „Clark — vînzări en gros“, pe care Desigur îl cunoaşteţi foarte bine.

(Roma îl trage pe Clark în faţă. Cîţiva precupeţi aplaudă.)

GIVOLA

îngăduiţi, în numele-adunării,
Să vă spun bun sosit, domnule Clark.
Că Trustul conopidei intervine
Pentru ideea lui Arturo Ui Nu poate decît să vă onoreze.
Vă mulţumim, domnule Clark

CLARK

Noi, cei
Din Trustul conopidei, doamnelor Şi domnii mei,

vedem cu-ngrijorare
Cum tot mai anevoie vă desfaceţi Legumele. Se zice : sînt prea scumpe ? De ce sînt scumpe ? Fiindcă-ambalatorii Şi-ncărcătorii şi şoferii noştri, împinşi de elemente ticăloase, Cer şi tot cer mai mult. Aici e cazul Să ni se-aducă ordinea pe care-o Doreşte domnul Ui, şi-ai lui prieteni.

PRIMUL PRECUPEŢ

Dar dacă omul simplu-are venituri Mai mici şi tot mai mici, atuncea cine Ne cumpără legumele ?

UI

întrebarea
E foarte-ndreptăţită. Am să răspund : Pe muncitor, îţi place ori nu-ţi place, Din lumea noastră de-astăzi nu-1 mai poţi Exclude. Nici ca muşteriu măcar.
Am spus-o sus şi tare.-ntotdeauna, Că munca-onestă nu dezonorează, Ci că e constructivă şi c-aduce Profituri. Prin aceasta-i necesară. Oricare muncitor, luat în parte, Se bucură de simpatia mea.
Doar cînd se înhăitează şi-şi permite Să-şi vîre nasu-unde nu-1 taie capul, De pildă, cum se storc profituri şi Aşa şi mai departe, zic : stai, frate! Să ne-nţelegem : tu eşti muncitor, Aceasta vrea să zică să munceşti. De-mi vii însă cu greve şi-ncetezi Să mai munceşti, nu mai eşti muncitor, Ci-un element primejdios, şi-atunci Te-înhaţ!

(Clark aplaudă.)

I Dar pentru a vedea mai mult
|Că toate-urmează s-aibe loc cinstit, Pe-ncredere, se află-aci de faţă Un om, ce pentru toţi din noi, pot spune, Slujeşte drept model de-naltă cinste Şi de integritate : domnul Dogsborough.

(Precupeţii *aplaudă ceva mai tare.)*

Mă simt profund dator, în clipa asta, Să vă aduc, domnule Dogsborough, Prinos de mulţumire. Providenţa, Ea ne-a legat. Nu am să uit vreodată Că-

un om ca dumneavoastră m-a ales Pe mine, ucenicul, biet fecior Al Bronxului, să-i fiu prieten, ba Pot zice chiar drept fiu că m-a ales.

(Prinde mina moliu atîrnîndă a lui Dogsborough şi o scutură.)

GIVOLA

(cu *jumătate de voce)*

Emoţionantă clipă : fiu şi tată !

GIRI

(trece *in faţă)*

Vedeţi, măi lume, şeful ne vorbeşte Din inimă ! Zăresc în ochii voştri ,Niscai nedumeriri. Hai, întrebaţi! Şi fără frică ! Nu-nghiţim pe nimeni Dacă nu ne-ntărîtă. Vi-o spun verde : Nu-mi place vorbăria, mai ales Nu sufăr cîrcoteala stearpă, care Se-agaţă de orice şi nu-ţi mai lasă Un fir de păr întreg şi care, plină De ahuri şi de însă, la nimic

Nu duce. în schimb, propuneri pozitive, Cum am putea să facem ceea ce

Ar trebui să facem, în sfîrşit, Aşa ceva primim cu bucurie !

Hai, ciripiţi!

(Precupeţii nu se mişcă.)

GIVOLA

Şi nu ne menajaţi!

Cred că mă ştiţi pe mine şi că-mi ştiţi iţ>i florăria mea.

UN OM DE PAZĂ

Hurra, Givola!

GIVOLA

Vreţi, aşadar, s-aveţi o pază,-ori vreţi Măceluri, jafuri, bunul-plac, şantaje, Omor ? Pe scurt, să fie, vreţi, de rău ?

' PRIMUL PRECUPEŢ

Am dus-o pînă-acum destul de calm, în prăvălia mea n-au fost scandaluri.

AL DOILEA PRECUPEŢ Nici în a

mea.

AL TREILEA PRECUPEŢ

Nici în a mea.

GIVOLA

Ciudat!

AL DOILEA PRECUPEŢ

E drept, am auzit că în negoţul Cu băuturi spirtoase a fost deunăzi Ceva ce-aduce cu cele descrise De domnul Ui; c-au fost făcute ţăndări Paharele şi s-a vărsat alcoolul Acolo unde n-au vrut să plătească Taxa de pază. Slavă Domnului, Negoţul de legume însă-a fost Lăsat în bună pace pînă astăzi.

ROMA

Şi-uciderea lui Sheet ? Moartea lui Bowl ? Acestea-s bună pace ?

AL DOILEA PRECUPEŢ

Au acestea
Cumva, domnule Roma, de-a face Cu conopida ?

ROMA

Nu. Vă rog, o clipă.

(Roma se întreţine cu Ui, care, după marea lui cuvîntare, şade sleit de puteri şi indiferent. După cîteva cuvinte, îi face semn lui Giri să se apropie. Ia parte şi Givola la o aprinsă conversaţie pe şoptite. Apoi Giri face semn unui om de pază şi iese repede cu el afară.)

GIVOLA

Stimată adunare ! Tocmai aflu Că o femeie necăjită-1 roagă Pe domnul Ui să-asculte în faţa Acestei adunări cîteva vorbe De mulţumire.

(Se duce în fund şi conduce o femeie fardată şi ţipător îmbrăcată — Daisy din docuri — care vine ţinînd de mînă o fetiţă. Cei trei se înfăţişează lui Ui, care s-a ridicat.)

Vorbiţi, doamnă BowL

(Precupeţilor.)

Aud că-i doamna Bowl, recenta văduvă A lui Bowl, procurist al Trustului De conopidă, care ieri, în timp Ce se grăbea, cu simţul datoriei, La primărie, a fost ucis de-o mînă Necunoscută. Doamnă Bowl!

DAISY DIN DOCURI

în marea durere care m-a lovit, prin neruşinatul omor săvîrşit asupra bietului meu soţ, în timp ce se ducea la primărie să-şi împlinească cetăţeneşte datoria, aş vrea, domnule Ui, să-mi exprim mulţumirea mea profundă pentru florile pe care mi le-aţi trimis, mie şi fetiţei mele în vîrstă de şase ani, căreia i-a fost răpit părintele. *(Adunării.)* Domnilor, nu sînt decît o amărîtă văduvă, dar îndrăznesc să spun că - fără domnul Ui aş fi astăzi pe drumuri, o spun oricînd, cu tărie. Fetiţa mea, în vîrstă de cinci ani, şi eu nu o să v-o uităm, domnule Ui, niciodată.

(Ui întinde lui Daisy mina şi pune *copilului mina sub bărbie.)*

GIVOLA

Bravo !

(Prin *adunare intră în diagonală Giri,* cu pălăria *lui Bowl. pe cap, urmat de cîţiva gangsteri, care au cu ei bidoane cu petrol. Aceştia îşi taie drum spre ieşire.)*

UI

Primeşte condoleanţe, doamnă BowL Această neobrăzată, ticăloasă Turbare trebuie să ia siîrşit, Căci...

GIVOLA

(văzînd că precupeţii încep să plece)

Staţi! Şedinţa nu s-a încheiat. Urmează-acum prietenul James Greenwool — C-un cîntec iritonat în amintirea Bietului Bowl — şi o colectă pentru Sărmana văduvă. E un bariton.

(Unul dintre oamenii de pază vine în faţă şi cîntă un cîntec lacrimogen, în care se repetă din abundenţă cuvîntul „cămin". Gangsterii stau, de-a lungul executării cînte- culuí, adînciţi în degustarea muzicii, cu capetele în mîini ori aplecaţi înapoi, cu ochii închişi. Aplauzele sărăcăcioase care urmează sînt întrerupte de şuierul poliţiei şi al sirenelor de pompieri. O mare fereastră din fund se înroşeşte.)

ROMA

Foc în cartierul docurilor !

O VOCE

Unde ?

UN OM DIN GARDĂ

(intră)

E vreunul Hook pe-aici ?

AL DOILEA PRECUPEŢ

Da ! Ce se-ntîmplă ?

OMUL DIN GARDĂ

Hambarul dumitale. Arde.

(Hook, precupeţul, dă năvală-afară. 11 urmează unii dintre precupeţi, alţii se dup la fereastră.)

ROMA

Staţi!

Nu iese nimeni >

(Untului din gardă.)

Zi: focu a fost pus ?

OMUL DIN GARDA

Da, sigur, boss. S-a dat peste bidoane De gaz.

AL DOILEA PRECUPEŢ

Pe-aici s-au dus bidoane.

ROMA
(turbat)

Cum ?

E careva de spune că-am fi noi ?

UN OM DIN GARDA
(îi pune *omului browning-ul în coastă)*

Ce zici c-au fost duse pe-aici ? Bidoane ?

ALŢI OAMENI DIN GARDĂ
(altor precupeţi)

Tu ai văzut bidoane ? — Tu ?

PRECUPEŢII

Eu, nu. —

Nici cu, nu !

ROMA

Să sperăm.

GIVOLA
(repede)

Chiar cel ce tocmai Ne

povestea ce calm se desfăşoară Negoţul conopidei, îşi vede-acum Arzînd în flăcări propriu-i magazin Şi în cenuşă preschimbat de-o mînă Nelegiuită. Tot nu vă daţi seama ? Ce, sînteţi orbi ? Uniţi-vă ! Pe loc !

UI

(urlă)

Rău am ajuns în ăst oraş ! Un foc După-un omor. Da, pînă şi-orbii văd Că pe oricine-1 paşte-aşa prăpăd.

(Apare o inscripţie : *In februarie 1933, clădirea Reichstagu-lui se prăbuşi în flăcări. Hitler învinovăţi pe duşmanii lui că ar fi produs ei incendiul şi dădu semnalul nopţii „cuţitelor lungi".)*

9

Procesul incendierii hambarelor. Presă. Jude* cătorul. Procurorul. Apărarea. Tînărul Dogsborough. Giri. Givola. Daisy din docuri. **Oa**meni de pază. Precupeţi şi acuzatul Fish.

a

(In faţa scaunului martorilor se află Emanuele Giri; acesta arată spre acuzatul Fish, care şade cuprins de o totală apatie.)

GIRI

(ţipind)

Asta e cel ce cu-o infamă mină
A aprins focul ! îşi strîngea la piept
Bidonul de petrol cînd am pus ochii Pe el. Ridică-te, mă, cînd vorbesc !

Ridică-te 1

(Fish e ridicat cu forţa; stă clătinîndu-se **pe** *picioare.)*

•JUDECĂTORUL

Acuzat, adună-te. Te afli în faţa justiţiei. Eşti învinovăţit de crima incendierii. Gîndeşte-te la ce te aşteaptă !

FISH

(gingăveşte)

Arlarlarl.

JUDECĂTORUL

De unde ai luat bidonul de petrol ?

FISH

Arlarl.

(La un semn al judecătorului. un medic supraelegant, cu mutră tenebroasă, se apleacă asupra lui Fish şi schimbă o privire cu Giri.)

MEDICUL

Simulează.

APĂRĂTORUL

Apărarea solicită o contraasistenţă medicală.

JUDECĂTORUL

(surizînd)

Se respinge.

APĂRĂTORUL

Domnule Giri, cum de s-a nimerit să vă aflaţi la faţa locului în clipa cînd a izbucnit la hambarul domnului Hook incendiul care a preschimbat în cenuşă douăzeci şi două de case ?

GIRI

Făceam tocmai o plimbare de digestie.

(Cîţiva oameni din gardă rid. Giri le ţine isonul.)

APĂRĂTORUL

Vă este cunoscut, domnule Giri, că acuzatul Fish este un şomer care, în ajunul incendiului, făcuse pe jos drumul pînă la Chicago şi că nu mai fusese în acest oraş niciodată ?

GIRI

Ce, cînd ?

APĂRĂTORUL

Automobilul dumneavoastră portă numărul XXXXXX?

GIRI

Sigur.

APĂRĂTORUL

A staţionat automobilul acesta patru ore, înainte de incendiu, în faţa restaurantului lui Dogsborough, în strada 87 ? Iar acuzatul Fish a fost tîrît în nesimţire din acest restaurant ?

GIRI

De unde să ştiu eu asta ? Am fost toată ziua într-o călătorie de plăcere la Cicero, unde m-am întîlnit cu cincizeci şi două de persoane, care pot aduce mărturie, sub prestare de jurămînt, că m-au văzut.

(Oamenii din gardă rid.)

I

APĂRĂTORUL

Dar n-aţi afirmat abia că aţi făcut la Chicago, în dreptul docurilor, o plimbare de digestie ?

GIRI

Aveţi ceva împotrivă, domnule, dacă-mi iau masa la Cicero şi-mi fac digestia la Chicago ?

(Un mare şi prelung hohot de rîs, la care ia parte şi judecătorul.)

(întuneric. O orgă cîntă marşul funebru al lui Chopin în ritm de jazz.)

b

(Cînd se *face iarăşi lumină, stă pe scaunul martorilor precupeţul Hook.)*

APĂRĂTORUL

Aţi avut vreodată, domnule Hook, vreo ceartă cu acuzatul ? Şi, în genere, l-aţi văzut măcar vreodată ?

HOOK

Niciodată.

APĂRĂTORUL

Pe domnul Giri l-aţi văzut ?

HOOK

Da, în biroul Trustului conopidei, în ziua cînd s-a produs incendiul hambarului meu.

APĂRĂTORUL

înainte de incendiu ?

HOOK

Chiar înainte de incendiu. A trecut prin sală cu patru bărbaţi care duceau cu ei bidoane de petrol.

(Rumoare în banca presei şi printre oamenii din gardă.)

JUDECĂTORUL

Linişte în banca presei!

APĂRĂTORUL

Cu ce proprietate se învecinează hambarul dumneavoastră, domnule Hook ?

HOOK

Cu proprietatea casei de şlepuri, care aparţinea înainte lui Sheet. Hambarul meu este legat printr-un gang de curtea casei de şlepuri.

APĂRĂTORUL

Vă este cunoscut, domnule Hook, că domnul Giri locuia în casa de şlepuri, fostă Sheet, şi că are deci acces la terenul casei de şlepuri ?

HOOK

Da, ca administrator al depozitului.

(Mare rumoare în banca presei. Oamenii din gardă murmură şi iau o poziţie ameninţătoare faţă de Hook, ca şi faţă de apărător şi presă. Tinărul Dogsborough vine în grabă la judecător şi-i şopteşte ceva la ureche.)

Tăcere. Amînăm dezbaterile datorită indispoziţiei acuzatului.

(întuneric. Orga cintă iarăşi marşul funebru , de Chopin in ritm de dans.)

X

C

(Cind se face iarăşi lumină, Hook şade tot pe scaunul martorilor, dar prăbuşit, cu un baston lingă el şi pansat in jurul capului şi deasupra ochilor.)

PROCURORUL

Vedeţi prost, domnule Hook ?

HOOK

(anevoie)

f

Da, da.

PROCURORUL

Spuneţi-ne, sînteţi în stare să recunoaşteţi pe cineva precis şi clar ?

HOOK

Nu.

PROCURORUL

Pe bărbatul de colo, bunăoară, îl recunoaşteţi ? *(Arată spre Giri.)*

HOOK

Nu.

PROCURORUL

Nu puteţi, aşadar, afirma că l-aţi văzut vreodată ?

HOOK

Nu.

PROCURORUL

Acum, o întrebare foarte importantă, Hook. Gîndeşte bine înainte de a răspunde. întrebarea e aceasta : Se mărgineşte hambarul dumneavoastră cu proprietatea casei? de şlepuri, fostă Sheet ?

HOOK

(după o pauză)

Nu.

.PROCURORUL

Asta e totul.

(întuneric. Orga cîntă mai departe.)

d

(Lumină ; pe scaujiul martorilor se află Dalsy dini docuri.)

DAISY

(cu *voce mecanică)*

Recunosc foarte bine pe acuzat după expresia lui vinovată şi pentru că are înălţimea de un metru şi şaptezeci. Am auzit de- la cumnată-mea că a fost văzut în faţa primăriei în ziua cînd soţul meu a fost împuşcat în timp ce intra în primărie. Avea sub braţ un pistol automat, marca „Webster" şi părea suspect la înfăţişare.

(întuneric. Orga continuă să clnte.)

e

(Lumină ; pe scaunul martorilor e Giuseppe Givola. Ceva mai departe, omul de pază Greenwool.)

S-a afirmat aici că nişte oameni ar fi scos din biroul Trustului conopidei bidoane de petrol înainte de a se fi produs incendiul. Ce ştiţi despre aşa ceva ?

GIVOLA

Poate fi vorba numai despre domnul Greenwool.

PROCURORUL

Domnul Greenwool este amploiat la dumneavoastră, domnule Givola ?

GIVOLA

Da, de bună seamă.

PROCURORUL

Care e profesiunea dumneavoastră, domnule Givola?

GIVOLA"^

Florar.

PROCURORUL

în acest negoţ se foloseşte din abundenţă petrol?

GIVOLA
(serios)

Nu ; doar împotriva păduchilor de frunze.

PROCURORUL

Ce-a căutat domnul Greenwool în biroul Trustului de conopidă ?

GIVOLA

A executat un cîntec.

Aşadar, el n-ar fi putut, în acelaşi timp, să transporte bidoane de petrol spre hambarul lui Hook.

GIVOLA

Absolut cu neputinţă. Prin caracterul lui, nu e omul care să se dedea la incendieri. E bariton.

PROCURORUL

Las la aprecierea instanţei a permite martorului Greenwool să cînte aici frumosul cîntec pe care l-a executat în biroul Trustului conopidei în momentul cînd se producea incendiul.

JUDECĂTORUL

Curtea apreciază ca inutilă propunerea.

GIVOLA

Protestez.
(Se ridică.)

E nemaiauzit ! Asta-i prigoană :
Să iei drept existenţe-obscure tineri Pur sînge, şi aceasta numai fiindcă, Pliviţi de-aproape. Trag la mai mare. Revoltător.

(Rîsete. întuneric. Orga cîntă mai departe.)

t

(Lumină; curtea de judecată arată semnele unei totale istoviri.)

JUDECĂTORUL

Presa a dat să se înţeleagă că tribunalul ar putea fi expus presiunilor dintr-o anumită parte. Curtea

constată că n-a fost expusă din nici o parte vreunei presiuni şi că-şi împlineşte misiunea în deplină libertate. Socotesc că această lămurire e suficientă.

PROCURORUL

înalţă curte ! Considerînd că acuzatul Fish, e împietrit într-o *dementia* simulată, acuzarea vede peste putinţă continuarea interogatoriului său. Propunem deci...

APĂRĂTORUL

înaltă curte ! Acuzatul îşi revine.

(Nelinişte.),

/ FISH

(pare să se trezească)

Arlaparlaparl.

APĂRĂTORUL

Apă! înaltă curte, propun interogarea acuzatului Fish !

(Mare nelinişte.)

PROCURORUL

Protestez! Nici un semn nu indică, în vreun fel, că acuzatul e în deplinătatea facultăţilor lui mintale. Totul nu-i decît o urzire a apărării, o goană maniacă după senzaţional, după influenţarea publicului!

FISH

Apărl.

(E sprijinit de apărător şi se ridică.)

APĂRĂTORUL

Poţi răspunde, Fish ?

FISH

Darl.

APĂRĂTORUL

Fish, spune tribunalului: ai dat foc în ziua de 8 a lunii trecute unui hambar de zarzavaturi din ocuri ? Da ori nu ?

FISH

Nuvu.

APĂRĂTORUL

Cînd ai venit la Chicago, Fish ?

FISH

Apă 1

APĂRĂTORUL

Apă !

(Rumoare. Tînărul Dogsborough s-a dus la judecător şi-i vorbeşte din nou insistent.)

GIRI

(se ridică şi urlă)

Scorniri! Minciună ! Minciună !

APĂRĂTORUL

L-ai mai văzut *(arată pe Giri) pe* omul ăsta înainte ?

FISH

Da. Apă.

APĂRĂTORUL

Unde? în restaurantul lui Dogsborough, în docuri?

FISH

(încet)

Da.

(Mare *nelinişte. Oamenii din gardă scot pistoalele şi huiduiesc. Medicul vine fuga cu un pahar. Ii toarnă conţinutul pe gît lui Fish, înainte ca apărătorul să-i poată lua paharul din mină.)*

APĂRĂTORUL

Protestez ! Cer examinarea paharului!

JUDECĂTORUL
(schimbă priviri cu procurorul)

Se respinge.

DAISY
(ţipă către Fish)

Asasinule !

APĂRĂTORUL

înaltă curte!
Vor gura adevărului, pe care Nu-i cu putinţă s-o - nchizi cu-un mormînt, Cu-un petic de hîrtie să-o astupe, Cu judecata prea înaltei curţi, Sperînd, se pare, că sînteţi o curte Prea josnică ! Se strigă-aici justiţiei: „Sus mîinile !“ Să vadă-oraşul nostru, Îmbătrînit doar într-o săptămînă, De cînd, gemînd, e nevoit să lupte Cu soiul sîngeros a cîţiva monştri, Că şi justiţia îi este căsăpită ?
Nu căsăpită doar, ci pîngărită, Căci violenţei pradă s-a lăsat ?

naltă curte, frîngeţi procedeul Lcesta!

PROCURORUL

Protestez ! Protest! Protest!

GIRI

Mă cîine, mă ! Mă javră sfănţuită ! Minciună ! Otravă personificată ! îmi ieşi tu de aici şi-ţi scot eu, lasă, Şi maţele din tine ! Criminale !

APĂRĂTORUL

întreg oraşu-îl ştie pe-acest om !

GIRI

(turbat)

Şi tacă-ţi botul 1

(Judecătorului, care vrea să-l întrerupă.)

Şi tu ! Tacă-ţi botul De-ţi este dragă viaţa, tacă-ţi botul!

(Fiind aproape sufocat, judecătorul izbuteşte să vorbească.)

JUDECĂTORUL

Vă rog, tăcere ! Apărătorul va avea să dea socoteală pentru ofensă adusă tribunalului. Revolta domnului Giri îi apare tribunalului justificată. *(Apărătorului.)* Continuaţi.

APĂRĂTORUL

Fish ! Ţi s-a dat în restaurantul lui Dogsborough să bei ? Fish ! Fish !

FISH

(lăsînd capul să-i cadă moale)

Arlarlarl.

APĂRĂTORUL

Fish ! Fish ! Fish !

GIRI

(urlînd)

E pneul spart, vai! Strigă-1 mult şi bine !
O să vedem, acum, cine pe cine.

(într-o atmosferă de mare rumoare se face întuneric. Orga cîntă mai departe marşul funebru al lui Chopin în ritm de dans.)

g

(Lumină; judecătorul e în picioare şi anunţă cu voce stinsă sentinţa. Acuzatul Fish este alb ca varul.)

JUDECĂTORUL

Charles Fish, te osîndesc, pentru crimă de incendiere, la cincisprezece ani temniţă grea.

(O inscripţie : *Intr-un mare proces, procesul incendierii* Reichstag-ului, tribunalul din *Lelpzig condamnă pe un şomer drogat la moarte. Incendiatorii au fost lăsaţi în libertate.)*

10

Conacul lui Dogsborough. Noapte, spre zori. z Dogsborough îşi scrie testamentul şi mărturia.

Şi-aşa, eu, Dogsborough, cinstitul
— După optzeci de ierni trăite-n cuviinţă — M-am învoit cu toate cele ce-a
Comis şi-urzit această cruntă bandă O, lume ! Aud pe cei ce mă cunosc Dş mai-nainte că aş fi străin
Dd'toate-acestea şi că de le-aş şti, Eu nu le-aş tolera. Dar eu le ştiu. Ştiu cine-a ars lui Hoolrhambarul. Ştiu
Şi cine a momit pe bietul Fish Şi l-a smintit. Cînd Sheet cădea ucis, Cu un bilet de drum în haină, ştiu
Că Roma se afla la dînsul. Ştiu Că Giri-a tras în Bowl, în ziua aceea, în faţa primăriei, pentru că Sărmanul
cunoştea prea multe despre Cinstitul Dogsborough. Ştiu că lui Hook Tot el i-a făcut felul. L-am văzut
Purtînd şi pălăria lui pe cap.
Ştiu despre cinci omoruri de-ale lui Givola ; le-amintesc în treacăt. Ştiu Tot, totul despre Ui, că el
avea De toate cunoştinţă : de la moartea Lui Sheet şi Bowl, pîn’la omorurile Lui Givola şi pînă la incendiu.
Acestea toate le-am ştiut şi-am tolerat Acestea toate, eu, cinstitul vostru Dogsborough, din dor de avuţie şi
Din teamă că-o să vă îndoiţi de mine.

„Mammoth-Hotel.“ Suita lui Ui. Ui zace într-un fotoliu adine şi cască ochii în tavan. Givola scrie ceva, şi doi oameni de pază îl privesc, rin jind, peste umeri.

GIVOLA

„Las, deci, eu, Dogsborough, lui Givola, Cel bun şi harnic, birtul meu. Lui Giri, Cel plin de rîvnă, doar cam pătimaş, Acest conac. Lui Roma, cel cuminte, Pe fiul meu. Vă rog, lui Giri daţi-i. Postul de jude. Iar lui Roma, cel de Şef de poliţie. Givola însă Să aibă grijă de săraci. Din suflet Vă rog, pe Arturo Ui să-1 numiţi în postul meu. E demn de el. Vă-ncredeţi în ce vă spune Dogsborough al vostru, Bătrînul şi cinstitul!“ — Cred că-ajunge. Şi sper să crape iute. Testamentul ăsta Va face, ai să vezi, minuni. De cînd Se ştie că-i pe ducă şi de cînd Se speră că, oricum, bătrînul are Să fie dus cuviincios la groapă, E-activ spălatul de cadavre. E Nevoie de o piatră funerară, Cu-o-inscripţie drăguţă. Neamul corbilor Trăieşte doar din vechi, din reputaţia Multpreavestitului corb alb, ce-a fost Cîndva şi undeva văzut. Bătrînul Le este corbul alb, de vreţi s-o ştiţi. Aşa arată corbul lor cel alb.

e-altfel, patroane, după cît miros, rea stă în juru-i Giri. Eu nu cred ă fie bine.

UI

(pornit)

Giri ? Ce-i cu Giri ?

GIVOLA

timic, dar prea stă-n preajma lui Dogsborough.

m

u nu mă-ncred în el.

(Intră Giri, cu o nouă pălărie pe cap, a **lui Hook.)**

GIVOLA

Nici eu ! Ei, dragă Giri,
Cum stăm cu-apoplexia lui Dogsborough ?

GIRI

Nu se încrede-n medic. Nu-1 primeşte.

GIVOLA

Pe bunul nostru doctor, ce-a-ngrijit
Atîta de fumos pe Fish ?

GIRI

Pe altul
Eu nu-1 primesc. Bătrînul trăncăneşte
Prea mult

UI

Ori poate i se trăncăneşte...

GIRI

Ce vrei să spui? *(Lui Givola.)* Mă, dihor puturo Iar ai mîncat rahat ?

GIVOLA
(grijuliu)

Ia, dragă Giri,
Citeşte testamentul.ăsta.

GIRI
(l-t smulge din mină)

Ce?
Sînteţi nebuni ? Şef de politie, Roma ?

GIVOLA
El o pretinde. Şi eu-s împotrivă.
Iubite Giri. Din păcate, nu poţi Să te încrezi în Roma.
(Intră Roma, urmat de oameni din gardă.)
Hallo, Roma !
Citeşte testamentul!

ROMA
(îl *smulge din mîna lui Giri)*

Dă-1 încoa'! Deci
Giri judecător. Şi-unde-i fiţuica
Bătrînului ?

GIRI

O mai păstrează şi încearcă s-o strecoare pe ascuns. L-am prins pe fiu-său de cinci ori.

ROMA
(întinde *mîna)*

GIRI

Hai, scoate-o!

GIRI

Ce ? N-o am.

ROMA

O ai, potaie!

(Stau unul în faţa celuilalt, furioşi.)

Şi ştiu cc plănuieşti. Chestia cu Sheet Pe mine mă priveşte.

GIRI

E şi chestia

Cu Bowl; şi asta-i treaba mea.

ROMA

Desigur.

Atît, că voi sînteţi mişei, iar eu —

Un om. Te ştiu eu, Giri, şi de-asemeni

Pe tine, Givola, te ştiu ! în tine, Nici cît în cracul tău şontîc, nu cred.

Ce tot căutaţi pe-aici ? Ce uneltiţi ?

Ce-ţi tot şopăcăiesc, Arturo, despre mine ? Nu-ntindeţi coarda, mă, că de vă prind, Vă curăţ, mă, ca petele de sînge !

GIRI

Să nu mă iei tu ca pe-un cuţitar !

ROMA

(oamenilor din gardă)

De voi vorbeşte ! Aşa vă socotesc azi Cei din cartierul general: drept cuţitari!

Ei stau, mă rog, cu domnii mari din trust -

(arătînd spre Giri)

Cămaşa de mătase i-a cusut-o

Lenjerul lui Clark — iar VOT aveţi parte De trebilq de rînd. *(Lui Ui.)* **Şi tu o rabzi.**

UI

(parcă deşteptindu-se)

Eu ? Ce rabd eu ?

GIVOLA

Să pună să împuşte în camionul lui Caruther, om din trust.

UI

Aţi tras în camionul lui Caruther ?

ROMA

Au acţionat de capul lor cîţiva Oameni de-ai mei. Băieţii nu prea pot Să înţeleagă de ce sînt sortite Să-o pată şi să se spetească numai Tarabe pirpirii, dărăpănate, ' Nu şi cogeamite garaje. Nici eu, Să fiu al naibii de-o pricep, Arturo !

GIVOLA

Oricum, trustul e foc.

GIRI

Clark ne zicea ieri Că-aşteaptă să se mai întîmple-o dată. A fost din cauza asta şi la Dogsborough.

UI

(rău *dispus)*

Ai grijă,-Ernesto : asta nu se cade.

GLRI

Ia, şefule, măsuri. Altfel, băieţii
O să mai ţi se suie-n cap.

GIVOLA

l Iar trustul
E foc, patroane!

ROMA

(scoate browning-ul; celor doi)

Aşa ? Mîinile sus!
Şi voi! Mîinile sus, toţi, fără fiţe I
Şi la perete.

(Givola, *oamenii lui şi Girl ridică* **mîinile şi** *se retrag şleampăt spre perete.)*

UI
(rece)

Ce v-a apucat î Emesto, nu-i întărită ! Ce-aveţi ?
O-mpuşcătură într-un camion Cu zarzavat! Ei şi ? Aşa ceva Se poate lesne aranja. încolo,
Merg toate ca pe unt, în ordine. Incendiul a dat rod. Ni se plăteşte; Treizeci la sută pentru ceva pază, în mai puţin de-o săptămînă, iată,
Ne stă-n genunchi un cartier întreg. Şi nici măcar un deget contra noastră. Şi-am planuri noi, mai mari.

GIVOLA
(repede)

Ce fel de planuri ?

GIRI

Ci fă ceva pe planuri! Vezi mai bine
De braţe, să le dau jos.

ROMA

E mai sigur,

Arturo, să le stea tot sus !

GIVOLA

Frumos Ne-ar sta să vină-acuma Clark şi să Ne vadă-aşa!

UI

Ernesto,-ascunde arma!

ROMA

Eu. nu ! Trezeşte-te, Arturo ! Nu vezi Că-şi fac cu tine jocul ? Că te vînd Acestor Clark şi Dogsborough ?

„Frumos Ne-ar sta să vină Clark şi să ne vadă !“ La cine-s banii dobîndiţi cu casa De şlepuri ? Unde-s ? Că nici nu-i văzurăm ? Băieţii aruncă-n aer prăvălii Şi-ţi cară la bidoane spre hambare, Oftînd : „Arturo nu ne mai cunoaşte Pe noi, ce pentru el făcurăm totul. El face pe-armatorul, pe boierul. Trezeşte-te. Arturo!**

Gnu

Da, şi dă-te-n fapt Şi spune—ne ce hram ţii ?

UI

(sare-n sus)

Vra să zică, îmi puneţi revolveru-n piept ? Ei nu, Aşa n-ajungeţi la nimic cu mine. Aşa fel, nu. De-mi vii cu-ameninţări, îţi scrii singur sentinţa. Eu îs om blînd. Ameninţări însă nu-mi plac. Acela Ce nu se-ncredc-orbeşte-n mine poate Să-şi vadă frumuşel de drum. Şi-aici Nu-i loc de răfuială. Deviza mea-i: Fă-ţi datoria, şi fă-o pîn’la capăt. Iar la

răsplată-am eu cuvîntul. Căci Răsplata vine după faptă ! Eu doar Atît vă cer : încredere şi iarăşi încredere ! Voi asta nu aveţi: Credinţă ! Şi cînd nu-i credinţă, totu-i Pierdut! Ce credeţi voi ? De ce-am putut Să fac tot ce-am făcut ? Fiindcă-am avut Credinţă ! Pentru că-am crezut fanatic în cauză ! Şi cu credinţă, cu Nimic alt decît cu credinţă, am Pornit-o spre acest oraş, şi l-am Silit să-mi cadă în genunchi. Credinţa M-a însoţit la Dogsborough, şi cu Credinţa am pătruns şi-n primărie. Cu mîna goală şi doar cu această Credinţă de nestrămutat.

ROMA

Şi cu Pistolul.

Nu. Pistol mai au şi alţii.
Dar ce nu au este credinţa fermă Că-s destinaţi conducători să-ajungă. Şi-aşa ar trebui şi voi să credeţi în mine ! Da, să credeţi trebuie, să credeţi! Că eu vă vreau doar binele şi ştiu Ce este binele. Că aflu deci
Şi drumul care duce la izbîndă.
De moare Dogsborough, voi hotărî Eu cine ce devine. Atît vă spun: Veţi fi satisfăcuţi.

GIVOLA
(pune *mîna la piept)*

Arturo!

ROMA

Valea!

(Giri, *Givola* **şi oamenii de** *pază ai lui Givola ies încet, cu* **mtinile** *ridicate.)*

GIRI
(ieşind, lui Roma)

Drăguţă pălărie.

GIVOLA
(ieşind)

Roma, scump...

ROMA

Afară!
Vezi, nu uita să rîzi, paiaţă Giri, Şi tu, Givola, hoţule, să nu-ţi uiţi Piciorul strîmb, de nu-i furat şi ăsta, Cu siguranţă.

(Cînd au ajuns afară, Ui cade din nou în starea lui de meditaţie.)

UI

Lasă-mă-acum singur!

ROMA

De n-aş nutri, Arturo.-acea credinţă De care ai vorbit, n-aş şti adesea Cum să-mi privesc în ochi ciracii. Trebuie Să acţionăm ! Şi cît mai iute : Giri Cloceşte porcării I

UI

Ernesto! Acum Concep noi lucruri, mari. Lasă-1 pe Giri! îmi eşti, Ernesto, cel mai vechi prieten Şi credincios locotenent. De aceea Am să-ţi destăinui planul meu cel nou, Care a şi ajuns departe.

ROMA
(radios)

Spune! Ce-am să-ţi comunic despre Giri, poate Să-aştepte.

(Se *aşază lîngă el. Garda lui stă aşteptînd la colţ.)*

UI

Cu Chicago e gata. Vreau Mai mult.

ROMA

Mai mult ?

Că vezi nu-i doar aici firg de legume.

ROMA

Nu. Dar cum să-ntinzi în altă parte laba ?

UI

Prin intrarea
Din faţă. Şi prin cea din dos. Prin geamuri. Luaţi la goană şi aduşi. Chemaţi în ajutor şi defăimaţi. Cerşind Şi-ameninţînd. Cu adulări şi-insulte Blajini la violenţă, de-oţel La-mbrăţişări. întocmai ca aici.

ROMA

Da, numai că : altundeva e altcum

UI

O repetiţie generală, poate,
Aşa, de formă,-ntr-un oraş mai mic Nu ar strica. Ne-ar arăta, în schimb, De e altcum, altundeva. Eu nu cred.

ROMA

Şi unde-ai vrea această repetiţie ?

UI

La Cicero.

ROMA

Acolo-i Dullfeet, ăla
Cu foaia lui pentru comerţul de

Legume şi cu-opinii personale:
Cel ce-n fiece sîmbătă mă-njură
Că l-am ucis pe Sheet.

UI

Ar trebui
Să tacă.

ROMA

N-ar fi greu. Un gazetar
De teapa asta are şi duşmani. [1]
Negreala de tipar îi face pe-unii Să vadă roşu.
Aşa sînt eu, de pildă.
Da, n-ar fi greu să-1 faci să tacă,-Arturo.

UI

Ar trebui urgent să tacă. Trustul
A şi-nceput să aibă negocieri
Cu Cicero. Mai-întîi, în termeni paşnică Vreau să le vindem conopidă.

ROMA

Da.
Şi cine negociază?

UI

Cldrk, dar are
Dificultăţi. Din vina noastră.

ROMA

Aşa!
Şi Clark e-n combinaţie. în Clark nu am încredere.

UI

La Cicero se zice
.Că noi am urmări ca umbra trustul.

Vor conopidă. însă fără noi. Li-i groază precupeţilor de noi. Nu numai lor : soaţa lui Dullfeet face, De cîţiva ani, la Cicero, import De zarzavat, şi-ar fi dispusă Să intre-n Trustul conopidei. Dacă N-am fi fost noi, ar fi intrat de mult

ROMA

Cu-alte cuvinte, planul'de-a pătrunde La Cicero nu pleacă de la tine, Ci de la trust. Pricep acum, Arturo, Tot, toate cele! E limpede ca cerul Ce se petrece-aici.

UI

Unde?

ROMA

în trust I La Dogsborough-n conac! Şi testamentul Lui Dogsborough ! E comandat de trust I Vor Cicero să-şi anexeze şi Le stai tu-n drum. S-ar descotorosi ei De tine. Da-n ce chip ? Că-i ai la mînă : Le-ai fost, în porcăriile lor proprii, De trebuinţă. De-aia te-au lăsat Să faci tot ce-ai făcut. Ce-i de făcut cu tine ? Ei, Dogsborough se dă-n vileag. Bătrînul Se tîrîie spre groapă cu cenuşa Pe cap. De aia trustu-i dă tîrcoale Şi-i ia mişcat hîrtia dintre gheare Şi o citeşte în suspine presei: Cum se căieşte şi, stăruitor, cum Le cere acum să stîrpească ciuma Pe care dînsul — da, o recunoaşte —

A răspîndit-o printre ei, şi să Se-ntoarcă la negoţul vechi, cinstit, Al conopidei. Asta le e planul, Arturo. Şi-n el sînt toţi vîrîţi: Şi Giri, ce-a lăsat pe Dogsborough Să mîzgălească testamente, şi-i Amic cu Clark, cel ce-are greutăţi La Cicero din vina noastră

şi Care ar dori să n-aibă nici o umbră La luatul banilor. Şi Givola, Cu nasul lui ce simte mortăciunea.

Ar trebui să se încheie-ntîi de toate Cu Dogsborough aceasta, cu bătrînul Şi preacinstitul Dogsborough, cel care Mînjeşte trădător fiţuici şi astfel Aruncă-n tine cu noroi. Altminteri, îţi cade-n baltă planul Cicero !

UI

Crezi, deci, că-i vorba de-un complot ?

E drept Că m-au oprit să merg la Cicero. Am fost surprins.

ROMA

Arturo, te implor. Dă-mi s-aranjez eu chestia asta ! Uite, Dau doar o raită pînă la conac La Dogsborough, scot pe bătrîn afară, La clinică-am să-i zic, şi ţi-1 predau La mausoleu. Şi gata.

UI

Dar e Giri

Acolo, la conac.

- Acolo poate
Să şi rămînă

(Se uită **unul** *la celălalt)*

E tot aia.

UI

Givola ?

ROMA

îi fac la-napoiere o vizită La florărie. Şi-i comand o serie De jerbe serioase pentru Dogsborough Şi pentru Giri, veselul. Plătesc Peşin.

(tşi arată browning-ul.)

UI

Ernesto, acest plan murdar, Prin care alde Dogsborough şi Clark şi Dullfeet Vor să mă sufle din afacerea Cu Cicero, punîndu-mi fără jenă Pecetea de tîlhar, va trebui Curmat amarnic. Mă încred în tine.

ROMA

Şi bine faci ! însă va trebui, Nainte de-o pornim, să fii de faţă, Să dai tu damf băieţilor, să vadă Chestiunea în lumina-adevărată. La vorbe nu mă prea pricep.

UI

(îi *strînge mina)*

De acord.

Ştiam, Arturo ! Aşa se cuvenea, Nu altfel să

se-ntîmple. Aşa : noi doi! Nu ? Tu şi eu. întocmai ca pe vremuri!

(Oamenilor lui.) **Arturo e cu noi: ce v-am spus ?**

UI

Viu.

ROMA

La ora unşpe...

UI

Unde?

ROMA

în garaj. Sînt alt om. îi dăm drumul iar !

(Iese repede cu oamenii lui. Ui, mergind in sus şi-n jos, îşi pune la punct cuvîntarea pe care vrea să o ţină oamenilor lui Roma.)

UI

Prieteni, Cu neplăcere mi-a fost dat să aflu Că se urzeşte-n dosul meu un plan De cea mai scîmavă trădare. Oameni Din apropierea mea intimă, în care Aveam cea mai deplină-ncredere, S-au înhăitat şi, posedaţi de-ambiţie, Setoşi de bani şi neleali din fire, în gaşcă cu magnaţii conopidei — Nu, asta nu — în gaşcă — cu ce ? Da ; în gaşcă cu poliţia, au pus la cale Scurt, să vă-nlătuTe. Ba chiar aud

Că şi de viaţa mea vor să se-agaţe ! Răbdarea mea a luat sfîrşit! Ordon deci Ca, sub comanda lui Emesto Roma, în care am toată încrederea, Azi-noapte să vă...

(Intră Clark, Giri şi Betty Dullfeet.)

GIRI

(văzîndu-l pe Ui cu o mutră speriată)

Noi sîntem, patroane!

CLARK

Te rog, cunoaşte, Ui, pe doamna Dullfeet Din Cicero I Trustu-ar dori s-asculţi Pe doamna Dullfeet şi să vă-nţelegeţt

UI
(posac)

Poftim.

CLARK

Desigur, ştii că Cicero, fn negocierile privind fuziunea Cu Trustul legumicol din Chicago, A ezitat să recunoască-n dumneata Un acţionar. Pînă la urmă, trustul A izbutit să-taie-obiecţiunea. Iar doamna Dullfeet vine-acum...

DOAMNA DULLFEET

S-alunge Neînţelegerea. Şi-n numele Bărbatului meu, domnul Dullfeet, vreau Să subliniez că nici campania lui Recentă din ziar nu vă viza Pe dumneavoastră.

UI

Dar pe cine-atunci ?

CLARK

Pe şleau, Ui: „Sinuciderea" lui Sheet A indispus grozav la Cicero. Orice-ar fi fost, omul acela-a fost Un armator, om de condiţie, nu Un oarecare-un nimeni, ce dispare în nicăieri. Şi despre care nu e Nimic de spus. Şi-ncă ceva : garajul Lui Caruther reclamă că deunăzi I-a fost deteriorat un camion, în amîndouă cazurile, Ui, E-un om de-al dumitale-amestecat.

DOAMNA DULLFEET

La Cicero, pîn' şi copiii ştiu Că conopida Trustului-i pătată Cu sînge.

UI

Asta-i neobrăzare.

DOAMNA DULLFEET

Nu,
Nu. Nu e vorba despre dumneavoastră, Nu mai e vorba, cel puţin, de cînd E pentru dumneavoastră domnul Clark garant. E vorba de numitu-Emesto Roma.

CLARK
{repede)

Păstrează-ţi cumpătul, Ui.

Cicero...

UI

Nici să n-aud ! Drept cine mă luaţi ?
Am zis I Emesto Roma-i omul meu.
Şi nu îngădui să mi se prescrie Ce oameni pot să
am în preajma mea. Aşa insultă n-am să rabd.

GIRI

Patroane 1

DOAMNA DULLFEET

Cu oamenii de teapa-acestui Roma,
Ignatius Dullfeet o să lupte pînă
La cea din urmă-a lui suflare.

CLARK
(rece)

Şi pe drept.
Căci trustu-1 sprijină. Gîndeştc, Ui.
Afacerile şi prietenia
Sînt două lucruri deosebite. Ce zici ?

UI

(de *asemenea, rece)*

Mai mult nu am de zis, domnule Clark.

CLARK

Regret nespus, stimată doamnă Dullfeet,
Acest deznodămînt al convorbirii.
(Ieşind, lui Vi.)

E-o mare imprudenţă, Ui.
(Rămaşi singuri. Ui **şi Giri** *nu se privesc.)*

Asta, Şi chestia cu

garajul lui Caruther, Înseamnă luptă. Sigur.

UI

Nu mă tem de luptă.

GIRI

**Mă rog, să nu te temi! Va trebui să-nfrunţi
Doar trustul, presa şi pe Dogsborough, Cu
clica lui şi-oraşu-ntreg. Atît.
Eu zic să te gîndeşti, patroane; dacă...**

UI

Ştiu eu ce fac. Nu-mi trebuie dădacă.

(Apare o inscripţie : *Moartea iminentă a* ba- *trînului Hindenburg a iscat în tabăra naziştilor lupte îndîrjite. Cercuri conducătoare cereau insistent îndepărtarea lui Ernst Rohm. Era iminentă ocuparea Austriei.)*

12

Garaj. Noaptea. Se aude ploaia. Emesto Roma şi tînărul Inna, In fund, oameni înarmaţi.

INNA

E ora unu.

ROMA

L-o reţine ceva.

INNA

Ar fi posibil, oare, să ezite ?

ROMA

Ar fi. Arturo ţine-atîta la ai lui, Că s-ar jertfi pe sine-n locul lor. Nici de guzgani ca Givola şi Giri Nu poate să se rupă. Şi de-aceea Tărăgăne şi se frămîntă şi Se poate face două, trei. Dar de venit Tot vine. Sigur. îl cunosc eu, Inna.

(Pauză.)

Cind l-oi vedea pe Giri la pămînt, Am să mă simt la fel de uşurat Ca şi atunci cînd îmi las udul. Ei, Mai e puţin, şi gata.

INNA

Nopţi ca astea. Cu ploaie, îţi toacă nervii.

ROMA

Tocmai de-aia îmi plac. Cele mai negre dintre nopţi. Dintre maşini, cele mai iuţi. Şi dintre Prieteni, pe cei mai decişi.

INNA

De cîţi ani Zici că-1 cunoşti ?

ROMA

Cam de-opşpe...

INNA

Cam de mult.

UN GANGSTER ÎNARMAT

(vine în faţă)

Băieţii vor să bea.

ROMA

Nimic. In noaptea asta Să fim treji.

(Un bărbat scund e introdus de oamenii de pază.)

OMUL DE RÎND

(cu *răsuflarea tăiată)*

E lată în apropiere I
Două blindate-n faţa circumscripţiei I
Ticsite cu curcani!

ROMA Oblonul jos!

Nu ne priveşte ! Dar tot e mal bine
Să te păzeşti decît să nu fii sigur.

(Un *oblon de oţel închide încet garajul.)*

Culoaru-i liber ?

INNA
(dă din cap)

Ciudat e tutunul.
Fumezi şi pari nepăsător. De faci însă ce face un nepăsător Şi de fumezi, devii nepăsător.

ROMA
(surîde) **întinde mîna I**

INNA
(se execută)

Tremură. Nu-i bine.

ROMA

Eu nu cred că e rău. Iar pe sticle# Nu dau doi bani. Că-s prea nesimţitori. Nimic nu-i supără, nu supără

Pe nimeni. Zău. Poţi tremura în pace I Şi acul de oţel într-o busolă Vibrează pînă se fixează. Mîna
Ta vrea să afle polul. Asta-i totul.

O VOCE

Poliţia molorizată-n **Churchstreet.**

ROMA
(tăios)

Se-opreşte ?

VOCEA

Merge mai departe.

UN GANGSTER ÎNARMAT
(intră)

Două Maşini stau camuflate după colţ.

ROMA

Sînt pentru-Arturo ! Givola şi Giri-i Fac felul. Cade orbeşte în capcană.
Da. Trebuie să-1 ajutăm. Hai!

UN GANGSTER ÎNARMAT

Asta-i Curată sinucidere.

ROMA

Şi dacă ?

[nseamnă-atunci că a sosit momentul Şi pentru sinucidere. Ce vrei ? De opşpe ani prieteni I

INNA
(cu o *voce sonoră)*

Sus oblonul!
Aveţi tulumba gata ?

GANGSTERUL ÎNARMAT

Gata.

INNA

Sus!

(Oblonul blindat se ridică încet. Ui şi Givola intră cu pas *alergător, urmaţi de gardă.)*

ROMA

Arturo !

INNA..
(încet)

Da. şi Givola !

ROMA

Ce-a fost ?
Rău ne-ai mai fiert. Arturo !
(Rîde *zgomotos.)*
Ei, la naiba!
E totu-n ordine '

UI
(răguşit)

De ce n-ar fi ?

INNA

Credeam c-a fost ceva-n neregulă. Patroane, strînge-i mina. Era tocmai Pe punctul să ne tragă, pentru tine, în foc. Nu este-aşa ?

UI

(înaintează spre Roma şi-i întinde mina; acesta **i-o** *ia rîzînd; în clipa aceasta, Roma, neputind să pună mina pe Browning, Givola trage instantaneu, dinspre şold, în el şi-l doboară.)*

Pe ăştia,-n colţ!

(Oamenii lui Roma *stau împietriţi şi sînt duşi — în frunte cu Inna — în colţ. Givola se* **apleacă** *asupra lui Roma, care zace la pămînt.)*

GIVOLA

Mai suflă

UI

Daţi-1 gata!

(Celor *de la perete.)*

Uneltirea Neruşinată ce-aţi urzit în contra-mi A fost dată-n vileag. Descoperit e Şi planul împotriva lui Dogsborough. Venii în ceasu-al doisprezecelea Să vă împiedic. Orice rezistenţă E de prisos. Vă învăţ eu să vă mai Foiţi în contra mea ! Halal bîrlog 1

GIVOLA

Nici unul ne-narmat! (Despre *Roma.)* **E ghinionist îşi vine-n fire.**

UI

în noaptea asta
Sînt la conac la Dogsborough.

(Iese *repede.)*

INNA

(la *perete)*

Guzgani

Netrebnici! Trădătorilor.

GIVOLA

(agitat)

Foc! Trageţi!

(Cei a f lăţi la perete sînt seceraţi cu mitraliera.)

ROMA

(îji *revine)*

Givola ! Ei, drăcie !

(Se *întoarce anevoie, faţa îi e albă ca varul.)*

Ce-a fost asta ?

GIVOLA

Nimica. Nişte trădători au fost Executaţi.

ROMA

Mă javră, ce-ai făcut

(Givola nu răspunde)

Cu oamenii ? Cu-Arturo ? Asasinaţi I * Ştiam eu ! Javre !

(Căutîndu-l pe podea.)

Unde-i el ?

GIVOLA

S-a dus.

ROMA

(în timp ce e tîrît la perete} **Căini!**

Javrelor!

GIVOLA

(rece)

îmi e piciorul scurt, Aşa-i î
Ţi-e ţie mintea scurtă ! Acu' La zid, cu labe
bune mi te du !

(O inscripţie apare; *In noaptea de 30 iunie 1934, Hitler atacă pe neaşteptate pe prietenul său Rohm într-un han unde acesta îl aştepta pentru a porni împreună o lovitură împotriva lui Hindenburg şi Goring.)*

13

Florăria lui Givola. Intră Ignatius Dullfeet, un bărbat de statura unui băeţandru, şi Betty Dullfeet.

DULLFEET

Nu o fac cu plăcere.

BETTY

De ce nu ? Că Roma doar
s-a dus.

DULLFEET

Asasinat.

BETTY

Oricum. S-a dus ! Şi Clark zice de Ui
Că s-au sfîrşit şi furtunoşii ani

Ai zvăpăielii care-ncearcă şi
Pe cei mai buni în tinereţe. Ui
Se-arată acum dispus să nu mai fie Mojic.
Dacă-i ataci şi mai departe, Trezeşti din nou
în ei doar josnice Instincte, şi însuţi tu,
Ignatius, Poţi fi, în primul rînd, pus în
primejdie. Dar dacă taci, te cruţă.

DULLFEET

Nu e sigur
Că ar putea tăcerea să mă-ajute

BETTY

Ba da. Că nu sînt animale.
(Din lături intră Giri, cu pălăria **lui** *Roma pe cap.}*

GIRI

Hallo,
Aţi şi venit ? Patronu-i înăuntru.
Va fi deosebit de încîntat.
Eu, din păcate, trebuie să plec.
Şi repede. Pîn' nu-s văzut aici:
I-am şterpelit lui Givola o pălărie.
(Rîde, eă se desprinde stucul din tavan, **şi** *iese făcînd bezele.}*

DULLFEET

E rău cînd urlă, e şi mai rău cînd rîd.

BETTY

Nu mai vorbi, Ignatius ! Nu aici!

DULLFEET

(amar)

Şi nici altundeva,

BETTY

Ce vrei să faci ?
Se şi vorbeşte în tot Cicero Că postul răposatului Dogsborough Va fi cedat lui Ui. Şi ce-i mâi rău, E că şi precupeţii cumpănesc Spre Trustul conopidei.

DULLFEET Şi că două
Maşini de tipărit mi-au fost distruse.
Nevastă,-am presimţiri urîte.

(Intră Givola **şi** *Ui, cu* **mîinile** *întinse.)*

BETTY

Hallo
Ui. **,**

Dullfeet, bun sosit[x]

DULLFEET

Ca să fiu sincer, Am şovăit, domnule Ui, să vin. Căci...

UI

Cum aşa ? Un om viteaz e oriunde Binevenit.

GIVOLA

La fel şi cu femeia Frumoasă!

DULLFEET

Căci simţeam, domnule Ui, Din cînd în cînd, de datoria mea Să vă fiu adversar şi...

UI

Neînţelegeri 1 De ne-am fi cunoscut de la-nceput, Nu s-ar fi petrecut acestea. Căci Dorinţa mea statornică a fost Cu binele să-atingem tot ce trebuie Să fie atins odată.

DULLFEET

Violenţa...

UI

...Nu-i nimeni decît mine s-o urască Mai aprig. De-ar fi omul mai cu minte, N-ar fi de ea nevoie.

DULLFEET

Scopul meu...

UI

...este leit acelaşi cu al meu. Dorim deopotrivă ca negoţul Să înflorească. Micul tejghetar, A cărui soartă, în timpurile-acestea, Nu e prea strălucită,-ar trebui Să-şi poată vinde-n tihnă zarzavatul, Iar dacă-i atacat, să afle sprijin.

DULLFEET
(ferm)

Şi să decidă liber dacă vrea

Un sprijin. Punctul meu de căpetenie Acesta e, domnule Ui.

UI

Şi-al meu. Să-aleagă liber. Musai. Şi de ce ? Căci liber doar ocrotitorul de-şi alege, Şi-1 face deci răspunzător pe cel Ce singur l-a ales, poate domni încrederea-n negoţul de legume, Atît de necesară, — aci, ca, de-altfel, Oriunde aiurea. Am spus-o-ntotdeauna.

DULLFEET

Mă bucur să vă-aud spunînd acestea. Cu riscul de-a vă irita, adaug: Că Cicero nu ar răbda vreodată Constringere.

UI

E de-nţeles. Nu-i nimeni Să rabde-a fi constrîns cînd nu-i nevoie.

DULLFEET

Să v-o spun net: de-ar fi ca fuziunea Cu Trustul conopidei să aducă
Cu sine-acest buluc de crunte-amaruriz Ce chinuie Chicago, n-aş putea Să fiu de partea ei.

(Pauză.)

UI

Domnule Dullfeet! Sinceritate la sinceritate.
S-o fi-ntîmplat cîte ceva-n trecut Ce poate n-o fi pe măsura celei

Mai riguroase etici. E în firea Oricărei lupte. Dar între prieteni Aşa ceva nu se întîmplă. Dullfeet, Eu de la dumneata nu cer mai mult Decît să ai încredere în mine De-acum încolo. Să mă socoteşti Drept un prieten care n-o să-şi lase Prietenu-n ananghie nicăieri, Nicicînd. Şi ca, în ziarul ce conduci, Ca să fii mai axact, să nu mai publici De-aci-nainte zvonuri odioase Ce nu fac decît sînge rău. Eu cred Că nu e mult ce-ţi cer.

DULLFEET

Domnule Ui,
Nu-i greu să taci despre ce nu se-ntîmplă.

UI

Nădăjduiesc. Şi dacă ici şi colo Va fi să aibă loc vreun incident, Căci oamenii sînt oameni, şi nu îngeri, Sper să nu-nsempe iarăşi neapărat Că oamenii nu fac decît să-mpuşte Şi că-s tîlhari. Nici nu vreau să susţin că Nu s-ar putea întîmplă ca unul dintre Şoferii noştri să rostească-odată Vreo vorbă grosolană. Oameni sîntem. Şi dacă un precupeţ ori altul ţine Să-i dea de-o bere unui om de-al nostru, Ca să-i aducă la timp conopida, Să nu se vadă şi în asta vreo Pretenţie nedreaptă

BETTY

Domnule Ui,
Bărbatul meu e om.

GIVOLA

Ştiut ca om.
Şi fiindcă totul e-acum discutat Şi lămurit,
cu de-amănuntul, paşnic, Ca între prieteni,
mi-ar face plăcere Să vă arăt florile mele...

UI

După
Dumneata, Dullfeet.

(Se duc să viziteze **florăria lui** *Givola. VI conduce pe Betty, Givola pe Dullfeet. Iri scenele următoare, dispar mereu după straturile de flori. Apar Givola şi Dullfeet.)*

x GIVOLA

Aceştia-s, Dullfeet scump, stejari pitici.

DULLFEET

Ştiu, înfloresc pe lîngă iazuri mici.

GIVOLA

Cu crapi gonind fărîme să înşface.

DULLFEET

Şi cică-omului rău floarea nu-i place.

(Dispar. Apar Betty **şi** *Ui.)*

BETTY

Puterea omului nu stă în silă.

UI

Eşti înţeles atunci doar cînd n-ai milă.

BETTY

Un argument solid e minunat.

UI

u şi la cel ce-are ceva de dat

BETTY

istol şi silă, trucuri şi momeală.., UI

lu promovez politica reală.

(Dispar. Apar Givola şi Dullfeet.)

DULLFEET

La flori nu ai să vezi instincte rele.

GIVOLA

De-aceea-mi şi iubesc florile mele.

DULLFEET

Trăiesc tăcut; azi sînt, mîine s-au dus.

GIVOLA

(în doi peri)

N-au griji. Nu-s ziare — nici necazuri nu-s.

(Dispar. *Apar Betty* **şi Ui.)**

BETTY

Se zice că sînteţi spartan în viaţă.

UI

De băuturi şi de tutun mi-i greaţă.

BETTY

Mai sînteţi, poate, pîn' la urmă,-un sfînt ?

UI

Un om fără pasiuni, ascet, acesta sînt.

(Dispar. *Apar Givola şi Dullfeet.)*

DULLFEET

Plăcută-i viaţa printre flori, încalţe. GIVOLA

Plăcută-ar fi de n-ar fi multe alte. (Dispar. *Apar Betty* şi Ut.)

BETTY

Şi cu religia cum staţi, domnule Ui ? UI

Păi, sînt creştin. Mai mult n-am ce să spui.

BETTY

Dar decalogul care nu ne iartă... ?

UI

Să nu se vîre-n cotidiana ceartă !

BETTY

Mă iartă, domnule Ui, de-ndrăzneală :
Cum staţi cu-acea problemă grea, socială ?

UI

Că sînt convins social, vezi din ce fac :
Din cînd în cînd şi pe bogaţi îmbrac.
(Dispar. *Apar Givola şi Dullfeet.)*

DULLFEET

Şi-n viaţa florilor sînt întîmplări.

GIVOLA

Oho ! Înmormîntări! înmormîntări!

DULLFEET

O, florile ţi-s pîinea doar. Uitam.

GIVOLA

Da. Şi-un client mai bun ca moartea, n-am. '

DULLFEET Dar nu aepinzi de el, nădăjduiesc.

GIVOLA Nu, cînd cei preveniţi îl ocolesc.

DULLFEET Cu forţa, Givola, nu-ajungi la glorie.

GIVOLA

La ţintă însă da. Vorbind de flori...

DULLFEET

E drept.

GIVOLA

Eşti palid.

DULLFEET

Aeru-i de vină.

GIVOLA Amice-ţi face rău mireasma de grădină.

(Dispar. Apar Betty şi Ui.)

BETTY

Că deci v-aţi înţeles, neţărmurit
Mă bucură.

UI

Cînd totu-i lămurit...

BETTY

Prietenii, în vijelii călite...

UI

(pune mîna pe umărul ei) **îmi plac femeile la minte ascuţite.**

(Apar Givola şi Dullfeet, alb ca varul. El vede mîna lui Ui pe umărul soţiei sale.)

DULLFEET

Ne ducem, Betty.

UI

(mergînd spre dînsul, îi întinde mîna)

Domnule Dullfeet,
Decizia dumitale te cinsteşte.
Va folosi celor din Cicero.
Nu poate fi decît de bun augur
Că doi bărbaţi ca noi s-au întîlnit.

GIVOLA

(oferă flori lui Betty)

Frumosului, frumosul I

BETTY

Ce splendoare,
Ignatius ! Cît mă bucur. Pe curînd,
Domnule Ui.

(Ies.)

GIVOLA

îmi pare că se face
Şi asta, în sfîrşit!

UI

Omul nu-mi place.

(O inscripţie: *Sub presiunea lui Hitler, cancelarul austriac Engelbert DoUfuss se învoi, în 1934, să înceteze atacurile presei austriece împotriva Germaniei naziste.)*

14

In urma unui sicriu, purtat sub dangăte de clopot, în mausoleul din Cicero păşesc Betty Dullfeet, în veşminte cernite de văduvă. Clark, Ui, Giri şi Givola — aceştia din urmă cu jerbe mari în mînă. Ui, Giri şi Givola rămîn înapoi, după ce au depus jerbele. De acolo se aude vocea pastorului.

VOCEA

Şi pămîntească rămăşiţă a lui Ignatius Dullfeet vine-aici spre-odihnă. O viaţă prea săracă în profituri, Bogată în osîrdie, s-a stins.
S-a stins multă osîrdie cu-astă viaţă, Osîrdie cheltuită nu-n folosul Celui ce-a cheltuit-o şi acum S-a dus. La porţile cereşti o să-şi Aşeze Sfîntul mina lui pe haina La spate roasă-a lui Ignatius Dullfeet Şi, cuvîntînd, va zice : Omul acesta Purtat-a mult povara multor oameni, în sfatu-oraşului, de-aci încolo, Ades se va aşterne, în şedinţe, O clipă de tăcere după ce

Şi-au spus cuvîntul toţi. Va fi aşteptat Să se rostească şi Ignatius Dullfeet; Atîta sînt deprinşi concetăţenii lui Să-1 tot asculte. — Ai zice că s-a stins Cu el însăşi conştiinţa oraşului.
Căci prea nu e prielnic timpu-n care Ne lasă-un om ce nimerea orbeşte Pe drumul drept şi pe de rost ştia Ce-i dreptul. Omul ăsta mărunţel La trup, dar mare în cuget, a

creat Cu ziaru-i un amvon, de unde vorba-i Cea limpede se auzea departe, Chiar peste graniţă. Ignatius Dullfeet, Te odihneşte-n bună pace. Amin !

GIVOLA

Un om cu tact! De felul morţii, nici o iotă !

GIRI

(cu *pălăria lui Dullfeet pe cap)*

Un om cu tact ? Om cu copii. Cu şapte !

(Din mausoleu vin Clark şt Mulberry.)

CLARK

Ce naiba ! Staţi de veghe să nu scoată Nici din coşciug vreo vorbă adevărul ?

GIVOLA

Clark, scumpule, de ce aşa cu ţîfnă ? S-ar cuveni ca locu-n care sîntem Să te calmeze. Şi patronu-i astăzi Cam fără chef. Nu îi prieşte locul.

MULBERRY

Şleahtă de măcelari: Dullfeet acesta Nu şi-a călcat cuvîntul. A tăcut!

GIVOLA

Tăcerea nu-i de-ajuns. Ne trebuie oameni Dispuşi nu doar să tacă, ci să şi Vorbească pentru noi. Şi încă tare !

MULBERRY

Ce alta-ar fi putut vorbi decît
Că sînteti măcelari ?!

GIVOLA

A fost nevoie

Să plece. Căci măruntul Dullfeet, ăsta, Fusese porul care tot lăsa
Să iasă din negoţul de legume
Sudoarea fricii. Era insuportabil,
Aşa de greu duhnea sudoarea fricii!

GIRI

Şi conopida voastră ? Vreţi s-ajungă
La Cicero, sau nu ?

MULBERRY

Nu prin măceluri I

GIRI

Prin ce, atunci ? Cin' se-ospătează din Viţelul înjunghiat de noi ? Aud ?
Ei, ştii că-mi place : carne vrei, da-njuri Pe bucătar că umblă cu cuţitul!
Noi ne-aşteptam să vă lingeţi pe deşte, Nu să cîrtiţi! Duceţi-vă acu !

MULBERRY

Amară a fost ziua, Clark, în care
Ni i-ai adus pe ăştia.

CLARK

Cui i-o spui ?

(Amîndoi ies posomoriţi.}

GIRI

Şleahtă de proşti, patroane, nu-ţi strica La-nmormîntare cheful pentru eL

GIVOLA

.Tăcere ! Vine Betty !

(Din *mausoleu vine Betty Dullfeet, sprijinită*

de o femeie. Ui îi vine **în întâmpinare. Din mausoleu,** *muzică de orgă.}*

UI

Doamnă Dullfeet, Condoleanţe.

(Ea trece mută pe lîngă *el.)*

GIRI (urlă) Hei, matale! Stai I

(Rămîne locului **şi se** *întoarce. Se vede că e albă ca varul.}*

UI

Spuneam : condoleanţe, doamnă Dullfeet 1 Nu mai e Dullfeet, aibă-1 Domnu-n pază.

Dar conopida dumneavoastră există. Poate că n-o vedeţi, vi-s ochii încă înneguraţi de lacrimi, însă cazul Acesta tragic nu s-ar cuveni Să vă determine-a nu lua în seamă Că peste paşnicele camioane

Cu zarzavat, pornesc împuşcături, Perfid trimise din mişele pînde. Nelegiuite mîini stropesc şi strică Cu gaz, legumele utile. Iată, Noi stăm aici, oamenii mei cu mine, Dispuşi la sprijin. Ce răspundeţi ?

BETTY

(privind spre cer)

Doamne, Şi Dullfeet nu-i ţărînă încă !

UI

Nu pot Decît

deplînge-această-mprej urare Şi să afirm : omul acesta, care A fost răpus de-o mînă ticăloasă, Mi-a fost prieten.

BETTY

Da, aşa e. Mina Ce l-a răpus e-aceeaşi mînă care S-a întins după a lui. A dumitale I

UI

Iar trăncăneala şi-asmuţirea ceea Răutăcioasă, iar acele zvonuri Ce otrăvesc din rădăcină cele Mai bune planuri ce croiesc ca să Mă înţeleg în pace cu vecinii! Iarăşi dorinţă de-a nu mă pricepe I Şi-ncrederea aceea cusurgie In ce mă-ncred ! Şi acea veninoasă Pornire de-a numi ameninţare Solicitarea mea ! Şi-acel refuz Al mîinii ce întind l

BETTY

Ca să răpunăl

UI

Nu ! Eu sînt cel scuipat că ţin fanatic Să am prieteni.

BETTY

Ţii să ai prieteni
Cum ţine la o pasăre un şarpe.

UI

Aţi auzit! Aşa sînt eu tratat! Aşa şi Dullfeet cela-mi socotea Oferta mea din inimă pornită — De-a-i fi prieten — drept un calcul; iar Mărinimia-mi, vai, drept slăbiciune ! Ce am cules că-am semănat doar vorbe Pr ietenoase ? O tăcere rece ! Tăcerea-

a fost răspunsul, cînd speram Un bucuros acord. Şi cît sperat-am Să aflu un indiciu de căldură Umană la ale mele nencetate, Aproape umilitoare-apeluri către Prietenie, ori dacă nu, măcar Spre-o echitabilă-nţelegere! Degeaba am sperat! Am fost izbit Doar de-un necruţător dispreţ ! Chiar şi Această promisiune de-a tăcea,
Ce cu-mbufnări mi-a fost făcută, nu cu Plăcere, ştie Domnul, e călcată
La cel dinţii prilej! Unde-i, de pildă, Acum, tăcerea atît de-ardent promisă ? Se trîmbiţează-n cele "patru vînturi, Iarăşi, poveşti de groază ! Dar previn : Nu întindeţi prea mult coarda, încrezători în proverbiala mea îngăduinţă [

BETTY ■

Nu am cuvinte.

UI

Da, cuvintele Lipsesc atunci cînd inima stă mută.

BETTY

Şi dumneata socoţi că inima Te poate face elocvent ?

UI

Vorbesc Cum simt.

BETTY

Se poate simţi oare aşa Precum vorbeşti ? Da, cred ! O cred ! Ucizi Din inimă ! Ai simţul tîlhăriei Cum au alţi oameni simţul milosteniei. Crezi în trădare aşa cum noi-n credinţă 1 Statornic eşti în nestatornicie! Nici o emoţie,

oricît de naltă, Nu te înduplecă. Numai minciuna
Te poate-nsufleţi! Şi concepi cinstea Doar pentru-
nşelăciuni! Te-nflăcărează Cruzimea ! De vezi
sînge, eşti inspirat! Constrîngerea ? îţi este
uşurare ! Priveşti cu ochii-n lacrimi mîrşăvia !
Şi orice faptă bună îţi trezeşte Dorinţa de-a te
răzbuna, şi ura !

UI

Principiul meu e, doamnă Dullfeet, să
Ascult pe adversar fără crîcnire.
Chiar dacă mă insultă. Ştiu prea bine Că-n
cercurile dumneavoastră nu prea Mă bucur
de iubire. Obîrşia mea E luată în răspăr. —
Sînt simplu fiu Al Bronxului! Se spune :
„Omul ăsta Nu ştie nici măcar ce furculiţă
S-aleagă la desert. Cum ar putea Să facă
faţă afacerilor mari ?
Cînd o fi vorba de tarife-ori de-alte
Asemenea probleme financiare Ce se
discută, mai te pomeneşti Că pune din
greşeală mina pe Cuţit! Nu, asta, nu ! N-
avem nevoie De omul ăsta !“ Glasu-mi
răguşit Şi felul meu prea bărbătesc de-a
spune Oricărui lucru pe adevăratu-i nume
Sînt rău privite. Am deci împotrivă-mi
Prejudecata. îs silit, prin urmare, Să mă
rezum la meritele-mi doar Ce poate
izbutesc să dobîndesc. Lucraţi în conopidă,
doamnă Dullfeet. Şi eu. Aceasta-i puntea
între mine Şi dumneavoastră.

BETTY

Puntea 1 Abisul însă Ce-i
între noi e-un sîngeros omor I

UI

O experienţă-amară-mi spune să nu Vorbesc acum ca de la om la om, Ci să tratez ca om cu influenţă Cu proprietara unei firme de

Import. Vă-ntreb deci: ce se mai aude
Cu-afacerile conopidei ? Căci Viaţa îşi urmează cursul chiar Cînd ne loveşte o nenorocire.

BETTY

Da, îşi urmează cursul şi — voiesc Să folosesc prilejul pentru-a spune întregii lumi ce ciumă-a năpădit-o ! Jur celui mort că de-astăzi înainte Am să port ură vocii mele dacă Va zice „bună ziua" ori „dă-mi mîncare" în loc să zică atît: „Stîrpiţi pe Ui!“

GIRI
(amenințător)

Domol, puicuţă!

UI

Stăm între morminte. Ar fi pripite-aici simţiri prea tandre. Vorbesc de-aceea de-o afacere Ce nu cunoaşte morţi.

BETTY

O, Dullfeet, Dullfeet I Acuma ştiu abia că nu mai eşti!

UI

Aşa-i.
Gîndiţi-vă că Dullfeet nu mai e. Că-n Cicero s-a stins cu dînsul glasul Ce-ar înfrunt^ teroarea, violenţa, crima. Nu poţi deplînge paguba-ndeajuns ! Staţi fără sprijin, într-o lume rece, în care, din păcate, doar cei slabi

Cad victimă. Vă mai rămîne numai Un singur, cel din urmă sprijin : eu

BETTY

Spui asta văduvei acelui om Pe care l-ai ucis ? O, monstrule !

Ştiam că ai să vii aici, că-ntotdeauna Apari la locu-n care-ai săvîrşit Nelegiuiri, ca să pui vina pe-alţii:
„Nu-s eu, e celălalt!“ „Nu ştiu nimic 1“ „Sînt jefuit!“ auzi că strigă jaful.
„E-o crimă ! Am să o răzbun !“ ţipă şi crima.

UI

Mi-e planul ferm ! La Cicero vreau pază.

BETTY
(slăbită)

Nicicînd!

UI

Curînd ! Oricum ! O să se vază.

BETTY

Doamne păzeşte de-aşa pază !

UI

Deci ?

(Ii *întinde mina.)*

Sîntem prieteni ?

BETTY '

Nu ! în veci de veci!
(Iese, fugind îngrozită.)

(Apare o inscripţie: *Ocuparea Austriei a fost*

precedată de asasinarea lui Engelbert Dollfuss, cancelarul austriac. Naziştii şi-au continuat neobosiţi acţiunea de recrutare de simpatizanţi.)

15

Odaia de dormit a lui Ui la „Mammoth-Ho- ter*. Ui se răsuceşte în pat, răscolit de coşmaruri. Pe scaune, cu revolverele în poală, ' oamenii din garda lui personală.

UI
(în *somn)*

în lături! Umbre crude, îndurare !

(Peretele din spatele lui se face transparent. Apare spiritul lui Ernesto Roma, cu semnul împuşcării în frunte.)

ROMA

Şi tot n-o să-ţi ajute toate-acestea. Zadarnice-s, Arturo, toate-aceste Masacre, asasinate, ameninţări Şi spumele la gură. E putredă La rădăcini fărădelegea ta.
Nu va-nflori. E-un prost îngrăşământ Trădarea. Poţi măcelări, minţi! înşală-i pe-alde Clark, şi pe-alde Dullfeet Ucide-i. Dar la ai tăi te-opreşte 1
Poţi să Conspiri în contra unei lumi, dar pe Conspiratori să-i cruţi! Calcă-n picioare Tot ce îţi iese-n drum, dar nu călca,

Nefericitule, propriu-ţi picior.
Să-i minţi pe toţi în faţă ; nu spera Să minţi, însă, şi faţa din oglindă, în mine cînd ai tras, în tine-ai tras, Arturo. Eu mă-nchinasem ţie cînd erai O umbră-abia-

ntr-un colţ de berărie.
Şi-acum stau în curentul veşniciei, în timp ce tu benchetuieşti cu domnii. Trădarea te-a nălţat. Dar tot trădarea O să te ducă şi de rîpă. Aşa Cum ţi-ai trădat locotenentu,-amicul, Aşa-i trădezi pe toţi. Şi-aşa, Arturo, Te vor trăda toţi şi pe tine-odată. Ernesto Roma zace sub pămînt, Dar nu şi necredinţa ta. Aceasta Pluteşte legănată-n vînt deasupra Mormintelor. Şi toţi o văd. Chiar cioclii Mai vine,- Arturo, ziua ceea-n care S-or ridica toţi cei răpuşi de tine Şi s-or trezi toţi cei pe care încă îi mai răpui. Şi or porni-mpotrivă-ţi O lume în sînge, dar plină de ură, Că stai şi câţi în jur după-ajutor. Căci află : aşa am stat şi eu. De poţi, Mai amepinţă-atunci, cerşeşte milă, Blestemă şi promite mult şi bine !
Vor fi toţi surzi! Cum surzi au fost cu mine

UI

(plin de *mînie)*

Foc ! Colo ! Trădătorul! Piei! Teroare !

(Oamenii de pază trag înspre locul din perete, indicat de Ui.)

ROMA

(pălind}

Hai, foc ! Din mine ce-a rămas nu moare !

16

City. Adunarea precupeţilor din Chicago. Toţi sînt albi ca varul.

PRIMUL PRECUPEŢ

Omor ! Măcel! Bun-plac ! Şantaje ! Jaf !

AL DOILEA PRECUPEŢ

Mai rău: îngăduinţă ! Resemnare
Şi laşitate!

AL TREILEA PRECUPEŢ

Ce îngăduinţă ?
Era-n ianuarie cînd au tăbărît La mine în gheretă primii doi: „Sus mîinile !“ Cu o privire rece I-am măsurat din creştet pînă-n tălpi Şi, liniştit, le-am zis : „Eu, domnii mei, Cedez în faţa forţei!“ I-am lăsat Să înţeleagă desluşit că eu Nu am nimic cu ei comun şi că în nici un caz nu le aprob purtarea. O stană rece-am fost cu ei. Chiar şi Căutătura-mi le zicea : „Mă rog, Poftim casa de bani, dar datorită Pistolului!“

AL PATRULEA PRECUPEŢ

Just! Eu mă spăl pe mîini.
Sîntem nevinovaţi! Nu-ncape vorbă. Spuneam tocmai nevestei...

PRIMUL PRECUPEŢ
(cu patimă)

Laşitate ?
De unde laşitate ? O judecată
Cu cap. Căci ce ne-am zis ? De stăm cuminte
Şi nu crîcnim la plată, se prea poate
Să înceteze-odată-aceşti neoameni Cu-împuşcăturile lor. Dar de unde ?
Omor ! Măcel! Bun-plac ! Şantaje ! Jaî !

AL DOILEA PRECUPEŢ

Aşa ceva doar noi puteam păţi: N-avem şira spinării.

AL CINCILEA PRECUPEŢ

Zi mai bine:
N-avem pistoale 1 Eu vînd conopidă.
Eu nu sînt gangster.

AL TREILEA PRECUPEŢ

Am doară o nădejde :
Că javra asta o să dea odată
Şi peste alţii mai colţoşi. Să-l văd
Că-ncearcă şi în altă parte jocul!

AL PATRULEA PRECUPEŢ

De pildă,-n Cicero !

(intră precupeţii din Cicero. Toţi sînt albi ca varul.)

CEI DIN CICERO

Hallo, Chicago!

CEI DIN CHICAGO

|.Hallo, Cicero ! Ce căutaţi pe-aici ?

CEI DIN CICERO Ne-a Trimis aicea.

CEI DIN CHICAGO

Cine ?

CEI DIN CICERO

El.

CEI DIN CHICAGO

Cum poate Să vă trimită el ?
Cum să vă-ordone ?
Cum să comande-n Cicero ?

PRIMUL DIN CICERO

Cu-un browning.

AL DOILEA DIN CICERO

Cedăm în faţa forţei.

PRIMUL DIN CHICAGO

Laşitate !
Ce, nu sînteţi bărbaţi ? Nu sînt în Cicero Judecători ?

PRIMUL DIN CICERO

Nu.

AL TREILEA DIN CICERO
Nu mai sînt.

AL TREILEA DIN CHICAGO

Luaţi seama, Măi oameni, trebuie să vă-apăraţi! E-o ciumă neagră ; trebuie oprită ! Vreţi molima să ne înghită ţara ?

PRIMUL DIN CHICAGO

Întîi oraşul nostru,-acum al vostru I
Vă cere ţara să porniţi la luptă
Cu orice preţ!

AL DOILEA DIN CHICAGO

Cum ? De ce tocmai noi ?
Noi ne spălăm pe mîini.

AL PATRULEA DIN CHICAGO

Iar noi sperăm că —
Să deie Domnul! — javra asta-odată Va da şi peste alţii mai colţoşi.

[Apar, în sunete de fanfară, Arturo Ui şi

Betty Dullfeet (în doliu), urmaţi de Clark, Giri, Givola **şi oameni din** *garda personală. Ui păşeşte printre ei. Oamenii din gardă iau poziţie, în fund.]*

GIRI

Hallo, **copii! Toţi cei din Cicero-s Prezenţi ?**

PRIMUL DIN CICERO

Da.

GIRI

Şi din Chicago ?

PRIMUI. DIN CHICAGO

Toţi,

GIRI

(lui *Ui)*

Sînt toţi.

GIVOLA

Bine-aţi venit, zarzavagii!
Din suflet, Trustul conopidei vă salută !

(lui *Clark)*

Poftiţi, vă rog, domnule Clark.

CLARK

Venii
Să vă împărtăşesc o noutate.
După-ndelungi şi nu prea lesnicioase
Deliberări — destăinui un secret — A fuzionat cu Trustul conopidei Toptangeria Betty Dullfeet. Astfel Că, de-astăzi înainte, veţi obţine Verdeţurile voastre de la trust.

E limpede ce profitaţi din asta :
Mai mare siguranţă-n furnizare.
S-au şi fixat, întrucîtva mai mari, Noile preţuri. Doamnă Betty Dullfeet, Aş vrea, ca membru nou în trust, să vă Strîng mîinile.

(Clark şi Betty Dullfeet îşi strîng mîinUe.)

GIVOLA

Vorbeşte-Arturo Ui.

(Ui trece la *microfon.)*

UI

Voi, oameni din Chicago şi din Cicero ! Amici! Concetăţeni! Acum un an, Cînd Dogsborough bătrînul — om cinstit, Să-l odihnească Domnul! — m-a rugat, Cu ochii-n lacrimi, s-aduc ocrotire Negoţului de zarzavaturi din Chicago, Am fost mişcat, dar, oarecum, şi sceptic Dacă-am să pot îndreptăţi această Plăcută-ncredere. Acum Dogsborough e mort. Iar testamentul lui stă orişicui La dispoziţie. în vorbe simple,
El mă socoate fiu. Şi-mi mulţumeşte Cu-adîncă-emoţie pentru toate cele Cîte-am făcut din ziua ceea-n care I-am ascultat chemarea. Azi, negoţul De zarzavaturi — fie conopidă, Fie-arpagică,. ceapă ori mai ştiu eu ce — Este-n Chicago în deplină pază. Nu mă sfiesc s-o spun că datorită Acţiunii mele ferme. Apoi, cînd fără veste, Un alt bărbat, Ignatius Dullfeet, mi-a Propus acelaşi lucru pentru Cicero, Nu am avut motive să nu iau Şi Cicero sub ocrotirea mea.
Am pus îndată o condiţie doar : Să fie vrerea negustorilor !
Să ffu chemat printr-o decizie luată De bunăvoie ! Alor mei le-am dat Porunci precise : Nici o violenţă La Cicero ! Oraşul este în Deplină libertate să mă-alcagă ! Nu vreau să-aud

morocănoase-„mi place" Şi nici „mă rog“, spus cu scrîşniri din dinţi. Mi-e greaţă de-o încuviinţare dată Cu inima-ndoită. Eu cer asta :
Jn „da“ voios, rostit de voi, bărbaţii
)in Cicero, scurt şi cuprinzător.'
>i fiindcă-o vreau, şi ce vreau vreau cu totul, Va pun şi vouă, oameni din Chicago, Aceeaşi întrebare iar, căci voi
Mă ştiţi mai bine şi, aş vrea să sper, Mă preţuiţi chiar. Cine-i pentru mine ?
O dată cu accasta-aş vrea s-adaug :
Cel ce nu-i pentru mine-i contra mea,
Şi singur va avea de suportat Urmările poziţiei lui.
Acum Puteţi alege !

GIVOLA

Dar, pin’ nu alegeţi,
Mai ascultaţi pe doamna Dullfeet;
O ştiţi doar fiecare.-i văduva
Unui bărbat ce vi-a fost scump la toţi!

BETTY

Prieteni! De acum încolo,-acela
Ce bun prieten vi-a fost tuturora,
Iar mie. soţ iubit. Ignatius Dullfeet, Nu mai e printre noi...

GIVOLA

în pace doarmă!

BETTY

Şi nu mai poate să vă fie sprijin.
Vă cer, de-aceea,-ncredere s-aveţi în domnul Ui, cum am şi eu de cînd, în aşa triste clipe pentru mine, L-am cunoscut mai bine şi-ndeaproape.

GIVOLA

La vot I

Cel care-i pentru-Arturo Ui,
Sus mîinile!

(Unii ridică numaidecît mina.)

UNUL DIN CICERO

Se poate şi pleca ?

GIVOLA

Oricine-i liber; facă ce doreşte.

(Cel din Cicero iese şovăind. Doi oameni din gardă îl urmează. Apoi se aude o împuş-cătură.)

GIRI

Şi-acuma voi! Care vi-i votul liber I

(Toţi ridică mîinile, fiecare amîndcuă mîinile.)

GIVOLA

Patroane, votu-i gata. Precupeţii Din Cicero şi din Chicago îţi sînt Adînc îndatoraţi şi-ţi mulţumesc, Năuci de bucurie, pentru sprijin.

UI

Sînt mîndru de a voastră mulţumită.
Sînt cincisprezece ani de-atuncea cînd, Ca simplu fiu al Bronxului, şomer, Am ascultat chemarea providenţei Şi, doar cu şapte oameni încercaţi, M-am dus să-mi fac carieră în Chicago, încă de-atunci nutream ferma dorinţă Să-aduc negoţului de zarzavaturi pace. Pe-atunci era numai un pîlc de oameni Ce năzuia sfios, însă fanatic,

Spre-această pace. Azi sînt mulţi. Iar pacea
Nu mai este-n negoţul de legume
Din Chicago un vis, ci crudă realitate. Şi ca

să-asigur pacea, am dispus Ca neîntîrziat să se procure
Noi tunuri „Thompşon", noi maşini blindate.
Fireşte, şi pistoale şi bastoane
De cauciuc şi cîte şi mai cîte
Mai trebuiesc, căci după sprijin ţipă Nu doar Chicago, nu doar Cicero, Ci şi-alte-oraşe :
Washington, Milwaukee ! Detroit, Toledo I
Pittsburg ! Cincinnati! Oriunde-i tîrg de zarzavat. Flint! Boston! Filadelfia !
Baltimore ! St.-Louis ! Little Rock !
Minneapolis ! Columbus ! Charleston ! Şi New York ! Toate vor sprijin ! Şi nici o „Ruşine !" Şi nici un „Huo !" pe Ui nu îl reţine I

(Surle şi fanfare. In timpul cuvîntării lui Ui, apare o inscripţie : *La 11 martie 1938, Hitler pătrunde în Austria. Alegerile făcute sub teroarea naziştilor îi asigură lui Hitler 98*h din voturi.)*

17

Cicero. Dintr-un camion ciuruit de gloanţe, iese tîrîndu-se o femeie plină de sînge şi vine în faţă clătinîndu-se.

FEMEIA

Săriţi! Voi toţi! Staţi! Nu fugiţi ! Fiţi martori I
Mi-i mort bărbatul colo-n camion !
Veniţi de mă-ajutaţi! Şi braţul meu
S-a dus... Şi camionul! Vreau o cîrpă

S-o leg la braţ... Ne calcă şi strivesc

Parc-am fi muşte-n halba lor de bere 1
O, Doamne ! Ajutaţi-mi! Nu e nimeni... Bărbatul meu ! Voi, asasinilor!
Dar ştiu eu cine e ! E Ui 1 *(Cu furie.)* Bestie ! Lepădătură a lepădăturii!
Spurcată scîrnă de care i-e greaţă
Şi scîrnăviei, că se-ntreabă : unde
Mă spăl ? Păduche al păduchilor!
Şi toţi îl rabdă ! Iară noi ne ducem !
Vă spun ! E Ui! Ui!

(Foarte *aproape răpăie o mitralieră, şi femeia se prăbuşeşte.)*

Ui şi spuma!
Săriţi! Nu-i nimeni să oprească ciuma ?

EPILOG

Iar voi nu vă holbaţi doar — fiţi de veghe !
Şi puneţi mina — nu fiţi vorbe-ncurcă !
Pe toţi sta să ne sugă aşa streche !
Azi omu-i liber. Dar mai e de furcă.
Deci, nu se culce nimeni pe-o ureche — Nu-i stearpă poala ce-a fătat năpîrcă.

CUPRINS

Prefaţă.....V
Tabel cronologic.....XLV

Opera de trei parale 1
Anna Fierling şi copiii ei . . . 107
Viaţa lui Galilei.....20?>
Ascensiunea lui Arturo Ui
poate fi oprită.....353

Redactor responsabil : BIANCA DUMITRAŞCU Tehnoredactor : ION TUDOR

Dat la cules *03.11.1966. Bun de tipar 13.03.1967. Apărut 1967. Tiraj 40160 ex. broşate. Htrtie ziar de 50 g/m'. Format 700X920132.* Coli *ed. 22,07. Coli tipar 13. A. nr. 13530/1966. C.Z. pentru* bibliotecile mari *83. C.Z.* pentru bibliotecile mici 83—2 = R.

Tiparul executat sub comanda nr. 60735 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scîn- teli nr. 1,

București — Republica Socialistă România